

RİSALE-İ NUR
KÜLLİYATINDAN

Namaz Risalesi

﴿BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ﴾

 NESİL

RİSALE-İ NUR KÜLLİYATINDAN

NAMAZ RİSALESİ

Bediüzzaman Said Nursî

Sanayi Cad. Bilge Sk. No: 2
Yenibosna-Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx ■ Fax: (0212) 551 26 59

www.nesil.com.tr
www.nesilyayinlari.com
www.erisale.com
www.risaleinur.com.tr
www.bediuzzaman.net
www.sozbasimyayin.com
e-posta: iletisim@sozbasimyayin.com

© Bu Eserin Yayın Hakkı
Nesil Basım Yayın
Gıda Tic. ve San. A.Ş.'ye aittir.

ISBN: 978-975-269-978-6

Baskı: Nesil Matbaacılık
Beymer San. Sit. 2. Cad. No: 23
Yakuplu-Beylikdüzü / İstanbul
Tel: (0212) 876 38 68

İstanbul – Nisan 2012

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Namazın Hakikati ve Hikmeti

Dördüncü Söz	11
Beşinci Söz	17
Yirmi Birinci Söz.....	25
Dokuzuncu Söz.....	43
On Birinci Söz	76
Âhiret azığı	115
Kul ile Allah arasındaki en yüksek bağ.....	117
Nur'un İlk Kapısı'ndan Beşinci Ders.....	123

2. BÖLÜM

Namazın ve Ubudiyetin Özü

Fâtiha-i Şerifenin bir muhtasar hülâsası.....	133
Fâtihadaki “biz”in mânevî sırrı	177
Yeryüzü bir mescid.....	192
Namazda Kâbe'yi hayale getirmek	194
Fatiha Sûresinin tefsiri	196

3. BÖLÜM

Namazın Çekirdekleri

Namazın Çekirdekleri	241
Tesbihattaki birlik sırrı.....	252
Namazda tekbirlerin tekrarının hikmeti	257
Sahabeler tesbihatta neler hissederdiler?	262
Tesbihatta zikredilen kelimelerdeki bereket..	266
Tesbihatın önemi.....	268
Tesbihattaki kelimelerin fazileti.....	274
Tâdil-i erkâna ve tesbihata azamî dikkat	276
Tesbihattaki salâvatın mânâsı.....	279
Namaz tesbihatının mânevî kazancı	285

4. BÖLÜM

Miracın Hatırası: Tahiyyat

Altıncı Şuâ	291
Tahiyyattaki derin mânâlar	310
Tahiyyatın bereketi	328

5. BÖLÜM

Namaza Dair Müteferrik Meseleler

Nur'un İlk Kapısı'ndan	355
Yağmur duası ve namazının hikmeti.....	360
Cemaatle namazın fazileti	363
Namazdaki mirac sırrı	365

Namazda hayale gelen vesveseler.....	367
Namaza dair bazı fikhî konular.....	369
Namazda Fâtiha'nın Türkçesi okunabilir mi?...376	
Namaz kılan ama bülüğa ermeden vefat eden çocukların ahiretteki durumu.....	379
Takvânın özü	382
İbadetlerdeki rahatlık ve huzur	383
Şükrün anahtarı: Namaz.....	384
Ayrılmaz Üçlü: İman, namaz ve zekât	385

6. BÖLÜM

Namazın İçtimaî Boyutları

Namazla gelen güven.....	389
Bediüzzaman'dan namaza teşvik.....	403
Namazda umumî ihmalin sonuçları	407
Namazda ihmale dair bazı şefkat tokatları ..	409

Namaz Risalesi'ne Zeyl

İbadet kimin içindir?	415
Küllî ubudiyet	422
İbadetin gayesi ve neticesi	432
Resulullah'ın ibadeti ve duası üzerine	443

1. BÖLÜM

Namazın Hakikati ve Hikmeti

Dördüncü Söz

الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ ¹

NAMAZ ne kadar kıymettar ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masrafla kazanılır; hem namazsız adam ne kadar divane ve zararlı olduğunu iki kere iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman, bir büyük hâkim, iki hizmetkârını, herbirisine yirmi dört altın verip, iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ika-

¹ "Namaz dinin direğidir." (Tirmizi, İmân: 8; İbni Mâce, Fiten: 12; Müsned, 5:231, 237; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2:76.)

divane: akılsız, deli

hâkim: idareci

has: özel

hizmetkâr: hizmetçi

kat'î: kesin

kıymettar: kıymetli,

değerli

mühim: önemli

temsîlî: kıyaslamalı

benzetme şeklinde,

analojik

met etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: “Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübayaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyare bulunur. Sermayeye göre binilir.”

İki hizmetkâr, ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar. Öteki hizmetkâr bedbaht, serseri olduğundan, istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara mumara verip zayi eder. Birtek altını kalır. Arkadaşı ona der:

“Yahu, şu liranı bir bilete ver, ta bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim

bahtiyar: talihli
bedbaht: talihsiz, kötü talihli
hizmetkâr: hizmetçi
ikamet etmek: otur-

mak
mesken: ev, yer
mübâyaa etmek: satın almak
sarf etmek: harca-

mak
şimendifer: tren
tayyare: uçak
zayi etmek: kaybetmek

efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyareye bindirirler; bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.”

Acaba şu adam inat edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip muvakkat bir lezzet için sefahete sarf etse, gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu en akılsız adam dahi anlamaz mı?

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise, Rabbimiz, Hâlıkımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise: Biri mütedeyyin, namazını şevkle kılar; diğeri gafil, namazsız

bedbaht: talihsiz, kötü talihli
define: hazine, gizli servet
gafil: duyarsız, sorumsuz, âhiretten ve Allah'ın emir ve yasaklarından habersiz davranan
hâkim: idareci
Hâlık: her şeyi yoktan yaratan Allah
hizmetkâr: hizmetçi

kerîm: ikram sahibi, cömert
mahall-i ikamet: kalınacak yer
muvakkat: geçici
mütedeyyin: dindar
nefis: kişinin kendisi
Rab: herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri veren, onları

terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulunduran Allah
sarf etmek: harca-mak
sefahet: yasak zevk ve eğlencelere düşkünlük, beyinsizce davranış, budalalık
şevk: çok istek ve arzu, coşku
tayyare: uçak

insanlardır. O yirmi dört altın ise, yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise Cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur. Amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayal gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat eder. Kur'ân-ı Azîmüşşan şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.¹ O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir. Aca-ba yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dün-

¹ "Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." Secde Sûresi, 32:5. "Melekler ve Rûh, O'nun Arş'ına; miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." Meâric Sûresi, 70:4.

amel: iş, davranış
berk: şimşek
beşer: insan
ebed: sonsuzluk
ehl-i takvâ: takvâ sahipleri
hakikat: gerçek, doğru

has: özel
haşir: öldükten sonra âhirette tekrar diriltilip Allah'ın huzurunda toplanma
kâfi: yeterli
kat' etmek: aşmak, kesmek

Kur'ân-ı Azîmüşşan: şanı yüce Kur'ân
mütefâvit: farklı
takvâ: Allah'tan korkup emir ve yasaklarına titizlikle uyma

yeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen, ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse—halbuki kazanç ihtimali binde birdir—sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimalle kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Halbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir. Hem namaz kılanın diğer mübah, dünyevî amelleri, güzel

âkıl: akıllı
amel: iş, davranış
dünyevî: dünyaya ait
hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı
hayat-ı ebediye: sonsuz âhiret hayatı
hazine-i ebediye:

sonu olmayan, sonsuz hazine
hilâf-ı akıl ve hikmet: akla ve ilme aykırı
hilâf-ı akıl: akla aykırı
iştirak etmek: katılmak
musaddak: doğru-

lanan
mübah: sevap veya günah olmayan günlük işler
nefis: insanın kendisi
sarf etmek: harcamak
zulmetmek: haksız yere kötülük etmek

bir niyetle ibadet hükmünü alır. Bu surette bütün sermaye-i ömrünü âhirete mal edebilir; fani ömrünü bir cihette ibka eder.

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki hayat
fani: ölümlü, geçici

ibkâ etmek: devamlı ve kalıcı hale getirmek

sermaye-i ömür: ömür sermayesi
suret: şekil

Beşinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ¹

NAMAZ KILMAK ve büyük günahları işlememek² ne derece hakikî bir vazife-i insaniye ve ne kadar fitrî, münasip bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Seferberlikte, bir taburda, biri muallem,

¹ “Şüphesiz ki Allah takvâya sarılanlarla, iyilik yapan ve iyi kullukta bulunanlarla beraberdir.” Nahl Sûresi, 16:128.

² Nisâ Sûresi, 4:31; Şûrâ Sûresi, 42:37; Necm Sûresi, 53:32.

fitrî: doğal

hakikî: asıl, gerçek

muallem: öğrenim

görmüş, eğitimli kişi

münasip: uygun

netice-i hilkat-i be-

şeriye: insanın yaratılış neticesi, gayesi

seferberlik: savaş hâli

tabur: bir askerî bir-

lik

temsîlî: kıyaslamalı benzetme şeklinde, analogik

vazife-i insaniye: insanlık görevi

vazifeperver, diğeri acemî, nefisperver iki asker beraber bulunuyordu. Vazifeperver nefer talime ve cihada dikkat eder, erzak ve tayinatını hiç düşünmezdi. Çünkü, anlamış ki, onu beslemek ve cihazatını vermek, hasta olsa tedavi etmek, hatta indelhâce lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi talim ve cihaddır. Fakat bazı erzak ve cihazat işlerinde işler. Kazan kaynatır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa, “Ne yapıyorsunuz?” “Devletin angaryasını çekiyorum” der. Demiyor, “Nafakam için çalışıyorum.”

Diğer şikemperver ve acemî nefer ise, talime ve harbe dikkat etmezdi. “O devlet işidir, bana ne?” derdi. Daim nafakasını

angarya: karşılıksız gördürülen iş

cihad: savaş, harp

cihazat: cihazlar, âletler

daim: devamlı

erzak: rızıklar; yenilecek, içilecek şeyler

harp: savaş

indelhâce: ihtiyaç anında

karavana: yemek kabı

nafaka: geçim için gerekli şey

nefer: asker, er

nefisperver: nefisini

seven

şikemperver: midesine düşkün

tâlim: eğitim

tayinat: erzak, yiyecekler

vazifeperver: vazifesini seven, işine düşkün

düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi. Birgün, muallem arkadaşı ona dedi:

“Birader, asıl vazifen talim ve muharebe-
dir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Pa-
dişaha itimad et; o seni aç bırakmaz. O
onun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakirsin;
her yerde kendini beslettiremezsin. Hem
mücahede ve seferberlik zamanıdır. Hem
sana âsidir der, ceza verirler. Evet, iki vazi-
fe peşimizde görünüyor. Biri padişahın va-
zifesidir; bazan biz onun angaryasını çeke-
riz ki, bizi beslemektir. Diğeri bizim vazife-
mizdir; padişah bize teshilât ile yardım
eder ki, talim ve harptir.”

Acaba o serseri nefer, o mücahid mual-
leme kulak vermezse, ne kadar tehlikede
kalır, anlarsın.

âciz: güçsüz

angarya: karşılıksız
gödürülen iş

âsi: isyankâr

birader: kardeş

harp: savaş

itimad etmek: gü-
venmek

muallem: öğrenim
görmüş, eğitimli kişi
muharebe: savaş,
harp

mücahede: cihad,
savaş

mücahid: cihad
eden, savaşçı

nefer: asker, er

seferberlik: savaş
hâli

tabur: bir askerî bir-
lik

tâlim: eğitim

teshilât: kolaylaş-
tırmalar

İşte, ey tembel nefsim! O dalgalı meydan-ı harp, bu dağdağalı dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir. Ve o tabur ise, şu asrın cemaat-i İslâmiyesidir. O iki nefer ise: Biri, ferâiz-i diniyesini bilen ve işleyen ve kebâiri terk ve günahları işlememek için nefis ve şeytanla mücadele eden müttakî Müslümandır. Diğeri, Rezzâk-ı Hakikîyi ittiham etmek derecesinde derd-i maişete dalıp ferâizi terk eden ve maişet yolunda rastgele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir. Ve o talim ve talimat ise, başta namaz, ibadettir. Ve o harp ise, nefis ve heva, cin ve ins

cemaat-i İslâmiye:

İslâm toplumu

cemiyet-i beşeriye:

insan topluluğu

dağdağalı: karışık, gürültülü

derd-i maişet: geçim derdi

fâsık-ı hâsir: bile-rek günah işleyip zarara uğrayan

ferâiz: farzlar

ferâiz-i diniye: dinen yapılması kesinen olarak emredilen

len şeyler

harp: savaş

heva: kabiliyet ve duyguları nefsin yasak arzu ve isteklerinin emrine verme

ins: insan

ittiham etmek: suçlamak

kebâir: büyük günahlar

maişet: geçim

meydan-ı harp: savaş meydanı

mücadele: cihad

etmek, savaşmak

müttakî: Allah'tan korkup emir ve yasaklarına titizlikle uyan

nefer: asker, er

nefis: kişinin kendisi

Rezzâk-ı Hakikî: gerçek rızık verici olan Allah

tabur: bir askerî birlik

taksim edilmek:

ayrılmak

talim: eğitim

talimat: eğitimler

şeytanlarına karşı mücahede edip günahlardan ve ahlâk-ı rezileden kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise, birisi hayatı verip beslemektir; diğeri hayatı verene ve besleyene perestiş edip yalvarmaktır, O'na tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mu'cize-i san'at-ı Samedâniye ve bir harika-i hikmet-i Rabbâniye olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idame eden de O'dur,¹ O'ndan başka olmaz. Delil mi is-

¹ Bakara Sûresi, 2:22, 60; En'am Sûresi, 6:99, 141, 142, 151; A'râf Sûresi, 7:32, 160; Enfâl Sûresi, 8:26; Yûnus Sûresi, 10:31, 59, 93; Hûd Sûresi, 11:6; İbrahim Sûresi, 14:32; Hicr Sûresi, 15:20; Nahl Sûresi, 16:72, 112, 114; İsrâ Sûresi, 17:70; Ankebût Sûresi, 29:17, 60, 62; Rûm Sûresi, 30:37, 40; Sebe Sûresi, 34:15, 24, 36; Yâsîn Sûresi, 36:47; Zümer Sûresi, 58; Cum'a Sûresi, 62:11; Talâk Sûresi, 65:3; Mülk Sûresi, 67:15, 21.

ahlâk-ı rezile: kötü

ve aşağılık ahlâk

emniyet etmek: gü-

venmek

harika-i hikmet-i

Rabbaniye: Rab

olan Allah'ın hikmet

harikası

helâket-i ebediye:

sonsuz mahvoluş

idâme : devam

mu'cize-i san'at-ı

Samedaniye: her

şey O'na muhtaç

olduğu halde

Kendisi hiçbir şeye

muhtaç olmayan

Allah'ın sanat

mu'cizesi

mücahede: cihad

etmek, savaşmak

perestiş: ibadet,

kulluk

tevekkül: Allah'a da-

yanma ve güvenme

tersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir (meyve kurtları ve balıklar gibi). Hem en âciz, en nazik mahlûk, en iyi rızkı o yer (çocuklar ve yavrular gibi). Evet, vasıta-i rızk-ı helâl iktidar ve ihtiyar ile olmadığını, belki acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için, balıklarla tilkileri, yavrularla canavarları, ağaçlarla hayvanları muvazene etmek kâfidir.

Demek, derd-i maişet için namazını terk eden,¹ o nefere benzer ki, talimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîmin matbaha-i rahmetinden tayinatını aramak, başkalara bâr olmamak için ken-

¹ Tâhâ Sûresi, 20:132; Zâriyât Sûresi, 51:57-58.

âciz: güçsüz

acz: âcizlik, güçsüzlük

bâr: yük

Cenâb-ı Rezzak-ı

Kerîm: sonsuz ikram ve cömertlik sahibi ve her şeyin rızkını veren yüce Allah

derd-i maişet: geçim derdi

ihtiyar: irade, tercih, seçme

iktidar: güç, kudret

kâfi: yeterli

mahlûk: yaratık

matbaha-i rahmet: rahmet mutfağı

muvazene: karşı-

laştırma

nazik: zarif, ince

nefer: asker, er

talim: eğitim

tayinat: erzak, yiyecekler

vasıta-i rızk-ı helâl:

helâl rızık yolu

zaaf: zayıflık

disi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir, o dahi bir ibadettir.

Hem insan ibadet için halk olunduğunu, fıtratı ve cihazât-ı mâneviyesi gösteriyor. Zira hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde en ednâ bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat hayat-ı mâneviye ve uhreviyesine lâzım olan ilim ve iftikar ile tazarru ve ibadet cihetinde hayvanâtın sultanı ve kumandanı hükmündedir.

Demek, ey nefsim, hayat-ı dünyeviye-yi gaye-i maksat yapsan ve ona daim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviye-yi gaye-i maksat yapsan ve şu hayatı dahi

amel: iş, davranış
cihazât-ı mâneviye: mânevî donanım
cihet: yön
daim: devamlı
ednâ: basit, küçük
fıtrat: yaratılış
gaye-i maksat: asıl hedef, esas maksat
halk olunmak: yara-

tılmak
hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı
hayat-ı mâneviye ve uhreviye: mânevî ve âhirete ait olan hayat
hayat-ı uhreviye: âhiret hayatı
hayvanât: hayvanlar

ibadet: Allah'a kulluk
iftikâr: Allah'a karşı fakirliğini hissetme ve gösterme
iktidar: güç, kudret
nefer: fert
nefis: kişinin kendisi
tazarru: dua, yakarış

ona vesile ve mezraa etsen ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakkın nazlı ve niyazdar bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olsun.

İşte sana iki yol¹ istediğini intihâp edebilirsin. Hidayet ve tevfigi Erhamü'r-Râhimînden iste.

¹ Yûnus Sûresi, 10:108; Beled Sûresi, 90:10.

abd: kul
Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah
Erhamü'r-Râhimîn: merhametlilerin en merhametlisi olan Allah

hayvanât: hayvanlar
hidayet: doğru ve hak yol
intihap etmek: seçmek
mezraa: tarla
muhterem: saygı

duyulan
mükerrem: ikram olunan, hürmet edilen
niyazdar: dua eden, yalvaran
tevfig: başarı, muvaffakiyet

Yirmi Birinci Söz

İki Makamdır

BİRİNCİ MAKAM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا¹

BİR ZAMAN sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi: “Namaz iyidir. Fakat hergün, hergün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor.”

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtik-

¹ “Şüphesiz ki namaz, mü'minler üzerine belli vakitler için farz kılınmıştır.” Nisâ Sûresi, 4:103.

sinnen: yaş itibariyle

ten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor. Ve ona baktım, gördüm ki, tembellik kulağıyla şeytandan aynı derisi alıyor. O vakit anladım: O zat o sözü bütün nüfus-u emmârenin namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: Madem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez. Öyle ise nefsimden başlarım.

Dedim: Ey nefis! Cehl-i mürekkep içinde, tembellik döşeginde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil, Beş İkazı ben-den işit.

BİRİNCİ İKAZ

Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir? Hiç kat'î senedin var mı ki, gelecek

bedbaht: talihsiz
cehl-i mürekkep: bilmediğinden habersiz kimsenin ce-haleti
ebedî: sonsuz
emmâre: kötülüğü emreden

gaflet: duyarsızlık, mânevî sorumluluk-larından habersiz davranma hali
ıslah: iyileştirme, dü-zeltme
kat'î: kesin
mukabil: karşılık

nefis: kişinin kendi-si; insanı daima kö-tülüğe, yasak zevk ve isteklere teşvik eden duygu
nüfûs-u emmâre: kötülüğü emreden nefisler

seneye, belki yarına kadar kalacaksın?

Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir. Keyif için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasaydın ki ömrün azdır, hem faydasız gidiyor; elbette onun yirmi dörtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin saadetine medar olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek, usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştîyak ve hoş bir zevki tahri-ke sebep olur.

İKİNCİ İKAZ

Ey şikemperver nefsim! Acaba, hergün hergün ekmek yersin, su içersin, havayı tenneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?

Madem vermiyor; çünkü ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz edi-

ebedî: sonsuz

hakikî: gerçek

hayat-ı ebediye:

sonsuz hayat

iştîyak: çok kuvvetli arzu ve istek

medar: vesile, dayanak

nefis: kişinin kendisi

saadet: mutluluk

sarf etmek: harcamak

şikemperver: boğazına düşkün

tahrik: harekete geçirme

tekerrür: tekrarlanma

telezzüz: lezzet alma, lezzetlenme

tevehhüm-ü ebediyet: sonsuza kadar yaşayacağını sanmak

yorsun. Öyle ise, hane-i cismimde senin arkadaşların olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayatı ve lâtife-i Rabbâniyemin havâ-yı nesîmini cezbe ve celb eden namaz dahi seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürat ve elemlere maruz ve müptelâ ve nihayetsiz telezzüzâtâ ve emellere meftun ve pürsevda bir kalbin kut ve kuvveti, her şeye kadîr bir Rahîm-i Kerîmin kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i sür'atle vâveylâ-yı firakı koparan giden, ekser mevcudatla alâkadar bir ruhun âb-ı hayatı

âb-ı hayat: hayat suyu; kan

cezb ve celb etmek: çekmek

ekser: pekçok

elem: acı, sıkıntı

emel: arzu, istek

fânî: gelip geçici, ölümlü

havâ-yı nesîm: hoş ve hafif rüzgar havası

kadîr: her şeye gücü yeten

kemâl-i sür'atle:

çok hızlı

kut: gıda

lâtife-i Rabbaniye: İlâhî hakikatleri hissedilen ve mânevî zevkleri alan his, duygu

maruz: tesiri altında kalmak

meftun: düşkün, tutkun, bağımlı

mevcudat: varlıklar

müptelâ: düşkün, bağımlı

nihayetsiz: sonsuz

niyaz: dua, yalvarma

pürsevda: sevgiyle dolu

Rahîm-i Kerîm: rahmet ve ikram sahibi Allah

teessürat: üzüntüler

telezzüzât: lezzetlenmeler

vâveylâ-yı firak: ayrılık feryadı

hane-i cisim: beden, cisim evi

ise, her şeye bedel bir Mâbûd-u Bâkînin, bir Mahbûb-u Sermedînin çeşme-i rahmetine namaz ile teveccüh etmekle içilebilir.

Evet, fitraten ebediyeti isteyen ve ebed için halk olunan ve ezelî ve ebedî bir Zatın âyinesi olan ve nihayetsiz derecede nazik ve letâfetli bulunan zîşuur bir sırr-ı insanî, zînur bir lâtife-i Rabbâniye, şu kasavetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulûmatlı ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

ÜÇÜNCÜ İKAZ

Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakka-

ahvâl-i dünyeviye:

dünyanın halleri

âyine: ayna

çeşme-i rahmet:

rahmet çeşmesi

ebed: sonsuzluk

ebedî: sonu olmayan, sonsuz

ebediyet: sonsuzluk

ezelî: başlangıcı

olmayan, sonsuz

fitraten: yaratılış itibariyle

halk olunmak: yara-

tılmak

kasavetli: üzüntülü,

sıkıntılı

külfet: yük, zorluk

lâtife-i Rabbâniye:

ilâhî hakikatleri his-

seden ve mânevî

zevkleri alan his,

duygu

letâfetli: güzel, hoş

Mâbûd-u Bâkî: ibade-

te lâyık olan ve

varlığı hiçbir zaman

son bulmayan Allah

Mahbûb-u Sermedî:

varlığı sonsuz

sevgili Allah

meşakkat: güçlük,

sıkıntı

nazik: ince, zarif

nefis: kişinin kendisi

sırr-ı insani: insa-

nın mânevî duygu-

su

teveccüh: yönelme

zînur: nurlu

zîşuur: şuur sahibi

zulûmatlı: karanlık

hini ve musibet zahmetini bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misalin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu halde, o tutar, mühim bir kuvvetini sağ cenaha gönderir, merkezi zayıflştırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, “Ateş et” emrini verir, merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar, merkeze hücum eder, târümâr eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalb olmuş. Ele mi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, keramete iltihak; ve meşakkati, sevaba in-

cenah: kanat, yön
elem: acı, sıkıntı
iltihak etmek: katılmak
kalb olmak: dönüşmek

kâr-ı akıl: akıl kârı
külfet: yük, zorluk
meşakkat: güçlük, sıkıntı
muzdarip olmak: ızdırıp çekmek

târümâr etmek: dağıtmak
tasavvur: zihinde şekillendirme, tasarlama

kılâb etmiş. Öyleyse, ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devamı ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise madem gelmemişler; şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi divaneliktir.

Madem hakikat böyledir. Âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve “Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum” de. O vakit senin acı bir füturun, tatlı bir gayrete inkılâb eder.

İşte, ey sabırsız nefsim! Sen üç sabırla mükellefsin. Birisi, taat üstünde sabırdır. Birisi, mâsiyetten sabırdır. Diğer, musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu Üçüncü İkazdaki temsilde görünen hakikati rehber

âkıl: akıllı

divanelik: akılsızlık

fütur: usanç

hakikat: gerçek

inkılâb etmek: dö-nüşmek

külfet: yük, zorluk

mâsiyet: günah, is-yan

musibet: belâ, fela-ket

mükellef: yükümlü

nefis: kişinin kendi-si

sarf etmek: harca-mak

şevk: şiddetli arzu ve istek

taat: itaat, Allah'ın emirlerine uyma

ulvî: yüce

tut, merdâne “Yâ Sabûr” de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakkın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan, her meşakkate ve her musibete kâfi gelebilir; ve o kuvvetle dayan.

DÖRDÜNCÜ İKAZ

Ey sersem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? Ücreti az mıdır ki sana usanç veriyor? Halbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır; ve fütursuz çalışırsın. Acaba bu misafirhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kut ve gınâ; ve elbette bir menzilin olan kabrinde gıda ve ziya; ve herhalde mahkemen olan mahşerde sened ve berat; ve ister istemez üstünden geçile-

âciz: güçsüz

berat: kurtuluş

Cenâb-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan yüce Allah

fütursuz: usanmadan

gınâ: zenginlik

hakikat: gerçek

kut: gıda

mahşer: haşır meydanı

menzil: ev, mekân

merdâne: mertçe

meşakkat: güçlük, sıkıntı

misafirhane-i dünya: dünya misafirhanesi

musibet: belâ, fela-ket

nefis: kişinin kendisi; insanı daima kötülüğe, yasak zevk

ve isteklere teşvik eden duygu

Sabûr: günahkârlara ve isyan edenlere ceza vermekte acele etmeyen ve kullarına sabır gücü ih-san eden Allah

vazife-i ubûdiyet:

kulluk görevi

ziya: ışık

cek Sırat köprüsünde nur ve burak olacak bir namaz neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır?

Bir adam sana yüz liralık bir hediye vaad etse, yüz gün seni çalıştırır. Hulfü'l-vaad edebilir o adama itimad edersin, fütursuz işlersin. Acaba hulfü'l-vaad hakkında muhal olan bir Zat, Cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediyeği sana vaad etse, pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse; sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O'nu vaadinde ittiham ve hediyesini istihfaf etsen, pek şiddetli bir tedibe ve dehşetli bir tâzibe müstehak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hapsin korkusundan en

burak: iman ehlini Sırat köprüsünden geçirecek olan binek, âhiret bineği
hulfü'l-va'd: sözünden dönme
istihdam etmek: çalıştırmak
istihfaf: hafife alma
ittiham: suçlama

muhal: imkânsız
müstehak: hak eden
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk
Sırat köprüsü: Cennem üzerine kurulu olan ve Cennete girmek için üzerinden geçilme-

si gereken köprü
suhre: zoraki, angarya iş gören
tâzip: azap verme, cezalandırma
tedip: edeplendirme, haddini bildirme
va'd etmek: söz vermek

ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin halde, Cehennem gibi bir haps-i ebedînin havfı, en hafif ve lâtif bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

BEŞİNCİ İKAZ

Ey dünyaperest nefsim! Acaba ibadetteki füturun ve namazdaki kusurun meşâgıl-ı dünyeviye'nin kesretinden midir veyahut derd-i maişetin meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki bütün vaktini ona sarf ediyorsun?

Sen istidat cihetiyle bütün hayvânâtın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviye'nin levâzımâtını tedarikte iktidar cihetiyle bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun.

cihet: yön, taraf
derd-i maişet: geçim derdi
dünyaperest: dünyaya tutkun
fevkinde: üstünde
fütur: usanç
fütursuz: usanmadan
haps-i ebedi: sonsuz hapis

havf: korku
hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı
hayvânât: hayvanlar
iktidar: kuvvet, güç
istidat: kabiliyet
kesret: çokluk
lâtif: hoş, güzel
levâzımat: gerekli şeyler
meşâgıl-ı dünyevi-

ye: dünya meşguliyetleri
meşgale: meşguliyet, iş
nefis: kişinin kendisi; insanı daima kötülüğe ve yasak zevk ve isteklere teşvik eden duygu
sarf etmek: harcamak
tedarik: elde etme

Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil, belki hakikî bir insan gibi hakikî bir hayat-ı daime için sa'y etmektir?

Bununla beraber, meşâgıl-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzulî bir surette karıştığın ve karıştırdığın mâlâyânî meşgalelerdir. En elzemini bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi, en lüzumsuz malûmatla vakit geçiriyorsun. Meselâ “Zuhal’ın etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır?” ve “Amerika tavukları ne kadardır?” gibi kıymetsiz şeylerle, kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya kozmoğrafya ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!

Eğer desen, “Beni namazdan ve ibadet-

elzem: çok gerekli olan

fen: bilim

fuzulî: lüzumsuz

hakikî: gerçek, doğru

hayat-ı daime: devamlı hayat

kemâl: kusursuzluk, mükemmellik

keyfiyet: nitelik, özellik

kıymettar: kıymetli, değerli

kozmoğrafya: gökbilimi, astronomi

mâlâyânî: anlamsız, faydasız

malûmat: bilgiler
meşâgıl-i dünyevi-

ye: dünya meşguliyetleri

meşgale: meşguliyet, iş

sa'y: çalışma

suret: şekil, biçim

vazife-i asliye: asıl görev

Zuhal: Satürn gezegeni

ten alıkoyan ve fütur veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarurî işleridir.” Öyle ise, ben de sana derim ki:

Eğer yüz kuruş bir gündelikle çalışsan, sonra biri gelse, dese ki: “Gel, on dakika kadar şurayı kaz; yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın.” Sen ona “Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak” desen, ne kadar divanece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi, sen şu bağında nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa’yın semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vaktini, ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medar olan namaza sarf etsen, o vakit, bereketli nafaka-i dünyeviye ile be-

dird-i maişet: geçim derdi

divanece: akılsızca

dünyevî: dünyaya ait

fütur: usanç

medar: sebep, vesile

münhasır: sınırlı

nafaka: geçim için gerekli olan şey

nafaka-i dünyeviye:

dünya hayatında geçinmek için lüzumlu olan şey

sa’y: çalışma

sarf etmek: harcamak

semere: ürün

raber, senin nafaka-i uhreviyene ve zâd-ı âhiretine ehemmiyetli bir menba olan iki maden-i mânevî bulursun.

Birinci maden: Bütün bağındaki **HASIYE** yetiştirdiğin, çiçekli olsun, meyveli olsun, her nebatın, her ağacın tesbihatından, güzel bir niyetle, bir hisse alıyorsun.

İkinci maden: Hem bu bağdan çıkan mahsulâtta kim yese-hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun-sana bir sadaka hükmüne geçer. Fakat o şartla ki, sen Rezzâk-ı Hakikî namına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve Onun malını Onun mahlûkatına veren

HASIYE Bu Makam, bir bağda, bir zâta bir derstir ki, bu tarzla beyan edilmiş.

beyan: açıklama
hasiye: dipnot, açıklayıcı not
maden-i mânevî: mânevî kaynak
mahlukât: yaratılmışlar
mahsulât: ürünler

menba: kaynak
nafaka-i uhreviye: âhiret hayatında geçinmek için lüzumlu olan şey
nebat: bitki
Rezzâk-ı Hakikî: gerçek rızık verici

olan Allah
tasarruf etmek: kullanmak
tesbihat: Allah'ı öven ve kusurdan yüce tutan sözler
zâd-ı âhiret: âhiret azığı

bir tevziat memuru nazarıyla kendine bak-
san...

İşte, bak, namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret eder. Ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder. Ve sa'ye pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki madenden mahrum kalır, iflâs eder. Hattâ ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. “Neme lâzım,” der. “Ben zaten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti niçin çekeceğim?” diyecek, kendini tembelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: “Daha ziyade ibadetle beraber sa'y-i helâle çalışacağım. Tâ kabrime daha ziyade ışık göndereceğim, âhiretime daha ziyade zahîre tedarik edeceğim.”

Elhasıl: Ey nefis! Bil ki, dünkü gün se-

âhiret: öteki dünya,
öldükten sonraki
hayat
amel: iş, fiil
elhasıl: kısaca, ö-
zetle
fütur: usanç

hasâret: ziyan
kuvve-i mânevî:
mânevî kuvvet
nazar: bakış
sa'y: çalışma
sa'y-i helâl: helâl
çalışma

şevk: şiddetli arzu
ve istek
tedarik: elde etme
tevziat: dağıtım
zahîre: azık
ziyade: çok, fazla

nin elinden çıktı. Yarın ise, senin elinde senet yok ki ona mâliksin. Öyleyse, hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil; lâakal günün bir saatini, ihtiyat akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-i uhreviye olan bir mescide veya bir seccadeye at.

Hem bil ki, her yeni gün, sana, hem her-kese bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin o günlük âlemin zulûmatlı ve perişan bir halde gider, senin aleyhinde âlem-i misalde şehadet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var.

Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbi-ne ve ameline tâbidir. Nasıl ki, âyinende

âlem-i misal: gör-rüntüler âlemi

amel: iş, fiil

âyine: ayna

hakikî: gerçek, doğ-ru

ihtiyat akçesi: ted-bir akçesi, yedek para

istikbal: gelecek

keyfiyet: nitelik, özellik

lâakal: en az

mahsus: özel

mâlik: sahip

nefis: kişinin kendi-si; insanı daima kö-tülûğe, yasak zevk ve isteklere teşvik

eden duygu

sandukça-i uhrevi-

ye: âhîret sandığı

şehadet: şahitlik, ta-nıklık

tâbi: uyan

teşkil olunmak:

oluşturulmak

zulûmatlı: karanlık

görünen muhteşem bir saray, âyinenin rengine bakar. Siyah ise siyah görünür; kırmızı ise kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O âyine şişesi düzgünse, sarayı güzel gösterir. Düzgün değilse çirkin gösterir. En nazik şeyleri kaba gösterdiği misilli, sen kalbinle, aklınla, amelinle, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şهادet ettirebilirsin. Eğer namazı kılsan, o namazınla o âlemin Sâni-i Zülcelâline müteveccih olsan, birden, sana bakan âlemin tenevvür eder. Adeta namazın bir elektrik lâmbası ve namaza niyetin onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulûmâtını dağıtır ve o hercümerc-i dünyeviyedeki karma karışık peşaniyet içindeki tebeddülât ve harekât,

amel: iş, fiil
âyine: ayna
harekât: hareketler
hercümerc-i dünyeviye: dünyanın kargaşaları
keyfiyet: nitelik, özellik

misillü: gibi
müteveccih: yönelme
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz haşmet ve yücelik sahibi olan ve her şeyi sanatla yaratan Allah

şهادet: şahitlik, tanıklık
tebeddülât: değişiklikler
tenevvür: nurlanma, aydınlanma
zulûmat: karanlıklar

hikmetli bir intizam ve mânidar bir kitabet-i kudret olduğunu gösterir.

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ

âyet-i pür-envârından bir nuru senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in'ikâsıyla ışıklandırır, senin lehinde nuraniyetle şehadet ettirir.

Sakın deme, “Benim namazım nerede, şu hakikat-i namaz nerede?” Zira, bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmal ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âmînin-velev hissetmezse-namazı, büyük bir velînin namazı gibi şu nurdan bir

۱ “Allah göklerin ve yerin nurudur.” Nur Sûresi, 24:35.

âmî: cahil

âyet-i pür-envâr:

nurlarla dolu âyet

hakikat-i namaz:

gerçek namaz; namazın gerçek mahiyeti, esası

hikmet: her şeyin

belirli gayelere yö-

nelik olarak, mânâlı,

faydalı ve tam yerli

yerinde olması

icmal: özet

in'ikâs: yansıma

intizam: düzenlilik

kitabet-i kudret:

kudret yazması

mânidar: anlamlı

nuraniyet: parlak-

lık, aydınlık

şehadet: şahitlik

tafsil: ayrıntılandır-

ma

tavsif etmek: özel-

liklerini anlatmak

velev: eğer, gerçi

velî: Allah dostu

hissesi var, şu hakikattan bir sırrı vardır velev şuurun taallûk etmezse. Fakat derecâta göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır. Nasıl bir hurma çekirdeğinden tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar, ne kadar merâtip bulunur. Öyle de, namazın derecatında da daha fazla meratip bulunur. Fakat bütün o merâtipte, o hakikat-i nuraniyenin esası bulunur.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ قَالَ (الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ)
وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ ¹

¹ Allah'ım! "Namaz dinin direğidir" buyuran zâta ve bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et. (Tirmizi, *İmân*: 8; İbn-i Mâce, *Fiten*: 12; *Müsned*, 5:231, 237; el-Hâkim, *el-Müstedrek*, 2:76.)

derecât: dereceler

hakikat: gerçek,
doğru

hakikat-i nuraniye:
parlak hakikat

inkişaf: açığa çık-
ma

merâtip: mertebeler

taallûk etmek: ilgili

olmak

tenevvür: nurlan-
ma, aydınlanma

velev: eğer, gerçi

Dokuzuncu Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١﴾ وَلَهُ

الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ¹

EY BİRADER! Benden, namazın şu muayyen beş vakte² hikmet-i tahsisini soru-

¹ “Haydi siz akşama erdiğinizde ve sabaha kavuştuğunuzda Allah’ı tesbih edin. Göklerde ve yerde hamd ve övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de ve öğle vaktine erişince de Allah’ı tesbih edip namaz kılın.” Rum Sûresi, 30:17-18.

² Namazın beş vakit olarak farz kılındığına dair bk. Buhârî, *Zekât* 1, 41, 64, *Meğâzî* 60, *Tevhid* 1; Müslim; *Îmân* 8, 29, 31, 259, *Mesâcid* 166; Tirmizî, *Zekât* 2, 6; Ebû Dâvûd, *Salât* 1, 9, *Vitr* 2, *Zekât* 5; Nesâî, *Salat* 1, 4, 6, *Sıyâm* 1, *Îmân* 23.

birader: kardeş

kılınmasının hikme-

muayyen: belirli

hikmet-i tahsisi: ait

tî, gayesi

yorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz.

Evet, herbir namazın vakti, mühim bir inkılâp başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-u İlâhînin âyinesi ve o tasarruf içinde ihsânât-ı külliye-i İlâhiyenin birer mâkesi olduğundan, Kadîr-i Zülcelâle o vakitlerde daha ziyade tesbih ve tazim ve hadsiz nimetlerinin iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir. Şu ince ve derin mânâyı bir parça fehmetmek için, Beş Nükteyi nefsimle beraber dinlemek lâzım.

âyine: ayna

azîm: çok büyük

fehmetmek: anlamak

hadsiz: sayısız

hamd: övgü ve şükür

hikmet: sebep, gaye, fayda

ihsânât-ı külliye-i

ilâhiye: Allah'ın her şeyi kuşatan bağış ve iyilikleri

inkılâp: değişim, dönüşüm

Kadîr-i Zülcelal:

kudreti her şeyi kuşatan ve sonsuz haşmet ve yücelik sahibi Allah

mâkes: yansıma yeri

mühim: önemli

nefis: kişinin kendisi

nükte: ince ve derin mânâ

tasarruf: her şeyi dilediği gibi kullanma ve yönetme

tasarruf-u ilâhî: Allah'ın faaliyet ve icraatları

tâzim: Allah'ın sonsuz azamet ve büyüklüğünü dile getirme

tesbih: Allah'ı her türlü noksan ve kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma

yekûn: toplam

ziyade: fazla

BİRİNCİ NÜKTE

Namazın mânâsı, Cenâb-ı Hakkı tesbih ve tâzim ve şükürdür. Yani,

- celâline karşı kavlen ve fiilen *Sübhanallah* deyip takdis etmek;
- hem, kemâline karşı lâfzen ve amelen *Allahu ekber* deyip tâzim etmek;
- hem, cemâline karşı kalben ve lisanen ve bedenlen *Elhamdülillâh* deyip şükretmektir.

Demek, tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır

Allahu ekber: "Allah en büyüktür"
amelen: davranışla
celâl: haşmet, ihtişam, yücelik,
cemâl: sonsuz güzelliği
Cenâb-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah
Elhamdülillâh: "her türlü teşekkür ve övgü Allah'a aittir"
fiilen: fiil ve davra-

nışla
hamd: şükür ve övgü
kavlen: sözle
kemâl: kusursuzluk, mükemmellik
lâfzen: sözlü olarak
lisanen: dille
nükte: ince anlamlı söz
Sübhanallah: "Allah her türlü eksiklikten sonsuz derecede yücedir" anlamında bir tesbih

takdis: Allah'ın her türlü eksiklik ve çirkinlikten yüce olduğunu ilân etme
tâzim: Allah'ın sonsuz azamet ve büyüklüğünü dile getirme
tekbir: Allah'ın büyüklüğünü dile getirme
tesbih: Allah'ı her türlü noksan ve kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma

ki, namazın harekât ve ezkârında, bu üç şey her tarafında bulunuyorlar. Hem on-dandır ki, namazdan sonra, namazın mânâsını tekid ve takviye için, şu kelimât-ı mübareke, otuz üç defa tekrar edilir;¹ namazın mânâsı şu mücmel hülâsalarla tekid edilir.

İKİNCİ NÜKTE

İbadetin mânâsı şudur ki: Dergâh-ı İlâhî-de abd kendi kusurunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i Rububiyetin ve kudret-i Samedâniyenin ve rahmet-i İlâhiyenin önün-de hayret ve muhabbetle secde etmektir.

¹ *Müslim*, Mesâcid 144, 146; *Tirmizî*, Deavât 25; *Nesâî*, Sehv 92; *İbn Mâce*, İkâmetü's-Salât 32.

abd: kul

acz: güçsüzlük

dergâh-ı İlâhî: Cenâb-ı Allah'ın rahmet kapısı

ezkâr: zikirler

fakr: fakirlik, ihtiyaç hali

harekât: hareketler

hülâsa: esas, öz

kelimât-ı mübareke: mübarek kelimeler, sözler

kemâl-i Rubûbiyet:

Allah'ın herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesinin, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurmasının mükemmelliği

kudret-i Samedâniye: her şey Kendisine muhtaç olduğu halde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olma-

yan Allah'ın kudreti

muhabbet: sevgi

mücmel: özetlenmiş

nükte: ince anlamlı söz

rahmet-i İlâhiye: Allah'ın şefkat ve merhameti

takviye: güçlendirme, destekleme

tekid: kuvvetlendirme

Yani, Rububiyetin saltanatı, nasıl ki ububiyeti ve itaati ister. Rububiyetin kudsiyeti, paklığı dahi ister ki, abd, kendi kusurunu görüp, istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten pak ve müberra ve ehl-i dalâletin efkâr-ı batılasından münezzeh ve muallâ ve kâinatın bütün kusurâtından mukaddes ve muarra olduğunu, tesbih ile, *Sübhanallah* ile ilân etsin.

Hem de Rububiyetin kemâl-i kudreti dahi ister ki, abd, kendi zaafını ve mahlûka-

abd: kul

efkâr-ı bâtila: asılsız, boş düşünceler

ehl-i dalâlet: hak yoldan sapmış, inançsız kimseler
istiğfar: bağışlanma dileme

kemâl-i kudret: kudretin mükemmelliği

kudsiyet: kusur ve noksandan uzak oluş, kutsallık

kusurât: kusurlar

mahlûkat: yaratıklar

muallâ: yüce

muarrâ: temiz, pak, arınmış

mukaddes: kusur ve eksiklikten yüce, kutsal

müberra: arınmış, temiz

münezzeh: kusur ve eksiklikten arınmış, temiz

nekâis: noksanlıklar, eksiklikler

Rab: her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri veren, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulunduran Allah

rububiyet: Rablik;

Allah'ın her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

saltanat: egemenlik
Sübhanallah: Allah her türlü eksiklikten sonsuz derecede yücedir

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma

ubûdiyet: Allah'a kulluk

zaaf: zayıflık

tın aczini görmekle, kudret-i Samedâniyenin azamet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde *Allahu ekber* deyip, huzû ile rûkûa gidip, O'na iltica ve tevekkül etsin.

Hem Rububiyetin nihayetsiz hazine-i rahmeti de ister ki, abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr ve ihtiyâcâtını sual ve dua lisanıyla izhar ve Rabbinin ihsan ve in'âmâtını şükür ve senâ ile ve *Elhamdü lillâh* ile ilân etsin.

Demek, namazın ef'âl ve akvâli bu mânâları tazammun ediyor ve bunlar için taraf-ı İlâhîden vaz edilmişler.

abd: kul
acz: güçsüzlük
akvâl: sözler
Allahu ekber: "Allah en büyüktür"
azamet-i âsâr: eserlerin büyüklüğü
dua: yalvarma
ef'al: fiiller
Elhamdü lillâh: "Her türlü şükür ve övgü Allah'a aittir."
fakr: fakirlik
hazine-i rahmet: Allah'ın rahmet hazinesi
huzû: Allah'ın büyüklüğünü düşün-

rek boyun eğme
ihsan: iyilik, bağış
ihtiyâcât: ihtiyaçlar
iltica: sığınma
in'âmat: nimetler
istihsan: beğenme
izhar: gösterme
kudret-i Samedâniye: her şey Kendisine muhtaç olduğu halde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın kudreti
mahlûkat: yaratıklar
nihayetsiz: sonsuz
Rab: Cenâb-ı Allah'ın bütün varlık-

ların ihtiyaçlarını karşılaması ve yönetmesi
rububiyet: Rablik; varlıkların ihtiyaçlarını karşılama ve yönetme
senâ: övgü
sual: isteme
taraf-ı İlâhîden: Allah tarafından
tazammun: içine alma
tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme
vaz edilmek: konulmak, yerleştirilmek

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Nasıl ki insan şu âlem-i kebirin bir misal-i musağgarıdır ve Fâtîha-i Şerife şu Kur'ân-ı Azîmüşşânın bir timsal-i münevveridir. Namaz dahi, bütün ibâdâtın envainı şamil bir fihriste-i nuraniyedir ve bütün esnâf-ı mahlûkatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-i kudsiyedir.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Nasıl ki haftalık bir saatin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmünü alırlar. Öyle de, Cenâb-ı Hakkın bir saat-i kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve

âlem-i dünya: dünya âlemi

âlem-i kebir: büyük âlem, evren

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

elvân-ı ibadet: renk renk, çeşit çeşit ibadet

envâ: çeşitler, türler

esnâf-ı mahlûkat:

yaratılmışların sınıfları, çeşitleri

Fatiha-i Şerife: Fatiha Sûresi

fihriste-i nuraniye: nurlu fihriste

harita-i kudsiye: kutsal harita

ibâdat: ibadetler

Kur'ân-ı Azîmüşşân: şanı yüce Kur'ân

misal: benzer, örnek

misal-i musağgar: küçültülmüş nümüne

nükte: ince anlamlı söz

saat-i kübrâ: çok büyük saat

şâmil: kapsayan

timsal-i münevver: nurlu örnek

gündüz deveranı ve dakikaları sayan sene-ler ve saatleri sayan tabakat-ı ömr-ü insan ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem birbi-rine bakarlar, birbirinin misalidirler ve bir-birinin hükmündedirler ve birbirini hatırla-tırlar.

Meselâ, fecir zamanı, tulûa kadar, evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-ı mâ-dere düştüğü âvânına, hem semavat ve arzın altı gün hilkatinden birinci gününe benzer ve hatırlatır ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi ihtar eder.

Zuhr zamanı ise, yaz mevsiminin ortası-na, hem gençlik kemâline, hem ömr-ü dünyadaki hilkat-i insan devrine benzer ve

arz: yer
âvân: anlar, vakitler
deveran: dönüş
edvâr-ı ömr-ü
âlem: dünyanın
 ömür devirleri
evvel-i bahar: ba-harın başlangıcı
fecir: tan yerinin
 ağarması, sabah
hilkat: yaratılış

hilkat-i insan: insa-nın yaratılışı
ihtar etmek: hatırlatmak
kemâl: olgunluk, mükemmellik
misal: örnek
ömr-ü dünya: dün-yanın ömrü
rahm-ı mâder: anne karnı

semavat: gökler
şuûnât-ı İlâhiye: Cenâb-ı Allah'ın iş-leri, fiilleri ve tasar-rurları
tabakat-ı ömr-ü in-san: insan ömrü-nün aşamaları
tulû: güneşin doğu-şu
zuhr: öğle

işaret eder ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti ve füyuzât-ı nimeti hatırlatır.

Asr zamanı ise, güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem Âhîrzaman Peygamberinin (aleyhissalâtü vesselâm) asr-ı saadetine benzer ve onlardaki şuûnât-ı İlâhiyeyi ve in'âmât-ı Rahmâniyeyi ihtar eder.

Mağrib zamanı ise, güz mevsiminin âhîrinde pek çok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyamet iptidasındaki harabiyetini ihtar ile tecelliyât-ı celâliyeyi ifham ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, ikaz eder.

âhîr: son
Âhîrzaman Peygamberi: dünya hayatının kıyamete yakın son devresinde gönderilen Peygamberimiz Hz. Muhammed
aleyhissalâtü vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
asr: ikindi
asr-ı saadet: Peygamberimizin yaşadığı dönem, mutluluk asrı
beşer: insan

füyuzât-ı nimet: nimetlerin bolluğu, bereketi
gaflet: duyarsızlık, mânevî sorumluluklarından habersiz davranma hali
gurup: batış, ölüm
güz: sonbahar
harabiyet: yok oluş
ifham: anlatma
ihtar: hatırlatma
in'âmât-ı Rahmâniye: Allah'ın sonsuz şefkat ve merhame-iyyeyle bağışladığı nimetler
iptida: başlangıç

kıyamet: dünyanın sonu, varlığın bozulup dağılması
mağrib: akşam
mahlûkat: yaratıklar
şuûnât-ı İlâhiye: Cenâb-ı Allah'ın işleri, fiilleri ve tasarrufları
tecelliyat-ı celâliye: Allah'ın sınırsız haşmet ve yüceliğini gösteren yansımalar
tecelliyât-ı rahmet: rahmet yansımaları, görüntüleri

İşâ vakti ise, âlem-i zulûmat nehar âlemi-
nin bütün âsârını siyah kefeniyle setretme-
sini, hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin
yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın
bakiye-i âsârı dahi vefat edip nisyan per-
desi altına girmesini, hem bu dar-ı imtihan
olan dünyanın bütün bütün kapanmasını
ihtar ile Kakhâr-ı Zülcelâlin celâlli tasarru-
fâtını ilân eder.

Gece vakti ise, hem kışı, hem kabri, hem
âlem-i berzahı ifham ile, ruh-u beşer rah-
met-i Rahmâna ne derece muhtaç olduğu-
nu insana hatırlatır. Ve gecede teheccüd
ise, kabir gecesinde ve berzah karanlığın-
da ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu bil-

âlem-i berzah: ka-
bir âlemi
âlem-i zulûmat: ka-
ranlıklar âlemi
âsar: eserler, izler
bakiye-i âsâr: geri-
de kalan eserler, iz-
ler
berzah: kabir âlemi
celâlli: haşmetli, ih-
tişamlı, heybetli
dâr-ı imtihan: imti-
han yeri

ifham: anlatma
ihhtar: hatırlatma
işâ: yatsı
Kakhâr-ı Zülcelâl:
mutlak üstünlük sa-
hibi olan, haşmet
ve yüceliği sonsuz
Allah
nehar: gündüz
nisyan: unutkanlık
rahmet-i Rahmân:
rahmeti sonsuz

olan Allah'ın şefkat
ve merhameti
ruh-u beşer: insan
ruhu
setretme: örtme
tasarrufât: tasarruf-
lar, her şeyi dilediği
gibi kullanma ve
yönetme
teheccüd: gece sa-
bah vaktinden önce
kılınan namaz

dirir, ikaz eder ve bütün bu inkılâbat içinde Cenâb-ı Mün'im-i Hakikînin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstehak olduğunu ilân eder.

İkinci sabah ise, sabah-ı haşri ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar makul ve lâzım ve kat'i ise, haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyettir.

Demek, bu beş vaktin herbiri bir mühim inkılâp başı olduğu ve büyük inkılâpları ihtar ettiği gibi, kudret-i Samedâniyenin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin işaretiyle, hem senevî, hem asrî, hem dehrî, kudretin

asrî: yüzyıllık
berzah: kabir âlemi
Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî: gerçek nimet verici olan yüce Allah
dehrî: çağları içine alan
hamd: övgü ve şükür
haşir: öldükten sonra âhirette tekrar diriltirilip Allah'ın huzurunda toplanma
ihtar: hatırlatma

ikaz: uyarma
inkılâbat: büyük değişimler, dönüşümler
inkılâp: değişim, dönüşüm
kat'î: kesin
kat'iyet: kesinlik
kudret: güç, iktidar
kudret-i Samedâniye: her şey O'na muhtaç olduğu halde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın kudreti

lâzım: gerekli
makul: akla uygun
müstehak: lâyık
nihayetsiz: sonsuz
sabah-ı haşr: haşir sabahı
senâ: övme, yüceltme
senevî: yıllık
tasarrufât-ı azîme-i yevmiye: hergün meydana gelen büyük tasarruflar, faaliyetler

mu'cizâtını ve rahmetin hedâyâsını hatırlatır. Demek asıl vazife-i fıtrat ve esas-ı ubüdiyet ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve enseptir.

BEŞİNCİ NÜKTE

İnsan fıtraten gayet zayıftır. Halbuki her şey ona ilişir, onu müteessir ve müteellim eder. Hem gayet âcizdir. Halbuki belâları ve düşmanları pek çoktur. Hem gayet fakirdir. Halbuki ihtiyâcâtı pek ziyadedir. Hem tembel ve iktidarsızdır. Halbuki hayatın tekâlifi gayet ağırdır. Hem insaniyet onu kâinatla alâkadar etmiştir. Halbuki sevdiği, ünsiyet ettiği şeylerin zeval ve firakı, mütemadiyen onu incitiyor. Hem akıl

âciz: güçsüz
alâkadar: alâkalı, ilgili
ensep: en uygun
esas-ı ubüdiyet: kulluğun esası, öz
fıtraten: yaratılış gereği
firak: ayrılık
hedâyâ: hediye, armağanlar
ihtiyâcât: ihtiyaçlar
iktidar: güç, kudret
kâinat: evren, yara-

tılmış her şey
kat'î: kesin
mu'cizât: mu'cizeler, bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan olağanüstü şeyler
müteellim etme: acı verme
müteessir etme: üzme, etkileme
mütemadiyen: sürekli olarak

nükte: ince anlamlı söz
rahmet: şefkat, merhamet, ihsan
tekâlif: yükümlülükler, sorumluluklar
ünsiyet: yakınlık, dostluk
vazife-i fıtrat: yaratılış görevi
zevâl: gelip geçicilik, batış
ziyade: çok, fazla

ona yüksek maksatlar ve bâki meyveler gösteriyor. Halbuki eli kısa, ömrü kısa, iktidarı kısa, sabrı kısadır.

İşte, bu vaziyette bir ruh, fecir zamanında bir Kadîr-i Zülcelâlin, bir Rahîm-i Zülcemâlin dergâhına niyazla, namazla müracaat edip arzıhal etmek, tevfiik ve medet istemek ne kadar elzem; ve peşindeki gündüz âleminde başına gelecek, beline yüklenecek işleri, vazifeleri tahammül için ne kadar lüzumlu bir nokta-i istinat olduğu bedâheten anlaşılır.

Ve zuhr zamanındaki o zaman gündüzün kemâli ve zevâle meylî ve yevmî işlerin

arzıhal etmek: durumunu bildirmek

bâkî: sürekli, devamlı

bedâheten: açık şekilde

dergâh: huzur, makam

elzem: çok gerekli

fecir: tan yerinin ağarması, sabah

iktidar: güç, kudret

Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz yücelik ve

haşmet sahibi ve her şeye gücü yeten Allah

kemâl: olgunluk

maksat: gaye, istek

medet: yardım

meyl: eğilim

müracaat: başvurma

niyaz: yalvarma, yakarma, dua

nokta-i istinat: dayanak noktası

Rahîm-i Zülcemâl:

sonsuz güzellik ve merhamet sahibi

Allah

tahammül: dayanma, katlanma

tevfiik: başarı, yardım

vaziyet: durum

yevmî: günlük

zevâl: gelip geçicilik, batış

zuhr: öğle

âvân-ı tekemmülû ve meşâğilin tazyikin-den muvakkat bir istirahat zamanı ve fâni dünyanın bekasız ve ağır işlerin verdiği gaflet ve sersemlikten ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'âmât-ı İlâhiyenin tezahür ettiği bir andır ruh-u beşer o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o mânâsız ve bekasız şeylerden çıkıp, Kayyûm-u Bâkî olan Mün'im-i Hakikînin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiâne etmek ve celâl ve azametine karşı rûkû ile aczini izhar etmek ve kemâl-i bîzevâline ve cemâl-i bîmisâline

acz: âcizlik, güçsüzlük

âvân-ı tekemmül:

tamamlanma vakti

azamet: büyüklük

bekâsız: geçici, devamlı olmayan

celâl: büyüklük,

heybet, haşmet

cemâl-i bîmisâl:

benzersiz güzellik

dergâh: huzur, makam

fâni: gelip geçici, ölümlü

gaflet: dalgınlık, umursamazlık

hamd: şükür ve övgülerini sunma

in'âmât-ı İlâhiye:

Allah'ın verdiği nimetler

istiâne: yardım dileme

izhar: gösterme

Kayyûm-u Bâkî:

devamlı hayat sahibi olan ve her şeyi her an ayakta tutan Allah

kemâl-i bîzevâl:

yok olmayan mükemmellik, kusursuzluk

meşâğil: meşguliyetler

muvakkat: geçici

Mün'im-i Hakikî:

gerçek nimet verici olan Allah

rûh-u beşer: insan ruhu

rûkû: namazda eğilmek

tazyik: baskı

teneffüs: nefes alma, dinlenme

tezâhür: ortaya çıkma, görünme

yekûn: toplam

karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münasip olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde ki, o vakit hem güz mevsim-i hazinanesini ve ihtiyarlık halet-i mahzunânesini ve âhir zaman mevsim-i elîmânesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı, hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niam-ı İlâhiyenin bir yekûn-u azîm teşkil ettiği zamanı, hem o koca güneşin ufûle meyletmesi işaretiyle insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu ilân etmek zamanıdır.

âhir zaman: dünya hayatının kıyamete yakın son devresi

asr: ikindi

bîkarar: kararsız

güz: sonbahar

hâlet-i mahzunâne: üzüntülü durum

mahviyet: tevazu,

alçakgönüllülük

mazhar: sahip olma

mevsim-i elîmâne: acılarla dolu mevsim

mevsim-i hazinane: hüznülü mevsim

meyletmek: yönelmek, yüz tutmak

muhabbet: sevgi

münasip: uygun

niam-ı ilâhiye: Al-

ah'ın verdiği nimetler

selâmet: esenlik, güven

teşkil: oluşturma

ufûl: batış

yekûn-ü azîm: büyük toplam

yevmî: günlük

zuhr: öğle

Şimdi, ebediyeti isteyen ve ebed için halk olunan ve ihsana karşı perestiş eden ve firaktan müteallim olan ruh-u insan, kalkıp, abdest alıp, şu asr vaktinde ikinci namazını kılmak için Kadîm-i Bâkî ve Kayyûm-u Sermedîn'in dergâh-ı Samedâniyesine arz-ı münacat ederek, zevalsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifatına iltica edip, hesapsız nimetlerine karşı şükür ve hamd ederek, izzet-i Rububiyetine karşı zelilâne rûkûa gidip, sermediyet-i Ulûhiyetine karşı

arz-ı münacat: yalvarıp yakarma, kurtuluş isteme
asr: ikinci
dergâh-ı Samedâniye: her şey Kendisine muhtaç olduğu halde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın yüce katı
ebed/ebediyet: sonsuzluk
firak: ayrılık
halk olunma: yaratılma
hamd: şükür ve övgü
ihsan: iyilik, ikram, bağış

iltica: sığınma
iltifat: iyilik ve güzellikle muamele
izzet-i Rubûbiyet: her varlığı yaratılış amacına hikmetli bir biçimde ulaştırarak terbiye ve idare eden Allah'ın şeref ve yüceliği
Kadîm-i Bâkî: varlığının başlangıcı olmayan ve sürekli hayat sahibi Allah
Kayyûm-u Sermedî: varlığı sürekli olan ve her şeyi her an ayakta tutan Allah
müteallim: acı çe-

ken
nihayetsiz: sonsuz
perestiş: taparcasına düşkünlük
rahmet: merhamet, şefkat
rûh-u insan: insan ruhu
rûkû: namazda eğilmek
sermediyet-i Ulûhiyet: Allah'ın ortak kabul etmeyen ilâhlığının sonsuzluğu ve sürekliliği
zelilâne: zayıflık içinde
zevâlsiz: yok olmayan

mahviyetkârâne secde ederek, hakikî bir teselli-i kalp, bir rahat-ı ruh bulup huzur-u kibriyâsında kemerbeste-i ubudiyet olmak demek olan asr namazını kılmak ne kadar ulvî bir vazife, ne kadar münasip bir hizmet, ne kadar yerinde bir borc-u fıtrat eda etmek, belki gayet hoş bir saadet elde etmek olduğunu, insan olan anlar.

Mağrib vaktinde ki, o zaman hem kışın başlamasında yaz ve güz âleminin nazenin ve güzel mahlûkatının veda-yı hazinânesi içinde gurub etmesinin zamanını andırır. Hem insanın vefatıyla bütün sevdiklerinden bir firâk-ı elîmâne içinde ayrılıp kabre girmek zamanını hatırlatır. Hem dünyanın

asr: ikindi
borc-u fıtrat: yaratılış borcu
eda etmek: yerine getirmek
firâk-ı elîmâne: acı ve üzüntü verici ayrılık
gurub etmek: batmak
güz: sonbahar
hakikî: gerçek, doğru

huzur-u kibriyâ: sonsuz büyüklük sahibi Allah'ın yüce huzuru
kemerbeste-i ubudiyet: kulluk için el bağlayıp Allah'ın huzurunda durma
mağrib: akşam
mahlûkat: yaratıklar
mahviyetkârâne: alçak gönüllülükle

münasip: uygun
nazenin: ince, narin, nazik
rahat-ı ruh: ruh rahatlığı
saadet: mutluluk
secde: namazda yere kapanmak
teselli-i kalp: kalbin tesellisi, rahatı
ulvî: yüce
vedâ-yı hazînâne: hüznü vedâ

zelzele-i sekerat içinde vefatıyla, bütün sekenesi başka âlemlere göçmesi ve bu dar-ı imtihan lâmbasının söndürülmesi zamanını andırır, hatırlatır ve zevalde gurub eden mahbuplara perestîş edenleri şiddetle ikaz eder bir vakittir.

İşte, akşam namazı için, böyle bir vakitte, fitraten bir cemâl-i bâkîye âyine-i müştak olan ruh-u beşer,

• şu azîm işleri yapan ve bu cesîm âlemleri çeviren, tebdil eden Kadîm-i Lemyezel ve Bâkî-i Lâyezâlin Arş-ı Azametine yüzünü çevirip, bu fânilerin üstünde Alla-

âlem: dünya

Arş-ı Azamet: Allah'ın sınırsız ege-menliğinin ve bü-yüklüğünün tecelli ettiği yer

âyine-i müştak: Allah'ın güzel isimlerini bir ayna gibi üzerinde aksettiren ve O'nun sonsuz güzelliğine düşkün olan insan

azîm: büyük

Bâkî-i Lâyezâl: hiçbir zaman yok ol-

mayan, varlığı kalıcı ve sürekli olan Allah

cemâl-i bâkî: kalıcı ve devamlı güzellik

cesîm: cüsseli, çok büyük

dâr-ı imtihan: imtihan yeri

fâni: gelip geçici, ölümlü

fitraten: yaratılış itibariyle

gurub etmek: batmak

Kadîm-i Lemyezel:

varlığının başlangıcı ve sonu olmayan Allah

mahbup: sevgili

perestîş: taparcasına düşkünlük

ruh-u beşer: insan ruhu

sekene: sakinler, oturanlar

tebdil: değiştirme

zelzele-i sekerat: ölüm anındaki sar-sıntı

zevâl: batış, kayboluş

hu ekber deyip, onlardan ellerini çekip, hizmet-i Mevlâ için el bağlayıp, Dâim-i Bâkînin huzurunda kıyam edip *Elhamdü lillâh* demekle kusursuz kemâline, misilsiz cemâline, nihayetsiz rahmetine karşı hamd ü senâ edip;

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ demekle muinsiz

Rububiyetine, şeriksiz Ulûhiyetine, vezirsiz Saltanatına karşı arz-ı ubudiyet ve istiâne etmek;

- hem nihâyetsiz kibriyâsına, hadsiz kud-

¹ “Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz.”
Fâtîha Sûresi, 1:5.

Allahu ekber: “Allah en büyüktür”

arz-ı ubûdiyet: kulluğu sergileme

cemâl: güzellik

Dâim-i Bâkî: varlığı kalıcı ve sürekli olan Allah

Elhamdü lillâh:

“hamd ve şükür yalnızca Allah’a mahsustur”

hadsiz: sınırsız

hamd ü senâ: şükretme ve övme

hizmet-i Mevlâ:

dostumuz ve gözeticimiz olan Allah’ın

hizmetinde bulunma

istiâne etmek: yardım dilemek

kemâl: mükemmellik, kusursuzluk

kıyâm etmek: ayakta durmak

kibriyâ: azamet, büyüklük

misilsiz: benzersiz

muinsiz: yardımcı-siz

nihayetsiz: sonsuz

rahmet: şefkat, merhamet

rububiyet: Rablik; Allah’ın herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için

muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları

terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

Saltanat: egemenlik

şeriksiz: ortaksız

Ulûhiyet: ilâhlık

vezirsiz: yardımcı-siz

siz

retine ve aczsiz izzetine karşı rûkûa gidip bütün kâinatla beraber zaaf ve aczini, fakr ve zilletini izhar etmekle

- رَبِّیَّ سُبْحَانَ رَبِّیَّ الْعَظِیْمُ¹ deyip, Rabb-i Azîmi-

ni tesbih edip;

- hem zevalsiz cemâl-i Zatına, tağayyürsüz sıfât-ı kudsiyesine, tebeddülsüz kemâl-i sermediyetine karşı secde edip, hayret ve mahviyet içinde terk-i mâsivâ ile muhabbet ve ubudiyetini ilân edip, hem bütün

¹ Büyük ve yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.

acz: güçsüzlük

cemâl-i Zat: Zatının güzelliği

fakr: fakirlik, ihtiyaç hali

izhar: gösterme

izzet: şeref, yücelik, üstünlük

kâinat: evren, yaratılmış her şey

kemâl-i sermediyet: tam ve kusursuz süreklilik

kudret: güç, iktidar

mahviyet: alçakgönüllülük

muhabbet: sevgi

Rabb-i Azîm: sonsuz büyüklük sahibi ve her şeyin Rabbi olan Allah

rûkûa gitmek: namazda eğilmek

secde etmek: namazda yere kapanmak

sıfât-ı kudsiye: kutsal sıfatlar, kusursuz özellikler

tağayyürsüz: hiçbir zaman değişmeyen

tebeddülsüz: hiçbir zaman değişmeyen

terk-i mâsivâ: Allah'tan başka her şeyi terketmek

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma

ubûdiyet: kulluk

zaaf: zayıflık

zevâlsiz: yok olmayan

zillet: aşağılık, horluk

fânilere bedel bir Cemîl-i Bâkî, bir Rahîm-i Sermedî bulup رَبِّىَ الْأَعْلَى¹ demekle zevalden münezzeh, kusurdan müberrâ Rabb-i Âlâsını takdis etmek;

• sonra teşehhüd edip, oturup, bütün mahlûkatın tahiyyât-ı mübarekelerini ve salâvât-ı tayyibelerini kendi hesabına o Cemîl-i Lemyezel ve Celîl-i Lâyezâle he-diye edip ve Resul-i Ekremine selâm etmekle biatını tecdid ve evamirine itaatini

¹ En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.

biat: bağlılık yemini
Celîl-i Lâyezâl: varlığı sürekli, haşmet ve yüceliği sonsuz olan Allah

Cemîl-i Bâkî: sonsuz güzellik sahibi ve varlığı sürekli ve kalıcı olan Allah

Cemîl-i Lemyezel: varlığı sürekli, güzelliği sonsuz olan Allah

evamir: emirler

fânî: gelip geçici, ölümlü

itaat: emre uyma

mahlûkat: yaratıklar

müberra: arınmış,

temiz

münezzeh: arınmış, kusurdan uzak ve yüce

Rabb-i Âlâ: her şeyden yüce olan Rab

Rahîm-i Sermedî: varlığı sürekli olan ve yarattığı varlıklara sonsuz merhameti ve şefkatiyle davranan Allah

Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

salâvât-ı tayyibe: varlıkların ibadet ve

duaları, Allah'ı tesbih ve takdis eden güzel sözleri

tahiyyât-ı mübareke: canlıların bereket ve tebrik sebebi olan hal dilleriyle ve

yaşayışlarıyla dile getirdikleri dualar

takdis etmek: Allah'ın her türlü eksiklikten pak ve yüce olduğunu dile getirmek

tecdid: yenileme

teşehhüd: namazda oturmak

zevâl: yok olup gitme

izhar edip ve imanını tecdid ile tenvir etmek için şu kasr-ı kâinatın intizam-ı hakî-mânesini müşahede edip Sâni-i Zülcelâlin vahdaniyetine şehadet etmek;

• hem saltanat-ı Rububiyetin dellâlı ve mübelliğ-i marziyâtı ve kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmın risaletine şehadet etmek demek olan mağrib namazını kılmak ne kadar latîf, nazif bir vazife, ne

Aleyhissalâtü Ves-selâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
dellâl: ilan edici, duyurucu
intizam-ı hakîmâne: son derece hikmetle işleyen düzen
izhar: gösterme
kasr-ı kâinat: kâinat sarayı
kitab-ı kâinat: kâinat kitabı
latîf: hoş, güzel
mağrib: akşam
Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan peygam-

berimiz Muhammed (a.s.m.)

mübelliğ-i marzi-yât: Allah'ın razı olacağı hal ve hareketleri bildiren elçi
müşahede: gözleme

nâzif: temiz, pak
risalet: peygamberlik

saltanat-ı Rububiyet: Allah'ın her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği

altında bulundurma-sı

Sâni-i Zülcelâl: sonsuz haşmet sahibi ve her şeyi san'atlı bir şekilde yaratan Allah

şehâdet: tanıklık, şahitlik

tecdid: yenileme
tenvir: nurlandırma, aydınlatma

tercüman-ı âyât: âyetlerin, delillerin tercümanı

vahdâniyet: Allah'ın bir ve benzersiz oluşu ve ortağının olmayışı

kadar aziz, leziz bir hizmet, ne kadar hoş ve güzel bir ubûdiyet, ne kadar ciddî bir hakikat ve bu fânî misafirhanede bâkiyâne bir sohbet ve dâimâne bir saadet olduğunu anlamayan adam, nasıl adam olabilir!...

İşâ vaktinde ki, o vakit gündüzün ufukta kalan bakiye-i âsârı dahi kaybolup gece âlemi kâinatı kaplar. Mukallibü'l-Leyli ve'n-Nehâr olan Kadîr-i Zülcelâlin o beyaz sahifeyi bu siyah sahifeye çevirmesindeki tasarrufât-ı Rabbâniyesiyle, yazın müzeyyen yeşil sahifesini kışın bârid beyaz sahifesine çevirmesindeki Musahhîrû's-Şemsi

aziz: izzetli, yüce, değerli

bâkiyâne: sonsuzluğa yakışır biçimde

bakiye-i âsâr: arta kalan eserler, izler

bârid: soğuk

dâimâne: sürekli olarak

fânî: gelip geçici, ölümlü

hakikat: gerçek, doğru

işâ: yatsı

Kadîr-i Zülcelâl:

sonsuz yücelik, haşmet, güç ve kuvvet sahibi olan Allah

kâinat: evren, yaratılmış her şey

leziz: lezzetli

Mukallibü'l-Leyli

ve'n-Nehâr: gece ve gündüzü birbiri ardına çeviren Allah

Musahhîrû's-Şem-

si ve'l-Kamer: güneş ve ayı emri altında tutan ve onları hizmetimize veren Allah

müzeyyen: süslü

saadet: mutluluk

tasarrufât-ı Rabbâniye: her şeyi terbiye ve idare eden

Allah'ın fiil ve icraatları

ubûdiyet: kulluk

ve'l-Kamer olan Hakîm-i Zülkemâlin icraat-ı İlâhiyesini hatırlatır. Hem mürur-u zamanla ehl-i kuburun bakiye-i âsârı dahi şu dünyadan kesilmesiyle bütün bütün başka âleme geçmesindeki Hâlık-ı Mevt ve Hayatın şuûnât-ı İlâhiyesini andırır. Hem dar ve fânî ve hakir dünyanın tamamen harap olup, azîm sekerâtıyla vefat edip, geniş ve bâkî ve azametli âlem-i âhiretin inkişafında Hâlık-ı Arz ve Semâvâtın tasarrufât-ı celâliyesini ve tecelliyât-ı cemâliyesini andırır,

âlem: dünya
âlem-i âhiret: âhiret
 âlemi, öteki dünya
azametli: büyük
azîm: çok büyük
bâkî: kalıcı ve süreklî
bakiye-i âsâr: arta kalan eserler, izler
ehl-i kubur: kabirdekiler
fânî: gelip geçici, ölümlü
Hakîm-i Zülkemâl: sonsuz mükemmellik sahibi, her şeyi

hikmetle yapan Allah
hakir: hor ve değersiz
Hâlık-ı Arz ve Semavat: gökleri ve yeri yaratan Allah
Halik-ı Mevt ve Hayat: ölümü ve hayatı yaratan Allah
harap olmak: yok olmak
icraat-ı İlâhiye: Allah'ın icraatları
inkişaf: açılma, açığa çıkma

mürûr-u zaman: zamanın geçmesi
sekerat: can çekişme
şuûnât-ı İlâhiye: Cenâb-ı Allah'ın işleri, fiilleri ve icraatları
tasarrufât-ı celâliye: Allah'ın sonsuz haşmetini yansıtan işleri, icraatları
tecelliyât-ı cemâliye: Allah'ın sonsuz güzelliğinin yansımaları, görüntüleri

hatırlattırır bir zamandır. Hem şu kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikîsi, Mâbud ve Mahbûb-u Hakikîsi o Zat olabilir ki, gece-gündüzü, kış ve yazı, dünya ve âhireti, bir kitabın sayfaları gibi suhuletle çevirir, yazar, bozar, değiştirir, bütün bunlara hükmeder bir Kadîr-i Mutlak olduğunu ispat eden bir vaziyettir.

İşte, nihayetsiz âciz, zayıf, hem nihayetsiz fakir, muhtaç, hem nihayetsiz bir istikbal zulümâtına dalmakta, hem nihayetsiz hâdisât içinde çalkanmakta olan ruh-u beşer, yatsı namazını kılmak için şu mânâdaki işâda,

âciz: güçsüz

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki hayat

hâdisat: olaylar

istikbal: gelecek zaman

işâ: yatsı

Kadîr-i Mutlak: sınırsız güç ve kuvvet sahibi olan Allah

kâinat: evren,

yaratılmış her şey

Mâbud: kendisine ibadet edilen Allah

Mahbûb-u Hakikî: sevilen ve gerçek anlamda seilmeye lâyık olan Allah

Mâlik: her şeyin hakiki sahibi olan Allah

Mutasarrıf-ı Hakikî: gerçek tasarruf sa-

hibi olan, her işi kendi istek ve kurallarına göre idare eden Allah

nihayetsiz: sonsuz
rûh-u beşer: insan ruhu

suhûletle: kolaylıkla

zulümât: karanlıklar

İbrahimvâri ¹ لَا أَحَبُّ الْأَفْلِينَ deyip, Mâbûd-u Lemyezel, Mahbûb-u Lâyezâlin dergâhına namazla iltica edip ve şu fâni âlemde ve fâni ömürde ve karanlık dünyada ve karanlık istikbalde bir Bâkî-i Sermedî ile münâcât edip, bir parçacık bir sohbet-i bâkiye, birkaç dakikacık bir ömr-ü bâki içinde dünyasına nur serpecek, istikbalini ışıklandıracak, mevcudâtın ve ahbabının firak ve zevalinden neş'et eden yaralarına merhem sürecek olan Rahmân-ı Rahîmin

¹ "Gece bastırınca İbrahim bir yıldız gördü, 'Rabbim budur!' dedi. Yıldız sönünce de, 'Ben öyle sönüp batanları tanrı diye sevmem' (dedi)." En'âm Sûresi, 6:76.

ahbab: sevgililer, dostlar

âlem: dünya

Bâkî-i Sermedî:

varlığı kalıcı ve sürekli olan Allah

dergâh: Allah'ın yüce katı, huzuru

fâni: gelip geçici, ölümlü

firak: ayrılık

İbrahimvâri: Hz.

İbrahim (a.s.) gibi

iltica etme: sığınma

istikbal: gelecek za-

man

Mâbûd-u Lemyezel:

varlığı hiçbir zaman son bulmayan ve ibadete layık tek ilâh olan Allah

Mahbûb-u Lâyezâl:

hiçbir zaman kaybolup gitmeyecek yegane sevgili olan Allah

mevcudât: varlıklar

münâcât etmek:

yalvarıp yakarmak, kurtuluş istemek

neş'et etmek: doğmak

ömr-ü bâkî: devamlı ve kalıcı ömür

Rahmân-ı Rahîm:

kullarına karşı sınırsız rahmet sahibi olan ve rahmetinin eserleri dünya ve âhireti dolduran Allah

sohbet-i bâkiye:

sonsuzluk sırrına erişmiş sohbet

zevâl: yokluk

iltifat-ı rahmetini ve nur-u hidayetini görüp istemek;

- hem muvakkaten onu unutan ve gizlenen dünyayı o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette döküp;
- hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya girmeden evvel son vazife-i ubudiyetini yapıp, yevmiye defter-i amelini hüsn-ü hâtime ile bağlamak için salâta kıyam etmek,
- yani bütün fâni sevdiklerine bedel bir Mâbud ve Mahbûb-u Bâkinin ve bütün dilencilik ettiği âcizlere bedel bir Kadîr-i Kerîmin ve bütün titrediği muzırların şerrinden

âciz: güçsüz, zayıf

bedel: karşılık

defter-i amel: insanın iyi ve kötü işlerinin kaydedildiği defter

dergâh-ı rahmet: Allah'ın rahmet kapısı

fâni: gelip geçici, ölümlü

hüsn-ü hâtime: güzel son

iltifat-ı rahmet: Al-

lah'ın sonsuz rahmet ve lütfuyla muamele etmesi

Kadîr-i Kerîm: sonsuz cömertlik sahibi olan ve kudreti her şeye yeten Allah

kıyam etmek: namazda ayağa kalkmak

Mâbud: kendine ibadet edilen Allah

Mahbûb-u Bâki: varlığı hiçbir zaman

son bulmayan ve her şeyden daha sevgili olan Allah

muvakkaten: geçici olarak

muzır: zararlı şeyler

nûr-u hidayet: doğru yola erdiren hidayet nuru

salât: namaz

şer: kötülük

vazife-i ubûdiyet:

kulluk görevi

yevmiye: günlük

kurtulmak için bir Hafîz-i Rahîmin huzuruna çıkmak;

- hem Fâtîha ile başlamak, yani birşeye yaramayan ve yerinde olmayan, nâkıs, fakir mahlûkları medih ve minnettarlığa bedel, bir Kâmil-i Mutlak ve Ganiyy-i Mutlak ve Rahîm ve Kerîm olan Rabbü'l-Âlemîni

medh ü senâ etmek, hem ۱ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** hitabına terakki etmek, yani küçüklüğü, hiçliği, kimsesizliği ile beraber, Ezel ve Ebed Sultanı olan ۲ **يَوْمَ الْمَالِكِ الدِّينِ** 'e intisabıyla şu

۱ "(Ey Rabbimiz) ancak Sana kulluk ederiz." Fâtîha Sûresi, 1:5.

۲ "O, hesap gününün sahibidir." Fâtîha Sûresi, 1:4.

Ezel ve Ebed Sultanı: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan kudret ve hakimiyet sahibi Allah

Ganiyy-i Mutlak: sınırsız zenginliğe sahip olan Allah

Hafîz-i Rahîm: sonsuz rahmetiyle kullarını koruyup gözetken Allah

intisap: bağlanma
Kâmil-i Mutlak: sınırsız mükemmellik ve kusursuzluk sahibi Allah

Kerîm: sonsuz cömertlik ve ikram sahibi Allah

mahlûk: yaratık
medh ü senâ: övme ve yüceltme
medih: övme

minnettarlık: şükran duymak, iyilik karşısında kendini borçlu hissetmek
nâkıs: eksik

Rabbü'l-Âlemîn: âlemlerin Rabbi olan Allah

Rahîm: rahmeti her şeyi kuşatan Allah
terakkî etmek: yükselmek

kâinatta nazdar bir misafir ve ehemmiyetli bir vazifedar makamına girip,

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ demekle bütün mahlûkat namına, kâinatın cemaat-i kübrâsı ve cemiyet-i uzmâsındaki ibâdât ve istiânâtı Ona takdim etmek;

- hem إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ² demekle, istikbal karanlığı içinde saadet-i ebediyeye giden nuranî yolu olan sırat-ı müstakime hidayeti istemek;

- hem şimdi yatmış nebatat, hayvanat gibi gizlenmiş güneşler, hüşyar yıldızlar, bi-

¹ "(Ey Rabbimiz,) Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

² "Bizi doğru yola ilet." Fâtiha Sûresi, 1:6.

cemaat-i kübrâ:

çok büyük cemaat, topluluk

cemiyet-i uzmâ:

çok büyük cemiyet, topluluk

hayvanat: hayvanlar

hidâyeti istemek:

doğru yola ermeyi istemek

hüşyar: uyanık

ibâdat: ibadetler

istiânât: yardım dilemeler

istikbâl: gelecek

kâinat: evren, yaratılmış her şey

mahlûkat: yaratıklar

nazdar: nazlı

nebâtat: bitkiler

nuranî: nurlu, aydınlık

saadet-i ebediye:

sonsuz mutluluk

sırât-ı müstakîm:

dinin belirlediği dosdoğru yol

takdim etmek: sunmak

rer nefer misillû emrine musahhar ve bu misafirhane-i âlemde birer lâmbası ve hizmetkârı olan Zat-ı Zülcelâlin kibriyâsını düşünüp, *Allahu ekber* deyip rukûa varmak;

- hem bütün mahlûkatın secde-i kübrâsını düşünüp, yani şu gecede yatmış mahlûkat gibi her senede, her asırdaki envâ-ı mevcudat, hattâ arz, hattâ dünya birer muntazam ordu, belki birer muti nefer gibi vazife-i ubudiyet-i dünyeviyesinden emr-i *kün feyekûn*¹ ile terhis edildiği zaman, yani âlem-i gayba gönderildiği vakit, nihayet intizam ile zevalde gurub seccadesinde *Allahu ekber* deyip secde ettikleri, hem emr-i

¹ "(Cenâb-ı Hak) bir şeyin olmasını murad ettiği zaman, O'nun işi sadece 'Ol' demektir. O da olurur." Yasin Sûresi, 36:82.

âlem-i gayb: görünmeyen âlem
Allahu ekber: "Allah en büyüktür"
arz: yeryüzü, dünya
envâ-i mevcudat: varlıkların çeşitleri, türleri
gurûb: batma
hizmetkâr: hizmetçi
intizam: düzenlilik
kibriyâ: azamet, büyüklük

mahlûkat: yaratıklar
misafirhane-i âlem: dünya misafirhanesi
misillû: gibi
muntazam: düzenli
musahhar: boyun eğmiş
mutî: emre uyan, itaatkâr
nefer: asker, er
secde-i kübrâ: en

büyük secde
rukûa varmak: namazda eğilmek
terhis: vazifeye son verme, salıverilme
vazife-i ubûdiyet-i dünyeviye: dünyadaki kulluk görevi
Zat-ı Zülcelâl: sonsuz yücelik ve haşmet sahibi Zat, Allah
zevâl: batış, kayboluş

kün feyekûn'dan¹ gelen bir sayha-i ihyâ ve ikaz ile yine baharda kısmen aynen, kısmen mislen haşrolup, kıyam edip, kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ oldukları gibi, şu insancık, onlara iktidaen, o Rahmân-ı Zülcemâlin, o Rahîm-i Zülcemâlin bârgâh-ı huzurunda hayret-âlûd bir muhabbet, beka-âlûd bir mahviyet, izzet-âlûd bir tezellül içinde *Allahu ekber* deyip sücuda gitmek, yani bir nevi miraca çıkmak demek olan işâ namazını kılmak ne kadar hoş, ne kadar güzel, ne kadar şirin, ne kadar yüksek,

¹ “(Cenâb-ı Hak) bir şeyin olmasını murad ettiği zaman, O'nun işi sadece 'Ol' demektir. O da olurur.” Yasin Sûresi, 36:82.

Allahu ekber: “Allah en büyüktür”
bârgâh-ı huzur: Allah'ın huzuru, yüce katı
bekâ-âlûd: sonsuzluk sırrından pay almış
haşrolmak: yenden dirilip toplanmak; bahar mevsiminde bitkilerin ve hayvanların dirilip yeryüzüne yayılması
hayret-âlûd: hayret verici

iktidaen: uyarak
işâ: yatsı
izzet-âlûd: şeref ve yücelikle karışık
kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ: Allah'ın huzurunda, O'nun emrine hazır şekilde el bağlamak
kıyâm etmek: ayağa kalkmak
mahviyet: alçakgönüllülük
mirac: Allah'ın huzuruna yükselme
mislen: benzer şekilde

Rahîm-i Zülcemâl: sonsuz güzellik sahibi ve rahmeti sınırsız olan Allah
Rahmân-ı Zülkemâl: sonsuz mükemmellik ve merhamet sahibi olan Allah
sayha-i ihyâ ve ikaz: hayat veren ve uyaran sesleniş
sücuda gitmek: namazda yere kapanmak
tezellül: kendini alçak tutmak

ne kadar aziz ve leziz, ne kadar mâkul ve münasip bir vazife, bir hizmet, bir ubudiyet, bir ciddî hakikat olduğunu elbette anladın.

Demek şu beş vakit, herbiri birer inkılâb-ı azîmin işârâtı ve icraat-ı cesîme-i Rabbâniyenin emârâtı ve in'âmât-ı külliye-i İlâhiyenin alâmâtı olduklarından, borç ve zimmet olan farz namazın o zamanlara tahsisi nihayet hikmettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ
الْحَكِيمُ¹

¹ "Sen bütün kusurlardan, noksan sıfatlardan, aczden ve şerikten münezzeh olan Sübhânsın. Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen her şeyi hakkıyla bilen Âlîm, her şeyi hikmetle yapan Hakîm'sin." Bakara Sûresi, 2:32.

alâmât: alâmetler
aziz: yüce, şerefli, değerli
emârât: belirtiler
hakikat: gerçek
hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli

yerinde olması
icraat-ı cesîme-i Rabbâniye: Allah'ın çok büyük ve kapsamlı işi, icraatı
in'âmât-ı külliye-i İlâhiye: Allah'ın yarattığı varlıklara sunduğu hadsiz nimet-

ler
inkılâb-ı azîm: çok büyük değişim
işârât: işaretler
mâkul: akla uygun
tahsis: ait kılma
ubûdiyet: kulluk
zimmet: borç, sorumluluk

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ اَرْسَلْتَهُ مُعَلِّمًا لِّعِبَادِكَ
 لِيُعَلِّمَهُمْ كَيْفِيَّةَ مَعْرِفَتِكَ وَالْعُبُوْدِيَّةَ لَكَ وَمُعْرِفًا
 لِكُنُوْزِ اَسْمَائِكَ وَتَرْجُمَانًا لِآيَاتِ كِتَابِ كَاِنَاتِكَ
 وَمِرَاةً بِعُبُوْدِيَّتِهِ لِجَمَالِ رُبُوْبِيَّتِكَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ
 اَجْمَعِيْنَ وَاَرْحَمَنَا وَاَرْحَمَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
 اٰمِيْنَ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ ¹

¹ Allah'ım, kullarına Seni nasıl tanıyacaklarını ve Sana nasıl kulluk edeceklerini öğretmek ve isimlerinin hazinelerini tarif etmek üzere, kâinat kitabının âyetlerinin tercümanı ve kulluğuyla Senin cemâl-i rububiyetine bir âyine olarak gönderdiğin zâta, onun bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et. Bize ve erkek, kadın bütün mü'minlere merhamet et. Âmin, rahmetinle ey merhamet edenlerin en merhametlisi.

On Birinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَيْهَا * وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّيَهَا * وَالنَّهَارِ إِذَا
جَلَّيَهَا * وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا * وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنِيهَا *
وَالْأَرْضِ وَمَا طَحْيَهَا * وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّيَهَا .. الخ ¹

EY KARDEŞ! Eğer hikmet-i âlemin tılsımını ve hilkat-i insanın muammasını ve hakikat-i salâtın rûmuzunu bir parça feh-

¹ “Yemin olsun güneşe ve aydınlığına ve onu takip eden aya ve onu gösteren güne ve onu örten geceye; ve gökyüzüne ve onu bina edene ve yeryüzüne ve onu yayıp döşeyene ve nefse (kişiye) ve onu intizamla yaratana.” Şems Sûresi, 91:1-7.

hakikat-i salât:

namazın hakikati, anlam ve niteliği

hikmet-i âlem: âlemin hikmeti, herşeyin belirli gayelere

yönelik olarak, mânâ, nâli, faydalı ve tam yerli yerinde olması

hilkat-i insan: insanın yaratılışı

muammâ: anlaşılması zor sır, gizem

rûmuz: ince işaretler

tılsım: sır, şifre

metmek istersen, nefsimle beraber şu temsîlî hikâyeciğe bak:

Bir zaman bir sultan varmış. Servetçe onun pek çok hazineleri vardı. Hem o hazinelerde her çeşit cevahir, elmas ve zümrüt bulunuyormuş. Hem gizli, pek acaip defineleri varmış. Hem kemâlâtça sanayi-i garibede pek çok mahareti varmış. Hem hepsiz fûnun-u acibeye marifeti, ihata varmış. Hem nihayetsiz ulûm-u bediaya ilim ve itilâ varmış.

İşte her cemâl ve kemâl sahibi kendi cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o sultan-ı zîşân dahi istedi ki, bir meşher açsın, içinde sergiler dizesin, ta

acai: şaşırtıcı, hayret verici
bedbaht: talihsiz, kötü talihli
cemâl: güzellik
cevahir: cevherler, değerli şeyler
fehmetmek: anlamak
fûnun-u acibe: şaşırtıcı fen ve ilimler
haşmet: büyüklük, heybet, görkem
ittıla: bilgi sahibi ol-

ma
ihata: kapsama, kuşatıcılık
kemâl: mükemmellik, kusursuzluk
kemâlat: mükemmellikler, kusursuzluklar, üstünlükler
maharet: beceri
marifet: geniş bilgi ve beceri
meşher: sergi
nefis: kişinin kendisi

nihayetsiz: sonsuz
sanayi-i garibe: benzersiz, garip san'atlar
sultan-ı zîşân: şan ve şeref sahibi sultan
temsîlî: analogik, kıyaslamalı benzetme şeklinde
ulûm-u bedia: güzel san'atlar, estetik bilimleri

nâsın enzarında saltanatının haşmetini, hem servetinin şaşaasını, hem kendi san'atının harikalarını, hem kendi marifetinin garibelerini izhar edip gösterebilir. Ta, cemâl ve kemâl-i mânevîsini iki vech ile müşahade etsin: Bir vechi, bizzat nazar-ı dekaik-âşinâsıyla görsün. Diğer, gayrın nazarıyla baksın.

Bu hikmete binaen, cesîm ve geniş ve muhteşem bir kasrı yapmaya başladı. Şahane bir surette dairelere, menzillere taksim ederek hazinelerinin türlü türlü murassaâtıyla süslendirip, kendi dest-i san'atının en lâtif, en güzel eserleriyle ziynetlendirip, fûnun-u hikmetinin en incelikleriyle tanzim

cemâl ve kemâl-i mânevî: madde ile sınırlı olmayan mânevî güzellik ve üstünlük
cesîm: çok büyük
dest-i san'at: san'at eli
enzar: bakışlar, dikkatler
fûnun-u hikmet: varlıklardaki hikmeti ve ince sırları ortaya çıkaran fenler, ilimler

garibe: benzersiz, garip şey
gayrın nazarı: başkasının bakışı
haşmet: büyüklük, heybet, görkem
izhar: ortaya çıkarma
kasr: saray, köşk
lâtif: ince, hoş
marifet: geniş bilgi ve beceri
menzil: ev, oda
murassaât: değerli mücevherlerle süs-

lenmiş şeyler
müşahade: gözlem
nâs: insanlar
nazar-ı dekaik-âşinâ: inceliklere nüfuz eden bakış
saltanat: egemenlik
şâşaa: gösteriş
taksim etmek: kısimlara ayırmak
tanzim: düzenleme
vecih: yön, tarz
ziynetlendirmek: süslemek

edip düzelterek ve ulûmunun âsâr-ı mucizekârâneleriyle donatarak tekmil ettikten sonra, herbir taam ve nimetlerinin bütün çeşitlerinden en lezizlerini cami' sofralar, o sarayda kurdu. Herbir taifeye lâayık bir sofraya tayin etti. Öyle sehâvetkârâne ve san'atperverâne bir ziyafet-i amme ihzar etti ki, güya herbir sofraya yüz sanayi-i lâtifenin eserleriyle vücut bulmuş gibi, kıymetli hadsiz nimetleri serdi. Sonra, aktâr-ı memleketindeki ahali ve raiyetini seyretmek ve tenezzüh ve ziyafete davet etti.

Sonra, bir yaver-i ekremine sarayın hikmetlerini ve müstemilâtının mânâlarını bildirerek onu üstad ve tarif edici tayin etti. Ta ki, sarayın sâniini, sarayın müstemi-

ahali: halk
aktâr-ı memleket: memleketin dört bir yanı
âsâr-ı mu'cizekârâne: mu'cize eserleri
camî': içinde toplanan
hadsiz: sayısız
ihzar: hazırlama
mânâ: anlam
müstemilât: içindekiler

raiyyet: halk, vatan-daşlar
san'atperverâne: san'ata düşkün bir şekilde
sanayi-i latife: ince san'atlar
sâni: sanatkâr
sehâvetkârâne: cömertçe
taam: yiyecek
taife: topluluk
tayin etme: belirleme

tekmil: tamamlama
tenezzüh: gezinti, seyir
ulûm: ilimler
üstad: hoca, öğretmen
vücut bulmak: var olmak
yaver-i ekrem: çok değerli, yüksek rütbeli memur
ziyafet-i âmm: genel ziyafet

lâtiyla ahaliye tarif etsin; ve sarayın nakış-larının rûmuzlarını bildirip, içindeki san'at-larının işaretlerini öğretip, derunundaki manzum murassâlar ve mevzun nukuş ne-dir, ve ne vech ile saray sahibinin kemâlâtına ve hünelerine delâlet ettiklerini, o sa-roya girenlere tarif etsin; ve girmenin âdâ-bını ve seyrin merasimini bildirip, o görün-meyen sultana karşı marziyâtı dairesinde teşrifat merasimini tarif etsin.

İşte, o muarrif üstadın herbir dairede bi-rer avenesi bulunuyor. Kendisi, en büyük dairede, şakirtleri içinde durmuş, bütün se-yircilere şöyle bir tebligatta bulunuyor. Di-yor ki:

“Ey ahali! Şu kasrın meliki olan seyyidi-

âdâb: edep ve gör-gü kuralları

ahali: halk

avene: yardımcı

delâlet: delil olma, işaret etme

derun: içyüz, içyapı

kasr: saray, köşk, büyük ve süslü ko-nak

kemâlât: mükem-mellikler, kusursuz-luklar, üstünlükler

manzum: düzenli

marziyât: hoş-a gi-den, razı olunan şeyler

melik: sahip

merasim: tören

mevzun: ölçülü

muarrif: tarif edici, tanıtıcı

murassâ: değerli mücevherlerle süs-lenmiş şey

müştemilât: içinde-kiler

nukuş: nakışlar, iş-lemeler

rûmuz: işaretler, semboller

tarif: tanıma

şakirt: öğrenci

tebligat: bildiri

teşrifat: kabul töre-ni, protokol

vecih: yön, tarz

miz, bu şeylerin izharıyla ve bu sarayı yapmasıyla kendini size tanıttırmak istiyor. Siz dahi onu tanıyınız ve güzelce tanımaya çalışınız.

“Hem şu tezyinatla kendini size sevdirmek istiyor. Siz dahi onun san’atını takdir ve işlerini istihsan ile kendinizi ona sevdirebilirsiniz.

“Hem bu gördüğünüz ihsanat ile size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi itaat ile ona muhabbet ediniz.

“Hem şu görünen in’âm ve ikramlarla size şefkatini ve merhametini gösteriyor. Siz dahi şükür ile ona hürmet ediniz.

“Hem şu kemâlâtının âsârıyla mânevî cemâlini size göstermek istiyor. Siz dahi onu görmeye ve teveccühünü kazanmaya iştiyakınızı gösteriniz.

“Hem bütün şu gördüğünüz masnuat ve

âsâr: eserler

cemâl: güzellik

ihsanat: ihsanlar, iyilikler, bağışlar

in’am: nimet verme

istihsan: beğenme, güzel bulma

iştiyak: şiddetli arzu

ve istek

itaat etme: emre uyma

izhar: ortaya çıkarma

kemâlât:

mükemmellikler, kusursuzluklar,

üstünlükler

masnuat: sanat

eseri varlıklar

muhabbet: sevgi

seyyid: efendi

teveccüh: ilgi

tezyinat: süslemeler

müzeyyenat üstünde birer mahsus sikke, birer hususî hâtem, birer taklit edilmez turra koymakla, herşey kendisine has olduğunu ve kendi eser-i desti olduğunu ve kendisi tek ve yektâ, istiklâl ve infirad sahibi olduğunu size göstermek istiyor. Siz dahi onu tek ve yektâ ve misilsiz, nazirsiz, bîhemtâ tanıyınız ve kabul ediniz.”

Daha bunun gibi, ona ve o makama münasip sözleri seyircilere söyledi. Sonra, giren ahali iki güruha ayrıldılar:

Birinci güruhu: Kendini tanımış ve akli başında ve kalbi yerinde oldukları için, o sarayın içindeki acaiplere baktıkları zaman dediler: “Bunda büyük bir iş var.” Hem anladılar ki, beyhude değil, âdi bir oyuncak değil. Onun için merak ettiler. “Acaba

acaip: hayret verici
ve şaşırtıcı şeyler
âdi: basit, sıradan
ahali: halk
beyhude: boşu boşuna, gayesiz
bîhemtâ: eşsiz, benzersiz
eser-i dest: el yapımı

güruh: bölük, grup
has: özel
hâtem: mühür, damga
hususî: özel
infirad: tek başına olma
istiklâl: bağımsızlık
mahsus: özel

misilsiz: benzersiz, eşsiz
münasip: uygun
müzeyyenat: süsler
nazirsiz: benzersiz
sikke: mühür, işaret
turra: mühür, nişan
yektâ: tek, benzersiz

tılsımı nedir? İçinde ne var?” deyip düşünürken, birden o muarrif üstadın beyan ettiği nutkunu işittiler. Anladılar ki, bütün esrarın anahtarları ondadır. Ona müteveccihen gittiler ve dediler:

“Esselâmü aleyke yâ eyyühe'l-üstad! Hakkan, şöyle bir muhteşem sarayın, senin gibi sadık ve müdakkik bir muarrifi lâzımdır. Seyyidimiz sana ne bildirmişse lütfen bize bildiriniz.”

Üstad ise, evvel zikri geçen nutukları onlara dedi. Bunlar güzelce dinlediler, iyice kabul edip tam istifade ettiler. Padişahın marziyâtı dairesinde amel ettiler.

Onların şu edepli muamele ve vaziyetleri o padişahın hoşuna geldiğinden, onları

amel etmek: iş görmek, davranmak

beyan: açıklama

edep: terbiye, güzel ahlâk

esrar: sırlar, gizemler

esselâmü aleyke

yâ eyyühe'l-üstad: sana selâm olsun,

ey üstad

hakkan: gerçekten

marziyât: hoşagiden, razı olunan şeyler

muamele: davranış, iş

muarrif: tarif edici, tanıtıcı

muhteşem:

ihtişamlı, görkemli

müdakkik: inceden

inceye araştıran

müteveccihen:

yönelerek

nutuk: konuşma

sadık: doğru sözlü

seyyid: efendi

tılsım: sır, şifre

zikri: geçen anılan, sözü geçen

has ve yüksek ve tavsif edilmez diğ er bir saraya davet etti, ihsan etti. Hem  yle bir cevvd -ı melike lâayık ve öyle mut i ahaliye şayeste ve öyle edepli misafirlere m unasip ve öyle yüksek bir kasra şayan bir surette ikram etti. Daimî onları saadetlendirdi.

 ikinci g ruh ise, akılları bozulmuş, kalbleri sönmüş olduklarından, saraya girdikler  vakit nefislerine mağlûp olup lezzetli taamlardan başka hiçbir şeye iltifat etmediler. Bütün o meh sinden gözlerini kapadılar ve o  stadın irş d tından ve şakirtlerinin ikaz tından kulaklarını tıkadılar. Hayvan gibi yiyerek uykuya daldılar.   ilme yen, fakat bazı şeyler için ihzar edilen iksir-

ahali: halk
cevv d-ı melik: Çok cömert ve ikram sahibi hükümdar
edep: terbiye, güzel ahlâk
g ruh: grup
has: Özel
ihsan: iyilik, ikram, bağış
ihzar edilen: hazırlanan
ikaz t: uyarılar
iltifat: yönelme, de-

 er verme
irř d t: nasihatler, doğru yolu gösteren sözler
kasr: saray, köşk
mağlûp olmak: yenilmek
mehâsin: güzellikler
mut i: itaatkar
nefis: insanı maddî zevk ve isteklere sevk eden kuvvet

saadet: mutluluk
suret: şekil
şakirt: Öğrenci
şayan: layık, yaraşır
şayeste: lâayık, yakışır
taam: yiyecek
tavsif edilmez:  zellikleri anlatılmakla bitmez
Üstad: hoca,   retmen

lerden içtiler. Sarhoş olup öyle bağırdılar, karıştırdılar, seyirci misafirleri çok rahatsız ettiler. Sâni-i Zîşânın düsturlarına karşı edepsizlikte bulundular. Saray sahibinin askerleri de onları tutup öyle edepsizlere lâ-yık bir hapse attılar.

Ey benimle bu hikâyeyi dinleyen arkadaş! Elbette anladın ki, o hâkim-i zîşan, bu kasrı şu mezkûr maksatlar için bina etmiştir. Şu maksatların husulü ise iki şeye mütevakıftır:

Birisi: Şu gördüğümüz ve nutkunu işittiğimiz üstadın vücududur. Çünkü, o bulunmazsa, bütün maksatlar beyhude olur. Çünkü, anlaşılmaz bir kitap, muallimsiz olsa, mânâsız bir kâğıttan ibaret kalır.

İkincisi: Ahali, o üstadın sözünü kabul edip dinlemesidir.

ahali: halk
beyhude: sonuçsuz, boşuna
bina etmek: yapmak, inşa etmek
düstur: kural, prensip
hâkim-i zîşan: şanı

yüce hükümdar
husul: meydana gelme
kasr: saray, köşk
mânâ: anlam
mezkûr: adı geçen
muallim: öğretmen

mütevakkıf: bağlı
nutuk: konuşma
Sâni-i Zîşan: şanı
 yüce san'atkâr
üstad: hoca, öğretmen
vücut: varlık

Demek, vücud-u üstad, vücud-u kasrın dâisidir. Ve ahalinin istimâî, kasrın bekâsına sebeptir. Öyle ise, denilebilir ki, eğer şu üstad olmasaydı, o melik-i zîşan, şu kasrı bina etmezdi. Hem yine denilebilir ki, o üstadın talimatını ahali dinlemedikleri vakit, elbette o kasr tebdil ve tahvil edilecek.

Ey arkadaş, hikâye burada bitti. Eğer şu temsilin sırrını anladınsa, bak, hakikatin yüzünü de gör.

İşte o saray şu âlemdir ki, tavanı, tebesüm eden yıldızlarla tenvir edilmiş gökyüzüdür. Tabanı ise, şarktan garba gûnâgûn çiçeklerle süslendirilmiş yeryüzüdür. O melik ise, ezel-ebed sultanı olan bir Zât-ı Mu-

ahali: halk
âlem: kâinat, evren
bekâ: devamlılık, kalıcılık
bina etmek: yapmak, inşa etmek
dâî: var olmasına sebep olan
ezel-ebed sultanı: başlangıç ve sonu olmaksızın, hüküm ve saltanatı sürekli devam eden sultan
garb: batı

gûnâgûn: türlü türlü, renk renk
hakikat: gerçek
istimâ: dinleme
kasr: saray, köşk
lisan: dil
melik: hükümdar, sultan
melik-i zîşan: şanı yüce hükümdar
şark: doğu
tebdil ve tahvil: değiştirme ve başka

hale dönüştürme
temsîl: kıyaslama tarzında benzetme, analogi
tenvir edilmek: ı-şıklandırılmak, aydınlatılmak
üstad: hoca, öğretmen
vücud-u kasr: köşk, sarayın varlığı
vücud-u üstad: öğretmenin varlığı

kaddestir ki, yedi kat semâvât ve arz ve içlerinde olan herşey, kendilerine mahsus lisanslarla o Zâtı takdis edip tesbih ediyorlar. Hem öyle bir Melik-i Kadîr ki, semâvât ve arzı altı günde yaratarak, Arş-ı Rububiyyetinde durup, gece ve gündüzü, siyah ve beyaz iki hat gibi birbiri arkası sıra döndürüp kâinat sahifesinde âyâtını yazan ve güneş, ay, yıldızlar emrine musahhar, zîhaşmet ve zîkudret sahibidir.

O sarayın menzilleri ise, şu on sekiz bin âlemdir ki, herbirisi kendine lâayık bir tarzla tezyin ve tanzim edilmiştir. İşte, o sarayda gördüğün sanayi-i garibe ise, şu âlemde

âlem: dünya

Arş-ı Rububiyyet:

Allah'ın büyüklüğünün, hüküm ve egemenliğinin tecelli ettiği yer

arz: yer

âyât: âyetler, deliller

hat: çizgi

kâinat: evren, yaratılmış herşey

Melik-i Kadîr: sonsuz güç ve kudret

sahibi ve herşeyin

sahibi olan Allah

menzil: ev, oda

musahhar: boyun eğen

sanayi-i garibe:

benzersiz, garip

san'atlar

semâvât: gökler

takdis: Allah'ı her türlü eksiklik ve çirkinlikten yüce tutma

tanzim: düzenleme

tesbih: Allah'ı, yüce şanına lâayık ifadelerle anma

tezyin: süsleme

Zât-ı Mukaddes:

her türlü noksanlık ve çirkinlikten yüce olan Zât, Allah

zîhaşmet: haşmetli, görkemli, heybetli

zîkudret: kudretli,

güçlü, kuvvetli

görünen kudret-i İlâhiyenin mucizeleridir. Ve o sarayda gördüğün taamlar ise, şu âlemde, hele yaz mevsiminde, hele Barla bahçelerinde rahmet-i İlâhiyenin semerât-ı harikalarına işarettir. Ve oradaki ocak ve matbah ise, burada kalbinde ateş olan arz ve sath-ı arzdır. Ve orada temsilde gördüğün gizli definelerin cevherleri ise, şu haki-katte esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin cilvelerine misaldir. Ve temsilde gördüğümüz nakışlar ve o nakışların remizleri ise, şu âlemi süslendiren muntazam masnuat ve mevzun nukuş-u kalem-i kudrettir ki, Kadîr-i Zülcelâlin esmâsına delâlet ederler. Ve o

âlem: dünya
arz: yer, dünya
cilve: yansıma, görünüm
delâlet: delil olma, işaret etme
esmâ: isimler
esmâ-i kudsiye-i İlâhiye: Allah'ın her türlü kusur ve eksiklikten yüce isimleri
Kadîr-i Zülcelâl: sonsuz haşmet ve yücelik sahibi ve

herşeye gücü yeten Allah
kudret-i İlâhiye: Allah'ın güç ve kudreti
masnuat: san'at eserleri varlıklar
matbah: mutfak
mevzun: ölçülü
mu'cize: bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan olağanüstü şey
muntazam: düzenli

nukuş-u kalem-i kudret: Allah'ın kudret kaleminin işlemeleri
rahmet-i İlâhiye: Allah'ın rahmeti, şefkati, merhameti
remiz: işaret
sath-ı arz: yeryüzü
semerât-ı harika: harika meyveler
taam: yiyecek
temsîl: kıyaslama tarzında benzetme, analoji

üstad ise, Seyyidimiz Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır. Avânesi ise, enbiya aleyhimüsselâmdır. Ve şakirtleri ise evliya ve asfiyadır. O saraydaki hâkimin hizmet-kârları ise, şu âlemde melâike aleyhimüsselâma işarettir. Temsilde seyir ve ziyafete davet edilen misafirler ise, şu dünya misafirhanesinde cin ve ins ve insanın hizmet-kârları olan hayvanlara işarettir. Ve o iki fırka ise: Burada birisi ehl-i imandır ki, kitab-ı kâinatın âyâtının müfessiri olan Kur'ân-ı Hakîmin şakirtleridir. Diğer güruh ise, ehl-i küfür ve tuğyandır ki, nefis ve şeyta-

âlem: dünya

aleyhimüsselâm:

Allah'ın selâmı onların üzerine olsun

Aleyhissalâtü Ves-

selâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

asfiya: Hz. Peygamberin

çizgisinde yaşayan ilim ve takvâ sahibi büyük zatlar

avâne: yardımcıları

âyât: âyetler, deliller

ehl-i iman: iman etmiş, inanmış kim-

seler

ehl-i küfür ve tuğ-

yan: inkârcılar, inanmayanlar ve azgınlık ve taşkınlıkta

çok ileri gidenler

enbiya: peygamberler

evliya: veliler, Allah dostları

fırka: grup

güruh: grup, topluluk

hâkim: hükmeden, idareci

kitab-ı kâinat: kâinat kitabı

Kur'ân-ı Hakîm:

her âyet ve sûresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân

melâike: melekler

müfessir: tefsir edici, açıklayıcı, yorumlayıcı

nefis: insanı maddî

zevk ve isteklere

sevk eden kuvvet

seyyid: efendi

şakirt: öğrenci, talebe

temsil: kıyaslama tarzında benzetme, analogi

na tabi olup yalnız hayat-ı dünyeviyeyi tanıyan, hayvan gibi, belki daha aşağı, sağır, dilsiz, dâllîn güruhudur.¹

Birinci kafilé olan süedâ ve ebrar ise, zül-cenâheyn olan üstadı dinlediler. O üstad hem abddir; ubûdiyet noktasında Rabbini tavsif ve tarif eder ki, Cenâb-ı Hakkın dergâhında ümmetinin elçisi hükmündedir. Hem resuldür; risalet noktasında Rabbinin ahkâmını Kur'ân vasıtasıyla cin ve inse tebliğ eder.

¹ bk. Et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân* 1:63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 2:219.

abd: kul

ahkâm: hükümler

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

cin ve ins: cinler ve insanlar

dâllîn: doğru yoldan sapmış inançsız kimseler

dergâh: huzur, makam

ebrar: iyi insanlar

güruh: grup, topluluk

hayat-ı dünyeviye:

dünya hayatı

kafilé: grup, topluluk

Rab: herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri veren, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulunduran Allah

resul: peygamber

risalet: elçilik, peygamberlik

süedâ: seyyidler, efendiler

tavsif: vasıflandır-

ma, özelliklerini anlatma

tebliğ: bildirme, ulaştırma

ubûdiyet: kulluk, ibadet

ümme: peygambere inanıp onun yolundan gidenler

üstad: hoca

zül-cenâheyn: iki katlı (burada Peygamberimizin hem halktan Hakka, hem de Haktan halka olan iki yönlü elçiliği kastedilmiştir)

Şu bahtiyar cemaat, o Resulü dinleyip Kur'ân'a kulak verdiler. Kendilerini, envâ-ı ibâdâtın fihristesi olan namaz ile, birçok makamat-ı âliye içinde çok lâtif vazifelerle telebbüs etmiş gördüler. Evet, namazın mütenevvi ezkâr ve harekâtıyla işaret ettiği vezâîfi, makamâtı mufassalan gördüler. Şöyle ki:

Evvelen: Âsâra bakıp, gaibâne muamele suretinde, saltanat-ı Rububiyetin mehâsinine temâşâger makamında kendilerini gördüklerinden, tekbir ve tesbih vazifesini eda edip *Allahu ekber* dediler.

Allahu ekber: "Allah en büyüktür"

âsâr: eserler

bahtiyar: talihli

cemaat: topluluk

envâ-ı ibâdât: çeşit çeşit ibadetler

evvelen: ilk olarak

ezkâr: zikirler

fihriste: özet

gaibâne muamele:

yüz yüze olmadan, üçüncü şahıs olarak anmak

harekât: hareketler

lâtif: güzel, hoş

makamat: makamlar

makamat-ı âliye:

yüce makamlar

mehâsin: güzellikler

mufassalan: ayrıntılı olarak

mütenevvi: çeşitli

resul: peygamber

saltanat-ı Rububiyet:

Allah'ın herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, on-

ları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

suret: şekil

tekbir: Allah'ın herşeyden büyük olduğunu ifade etmek

telebbüs: giyinme

temâşâger: seyirci, gözlemci

tesbih: Allah'ı, yüce şanına lâayık ifadelerle anma

vezâîf: vazifeler, görevler

Saniyen: Esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin cilveleri olan bedâyiine ve parlak eserlerine dellâllık makamında görünmekle, *Sübhanallah Velhamdülillâh* diyerek takdis ve tahmid vazifesini ifa ettiler.

Salisen: Rahmet-i İlâhiyenin hazinelerinde iddihar edilen nimetlerini zâhir ve bâtın duygularla tadıp anlamak makamında şükür ve senâ vazifesini edaya başladılar.

Rabian: Esmâ-i İlâhiyenin definelerindeki cevherleri, mânevî cihazat mizanlarıyla tartıp bilmek makamında tenzih ve medih vazifesine başladılar.

bedâyi: harika özel-likler

cevher: değerli şey

cihazat: duyular, donanımlar

cilve: görüntü, yansıma

dellâl: ilan edici, duyurucu

eda/ifa (etmek): yerine getirmek

esmâ-i İlâhiye: Allah'ın isimleri

esmâ-i kudsiye-i İlâhiye: Allah'ın her türlü kusur ve noksandan yüce isimleri

iddihar edilen: de-

polanan, toplanan

medih: övme

mizan: ölçü, terazi

rabian: dördüncü olarak

rahmet-i İlâhiyenin

hazineleri: Allah'ın

rahmet hazineleri

salisen: üçüncü olarak

senâ: övme ve yüceltme

Sübhanallah Vel-

hamdülillah: "Allah

her türlü eksiklikten sonsuz derecede yücedir; teşekkür ve övgü de Allah'a

mahsustur"

tahmid: Allah'ı övme ve O'na teşekkürlerini sunma

takdis: kutsama, Allah'ı her türlü eksiklik ve çirkinlikten yüce tutma

saniyen: ikinci olarak

tenzih: her türlü noksan ve çirkinliklerden arınmış tutma

zâhir ve bâtın duygular: insanın maddî ve mânevî duyuları

Hamisen: Mistar-ı kader üstünde kalem-i kudretiyle yazılan mektubât-ı Rabbâniyeyi mütalâa makamında tefekkür ve istihsan vazifesine başladılar.

Sadisen: Eşyanın yaratılışında ve masnuatın san'atındaki lâtif incelik ve nazenin güzellikleri temâşâ ile tenzih makamında, Fâtır-ı Zülcelâl, Sâni-i Zülcemâllerine muhabbet ve iştiyak vazifesine girdiler.

Demek, kâinata ve âsâra bakıp, gaibâne muamele-i ubûdiyetle mezkûr makamatta

âsâr: eserler

eşya: varlıklar

Fâtır-ı Zülcelâl:

sonsuz haşmet sahibi olan ve herşeyi benzersiz üstün sanatıyla yaratan Allah

gaibâne: yüzyüze olmadan, gaybî olarak

hamisen: beşinci olarak

istihsan: beğenme, güzel bulma

iştiyak: şiddetli arzu ve istek

kâinat: evren, yaratılmış herşey

kalem-i kudret:

varlıkların ve olayların düzenli olarak vücuda gelişinde bir kalem gibi eserini gösteren İlâhî güç

lâtif: ince, güzel

makamat: makamlar, yerler

masnuat: sanat eseri varlıklar

mektubât-ı Rabbâniye: şuur sahiplerine hitap eden birer mektup gibi anlamlı şekilde yaratılmış varlıklar

mezkûr: sözü geçen

mistar-ı kader: ka-

der şablonu

muamele-i ubûdiyet: kulluğa ait davranışlar

muhabbet: sevgi

mütalâa: inceleme

nazenin: pek ince ve değerli

sadisen: altıncı olarak

Sâni-i Zülcemâl:

sonsuz güzellik sahibi olan ve herşeyi sanatla yaratan Allah

tefekkür: düşünme

temâşâ: seyretme

tenzih: eksik ve çirkinliklerden arınmış tutma

mezkûr vezâifi eda ettikten sonra, Sâni-i Hakîmin dahi muamelesine ve ef'âline bakmak derecesine çıktılar ki, hazırâne bir muamele suretinde evvelâ Hâlık-ı Zülcelâlin kendi san'atının mu'cizeleriyle kendini zîşuura tanıttırmasına karşı hayret içinde bir marifet ile mukabele ederek

۱ سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ dediler.

“Senin tarif edicilerin, bütün masnuatındaki mu'cizelerindir.”

Sonra, o Rahmân'ın, kendi rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmesine

۱ “Ey Rabbimiz! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Seni hakkıyla tanıyamadık.” El-Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr* 2:410; Mer'î b. Yûsuf; *Ekâvîlü's-Sikât* s. 45.

eda etmek: yerine getirmek

ef'âl: fiiller, işler

evvelâ: ilk olarak

Hâlık-ı Zülcelâl:

sonsuz haşmet ve yücelik sahibi ve herşeyin yaratıcısı olan Allah

hazırâne muamele:

yüz yüze, karşılıklı muamele

marifet: Allah'ı bil-

me ve tanıma

masnuat: sanat eserleri varlıklar

mezkûr: sözü geçen

mu'cize: bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan olağanüstü şey

mukabele etmek: karşılık vermek

Rahmân: rahmet ve

şefkati sınırsız olan Allah

rahmet: şefkat, merhamet

Sâni-i Hakîm: herşeyi hikmetle ve sanatlı bir şekilde yaratan Allah

suret: şekil

tarif edici: tanıtıcı

vezâif: görevler

zîşuur: şuurlu, bilinçli

karşı, muhabbet ve aşk ile mukabele edip

¹ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ**¹ dediler.

Sonra, o Mün'im-i Hakikînin, tatlı nimetleriyle terahhum ve şefkatini göstermesine karşı, şükür ve hamd ile mukabele ettiler,

dediler: ² **سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ** “Senin hak şükürünü nasıl eda edebiliriz? Sen öyle şükre lâayık bir meşkûrsun ki, bütün kâinata serilmiş bütün ihsânâtın açık lisan-ı hâlleri, şükür ve senânızı okuyorlar. Hem, âlem çarşısında dizilmiş ve zeminin yüzüne serpilmiş bütün nimetlerin ilânâtıyla hamd ve

¹ “Yalnız Sana ibadet eder ve yalnız Senden yardım dileriz.” Fâtîha Sûresi, 1:5.

² Bu ifade pekçok hadiste geçmektedir: *Müslim*, salât 218; *Ebû Dâvûd*, edeb 98; *Nesâî*, iftitâh 17; *Müsned* 6:77,151.

âlem: dünya
eda etmek: yerine getirmek
hak: doğru, gerçek
hamd: teşekkür ve övgü
ihsânât: ihsanlar, ikramlar, bağışlar
ilânât: duyurular

kâinat: evren, yaratılmış herşey
lisan-ı hâl: hal ve beden dili
meşkûr: kendisine şükredilen
muhabbet: sevgi
mukabele etmek: karşılık vermek

Mün'im-i Hakikî: gerçek nimet verici olan Allah
senâ: yüceltme, övme
terahhum: şefkat ve merhamet gösterme
zemin: yer

medhinizi bildiriyorlar. Hem, rahmet ve nimetin manzum meyveleri ve mevzun ye-mişleri, Senin cûd ve keremine şehadet et-mekle, Senin şükrünü enzâr-ı mahlûkat önünde ifa ederler.”

Sonra, şu kâinatın yüzlerinde değişen mevcudat âyinelerinde cemâl ve celâl ve kemâl ve kibriyâsının izharına karşı *Allahu ekber* deyip, tazim içinde bir aczle rûkûa gidip, mahviyet içinde bir muhabbet ve hayretle secde edip mukabele ettiler.

Sonra, o Ganiyy-i Mutlakın, servetinin çokluğunu ve rahmetinin genişliğini gös-termesine karşı, fakr ve hacetlerini izhar e-

acz: âcizlik, güçsüz-lük

Allahu ekber: “Al-lah en büyüktür”

âyine: ayna

celâl: haşmet

cemâl: güzellik

cûd: cömertlik

enzâr-ı mahlûkat

önünde: bütün var-lıkların gözü önün-de

fakr: fakirlik

Ganiyy-i Mutlak: sınırsız zenginliğe

sahip olan Allah

hacet: ihtiyaç

ifa etmek: yerine getirmek

izhar: ortaya çıkar-ma, gösterme

kâinat: evren, yara-tılmış herşey

kemâl: kusursuzluk, mükemmellik

kerem: lütuf, cö-mertlik, iyilik

kibriyâ: büyüklük

mahviyet: alçakgö-nüllülük

manzum: düzenli

medih: övgü, şükür

mevcudat: varlıklar

mevzun: ölçülü

muhabbet: sevgi

mukabele: karşılık verme

rahmet: şefkat, merhamet

rûkûa gitmek: na-mazda eğilmek

şehadet: şahitlik

tâzim: Allah'ın bü-yüklüğünü dile ge-tirme

dip, dua edip, istemekle mukabele edip

وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ dediler.

Sonra, o Sâni-i Zülcelâlin, kendi san'atının lâtiflerini, harikalarını, antikalarını sergilerle teşhîrgâh-ı enamda neşrine karşı, *Maşaallah*² deyip takdir ederek, “Ne güzel yapılmış” deyip istihsan ederek, *Bârekallah* deyip müşahede etmek, *Âmennâ* deyip şهادet etmek, “Geliniz, bakınız,” hayran olarak *Hayye ale'l-felâh* deyip herkesi şahit tutmakla mukabele ettiler.

Hem o Sultan-ı Ezel ve Ebed, kâinatın

¹ “Yalnız senden yardım dileriz.” Fatiha Sûresi, 1:5.

² bk. En'âm Sûresi, 6:128; A'râf Sûresi, 7:188.

Âmennâ: “İman ettik”

Bârekallah: Allah mübarek etsin

Hayye ale'l-felâh: “Haydi kurtuluşa!”

istihsan: beğenme, güzel bulma

kâinat: evren, yaratılmış herşey

lâtîf: ince, hoş

Maşaallah: Allah ne

güzel dilemiş ve yaratmış

mukabele: karşılık verme

müşahede etmek: gözlemek

neşr: yayma

Sâni-i Zülcelâl:

sonsuz haşmet ve yücelik sahibi ve

herşeyi sanatlı bir şekilde yaratan Al-

lah

Sultan-ı Ezel ve

Ebed: başlangıç ve sonu olmaksızın, hüküm ve saltanatı ezelden ebede devam eden Sultan, Allah

şهادet: şahitlik

teşhîrgâh-ı enam:

yaratılmışların sergi yeri

aktârında kendi rububiyetinin saltanatını ilânına ve vahdâniyetinin izharına karşı, tevhid ve tasdik edip *Semi'nâ ve eta'nâ*¹ diyerek itaat ve inkiyad ile mukabele ettiler.

Sonra, o Rabbü'l-Âlemînin ulûhiyetinin izharına karşı, zaaf içinde aczlerini, ihtiyaç içinde fakrlarını ilândan ibaret olan ubûdiyet ile ve ubûdiyetin hülâsası olan namaz ile mukabele ettiler.

Daha bunlar gibi gûnâgûn ubûdiyet vazifeleriyle şu dar-ı dünya denilen mescid-i kebîrinde farîze-i ömürlerini ve vazife-i ha-

¹ bk. Mâide Sûresi, 5:7; Nûr Sûresi, 24:51.

acz: âcizlik, güçsüzlük

aktâr: bölgeler, taraflar

dar-ı dünya: dünya yurdu

fakr: fakirlik

farîze-i ömür: ömür borcu

gûnâgûn: türlü türlü, renk renk

hülâsa: özet, öz

inkiyad: boyun eğme

izhar: ortaya çıkar-

ma, gösterme

mescid-i kebir:

büyük mescid

mukabele: karşılık verme

Rabbü'l-Âlemîn:

bütün âlemlerin

rabbi olan Allah

rububiyet: Allah'ın

bütün varlıklar üzerindeki egemenliği,

her varlığı yaratılış

amacına hikmetle

ulaştıran terbiyesi

saltanat: egemenlik

Semi'nâ ve eta'nâ:

işittik ve itaat ettik

tasdik etme: doğrulama, onaylama

tevhid: Allah'ın birliğini kabul etme

ubûdiyet: kulluk

ulûhiyet: ibadete ve

itaat edilmeye layık olma, ilâhlık

vahdâniyet: Allah'ın birliği

zaaf: zayıflık

yatlarını eda edip ahsen-i takvim suretini aldılar.¹ Bütün mahlûkat üstünde bir mer-tebeye çıktılar ki, yümn-ü iman ile emn ü emanet² ile mücehhez, emin bir halife-i arz³ oldular. Ve şu meydan-ı tecrübe ve şu destgâh-ı imtihandan sonra, onların Rabb-i Kerîmi, onları, imanlarına mükâfat olarak saadet-i ebediyeye ve İslâmiyetlerine ücret olarak dârüsselâma davet ederek öyle bir ikram etti ve eder ki, hiç göz görmemiş ve kulak işitmemiş ve kalb-i beşere hutur etmemiş derecede parlak bir tarzda rahmeti-

¹ bk. Tîn Sûresi, 95:4.

² bk. Ahzâb Sûresi, 33:72.

³ bk. Bakara Sûresi, 2:30; Enâm Sûresi, 6:165; Yûnus Sûresi, 10:14.

ahsen-i takvim: insanın yaratılışının en güzel şekilde ve tam kıvamında olması

dârüsselâm: esenlik yurdu, Cennet

destgâh-ı imtihan: sınav tezgahı

emin: güvenilir

emn ü emanet: emanetin güvenliği

halife-i arz: yeryüzünde Allah'ın e-

mirlerini yerine getirip O'nun namına tasarrufta bulunan insan

hutur etmek: hatıra gelmek

kalb-i beşer: insan kalbi

mahlûkat: yaratıklar

meydan-ı tecrübe: deneme alanı

mücehhez: cihazlanmış, donanmış

Rabb-i Kerim: sonsuz ikram, ihsan ve iyilik sahibi, herşeyi idare ve terbiye eden Allah

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk

suret: şekil

vazife-i hayat: hayat görevi

yümn-ü iman: inananın getirdiği bereket ve uğur

ne¹ mazhar etti ve onlara ebediyet ve bekâ verdi.

Çünkü ebedî ve sermedî olan bir cemâlin seyirci müştâkı ve âyinedar âşıkı, elbette bâki kalıp ebede gidecektir. İşte Kur'ân şakirtlerinin akıbetleri böyledir. Cenâb-ı Hak bizleri onlardan eylesin. Âmin!

Amma, füccar ve eşrar olan diğer güruh ise, hadd-i bulûğ ile şu âlem sarayına girdikleri vakit, bütün vahdâniyetin delillerine karşı küfür ile mukabele edip ve bütün ni-

¹ bk. Secde Sûresi, 32:17; Zuhuf Sûresi, 43:71; *Buhârî*, Bed'ü'l-Halk 8; Tefsîru Sûre (32) 1, Tevhid 35; *Müslim*, İmân 312, Cennet 2-5; *Tirmizî*, Cennet 15, Tefsîru Sûre (32) 2, (56) 1; *İbni Mâce*, Zühd 39; *Dârimî*, Rikak 98, 105; *Müsned* 2:313, 370, 407, 416, 438, 462, 466, 495, 506, 5:334.

âkıbet: son, netice

âyinedar: ayna olan, yansıtan

bâki kalmak: kalıcı ve sürekli olmak

bekâ: süreklilik, devamlılık

cemâl: güzellik

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
şeref ve yücelik sa-
hibi Allah

ebed/ebediyet:

sonsuzluk

eşrar: şerli ve kötü
kimseler

füccar: günahkâr-
lar, açıktan günah
işleyenler

güruh: grup, toplu-
luk

hadd-i bulûğ: er-
genlik çağı

küfür: inkâr, inanç-
sızlık

mazhar etmek:

eriştirmek

mukabele: karşılık
verme

müştâk: düşkün,
âşık

rahmet: şefkat,
merhamet

sermedî: sürekli,
devamlı

şakirt: öğrenci, ta-
lebe

vahdâniyet: Allah'-
ın bir ve tek oluşu

metlere karşı küfran ile mukabele ederek ve bütün mevcudatı kıymetsizlikle kâfirâne bir itham ile tahkir ettiler. Ve bütün esmâ-i İlâhiyenin tecelliyâtına karşı red ve inkâr ile mukabele ettiklerinden, az bir vakitte nihayetsiz bir cinayet işlediler, nihayetsiz bir azaba müstehak oldular.

Evet, insana sermaye-i ömür ve cihazat-ı insaniye, mezkûr vezâif için verilmiştir. Ey sersem nefsim ve ey pürheves arkadaşım! Âyâ, zannediyor musunuz ki, vazife-i hayatınız yalnız terbiye-i medeniye ile güzelce muhafaza-i nefis etmek, ayıp olmasın,

âyâ: acaba

cihazat-ı insaniye: insanın duyu ve organları

esmâ-i İlâhiye: Allah'ın isimleri

inkâr: inanmama, reddetme

itham: suçlama

kâfirâne: kâfirce, inkâr ederek

küfran: nankörlük, inkâr

mevcudat: varlıklar

mezkur: sözü ge-

çen

muhafaza-i nefis: kişinin kendisini ve canını koruması

mukabele: karşılık verme

müstehak: hak etmiş, layık

nefis: insanı maddî zevk ve isteklere sevk eden kuvvet

pürheves: heveslerinin peşinde koşan

sermaye-i ömür: ömür sermayesi

tahkir etmek:

hakaret etmek, aşağılamak

tecelliyât: görünüm, yansımalar, İlâhî isimlerin varlıklarda eserini göstermesi

terbiye-i medeniye: medeniyetin verdiği eğitim

vazife-i hayat: hayat vazifesi

vezâif: vazifeler, görevler

batın ve fercin hizmetine mi münhasırdır? Yahut, zannediyor musunuz ki, hayatınızın makinesinde derc edilen şu nazik letâif ve mâneviyat ve şu hassas âzâ ve âlât ve şu muntazam cevarih ve cihazat ve şu mütecessis havas ve hissiyatın gaye-i yegânesi, şu hayat-ı fâniyede nefis-i rezilenin, hevesât-ı süfliyenin tatmini için istimaline mi münhasırdır? Hâşâ ve kellâ! Belki, vücudunuzda şunların yaratılması ve fitratınızda bunların gaye-i idhali, iki esastır:

Biri: Cenâb-ı Mün'im-i Hakikînin bütün nimetlerinin herbir çeşitlerini size ihsas et-

âlât: aletler

âzâ: âzalar, organlar

batın: mide, karın

Cenâb-ı Mün'im-i

Hakikî: gerçek nimet verici olan Allah

cevarih: organlar

cihazat: cihazlar, organ ve duyular

derc edilen: yerleştirilen

ferc: üreme organı, avret

fitrat: yaratılış

gaye-i idhal: yer-

leştirilme gayesi

gaye-i yegâne: tek gaye

hâşâ ve kellâ: asla ve asla, kesinlikle öyle değil

havas: duygular

hayat-ı fâniye: geçici hayat

hevesât-ı süfliye: aşağılık arzular

hissiyat: hisler, duygular

ihsas ettirmek: hissettirmek

istimal: kullanma

letâif: insanın mâ-

nevî yapısındaki ince duygular

mâneviyat: mânevî âleme ait olan şeyler

muntazam: düzenli

münhasır: bağlı, sınırlı

mütecessis: araştıran, gizli şeyleri öğrenmeye çalışan

nefis-i rezile: insanı daima kötülüğe, yavaş zevk ve isteklere sevk eden alçak ve âdi duygu

tirip şükrettirmekten ibarettir. Siz de hissedip şükür ve ibadetini etmelisiniz.

İkincisi: Âleme tecellî eden esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin bütün tecelliyâtının aksamını, birer birer, size o cihazat vasıtasıyla bildirip tattırmaktır. Siz dahi tatmakla tanıyarak iman getirmelisiniz.

İşte, bu iki esas üzerine kemâlât-ı insaniye neşvünemâ bulur. Bununla insan, insan olur.

İnsaniyetin cihazatı, hayvan gibi hayat-ı dünyeviye için kazanmak için verilmemiş olduğuna şu temsil sırrıyla bak:

Meselâ, bir zat bir hizmetçisine yirmi altın verdi, ta mahsus bir kumaştan kendisine bir kat libas alsın. O hizmetçi gitti, o kumaşın âlâsından mükemmel bir libas aldı, giydi.

aksam: kısımlar
âlâ: üstün, kıymetli
cihazat: cihazlar, organ ve duyular
esmâ-i kudsiye-i İlâhiye: Allah'ın her türlü kusur ve eksiklikten yüce isimleri

hayat-ı dünyeviye: dünya hayatı
kemâlât-ı insaniye: insanın mükemmel özellikleri, üstün yetenekleri
libas: elbise
neşvünemâ: gelişme

şükür: nimetlere karşı memnunluk gösterme, Allah'a teşekkür etme
tecelli: yansıma
tecelliyât: tecelliler, yansımalar
temsil: kıyaslama tarzında benzetme

Sonra gördü ki, o zat, diğer bir hizmetkârına bin altın verip, bir kâğıt içinde bazı şeyler yazılı olarak onun cebine koydu, ticarete gönderdi. Şimdi, her akıllı başında olan bilir ki, o sermaye, bir kat libas almak için değil. Çünkü evvelki hizmetkâr yirmi altınla en âlâ kumaştan bir kat libas almış olduğundan, elbette bu bin altın bir kat libasa sarf edilmez. Şayet bu ikinci hizmetkâr, cebine konulan kâğıdı okumayıp, belki evvelki hizmetçiye bakıp, bütün parayı bir dükkâncıya bir kat libas için verip, hem o kumaşın en çürüğünden ve arkadaşının libasından elli derece aşağı bir libas alsa, elbette o hâdim nihayet derecede ahmaklık etmiş olacağı için, şiddetle tazip ve hiddetle te'dip edilecektir.

Ey nefsim ve ey arkadaşım! Aklınızı başınıza toplayınız. Sermaye-i ömür ve isti-

âlâ: üstün, kıymetli
evvelki: önceki
hâdim: hizmetçi
hizmetkâr: hizmetçi
libas: elbise
nefis: kişinin kendisi; insanı daima

kötülüğe, yasak zevk ve isteklere teşvik eden duygu
nihayet: son
sarf etmek: harcamak

sermaye-i ömür: ömür sermayesi
tazip: cezalandırma
te'dip: edeplendirme, haddini bildirme

dad-ı hayatınızı, hayvan gibi, belki hayvandan çok aşağı bir derecede şu hayat-ı fâniye ve lezzet-i maddiye sarf etmeyiniz. Yoksa, sermayece en âlâ hayvandan elli derece yüksek olduğunuz halde, en ednâsından elli derece aşağı düşersiniz.

Ey gafil nefsim! Senin hayatının gayesini ve hayatının mahiyetini, hem hayatının suretini, hem hayatının sırr-ı hakikatini, hem hayatının kemâl-i saadetini bir derece anlamak istersen, bak. Senin hayatının gayelerinin icmâli dokuz emirdir.

Birincisi şudur ki: Senin vücudunda konulan duygular terazileriyle, rahmet-i İlâhiyenin hazinelerinde iddihar edilen nimetleri tartmaktır ve küllî şükretmektir.

âlâ: üstün, kıymetli
ednâ: basit, aşağı
emir: iş
gafil: duyarsız, sormusuz, âhiretten ve Allah'ın emir ve yasaklarından habersiz davranan
hayat-ı fâniye: geçici dünya hayatı
icmâl: özet
iddihar edilen: bi-

riktirilen, depolanan
istidad-ı hayat: hayat kabiliyeti
kemâl-i saadet: tam ve mükemmel mutluluk
küllî: büyük ve kapsamlı
lezzet-i maddiye: maddî lezzet
mahiyet: esas, nitelik, içyüz

nefis: kişinin kendisi; insanı daima kötülüğe, yasak zevk ve isteklere teşvik eden duygu
rahmet-i İlâhiye: Allah'ın şefkat ve merhameti, ikram ve bağışı
sarf etme: harcama
sırr-ı hakikat: gerçeğin sırrı, içyüzü

İkincisi: Senin fıtratında vaz edilen cihazatın anahtarlarıyla esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin gizli definelerini açmaktır, Zât-ı Akdesi o esmâ ile tanımaktır.

Üçüncüsü: Şu teşhîrgâh-ı dünyada, mahlûkat nazarında, esmâ-i İlâhiyenin sana taktıkları garip san'atlarını ve lâtif cilvelerini bilerek hayatınla teşhir ve izhar etmektir.

Dördüncüsü: Lisan-ı hâl ve kalınle Hâlıkının dergâh-ı rububiyetine ubûdiyetini ilân etmektir.

Beşincisi: Nasıl bir asker, padişahından aldığı türlü türlü nişanları resmî vakitlerde takip padişahın nazarında görünmekle o-

cihazat: organlar ve duygular

cilve: görünüş, akis

dergâh-ı rububiyet: yarattığı bütün

varlıkları terbiye e-

dip egemenliği al-

tında bulunduran

Allah'ın yüce katı

esmâ: isimler

esmâ-i İlâhiye: Al-

lah'ın isimleri

esmâ-i kudsiye-i

İlâhiye: Allah'ın her türlü kusur ve ek-

siklikten yüce isim-

leri

fıtrat: yaratılış

Hâlık: herşeyi yara-

tan Allah

izhar etmek: gös-

termek, ortaya çı-

karmak

lâtif: ince, hoş

lisan-ı hâl ve kal:

hal ve konuşma dili

mahlûkat: yaratık-

lar

nazar: bakış

nişan: madalya

teşhir: sergileme

teşhîrgâh-ı dünya:

dünya sergisi

ubûdiyet: kulluk

vaz edilen: konulan

Zât-ı Akdes: her

türlü kusur ve

eksiklikten yüce

olan Zât, Allah

nun iltifâtât-ı âsârını gösterdiği gibi, sen dahi esmâ-i İlâhiyenin cilvelerinin sana verdikleri letâif-i insaniye murassaâtıyla bilerek süslenip o Şâhid-i Ezelînin nazar-ı şuhud ve işhâdına görünmektir.

Altıncısı: Zevilhayat olanların, tezahürât-ı hayatiye denilen, Hâlıklarına tahiyyâtları; ve rumûzât-ı hayatiye denilen, Sânilerine tesbihatları; ve semerat ve gayât-ı hayatiye denilen, Vâhibü'l-Hayatı arz-ı ubûdiyetlerini bilerek müşahede etmek, tefekkürle görüp şehadetle göstermektir.

arz-ı ubûdiyet: kul-
luğun sunulması
cilve: görünüş, akis
esmâ-i İlâhiye: Al-
lah'ın isimleri
Hâlık: herşeyi yara-
tan Allah
iltifâtât-ı âsâr: e-
serlerin iltifatları
letâif-i insaniye: in-
sandaki mânevî
duygular
murassaât: süslen-
miş şeyler
müşahede etmek:
görmek, gözlemle-
mek
nazar-ı şuhud ve

işhad: görme ve
gösterme bakışı
rumûzât-ı hayati-
ye: hayatın belirtile-
ri, işaretleri
Sâni: herşeyi sanat-
la yaratan Allah
semerat ve gayât-ı
hayatiye: hayatın
gayeleri ve meyve-
leri
Şâhid-i Ezelî: Ezel-
den beri bütün za-
manları ve herşeyi
gören ve herşeye
şahid olan Allah
şehadet: şahitlik,

tanıklık
tahiyyat: selâmlar
ve tebrikler
tefekkür: düşünme
tesbihat: Allah'ı ö-
ven ve kusurdan
yüce tutan sözler
ve varlıkların hal
diliyle bu anlamı
ifade etmesi
tezahürât-ı hayati-
ye: hayat belirtileri
ve görüntüleri
Vâhibü'l-Hayat: ha-
yatı veren Allah
zevilhayat: hayat
sahipleri, canlılar

Yedincisi: Senin hayatına verilen cüz'î ilim ve kudret ve irade gibi sıfat ve hallerinden küçük nümunelerini vahid-i kıyasî ittihaz ile, Hâlık-ı Zülcelâlin sıfât-ı mutlakasını ve şuûn-u mukaddesesini o ölçülerle bilmektir. Meselâ, sen cüz'î iktidarın ve cüz'î ilmin ve cüz'î iradenle bu haneyi muntazam yaptığından, şu kasr-ı âlemin senin hanenden büyüklüğü derecesinde şu âlemin ustasını o nisbette Kadîr, Alîm, Hakîm, Müdebbir bilmek lâzımdır.

Sekizincisi: Şu âlemdeki mevcudatın her biri kendine mahsus bir dille Hâlıkının

âlem: kâinat, evren
Alîm: herşeyi hakkıyla bilen, ilmi herşeyi kuşatan, sonsuz ilim sahibi Allah
cüz'î: küçük, sınırlı
Hakîm: herşeyi hikmetle, belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratan Allah
Hâlık: herşeyi yaratan Allah
Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz haşmet ve yücelik sahibi, her-

şeyi yaratan Allah
iktidar: güç, kudret
irade: istek, dileme, seçim yapma gücü
ittihaz: kabullenme, edinme
Kadîr: herşeye gücü yeten, sonsuz güç ve kudret sahibi Allah
kasr-ı âlem: âlem sarayı
kudret: güç, iktidar
mevcudat: varlıklar
muntazam: düzenli, tertipli
Müdebbir: idare e-

den, ilmiyle herşeyin sonunu görüp, ona göre hikmetle iş yapan Allah
sıfât-ı mutlaka: sınırsız sıfatlar, vasıflar, nitelikler
şuûn-u mukaddese: Cenâb-ı Hakkın yüce sıfatlarının mahiyetlerinde bulunan ve onları tecelliye sevk eden Zâtına ait mukaddes özellikler
vahid-i kıyasî: ölçü birimi

vahdâniyetine ve Sâniinin rububiyetine dair mânevî sözlerini fehmetmektir.

Dokuzuncusu: Acz ve zaafın, fakr ve ihtiyacın ölçüsüyle kudret-i İlâhiye ve gınâ-yı Rabbâniyenin derecât-ı tecelliyâtını anlamaktır. Nasıl ki açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyacın envâî miktarınca taamin lezzeti ve derecatı ve çeşitleri anlaşılır. Onun gibi, sen de nihayetsiz aczin ve fakrınla, nihayetsiz kudret ve gınâ-yı İlâhiyenin derecatını fehmetmelisin.

İşte, senin hayatının gayeleri, icmâlen, bunlar gibi emirlerdir. Şimdi kendi hayatı-

acz: âcizlik, güçsüzlük

derecat: dereceler

derecât-ı tecelliyât: görünüm ve yansıma dereceleri

emir: iş

envâ: çeşitler, türler

fakr: fakirlik

fehmetmek: anlamak

gınâ-yı İlâhiye: Allah'ın sınırsız zenginliği

gınâ-yı Rabbâniye:

herşeyi terbiye eden ve egemenliği altında bulunduran Allah'ın sonsuz zenginliği

icmâl: özet

kudret: güç iktidar

kudret-i İlâhiye: Allah'ın güç ve kudreti

nihayetsiz: sonsuz

rububiyet: Rablik; Allah'ın herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları

için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

Sâni: herşeyi sanatla yaratan Allah

taam: yemek

vahdâniyet: Allah'ın birliği, ortağının ve benzerinin olmayışı

zaaf: zayıflık

nın mahiyetine bak ki, o mahiyetinin icmâli şudur:

- Esmâ-i İlâhiyeye ait garâibin fihristesi,
- hem şuûn ve sıfât-ı İlâhiyenin bir mikyası,
- hem kâinattaki âlemlerin bir mizanı,
- hem bu âlem-i kebirin bir listesi,
- hem şu kâinatın bir haritası,
- hem şu kitab-ı ekberin bir fezlekesi,
- hem kudretin gizli definelerini açacak bir anahtar külçesi,
- hem mevcudata serpilten ve evkata takılan kemâlâtının bir ahsen-i takvimidir.

ahsen-i takvim: insanın yaratılışça en güzel biçimde ve tam kıvamında olması

âlem: dünya; evren, kâinat

âlem-i kebir: büyük âlem, kâinat

define: hazine

esmâ-i İlâhiye: Allah'ın isimleri

evkat: vakitler

fezleke: netice, özet

fihriste: içindekiler listesi, özet

garâib: hayranlık uyandırıcı ve şaşırtıcı şeyler

icmâl: özet

kemâlât: mükemmellikler, üstünlükler, faziletler

kitab-ı ekber: en büyük kitap, kâinat

kudret: güç, iktidar

mahiyet: esas, öz nitelik, içyüz

mevcudat: varlıklar

mikyas: ölçek, kıyas

mizan: terazi, ölçü

sıfât-ı İlâhiye: Allah'ın sıfatları, vasıfları, nitelikler

şuûn: Cenâb-ı Hakkın yüce sıfatlarının mahiyetlerinde bulunan ve onları tecelliye sevk eden Zâtına ait mukaddes özellikler

İşte, mahiyet-i hayatın bunlar gibi emirlerdir.

Şimdi senin hayatının sureti ve tarz-ı vazifesi şudur ki:

Hayatın bir kelime-i mektubedir. Kalem-i kudretle yazılmış hikmetnümâ bir sözdür. Görünüp ve işitilip esmâ-i hüsnâya delâlet eder. İşte, hayatının sureti bu gibi emirlerdir.

Şimdi, hayatının sırr-ı hakikati şudur ki: Tecellî-i Ehadiyete, cilve-i Samediyete âyineliktir. Yani, bütün âleme tecellî eden esmânın nokta-i mihrakiyesi hükmünde

âyine: ayna
cilve-i Samediyet: herşey Kendisine muhtaç olduğu halde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'ın isim ve sıfatlarının varlıklar üzerindeki yansımasının görünümü
delâlet: delil olma, işaret etme
emir: iş
esmâ: isimler
esmâ-i hüsnâ: Al-

lah'ın en güzel isimleri
hikmetnümâ: hikmetli, anlamlı
kalem-i kudret: varlıkların ve olayların düzenli olarak vücuda gelişinde bir kalem gibi eserini gösteren İlâhî güç
kelime-i mektube: yazılmış kelime
mahiyet-i hayat:

hayatın mahiyeti, esası, içyüzü
nokta-i mihrakiye: odak noktası
sırr-ı hakikat: gerçeğin sırrı, iç yüzü
tarz-ı vazife: görev şekli
tecelli eden: yansıyan
tecellî-i Ehadiyet: Allah'ın birliğinin her bir yaratıkta görünmesi

bir camiiyetle Zât-ı Ehad-i Samede âyine-
lidir.

Şimdi, hayatının saadet içindeki kemâli
ise, senin hayatının âyinesinde temessül e-
den Şems-i Ezelînin envârını hissedip sev-
mektir. Zîşuur olarak O'na şevk göster-
mektir. O'nun muhabbetiyle kendinden
geçmektir. Kalbin gözbebeğinde aks-i nu-
runu yerleştirmektedir. İşte bu sırdandır ki,
seni âlâ-yı illiyyîne çıkaran bir hadis-i kud-
sînin¹ meâl-i şerifi olan

¹ Hadis-i kudsînin metni şöyledir:

مَا وَسِعَنِي سَمَائِي وَلَا أَرْضِي وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ

“Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kulunun kal-
bine sığarım.” El-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ* 2:165; İmam-ı Ga-
zâlî, *İhyâ-u Ulûmiddîn*, 3:14.

aks-i nur: ışığın
yansıması

âlâ-yı illiyyîn: yüce-
lerin en yücesi

âyine: ayna

camiiyet: kapsayı-
cılık

envâr: nurlar

esmâ: isimler

hadis-i kudsî: Pey-
gamber Efendimi-
zin Cenab-ı Haktan
rivayet ettiği Kur'ân

dışındaki ilâhî söz-
ler

kemâl: mükemmel-
lik, kusursuzluk

meâl-i şerif: yüce
anlam

Şems-i Ezelî: varlı-
ğının başlangıcı ol-
mayan ve herşeyi
nurlandıran Allah

şevk: çok arzu, şid-
detli istek

temessül etme: gö-
rüntünün belirmesi

Zât-ı Ehad-i Sa-

med: herşey Kendi-
sine muhtaç olduğu
halde Kendisi hiçbir
şeye muhtaç olma-
yan, bir ve benzer-
siz olup ortağı olma-
yan Zât, Allah

zîşuur: şuur sahibi,
bilinçli

مَنْ نَكَنَجَمَ دَرِ سَمَوَاتٍ وَرَمِينَ * أَرْ عَجَبَ
 كَنَجَمَ بِقَلْبِ مُؤْمِنِينَ *

denilmiştir.

İşte, ey nefsim! Hayatının böyle ulvî gayâta müteveccih olduğu ve şöyle kıymetli hazineleri cami' olduğu halde, hiç akıl ve insafa lâayık mıdır ki, hiç ender hiç olan muvakkat huzûzât-ı nefsanîyeye, geçici lezâiz-i dünyevîyeye sarf edip zayi edersin? Eğer zayi etmemek istersen, geçen temsil ve hakikate remzeden

وَالشَّمْسِ وَضُحْيَهَا * وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَيْهَا * وَالنَّهَارِ إِذَا
 جَلَّىهَا * وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىهَا * وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنِيهَا *
 وَالْأَرْضِ وَمَا طَحْيَهَا * وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّيَهَا * فَالْهَمَهَا

camî': kapsayan, içine alan
gayât: gayeler
hakikat: gerçek doğru, esas
hiç ender hiç: hiç içinde hiç
huzûzât-ı nefsanîye: nefsin hoşlandı-

ğı şeyler, zevkler ve hazlar
lezâiz-i dünyevîye: dünyaya ait lezzetler
muvakkat: geçici
müteveccih: yönelik
nefis: kişinin kendisi

remz: işaret
sarf etmek: harca-mak
temsil: kıyaslama tarzında benzetme, analogi
ulvî: yüce
zayi etmek: kaybetmek

فَجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۖ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيَهَا ۖ

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيَهَا ۱

sûresindeki kasem ve cevab-ı kasemi düşünüp amel et.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى شَمْسِ سَمَاءِ الرِّسَالَةِ وَقَمَرِ بُرْجِ

النُّبُوَّةِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ نُجُومِ الْهِدَايَةِ وَاَرْحَمَنَا

وَاَرْحِمِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ اٰمِيْنَ ۲

¹ “Yemin olsun güneşe ve aydınlığına ve onu takip eden aya ve onu gösteren güne ve onu örten geceye ve gökyüzüne ve onu bina edene ve yeryüzüne ve onu yayıp döşeyene ve insana ve onu intizamla yaratana; sonra da ona kötülüğü bildirip ondan sakınmayı ilham edene. Nefsini günahlardan arındıran kurtuluşa ermiştir. Nefsini günaha daldıran da hüsrana düşmüştür.” Şems Sûresi, 91:1-10.

² Allah'ım! Risalet semâsının güneşi ve nübüvvet burcunun ayına, hidayet yıldızları olan âl ve ashâbına salât ve selâm olsun. Bize ve erkek-kadın bütün mü'minlere rahmet et. Âmin, âmin, âmin

amel etmek: uygulamak, yerine getirmek

mek

cevab-ı kasem: ye-

mine cevap

kasem: yemin

Âhiret azığı

(Mesnevî-i Nûriye,
“Onuncu Risale”den)

وَمَا هَذِهِ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ¹ ❁

İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsan bir yolcu-
dur. Sabâvetten gençliğe, gençlikten ihti-
yarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden haşre,
haşirden ebede kadar yolculuğu devam
eder. Her iki hayatın levazımatı, Mâlikü'l-
Mülk tarafından verilmiştir. Fakat o leva-

¹ “Bu dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka birşey
değildir. Asıl hayata mazhar olan ise âhiret yurdudur.” An-
kebut Sûresi, 29:64.

ebed: sonsuzluk

haşir: âhirette dirilti-
lerek Allah'ın huzu-
runda toplanma

İ'lem eyyühe'l-aziz:

“Bil ey aziz, saygı-

değer kardeşim!”

mânâsında muha-
tabı uyarmak ve
dikkatini çekmek

için kullanılan bir
deyim

levazımat: ihtiyaç-
lar, gereçler

Mâlikü'l-Mülk: bü-
tün mülkün gerçek
sahibi Allah

sabâvet: çocukluk

zımatı, cehlinden dolayı tamamen bu hayat-ı fâniyeye sarf ediyor. Halbuki, o levazımattan lâakal onda biri dünyevî hayata, dokuzu hayat-ı bakiyeye sarf etmek gerektir. Acaba birkaç memleketi gezmek için hükûmetten yirmi dört lira harcırah alan bir memur, ilk dahil olduğu memlekette yirmi üç lirayı sarf ederse, öteki yerlerde ne yapacaktır? Hükûmete ne cevap verecektir? Böyle yapan kendisine akıllı diyebilir mi? Binaenaleyh, Cenâb-ı Hak her iki hayat levazımâtını elde etmek için yirmi dört saatlik bir vakit vermiştir. Çoğunu aza, azını çoğa vermek suretiyle, yirmi üç saat kısa ve fâni olan dünya hayatına, hiç olmazsa bir saati de beş namaza ve bâki ve sonsuz uhrevî hayata sarf etmek lâzım-

bâki: devamlı, kalıcı, ölümsüz

binaenaleyh: bundan dolayı

cehl: cahillik, bilgisizlik

Cenab-ı Hak: Hak-
kın tâ kendisi olan
şeref ve yücelik sa-
hibi Allah

dünyevî: dünya ile ilgili

fâni: geçici olan, ölümlü

harcırah: yol masrafı için verilen para

hayat-ı bakiye: devamlı ve kalıcı âhiret hayatı

hayat-ı fâniye: ge-

çici dünya hayatı

lâakal: en az

levazımat: ihtiyaçlar, gereçler

sarf etmek: harcamak

suret: yol, tarz

uhrevî: âhirete dair, âhirete yönelik

dır ki, dünyada paşa, âhirette gedâ olmasın!

Kul ile Allah arasındaki en yüksek bağ

(İşârâtü'l-İ'câz'dan)

وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ¹

Bu cümlenin evvelki cümleyle bağıllığı ve münasebeti gün gibi âşikârdır. Lâkin bedenî ibadet ve taatlerden namazın tahsis-i, namazın bütün hasenata fihrist ve örnek olduğuna işarettir. Evet, nasıl ki Fâtiha Kur'ân'a, insan kâinata fihristedir; namaz da hasenata fihristedir. Çünkü namaz;

¹ “Namazı dosdoğru kılarlar.” Bakara Sûresi, 2:3.

bedenî ibadet: bedene ait, bedenle yapılan ibadet—namaz gibi

Fâtiha: Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fâtiha Sûresi

fihrist/fihriste: öz, özet, çekirdek

gedâ: köle

hasenat: iyilikler, sevaplar

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

lâkin: ama, fakat

taat: itaat, Allah'ın emirlerine uyma

tahsis: hâs kılma, ayırma, özelleştirme; özel olarak seçilme

savm, hac, zekât ve sair hakikatleri hâvi olduğu gibi, idrakli ve idraksiz mahlûkatın ihtiyarî ve fitrî ibadetlerinin nûmunelerine de şâmilidir. Meselâ secdede, rûkûda, kıyamda olan melâikenin ibadetlerini, hem taş, ağaç ve hayvanların o ibadetlere benzeyen durumlarını andıran bir ibadettir.

S – ۱ **يُقِيمُونَ** 'nin fiil sîgasıyla zikrinde ne hikmet vardır?

C – Ruha hayat veren namazın o geniş hareketini ve âlem-i İslâma yayılmış olan o intibah-ı ruhanîyi muhataba ihtar edip

۱ “Namazlarını kılarlar.” Bakara Sûresi, 2:3.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, İslâm dünyası

fitrî: yaratılıştan gelen

hakikat: esas, asıl

hâvi: içeren, içine alan

idrak: kavrayış, anlayış

ihtar etmek: uyar-

mak, ikaz etmek

ihtiyarî: isteğe ait, iradeye bağlı, kendi

isteğiyle tercih et-

intibah-ı ruhanî: ruhî uyanış, gafletten sıyrılma

kıyam: namazda ayakta durmak

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar

melâike: melekler

muhatab: seslenilen, kendisiyle ko-

nuşulan

nûmune: örnek

ruh: canlı, şuurlu, çevresini görüp gösteren hayat kaynağı

rûkû: namazda bel bükerek eğilmek

sair: diğer

savm: oruç

secde: namazda alın üzeri yere kapanmak

sîga: gr. kip, kalıp

şâmil: kapsayan, içine alan

göstermektir. Ve o güzel vaziyeti ve o muntazam haleti hayale götürüp tasvir etmekle sâmi'lerin namaza meylini ikaz edip artırmaktır.

Evet, dağınık bir vaziyette bulunan efradı büyük bir sevinçle içtimaa sevk ettiren malûm âletin sesi gibi, âlem sahrasında dağılmış insanları cemaate dâvet eden ezan-ı Muhammedînin (a.s.m.) o tatlı sesiyle, ibadete ve cemaate bir meyil, bir şevk husule gelir.

S - ۱ يُصَلُّونَ kelimesine bedel, itnablı

۲ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ ۲ nin zikrinde ne hikmet vardır?

۱ Namaz kılarlar.

۲ "Namazı (ikame ederler) dosdoğru kılarlar." Bakara Sûresi, 2:3.

cemaat: namazı beraber kılan topluluk
efrad: fertler, bireyler
ezan-ı Muhammedî (a.s.m.): Hz. Muhammed'in (a.s.m.) tebliğ ettiği din olan İslâmiyette, insanları ibadet yapmaya

çağıran davet
hikmet: sır, gaye
husule gelmek: meydana gelmek
içtima: toplanmak
itnab: sözü uzatma; yeni bir fayda için, maksadı alışılmamış şekilde uzun bir söz ile ifade et-

mek
malûm: bilinen
sahra: çöl
halet: hâl, durum
sâmi': işiten, duyan
tasvir etmek: canlandırarak anlatmak, şekillendirerek bildirmek
zikir: anma

C – Namazda lâzım olan tâdil-i erkân, müdavemet, muhafaza gibi “ikame”nin mânâlarını müraat etmeye işarettir.

Arkadaş! Namaz, kul ile Allah arasında yüksek bir nispet ve ulvî bir münasebet ve nezih bir hizmettir ki, her ruhu celb ve cezb etmek namazın şe’nindendir. Namazın erkânı, *Fütuhat-ı Mekkiye*’nin şerh ettiği gibi, öyle esrarı hâvidir ki, her vicdanın muhabbetini celb etmek, namazın şe’nindendir. Namaz, Hâlık-ı Zülcelâl tarafından her yirmi dört saat zarfında tayin edilen

celb ve cezb etmek: kendine çekmek

erkân: temel esaslar, şartlar; namazdaki secde gibi

esrar: sırlar

Fütuhat-ı Mekkiye: Muhyiddîn-i Arabî’nin tasavvufa dair en önemli eseri

Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük, haşmet sahibi olan ve her şeyi yaratan Allah

hâvi: kapsama, içine alma

ikame: yerine getirme, namazı doğru kılma

muhabbet: sevgi

muhafaza: koruma

müdavemet: devam etme, aralıksız yapma

müraat etme: riayet etme, uygun hareket etme, gözetme

nezih: kirden arınmış

nispet: bağ

ruh: canlı, şuurlu, çevresini görüp gösteren nurlu varlık

şe’n: özellik

şerh: geniş açıklama, izah etme

tâdil-i erkân: namazı şartlarına uygun şekilde kılma ve rüku ve secde gibi temel esasların arasında biraz bekletme

tayin: belirleme

ulvî: yüksek, yüce

vicdan: kalbe ait hislerin mazharı, aynası

zarfında: süresi içinde

vakitlerde mânevî huzuruna yapılan bir dâvettir. Bu dâvetin şe'nindendir ki, her kalb, kemâl-i şevk ve iştîyakla icabet etsin ve mi'racvâri olan o yüksek münâcâta mazhar olsun.

Namaz, kalblerde azamet-i İlâhiyeyi tesbit ve idame ve akılları ona tevcih ettirmekle adalet-i İlâhiyenin kanununa itaat ve nizam-ı Rabbânîye imtisal ettirmek için yegâne İlâhî bir vesiledir. Zaten insan, medenî olduğu cihetle, şahsî ve içtimâî hayatını kurtarmak için, o kanun-u İlâhîye muhtaçtır. O vesileye müraat etmeyen veya tembellikle namazı terk eden veyahut

adâlet-i ilâhîye: Allah'ın adaleti

azamet-i ilâhîye: Allah'ın azameti, büyüklüğü

icabet: kabul etmek

içtimâî hayat: sosyal hayat

idame: devam ettirme

imtisal ettirmek: boyun eğdirmek

iştîyak: aşırı arzu ve istek

kanun-u ilâhî: Allah'ın

lah'ın koyduğu kanun

kemâl-i şevk: tam bir istek ve arzu

mazhar olma: erişme, nail olma

mi'racvâri: âdetâ Peygamberimizin (a.s.m.) miraçta Allah'ın huzuruna yükselişi gibi

münâcât: yakarış, dua

müraat etme: riayet

etme, uygun hareket etme, gözetme

nizam-ı Rabbânîye: bütün âlemleri idare ve terbiye eden Allah'ın kanunu, nizamı

şe'n: özellik

tespit: sağlam şekilde yerleştirme

tevcih ettirmek: yönleltmek

yegâne: tek, eşsiz, benzersiz

kıymetini bilmeyen, ne kadar cahil, ne derece hâsir, ne kadar zararlı olduğunu bilâhare anlar, ama iş işten geçer.

¹ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ² Bu kelâmın mâkabliyle nazmını îcab ettiren münasebet ise:

Namaz ² عِمَادُ الدِّينِ yani dinin direği ve kıvamı olduğu gibi, zekât da İslâmın kantarası, yani köprüsüdür. Demek, birisi dini, diğeri asayişi muhafaza eden İlâhî iki esastırlar. Bunun için birbiriyle bağlanmışlardır.

¹ “Ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden muhtaçların ihtiyaçlarını giderirler.” Bakara Sûresi, 2:3.

² “(Namaz) dinin direğidir.” (Tirmizi, İmân: 8; İbni Mâce, Fiten: 12; Müsned, 5:231, 237; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2:76.)

asayiş: düzen,
nimet, güvenlik
bilâhare: daha sonra
hâsir: zarara uğrayan, zarar eden
îcab ettirmek: ge-

rektirmek
kantara: köprü, geçit
kelâm: âyet, söz
kıvam: dayanak, direk, temel
mâkabl: öncesi

muhafaza: koruma
nazm: dizme, tertip edip düzenleme;
Kur’ân-ı Kerîmin Allahü taâlâ tarafından dizilen mübarek sözleri, ifadeleri

(Nur'un İlk Kapısı'ndan)

Beşinci ders

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ

لَهِيَ الْحَيَوَانُ¹

Ey ihtiyarsız sür'atle kabre, haşre, ebede giden Said-i şakî! Bil ki:

Uzun ve kısalığı nisbetinde iki hayatın levazımâtını tahsil etmek için, Mâlik-i Kerîm

¹ "Bu dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka birşey değildir. Asıl hayata mazhar olan ise âhîret yurdu"dur." Ankebut Sûresi, 29:64.

ebed: sonsuzluk
haşir: insanın öldükten sonra âhîrette diriltilerek tekrar Allah'ın huzurunda toplanması
ihtiyarsız: iradesiz
levazımât: gerekli

olan şeyler, ihtiyaçlar
Mâlik-i Kerîm: bol ihsan ve ikram eden ve herşeyin sahibi olan Allah
nisbet: oran, kıyas

Said-i şakî: "isyan eden günahkâr Said!" anlamında bir tevazu ifadesi
sür'at: hız
tahsil etmek: elde etmek, kazanmak

sana bir sermaye-i ömür verdiği halde, sen o sermayenin kısm-ı âzamını hayat-ı bakiyeye nispeti bir bahrin bir katre seraba nispeti gibi olan şu hayat-ı faniye katresinde zayi ettin. Eğer aklın varsa, elde kalan kısmının yarısını veya üçte birini, veya lâakal onda birisini deniz gibi hayat-ı bakiyeye sarf et. Yoksa, “Eyvahlar olsun” diyeceğin bir zaman gelecek. Acaiptendir ki, senin gibi ahmaklara âkıl ve zîfünün deniliyor. Şu temsili dinle:

Meselâ, şu bir hizmetçi kuldan daha ahmak görünüyorsun ki, onun seyyid-i kerîmi, ona yirmi dört altın veriyor. Onu Burdur’dan Antalya’ya, oradan da Şam’a ve Yemen’e gönderiyor. Ve emrediyor ki:

acaip: acayip, hayret verici, şaşırtıcı
ahmak: aptal
âkıl: akıllı
bahr: deniz
hayat-ı bakiye: devamlı ve kalıcı âhîret hayatı
hayat-ı faniye: geçici, ölümlü dünya hayatı

katre: damla
kısm-ı âzam: büyük bir kısmı
lâakal: en azından
nisbet: oran, kıyas
sarf etmek: harcamak
serap: göz aldanması; gerçek olmayan birşeyin varmış gibi görünmesi

sermaye-i ömür: ömür sermayesi
seyyid-i kerîm: ikram ve cömertlik sahibi efendi
temsîl: analogi, kıyaslama tarzında benzetme
zayi etmek: kaybetmek
zîfünün: ilim sahibi

“O altınları, levazım-ı seferinde sarf et. Lâkin Antalya'ya kadar, cebren iki gün yayan gideceksin. Hem, bir nev'i ihtiyarın var. O altınları birşeyde sarf etsen de, etmesen de yine gideceğin yere yetişebilirsin. Lâkin Antalya'dan sonraki sair menzillere gitmekte, bir cihette ihtiyar senin elindedir. Eğer bir vesika veya bir bilet alabilir ve bir vapura veya bir trene veya bir tayyareye binebilirsen, bir aylık mesafeyi bir günde kat edebilirsin. Yoksa, hem yayan, hem yalnız, hem mütehayyir, hem matrud bir sûrette yoluna devam edeceksin.”

Hâlbuki, o ebleh, ahmak yolcu, yirmi üç altınını iki günlük mesafede sarf etti. Ona denildi ki:

“Şu bâki kalan bir altını, o uzun yolun için, bir zâd ve bir bilete ver. Ümit edilir ki,

bâki kalan: arta kalan

cebren: zorla

cihet: yön, taraf

ebleh: ahmak, akılsız

ihtiyar: irade, dileme, tercih

levazım-ı sefer:

yolculukta lâzım olan ihtiyaçlar

matrud: kovulmuş

menzil: yer, mekân

mütehayyir: şaşkın

nev'i: çeşit, tür

sair: diğer

sarf etmek: harcamak

sûret: biçim, şekil

tayyare: uçak

vesika: güvence belgesi (belge, bilet vs.)

zâd: azık, yiyecek

seyyidin sana merhamet eder, rahatla gidersin.”

O dedi ki:

“Yok, lezzet-i hâzıramı terk etmem. Bir ihtimal var ki, fayda vermez.”

Ona denildi:

“Acaba bu derece belâhet olur mu ki, senin aklın sana nasıl fetvâ veriyor? Yarı malını, bin adam iştirak eden bir piyango kumarına atarsın. Hâlbuki o kumarda, bin ihtimalden bir ihtimalle, belki bin lirayı kazanabilirsin.

“Hem nasıl oluyor ki, şu menfaatperest aklın sana fetvâ vermiyor ki, yirmi dört parça malından tek bir cüz’ünü verirsen, binde dokuz yüz doksan dokuz ihtimalle, tükenmez hazinelere zafer bulacağın, milyonlar ehl-i hibre ve ehl-i ihtisasın şehâdâ-

belâhet: ahmaklık
cüz’: kısım, parça
ehl-i hibre: birşeyin iç yüzünü hakkıyla bilen, tecrübe sahibi ehil ve uzman kimseler
ehl-i ihtisas: saha-

sında söz sahibi uzman olan kişiler
fetvâ: bir konu hakkında hüküm bildirmek
iştirak etmek: katılmak

lezzet-i hâzıra: içinde bulunulan zevk, o anki keyifli hâl
menfaatperest: çıkarını düşünen
merhamet: acıma, şefkat etme
seyyid: efendi

tıyla kat'iyet kesb etmiştir? Hâlbuki, böyle cesîm menfaatler için, birtak âminin ihbarı dahi nazar-ı itibara alınır. Hâlbuki, muhbirler, nev-i beşerin şumus ve nücumu hükmünde mütevatir ehl-i şuhuddurlar ki; o müsbitlerden ikisi, binler ehl-i nefiy ve münkirlere tercih edilir. Çünkü, hilâl-i Ramazanın rüyetini dâvâ eden iki şahit, binler nâfi fikirlerin hükmünü ıskat eder. Şöyle ehl-i şuhudun ihbârâtı, nasıl oluyor ki, sana tesir etmiyor? Cehalet ve gafletin ne kadar kalınlaşmış?”

âmi: basit, sıradan kimse
cehalet: cahillik
cesîm: büyük
ehl-i nefiy ve münkirler: reddedenler ve inkâr edenler
ehl-i şuhud: gayb âlemine ait bilinmeyen hakikatleri, imânî meseleleri Allah'ın lütuf ve ihsanıyla gören ve gözlemleyen kimseler
gaflet: duyarsızlık, mânevî sorumluluklarından habersiz davranma hâli

hilâl-i Ramazan: Ramazan hilâli; Ramazan ayının girdiğini gösteren Ay'ın hilâl şeklindeki yeni görünümü
ıskat etmek: düşürmek
ihbar: haber verme
ihbârât: haber vermeler
kat'iyet kesb etmek: kesinlik kazanmak
menfaat: yarar, çıkar
muhbir: haber veren

müsbî: ispat eden
mütevatir: yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan pek çok kişi veya topluluklar tarafından aktarılan haber
nâfi: nefyeden, inkâr eden
nazar-ı itibara alınma: dikkate alınma
nev-i beşer: insanlık
nücum: yıldızlar
rüyet: görme
şehâdât: şahitlikler, tanıklıklar
şumus: güneşler

Ey târiküssalât! Misâli anladınsa, hakikati dinle:

O abd-i misafir sensin. Burdur, dünyadır; Antalya, kabir. Şam, berzah ve haşir dir. Yemen, mâbâ'de'l-haşirdir. Yirmi dört lira da, yirmi dört saattir. Sen, o yirmi dört saatin yirmi üçünü, şu hayat-ı fâniyeye bilâtereddüt ve bilâperva sarf ediyorsun. Pek uzun seferin için elzem-i zâd olan beş vakit namazın edasına, bir saatin sarfında tehavün gösteriyorsun. Yani, ağır davranıyorsun. Hatta sarf ettiğin vakitte bir hisse de dünyaya çıkarıyorsun ki, namaz içinde dünyanı da düşünüyorsun.

Hallâk-ı Kerîmin bu kadar az birşeyle şu kadar büyük şeyleri sana verdiği halde sen

abd-i misafir: misafir, yolcu kul

berzah: öldükten sonra ruhların gittiği, dünya ile âhiret arasındaki âlem

bilâperva: korkmadan, korkusuz

bilâtereddüt: tereddütsüz

eda: yerine getirme

elzem-i zâd: en gerekli azık

Hallâk-ı Kerîm: herşeyi çokça yaratan ve onlara karşı sonsuz ikram, cömertlik ve ihsanda bulunan Allah

haşir: insanın öldükten sonra âhirette diriltilerek tekrar Allah'ın huzurunda toplanması

hayat-ı fâniye: geçici, ölümlü dünya

hayatı

mâbâ'de'l-haşir:

haşir sonrası gidilen yer

sarf etmek: harcamak

târiküssalât: namazı terk eden, namaz kılmayan

tehâvün: tembellik edip önemsememe, aldrış etmeme

yapmazsan, senin bu insafsızlığıyla Cehen-
nem sana lâayık olmaz mı ve sen ona müs-
tehak olmaz mısın, ey gafil ve ey târiküssa-
lât?

عَجِّلُوا بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْفَوْتِ وَبِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ¹

¹ Vakti çıkmadan namaz kılmakta; ölüm gelmeden tevbe etmekte acele edin!

gafil: Allah'ı düşün-
meyen ve sorumlu-
luklarından ve âkı-

betinden habersiz
müstehak olmak:
hak etmek, lâayık

târiküssalât: na-
maz kılmayan, na-
mazı terk eden

2. BÖLÜM

Namazın ve Ubudiyetin Özü

(Elhüccetü'z-Zehrâ'dan)

Fâtiha-i Şerifenin bir muhtasar hülâsası

*Üçüncü medrese-i Yusufiyede
muvakkat pek az bir zamanda
tecridden temasa naklimde ve-
rilen yalnız birtek dersin ikinci
kısım.*

Hapiste Nur şakirtlerine kısacık bir ders
nümunesidir. O da şudur:

Fâtiha-i Şerife denizinden bir katre ve
güneşindeki elvan-ı seb'a, yani ziyasındaki
yedi renginden birtek lem'a beyan etmeyi,
namazdaki Fâtiha kalbe emretti. Gerçi Yir-

beyan: açıklama
elvân-ı seb'a: yedi
renk

**Fatiha-i Şerife/Fâti-
ha:** Kur'ân'ın ilk sû-
resi olan Fatiha Sû-
resi

katre: damla
lem'a: parıltı

**medrese-i Yusufi-
ye:** Hz. Yusuf'un
(a.s.) hapiste kal-
masına benzetile-
rek, iman ve Kur'ân
hizmetinden dolayı
tutuklananların
hapsedildiği yer
mânâsında hapis-

hane
muvakkat: geçici
Nur şakirtleri: Ri-
sale-i Nur talebeleri
nümune: örnek, mi-
sal
tecrit: soyutlama, a-
yırma
ziya: ışıık

mi Dokuzuncu Mektubun bir kısmında, hususan “نَعْبُدُ” (nun)’undaki seyahat-i hayaliye ve *Rumuz-u Semaniye*’de ve *İşârâtü’l-İcâz* tefsirinde ve sair Nur eczalarında bu kudsî hazinenin çok tatlı ve güzel nüktelerini yazmışız. Fakat o pek şirin hülâsa-i Kur’âniyeden yalnız imanın rükünlerine ve hüccetlerine işârâtını, gayet kısa bir muhtasar hülâsasını, birinci kısımdaki tarz-ı ifade gibi, kendim namazdaki tefekkürümü yazmasına bir cihette mecbur oldum.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ² kelimesini Nur’un iki

¹ “(Yalnız Sana) ibadet ederiz...”

² Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla.

cihet: yön, taraf
ecza: kısımlar, bölümler
hüccet: güçlü delil, kanıt
hülâsa: öz, özet
hülâsa-i Kur’âniye: Kur’ân’ın özü, özeti
işârât: işaretler
İşârâtü’l-İcâz tefsiri: Risale-i Nur Kül-

liyâtı’nda bulunan bir eser
kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes
muhtasar: kısa
Nükte: ince ve derin anlamlı söz
Rumuz-u Semaniye: sekiz işaret; Risale-i Nur Külliya-

tı’nda 29. Mektup’ta yer alan bir bölüm
rükün: esas, şart
sair: diğer, başka
seyahat-i hayaliye: hayalî yolculuk
tarz-ı ifade: ifade etme tarzı
tefekkür: etraflıca ve derinlemesine düşünme

üç risalelerine havale edip ¹ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'den başlıyorum.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ... الخ ²

BİRİNCİ KELİME

³ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ dir. Bundaki hüccet-i imaniye-ye gayet kısa bir işaret:

Evet, kâinatta medâr-ı hamd ve şükür olan kastî in'âmlar ve nimetler, hususan kan ve fışkı içinden sâfi, temiz, gıdalı sütü

¹ "Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Allah'a mahsustur." Fâtiha Sûresi, 1:2.

² "Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." Fâtiha Sûresi, 1:2.

³ "Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Allah'a mahsustur." Fâtiha Sûresi, 1:2.

fışkı: canlıların dış-kısı

hususan: bilhassa, özellikle

hüccet-i imaniye: iman delili

in'am: nimet verme

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

medâr-ı hamd ve

şükür: şükür ve

hamd kaynağı, sebebi

risale: kitapçık

sâfi: duru, katıksız, temiz

âciz yavrulara göndermek ve ihtiyarî ih-sanlar ve hediyeler ve merhametli ikramlar ve ziyafetler zemin yüzünü, belki kâinatı doldurmuş. Onların fiyatı dahi, başta *Bis-millâh*, âhirde *Elhamdü lillâh*, ortada ni-mette in'âmı hissetmek ve Rabbini onunla tanımaktır.

Sen kendi nefsine, midene, duygularına bak. Ne kadar şeylere, nimetlere muhtaç-tırlar. Ve ne derece hamd ve şükür fiyatıy-la rızıkları, lezzetleri isterler, gör; her zîha-yatı kendine kıyas eyle. İşte bu umumî in'-âmlar mukâbilinde hal ve kâl dilleriyle edi-len hadsiz hamdler, pek kat'î bir surette bir Mâbud-u Mahmud, bir Mün'im-i Rahîmin

âciz: zayıf, güçsüz

âhirde: sonda

hadsiz: sonsuz, sı-nırsız

hal: davranış, hare-
ket

hamd ve şükür:

minnet ve övgü

hamd: övgü ve şü-
kür

ihtiyarî: isteğe bağ-
lı, iradeyle yapılan

ikram: bağış, iyilik

in'am: nimet verme,
nimetlendirme

kâinat: evren, bütün
yaratılmışlar

kâl: dil, söz, kelâm

kat'î: kesin olarak

Mâbud-u Mahmûd:

övülmeye, medhe

lâyık tek ibadet

edilecek olan Allah

mukâbilinde: karşı-
lığında

Mün'im-i Rahîm:

sonsuz şefkat ve
merhamet sahibi ve
gerçek nimet verici
olan, Allah

nefs: kişinin kendisi

rızık: Allah'ın ihsan
ettiği nimetler, yiye-
cekler

zemin: yer

zîhayat: canlı, ha-
yat sahibi

mevcudiyetini ve umumî rububiyetini güneş gibi gösterir.

İKİNCİ KELİME

رَبِّ الْعَالَمِينَ¹ dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evet, biz gözümüzle görüyoruz ki, bu kâinatta binler değil, belki milyonlar âlemler, küçük kâinatlar, ekseri birbiri içinde, her birinin idaresi ve tedbirinin şeraiti ayrı ayrı olduğu halde, öyle bir mükemmel terbiye, tedbir, idare ediliyor ki, bütün kâinat bir sahife gibi her an nazarında ve bütün âlemler birer satır gibi kalem-i kudret ve kaderiyle yazılır, tazelenir, değişir. Bir niha-

¹ "Âlemlerin Rabbi." Fâtiha Sûresi, 1:2.

âlem: dünya, küçük kâinat

ekseri: çoğunlukla

hüccet: delil, kanıt

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kalem-i kudret ve

kader: Allah'ın olacak hâdiseleri

olmadan önce bilip takdir etmesi ve bu

olayların düzenli olarak meydana

gelişinde bir kalem

gibi eserini gösteren

İlâhî güç ve ilim

mevcudiyet: varlık

nazar: bakış

rububiyet: Rablik;

herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muh-

taç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

şerâit: şartlar

tedbir: çekip çevirme, ihtiyacını karşılama

umumî: bütün

yetsiz rububiyet içinde nihayetsiz bir ilim ve hikmet ve ihatalı hadsiz bir rahmet ve dikkatle bu milyonlar âlemleri ve seyyal kâinatları idare eden bir Rabbü'l-Âlemînin vücub-u vücuduna ve vahdetine küllî ve cüz'î şehadetler, zerreler ve zerrelerden tereküp eden mevcutlar adedince hadsiz, nihayetsiz şehadetler her an ve zaman geliyorlar. Zerrat tarlasından tâ manzume-i şemsiyeye, tâ Samanyolu denilen kehkeşan dairesine ve bir hüceyre-i bedenden tâ zemin mahzenine, tâ kâinat heyet-i mec-

cüz'î: ferdî, küçük

hadsiz: sınırsız

heyet-i mecmua:

birşeyin geneli, bütün ferdlerin hepsi

hikmet: fayda, gaye;

Allah'ın herşeyi belirlirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratma sıfatı

hüceyre-i beden: beden hücre

ihata: kapsama, kuşatma

kehkeşan: Samanyolu

küllî: büyük, kapsamlı

mahzen: depo

manzume-i

şemsiye: güneş sistemi

mevcut: varlık

nihayetsiz: sonsuz

Rabbü'l-Âlemin: âlemlerin Rabbi, bütün âlemleri idare ve terbiye eden Allah

rahmet: Allah'ın şefkat ve merhameti

rububiyet: Rablik; her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye

edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

seyyal: akıcı

şehadet: şahitlik, tanıklık

terekküp etme: oluşma, meydana gelme

vahdet: birlik, teklik

vücub-u vücud: Allah'ın varlığının zorunlu oluşu, var olmak için bir sebebe muhtaç olmaması

zemin: yeryüzü

zerrat: zerreler

zerre: en küçük madde parçası, atom

muasına kadar aynı kanun, aynı rububiyet, aynı hikmetle beraber idare ve terbiye eden bir rububiyeti tasdik ve hissetmeyen, bilmeyen, görmeyen bir insan, elbette hadsiz bir azaba kendini müstehak eder ve merhamete liyakatini selb eder.

ÜÇÜNCÜ KELİME

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ¹ dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evet, kâinatta hadsiz rahmetin mevcudiyeti ve hakikatı, aynen güneşin ziyası gibi görünür. Ve ziyanın güneşe kat'î şهادeti misillü, bu geniş rahmet dahi, perde arka-

¹ "O Rahmândır; rahmeti bütün varlıkları kuşatır ve bütün yaratıklarının her türlü rızkını merhametle yetiştirir." Fâtîha Sûresi, 1:3.

hadsiz: sınırsız
hakikat: gerçek ve doğru
hikmet: fayda, gaye; Allah'ın herşeyi belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratma sıfatı
hüccet: delil, kanıt

kat'î: kesin olarak
liyakat: lâyük olma
mevcudiyet: varlık
misillü: benzeri, gibi
müstehak: hak etmiş, lâyük
rahmet: Allah'ın şefakat ve merhameti
rububiyet: Rablik; herbir varlığa yaratılış gayelerine u-

laşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması
selb etme: ortadan kaldırma
şهادet: şahitlik, tanıklık
ziya: ışık

sında bir Rahmân-ı Rahîme şehadet eder. Evet, rahmetin bir ehemmiyetli kısmı rızıktır ki, *Rahmân*'a “Rezzâk” mânâsı verilir. Rızık ise, o derece zâhir bir tarzda bir Rezzâk-ı Rahîmi gösterir ki, zerre kadar şuuru bulunan, tasdike mecbur olur.

Meselâ, bütün zîhayatın, hususan âcizlerin ve bilhassa yavruların, bütün zeminde ve fezada ihtiyar ve iktidarlarının haricinde, gayet harika bir tarzda hiçten ve mütemasil çekirdeklerden ve su katrelerinden ve toprak habbeciklerinden yetiştiriyor. Hattâ ağacın başındaki yuvada kanatsız,

âciz: zayıf, güçsüz
bilhassa: özellikle
feza: uzay, gökyüzü
habbecik: dane, tohumcuk
husususan: bilhassa, özellikle
katre: damla
mütemasil: birbirine benzer
Rahmân: bütün yarattıklarını esirgeyip koruyan, şefkat eden ve rızıklandıran sonsuz rahmet sahibi Allah

Rahmân-ı Rahîm: rahmeti ve merhameti herbir varlıkta görünen ve bütün varlıkları da kaplayan Allah
rahmet: şefkat, merhamet
Rezzâk: bütün varlıkların rızıklarını bol bir şekilde tekrar tekrar veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah
Rezzâk-ı Rahîm: herbir varlığa rızık-

nı veren, onlara şefkat ve merhamet gösteren Allah
rızık: Allah'ın ihsan ettiği nimetler, yiyecekler
şehadet: şahitlik, tanıklık
şuur: bilinç, anlayış
zâhir: açık, âşikar
zemin: yeryüzü
zerre: atom, en küçük madde parçası
zîhayat: canlı, hayat sahibi

zayıf kuşçuklara annelerini emirber nefer gibi gezdirir, rızıklarını getirttirir. Ve aç bir arslanı yavrusuna musahhar eder, elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna yedirir. Ve sair hayvanatın ve insanın yavrularına memeler musluğundan âb-ı kevser gibi hoş, mugaddî, sâfi, halis, beyaz sütleri kırmızı kan ve mülevves fışkı içinden bulaşmadan, bulandırmadan imdatlarına gönderir, validelerinin şefkatlerini yardımcı verir. Ve bir nevi rızık isteyen umum ağaçlara, münasip rızıklarını onlara pek harika bir tarzda koşturduğu gibi, bir nevi maddî ve mânevî rızık isteyen insanın duygularına, akıl, kalb, ruhlarına dahi pek geniş bir sofrâ-i erzak onlara ihsan ediliyor. Güya kâinat, gül çiçeğinin yaprakları ve mısır sümbülünün

âb-ı kevser: Cen-
nette bulunan Kev-
ser ırmağının suyu
emirber nefer: em-
re hazır asker
fışkı: canlıların dış-
kısı
halis: saf, temiz
hayvanat: hayvan-
lar

ihsan: bağış, ikram,
lütuf
kâinat: evren, bütün
yaratılmışlar
mugaddî: gıdalı,
besleyici
musahhar: boyun
eğdirilmiş, emre ve-
rilmiş
mülevves: kirli, pis

rızık: Allah'ın ihsan
ettiği nimetler, yiye-
cekler
sâfi: katıksız, temiz
sair: diğer
sofrâ-i erzak: her-
kesin istifade ettiği
rızık sofrası
valide: anne

gömlekleri gibi birbiri içinde sarılı, yüz binler ayrı ayrı, çeşit çeşit sofralardır ki, o sofralar adedince ve onlardaki taamlar ve nimetler miktarınca dillerle ve ayrı ayrı, küllî ve cüz'î lisanlarla bir Rahmân-ı Rezzâkı, bir Rahîm-i Kerîmi bütün bütün kör olmaya gösterir.

Eğer denilse, “Bu dünyadaki musibetler, çirkinlikler, şerler, o ihatalı rahmete münâfidir, bulandırıyor.”

Elcevap: Risale-i Kader gibi Nurun risalelerinde bu dehşetli suale tam cevap verilmiş. Onlara havale ile, kısacık bir işareti şudur:

Herbir unsurun, herbir nev'in, herbir

cüz'î: ferdî, küçük, az

ihatalı: kapsamlı, geniş

küllî: büyük, kapsamlı

lisan: dil

musibet: belâ, fela-
ket

münâfi: aykırı, zıt

nev'i: çeşit, tür

Rahîm-i Kerîm:
herbir varlığa rah-

met ve merhame-
tiyle tecelli eden ve
cömertlik sahibi Al-
lah

Rahmân-ı Rezzâk:
rahmet ve merha-
meti bütün varlıkları
kuşatan ve bütün
varlıkların rızıklarını
bol bir şekilde tek-
rar tekrar veren ve
ihtiyaçlarını karşı-

layan Allah

rahmet: şefkat,
merhamet

Risale-i Kader: Ka-
der Risalesi; Risa-
le-i Nur Külliyyatı'n-
dan Yirmi Altıncı
Söz

şer: kötülük, fenalık

taam: yiyecek

unsur: madde, par-
ça

mevcudun, küllî ve cüz'î müteaddit vazifeleri ve o herbir vazifenin çok neticeleri ve meyveleri var. Ve ekseriyet-i mutlaka, maslahat ve güzel ve hayır ve rahmettirler. Ve az bir kısmı, kâbiliyetsizlere ve yanlış mübaşeret edenlere veya ceza ve terbiyeye müstehak olanlara veya çok hayırları sümbül vermeye vesile olanlara rastgelir; zâhirî, cüz'î bir şer, bir çirkinlik olur, bir merhametsizlik görünür. Eğer o cüz'î şer gelmemek için rahmet tarafından o unsur ve küllî mevcut o vazifesinden men edilse, o vakit bütün hayırlı, güzel sair neticeleri vücut bulmaz. Bir hayrın ademi, şer ve bir güzelliğin bozulması, çirkinlik olması itibarıyla, o neticeler adedince şerler, çirkinlikler, merhametsizlikler husul bulur. Demek

adem: hiçlik, yokluk
cüz'î: ferdî, küçük, az
ekseriyet-i mutlaka: büyük çoğunluk
hayr: iyilik, güzellik
husul: meydana gelme
küllî: büyük, kapsamlı

maslahat: fayda, gaye
mevcud: varlık
mübaşeret etme: bir işe girişme, başlama, yapma
müstehak: hak etmiş, lâyık
müteaddit: bir çok,

çeşitli
rahmet: şefkat, merhamet
sair: diğer, başka
şer: kötülük, fenalık
unsur: madde, parça
zahirî: açık, görünür

birtek şer gelmemek için yüzer şerler, merhametsizlikler irtikâp edilir ki, bütün bütün hikmete, maslahata, rububiyetteki rahmete muhalif düşer. Meselâ, kar, soğuk, ateş, yağmur gibi nevilerin yüzer hikmetleri, maslahatları içinde bazı dikkatsiz ve ihtiyatsızlar, su-i ihtiyarlarıyla kendileri hakkında şer yapsa, meselâ elini ateşe soksa, “Ateşin hilkatinde rahmet yoktur” dese, ateşin had ve hesaba gelmeyen hayırlı, maslahatlı, merhametli faideleri onu tekzip edip ağzına vurur.

Hem insanın hodgâm hevesatı ve süflî ve âkıbeti görmeyen hissiyatı, kâinatta ce-

âkıbet: netice, sonu

hevesat: gelip geçici, nefsin hoşuna giden istek ve arzular

hikmet: fayda, gaye; birşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde olması

hilkat: yaratılış

hissiyat: hisler,

duygular

hodgâm: kendi keyfini düşünen, bencil

ihtiyat: dikkat, tedbir

irtikâp etmek: yapmak, işlemek

maslahatlı: faydalı

muhalif: aykırı, zıt

nevi: çeşit, tür

rahmet: şefkat, merhamet

rububiyet: Rablik; herbir varlığa yara-

tılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

süflî: alçak, âdi

su-i ihtiyar: iradenin kötüye kullanımı

şer: kötülük, fenalık

tekzip: yalanlama

reyan eden Rahmâniyet ve hâkimiyet ve rububiyet kanunlarına mikyas ve mihenk ve mizan olamaz. Kendi âyinesinin rengine göre görür. Merhametsiz siyah bir kalb, kâinatı ağlar, çirkin, zulüm ve zulümat suretinde görür. Fakat iman gözüyle baksa, yetmiş güzel hulleleri giymiş bir cennet hûrisi gibi, rahmetler ve hayırlar ve hikmetlerden dikilmiş yetmiş binler güzel libasları birbiri üstüne giymiş, daima güler, rahmetle tebessüm eder bir insan-ı ekber ve ondaki insan nev'ini bir kâinat-ı suğrâ ve herbir insanı bir âlem-i asgar müşahade eder. Bütün ruh u canıyla,

âlem-i asgar: küçük

âlem; insan ferdi

âyine: ayna

cereyan: akım, hareket

hâkimiyet: Cenâb-ı Hakkın bütün varlık âlemini kuşatan egemenliği, hükümlanlığı

hulle: Cennet elbisesi

hûri: Cennet kızı

insan-ı ekber: en büyük insan

kâinat: evren, bütün

yaratılmışlar

kâinat-ı suğrâ: küçük kâinat, evren;

insan türü

libas: elbise

mihenk: ölçü, tartı

mikyas: ölçü, kıyas

mizan: ölçü, terazi

müşahade: görme, gözlem

Rahmâniyet: Allah'ın bütün varlıkları

kaplayan merhamet ediciliği

rububiyet: Rablik;

herbir varlığa yaratılış

gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri

vermesi, onları terbiye edip idaresi ve

egemenliği altında bulundurması

ruh u can: ruh ve can

rahmet: şefkat, merhamet

nev'i: çeşit, tür

zulüm: haksızlık

zulûmat: karanlık

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿٢﴾ مَالِكِ
يَوْمِ الدِّينِ ۝

der.

DÖRDÜNCÜ KELİME

۲ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ۝ dir. Hücetine gayet kısa bir işaret:

Evvelâ: Bu dersin birinci kısmının âhîrinde ۳ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝ hüccetine ve haşir ve âhirete şehadet eden bütün deliller, aynen

۱ “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. O Rahmândır; rahmeti bütün varlıkları kuşatır ve bütün yaratıklarının her türlü rızkını merhametle yetiştirir. O, hesap gününün sahibidir.” Fâtiha Sûresi, 1:2-4.

۲ “O, hesap gününün sahibidir.” Fâtiha Sûresi, 1:4.

۳ “Herkesin dönüşü Onun huzurudur.” Mâide Sûresi, 5:18.

âhîret: öteki dünya, öldükten sonraki hayat

evvelâ: ilk olarak
haşir: öldükten son-

ra âhirette tekrar dırtilip muhakeme için Allah’ın huzurunda toplanma

hüccet: güçlü delil, kanıt

şehadet: şahitlik, tanıklık

¹ مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ in işaret ettiği imanî ve geniş hakikate şehadet ederler.

Saniyen: Onuncu Sözün âhîrinde denildiği gibi, bu kâinat Sâniinin sermedî rububiyeti, rahmeti, hikmeti, ezelî, ebedî cemâli, celâli, kemâli ve nihayetsiz sıfatları ve yüzer isimleri âhireti kat'î bir surette istediği gibi; Kur'ân, binler âyât ve burhanlarıyla ve Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm,

¹ "O, hesap gününün sahibidir." Fâtiha Sûresi, 1:4.

âhîret: öldükten sonraki hayat

âhîrinde: sonunda

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

âyât: âyetler, deliller

burhan: güçlü delil

celâl: haşmet, görkem, heybet

cemâl: güzellik

ebedî: sonu olmayan, sonsuz

ezelî: başlangıcı olmayan, sonsuz

hakikat: gerçek ve

doğru

hikmet: fayda, gaye; Allah'ın herşeyi belirli gayelere yöneltmek olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratma sıfatı

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kemâl: kusursuzluk, mükemmellik

rahmet: şefkat, merhamet

rububiyet: Rablik; herbir varlığa yaratılış gayelerine u-

laşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

Sâni: herşeyi mükemmel ve san'atlı bir şekilde yaratan Allah

saniyen: ikinci olarak

sermedî: devamlı, sürekli

şehadet: şahitlik, tanıklık

yüzer mu'cizat ve hüccetleriyle ve bütün enbiya aleyhimüsselâm ve semâvî kitaplar ve suhuf, hadsiz delilleriyle şehadet ettikleri dâr-ı âhiretteki hayat-ı bâkiyeye inanmayan bir insan, kendini dünyada dahi küfürden neş'et eden bir mânevî cehenneme atar, daima azap çeker. Rehberde izah edildiği gibi, bütün geçmiş ve gelecek zamanlar ve mahlûklar ve kâinatlar, zevâl ve firaklarıyla mütemadiyen onun ruh ve kalbine hadsiz elemeleri yağıdırıyorlar, Cehenneme gitmeden evvel Cehennem azabını çektiriyorlar.

aleyhimüsselâm:

Allah'ın selâmı onların üzerine olsun

azap: acı, sıkıntı

dâr-ı âhiret: âhiret yurdu

enbiya: nebiler, peygamberler

firak: ayrılık

hadsiz: sonsuz, sınırsız

hayat-ı bâkiye: devamlı ve kalıcı olan âhiret hayatı

hüccet: güçlü delil,

sarsılmaz kanıt

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

mahlûk: yaratılmış

mu'cizât: mu'cizeler; Allah'ın izniyle peygamberler tarafından ortaya konulup bir benzerini yapmakta başkalarını aciz ve hayrette bırakan olağanüstü hal ve hareketler

mütemadiyen: sü-

rekli

neş'et eden: doğan, meydana gelen

semâvî: ilâhî, vahiy ile gelen

suhuf: bâzı peygamberlere gelen sahife halindeki kitaplar

şehadet: şahitlik, tanıklık

zevâl: geçip gitme, kaybolma

Salisen: ¹ يَوْمِ الدِّينِ remziyle büyük ve kuvvetli bir hüccet-i haşriyeye işaret eder. Fakat bu makamda birden bir hal, o hücceti başka zamana tehirine sebep oldu; belki de ona daha ihtiyaç kalmadı. Çünkü, Nur Risaleleri, geceden sonra gündüzün, kıştan sonra baharın gelmesi kat'iyetinde yüzer kuvvetli hüccetlerle haşır ve neşrin sabahını, baharını ispat etmişler.

BEŞİNCİ KELİME

² إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ dir. Bundaki hüccete işaretten evvel hakikatli bir seyahat-i hayâliyeyi Yirmi Dokuzuncu Mektubun

¹ "O hesap günü..." Fâtiha Sûresi, 1:4.

² "Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

hakikat: gerçek ve doğru

haşır ve neşir: öldükten sonra tekrar diriltilerek Allah'ın huzurunda toplanma ve tekrar dağı-

lıp yayılma

hüccet: güçlü delil, sarsılmaz kanıt

hüccet-i haşriye: haşrin delili

kat'iyet: kesinlik

remz: ince işaret

salisen: üçüncü olarak

seyahat-i hayaliye: hayalî yolculuk

tehir: erteleme, sonraya bırakma

izahına binaen kısaca beyan etmek kalbe geldi. Şöyle ki:

Bir zaman, Kur'ân'ın mu'cizelerini ararken, Risale-i Nur'da, hususan *İşarâtü'l-İ'câz* tefsir-i Nurîde ve *Rumuz-u Semaniye*'de beyanları gibi, Sûre-i Fethin âhirindeki âyette dört beş mu'cize ve ihbar-ı gaybîyi, hattâ **أَلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ**¹ cümlesinde bir tarihî mu'cizeyi, hattâ çok kelimelelerinde müteaddit i'caz lem'alarını ve bazı harflerinde mu'cizâne nükteleri bulduğum

¹ "Bugün senin cesedini kurtaracağız." Yûnus Sûresi, 10:92.

âhirinde: sonunda
âyet: Kur'ân'ın her bir cümlesi
beyan: açıklama
binaen: -dayanarak
hususan: bilhassa, özellikle
i'câz: mu'cize oluş
ihbar-ı gaybî: bir şey görünmeden önce, gaybî bir şekilde haber vermek
İşarâtü'l-İ'câz tef-

sir-i Nurî: Risale-i Nur Külliyyatı'nda yer alan bir eser
izah: açıklama
lem'a: parıltı
mu'cizane: mu'cizeli bir şekilde
mu'cize: bir benzerini yapma konusunda başkalarını aciz ve hayrette bırakan olağanüstü şey

müteaddid: bir çok, çeşitli
nükte: ince ve derin mana
Rumuz-u Semaniye: sekiz işaret; Risale-i Nur Külliyyatı'nda 29. Mektup'ta yeralan bir bölüm
Sûre-i Feth: Fetih Sûresi, Kur'ân-ı Kerimin 48. sûresi

bir zamanda, namazda Fâtihayı okurken
 1 نَسْتَعِينُ.. نَعْبُدُ deki ن un bir mu'cizesini ba-
 na bildirmek için bir sual kalbime geldi:

Neden اَسْتَعِينُ.. اَعْبُدُ yani, “Ben ibadet ve
 istiâne ederim” denilmedi, *nun*-u mütekellim-i
 lim-i maalgayr ile, yani, “Biz sana ibadet
 ve istiâne ederiz” demiş?

Birden, o ن kapısıyla bir seyahat-ı hayali-
 ye meydanı açıldı; namazdaki cemaatın a-
 zîm sırrını ve büyük menfaatini ve bu tek
 harf bir mu'cize olduğunu şuhud derece-
 sinde bildim ve gördüm. Şöyle ki:

Ben, o zaman İstanbul'da Bayezid Ca-
 miinde namaz kılarken,

1 “(Yalnız Sana) ibadet ederiz ve (yalnız Senden) yardım
 isteriz.” Fâtiha Sûresi, 1:5.

azîm: büyük

Fâtîha: Kur'ân'ın ilk
 sûresi olan Fatiha
 Sûresi

istiâne: yardım di-
 leme

mu'cize: bir benze-

rini yapma konu-
 sunda başkalarını
 aciz ve hayrette bı-
 rakan olağanüstü
 şey

nun-u mütekellim-i

maalgayr: birinci
 çoğul şahıs; biz

seyahat-i hayaliye:
 hayalî yolculuk

şuhud: gözle gör-
 me

۱ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** dedim. Baktım, o camideki cemaat, benim gibi diyerek bu dâvâma ve ۲ **إِهْدِنَا** daki duama tamamen iştirak edip tasdik ettikleri zamanda, bir perde daha açıldı. Gördüm ki, İstanbul'un bütün mescidleri büyük bir Bayezid hükmüne geçtiler. Aynen benim gibi

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip benim dâvâlarıma ve dualarıma imza basıyorlar, âmin diyorlar. Ve bana bir nevi şefaathçi suretini almaları içinde, hayalime bir perde daha açıldı.

Gördüm ki, âlem-i İslâm, büyük bir mescid suretini aldı. Mekke, Kâbe mihrab hük-

۱ "Ancak Sana ibadet eder, ancak Senden yardım isteriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

۲ "Bizi (doğru yola) ilet." Fâtiha Sûresi, 1:6.

âlem-i İslâm: İslâm dünyası

cemaat: topluluk

iştirak: ortak olma, katılma

mihrab: câmide cemaatle namaz kı-larken imamın bulunduğu yer
nevi: çeşit, tür

şefaathçi: Allah'ın izniyle şefaath eden, af vesilesi olan
tasdik: doğrulama, onaylama

müne geçti. Bütün namaz kılan Müslümanların safları, dairevî bir tarzda o kudsî mihraba teveccüh ederek, benim gibi

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ¹ ﴿٥﴾ إِهْدِنَا ² deyip, herbiri umum namına hem dua, hem dâvâ, hem tasdik eder, hem onları kendine şefaathî yapar. Hem, “bu kadar azîm bir cemaatin yolu, dâvâsı yanlış olamaz ve duası reddedilmez; şeytanî vesveseleri tard eder” diye düşünürken ve namazda cemaatin büyük menfaatlerini bilmüşahede tasdik ederken, bir perde daha açıldı.

Gördüm ki, kâinat bir cami-i ekber ve bütün mahlûkat târifeleri bir salât-ı kübrâ-

¹ “Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz.” Fâtiha Sûresi, 1:5.

² “Bizi (doğru yola) ilet.” Fâtiha Sûresi, 1:6.

azîm: büyük

bilmüşahede: görür şekilde, görme derecesinde

camî-i ekber: büyük cami

cemaat: topluluk

mahlûkat: yaratılmışlar

mihrab: camide

cemaatle namaz

kılarken imamın bulunduğu yer

namına: adına

salât-ı kübrâ: büyük namaz

şefaathî: Allah'ın izniyle şefaathî eden, af vesilesi olan

şeytanî: şeytana ait

tâife: topluluk, grup

tard etmek: uzaklaştırmak, kovmak

teveccüh etmek:

yönelmek

umum: herkes, genel, bütün

vesvese: kuruntu, şüphe

da, cemaatle, herbiri kendine mahsus bir ibadetle ve hal diliyle bir nevi namaz kılıyorlar gibi, Mâbud-u Zülcelâlin muhit rububiyetine karşı çok geniş bir ubudiyetle mukabele için herbiri umumun şehadetlerini ve tevhidlerini tasdik eder ki, aynı neticeyi ispat tarzında vaziyet alıyorlar diye müşahede ederken, birden bir perde daha açıldı.

Gördüm ki, nasıl bir insan-ı ekber olan kâinat, lisan-ı hal ve çok eczaları, istidat ve ihtiyac-ı fitrî lisanıyla ve zîşuur mevcudat-

cemaat: topluluk
ecza: kısımlar, bölümler
ihtiyac-ı fitrî: yaratılıştan gelen doğal ihtiyaç
insan-ı ekber: en büyük insan
istidat: kâbiliyet, yetenek
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
lisan-ı hâl: hâl ve beden dili
Mâbûd-u Zülcelâl: sonsuz haşmet ve

heybet sahibi ve herşeyin kendisine ibadet ettiği Allah
mahsus: özel, özgü
muhit: kuşatıcı, kapsayıcı
mukabele: karşılık
müşahede: görme, gözlemleme
nevi: çeşit, tür
rububiyet: Rablik; herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşımları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları ter-

biye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması
şehadet: şahitlik, tanıklık
tevhid: birleme; herşeyin bir olan Allah'a ait olduğunu bilme ve inanma
ubûdiyet: Allah'a kulluk
umum: herkes, genel, bütün
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli

ları, lisan-ı kâl ile ¹إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ diyorlar ve Hâlıkının merhametkârâne rububiyetine karşı ubudiyetlerini gösteriyorlar; aynen öyle de, birer küçücük kâinat hükümünde o cemaat-ı uzmâda herbir arkadaşımın cesedi gibi benim cesedimdeki zerrelere ve kuvveler ve duygularım dahi Hâlıkının rububiyetine karşı itaat ve ihtiyaçlarının lisan-ı haliyle ¹إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ diyerek emir ve irade-i İlâhiyeye göre hareket ettiklerini ve her anda Hâlıklarının inayetine ve rahmetine ve yardımına muhtaç olduklarını gösteriyorlar gördüm. Hem na-

¹ “Ancak Sana ibadet eder, ancak Senden yardım isteriz.” Fâtîha Sûresi, 1:5.

cemaat-i uzmâ: büyük cemaat

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

inayet: yardım, ih-san, lütuf

irade-i İlâhiye: Allah'ın iradesi, dilemesi

itaat: uyma

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kuvveler: duygular

lisan-ı hâl: hâl ve beden dili

lisan-ı kâl: konuşma dili

merhametkârâne: merhametli bir şekilde

mevcudat: varlıklar

rahmet: Allah'ın şefkat ve merhameti

rububiyet: Rablik; herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

ubûdiyet: Allah'a kulluk

zerre: hücre, atom

mazdaki cemaatin kudsî sırrını, hem ن'un güzel mu'cizesini hayretle müşahede edip, ن kapısıyla girdiğim gibi çıktım, “Elhamdü lillâh” dedim. ¹إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ cümlesini, o üç cemaatin ve o büyük ve küçücük arkadaşlarım hesabına da söylemeye alıştım.

Şimdi mukaddime bitti, sadede geliyoruz.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ in işaret ettikleri hüccete gayet kısa bir işarettir:

Evvelâ: Biz gözümüzle görüyoruz: Kâinatta, hususan zemin yüzünde, dehşetli ve

¹ “Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz.” Fâtiha Sûresi, 1:5.

evvelâ: ilk olarak
hususan: bilhassa, özellikle
hüccet: güçlü delil, kanıt
kainat: evren, bütün yaratılmışlar

kudsî: kutsal, mu-kaddes
mu'cize: bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan ola-

ğanüstü şey
mukaddime: başlangıç, giriş
müşahede: görme, gözlemleme
zemin: yer, dünya

daimî bir faaliyet ve hallâkiyetin intizamla cereyanı içinde merhametkârâne, müdeb-birâne bir rububiyet-i mutlaka, hadsiz zî-hayatların istiânelerine ve fiilen ve halen ve kâlen istimdatlarına ve dualarına kemâl-i hikmet ve inayetle imdat ve herbirine fiilen cevap vermek tezahürü içinde bir ulûhiyet-i mutlaka, bir mâbudiyet-i âmme-nin tecelliyatı, umum mahlûkatın, hususan zîhayatın ve bilhassa insan taifelerinin fitrî

bilhassa: özellikle
cereyan: akım, hareket

fitrî: yaratılıştan

fiilen: davranışla

hadsiz: sonsuz, sınırsız

hallâkiyet: yaratıcılık

hususan: bilhassa, özellikle

intizam: düzen, tertip

istiâne: yardım dileme

istimdat: yardım dileme

kâlen: sözle

kemâl-i hikmet ve inayet: mükemmel

bir hikmet ve düzenlilik

mâbudiyet-i âmme: yaratılan tüm varlıkların Allah'a ibadet etmesi

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar

merhametkârâne: merhametli bir şekilde

müdeb-birâne: tedbirli bir şekilde, her şeyi önceden düşünerek

rububiyet-i mutlaka: Rablik, Allah'ın her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muh-

taç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurma

taife: grup, topluluk
tecelliyat: tecelliler, görünüm, yansımalar

tezahür: belirme, görünme

ulûhiyet-i mutlaka: mutlak ilâhlık; hiçbir kayda ve şarta bağılı olmaksızın ilâh olma

umum: bütün, hepsi

zîhayat: canlı, hayat sahibi

ve ihtiyarî binler tarzdaki ibadetlerine mukabelesini akl-ı selim ve iman gözü gördüğü gibi, bütün semâvî fermanlar ve enbiyalar haber veriyorlar.

Saniyen: ¹ نَعْبُدُ, n'unun remziyle mukaddimede mezkûr üç cemaatten herbiri ve umumumu, beraber, çeşit çeşit, fitrî ve ihtiyarî ibadetlerle meşgul olmaları, şeksiz, bedahetle bir mâbudiyete karşı şâkirâne bir mukabele ve bir Mâbud-u Mukaddesin mevcudiyetine hadsiz ve şüphesiz bir şe-

¹ "(Yalnız Sana) ibadet ederiz ve (yalnız Senden) yardım isteriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

akl-ı selîm: iyiyi ve kötüyü fark eden sağlam akıl, sağduyu

bedahet: ap açıklık

enbiya: nebiler, peygamberler

fitrî: yaratılıştan

hadsiz: sonsuz, sınırsız

ihtiyarî: isteğe bağlı, iradeyle yapılan

mâbudiyet: ibadet

edilmeye lâyık olma

Mâbud-u Mukaddes: her türlü kusur ve noksandan yüce

ve ibadet edilmeye lâyık olan Allah

mevcudiyet: varlık

mezkûr: anılan, sözü geçen

mukabele: karşılık

mukaddime: başlangıç, giriş

remz: ince işaret

saniyen: ikinci olarak

semâvî fermanlar: İlâhî fermanlar, vahiy ile gelen buyruklar

şâkirâne: şükrederek

şeksiz: kuşkusuz, şüphesiz

umum: bütün, hepsi

hadettir. Ve ۱ نَسْتَعِينُ, 'unun remziyle, mezkûr üç cemaatin, yani mecmu-u kâinatın tâ bir cesetteki zerrelerin cemaatinden herbir taifenin, herbir ferдин fiilî ve hâlî istianeleri ve duaları var. Ve onların muavenetlerine koşan ve dualarına kabul ile cevap veren bir şefkatli Müdebbire, şüphesiz şehadet eder. Meselâ, Yirmi Üçüncü Sözü'n dediği gibi, zemindeki umum mahlûkatın üç nevi duaları pek harika ve ümidin haricinde kabul olması, bir Rabb-i Rahîm ve Mucîbe kat'î şehadet eder.

۱ "(Yalnız Sana) ibadet ederiz ve (yalnız Senden) yardım isteriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

fiilen: davranışla
istiâne: yardım dileme
kat'î: şüphesiz, kesin
mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar
mecmu-u kâinat: kâinatın tamamı bütünü
mezkûr: anılan, sözü geçen
muavenet: yardım

Mucîb: isteyen, istediğine kavuşturan, yaratıklarının isteklerine cevap veren, Allah
Müdebbir: idare eden, ilmiyle herşeyin sonunu görüp ona göre hikmetle iş yapan Allah
nevi: çeşit, tür
Rabb-i Rahîm: her-

bir varlığa rahmet ve merhamet tecellileri olan ve herşeyi terbiye ve idare eden Allah
remz: ince işaret
şehadet: şahitlik, tanıklık
taife: grup, topluluk
umum: bütün
zemin: yer, dünya
zerre: hücre, atom

Evet, tohumlar ve çekirdekler, istidat lisanıyla, herbiri birer ağaç ve birer sümbüle olmayı Hâlıkından isteyip duaları gözümüz önünde kabul olması gibi, bütün hayvanatın ihtiyac-ı fitrî lisanıyla elleri yetişmediği yerlerden rızıklarını ve hayatlarına lüzumu bulunan ve iktidarlarının haricindeki matluplarını birisinden isteyip o fitrî ihtiyaç dilleyle ettikleri bütün dualarını gözümüz önünde kabul eden ve imdatlarına acip ve şuursuz mahlûkatı vakti vaktine hikmetle koşturan bir Hâlık-ı Kerîme zâhir şehadet eder.

İşte bu iki kısma kıyasen, lisan-ı kâl ile edilen duaların bütün nevileri, hususan en-

acip: hayret verici, şaşırtıcı

fitrî: doğal

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

Hâlık-ı Kerîm: sonsuz cömertlik ve ikram sahibi ve her şeyi yaratan Allah

hayvanat: hayvanlar

hikmet: fayda, gaye; herşeyin belirli gayelere yönelik ola-

rak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratılması

hususan: bilhassa, özellikle

ihtiyac-ı fitrî: yaratılıştan gelen doğal ihtiyaç

iktidar: kuvvet, güç, kudret

istidat: kâbiliyet, yetenek

kıyasen: karşılaştırmak

lisan-ı kâl: dille söyleyerek

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar

matlup: istek, istenilen

rızık: Allah'ın ihsan ettiği nimetler, yiyecekler

şehadet: şahitlik, tanıklık

şuursuz: bilinçsiz

zâhir: açık, âşikar

biyaların (aleyhimüsselâm) ve havasların harika bir surette makbuliyeti,

¹ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ deki hüccet-i vahdâniyete şehadet eder.

ALTINCI KELİME

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ² dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret şudur:

Evet, nasıl bir yerden bir yere giden yolların ve bir noktadan uzak bir noktaya çekilen hatların en kısası ise, en doğrusudur ve müstakîmidir. Aynen öyle de, mâneviyatta ve mânevî yollarda ve kalbî mesleklerde en doğrusu, en müstakîmi ise en kısa ve en kolayıdır. Meselâ, Risale-i Nur'da

¹ "Ancak Senden yardım isteriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

² "Bizi doğru yola ilet." Fâtiha Sûresi: 1:6.

aleyhimüsselâm: Allah'ın selâmı onların üzerine olsun

enbiya: nebiler, peygamberler

havas: âlimler, bilginler, seçkinler sınıfı

hüccet: güçlü delil, kanıt

hüccet-i vahdâniyet: Allah'ın birliğinin delili

makbuliyet: beğenilmeye, kabul olunmaya lâyık olma

mâneviyat: mânevi âleme ait olan şeyler

müstakîm: istikamet üzere olan, dosdoğru olan

şehadet: şahitlik, tanıklık

bütün muvazeneleri ve küfür ve iman yollarının mukayeseleri kat'î gösteriyorlar ki, iman ve tevhid yolu gayet kısa ve doğru ve müstakîm ve kolaydır ve küfür ve inkâr yolları gayet uzun ve müşkülâtlı ve tehlikelidir.

Demek bu istikametli ve hikmetli ve herşeyden en kısa ve kolay yolda sevk edilen bu kâinatta, elbette şirk ve küfrün hakikatleri olamaz. Ve iman ve tevhidin hakikatleri, bu kâinata güneş gibi lâzım ve vaciptir.

Hem ahlâk-ı insaniyede en rahat, en faideli, en kısa, en selâmetli yol ise, sırat-ı müstakîmde, istikamettedir. Meselâ, kuv-

ahlâk-ı insaniye:

insan ahlakı

hakikat: gerçek, doğru

hikmet: fayda, gaye; herşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratılması

inkâr: inanmama, kabul etmeme

istikamet: doğruluk

kat'î: şüphesiz, ke-

sin

mukayese: kıyaslama

mustakîm: istikamet üzere olan dosdoğru olan

muvazene: karşılaştırma, ölçü

müşkülât: zorluklar, güçlükler

selâmet: esenlik, güven

sırât-ı müstakîm: dinin belirlediği

dosdoğru yol, orta yol

şirk: Allah'a ortak koşma

tevhid: birleme; herşeyin bir olan Allah'a ait olduğunu bilme ve inanma

tevhid: birleme; herşeyin bir olan Allah'a ait olduğunu bilme ve inanma

vâcip: zorunlu

ve-i akliye, hadd-i vasat olan hikmeti ve kolay, faideli istikameti kaybetse, ifrat veya tefritle muzır bir cerbezeye ve belâlı bir belâhete düşer, uzun yollarında tehlikeleri çeker.

Ve kuvve-i gadabiye, hadd-i istikamet olan şecaati takip etmezse, ifratla çok zararlı ve zulümlü tehevvue ve tecebbüre ve tefritle çok zilletli ve elemli cebanet ve korkaklığa düşer, istikameti kaybetmesinin, hatâsının cezası olarak daimî vicdanî bir azabı çeker.

Ve insandaki kuvve-i şeheviye selâmetli

azap: acı, sıkıntı
belâhet: aptallık, ahmaklık
cebanet: korkaklık, ürkeklik
cerbeze: hakkı bâtil, bâtili hak gösterecek derecedeki aldatıcı zekâ, demogoji
elem: acı, keder, sıkıntı
hadd-i istikamet: doğruluk sınırı, yolu
hadd-i vasat: orta derecede

hikmet: fayda, gaye; herşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratılması
ifrat: aşırılık, normalden yukarı olma
istikamet: doğruluk
kuvve-i akliye: akıl duygusu
kuvve-i gadabiye: öfke duygusu
kuvve-i şeheviye: şehvet duygusu
muzır: zararlı

selâmet: esenlik, güven
şecaat: yiğitlik, cesurluk
tecebbür: büyülenme, zalim ve gaddar olmak
tefrit: tersine aşırılık, normalden aşağı olma
tehevvue: maddî ve mânevî korkusuzluk, saldırganlık
zillet: alçaklık, aşağılık
zulüm: haksızlık

istikameti ve iffeti zâyî etse, ifratla musibetli, rezaletli fücûra, fuhşâ ve tefritle humûda, yani nimetlerdeki zevk ve lezzetten mahrum düşer ve o mânevî hastalığın azabını çeker.

İşte bunlara kıyasen, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyede, bütün yollarında istikamet en faideli ve kolay ve kısadır. Ve sırat-ı müstakîmi kaybedilse, o yollar pek belâlı ve uzun ve zararlı olur.

Demek **إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ**¹ pek çok câmi' ve geniş bir dua, bir ubudiyet olduğu gibi, bir hüccet-i tevhide ve bir ders-i

¹ "Bizi doğru yola ilet." Fâtiha Sûresi: 1:6.

azap: acı, sıkıntı
câmi': kapsamlı, içine alan
fuhş: çok çirkin, aşağılık, helâl olmayan işler
fücûr: günahkarlık, zina, ahlâka aykırılık
hayat-ı içtimaiye: sosyal hayat
hayat-ı şahsiye: kişisel hayat

humud: helâle de, harama da iştihası olmamak, sönüklük
hüccet-i tevhid: Allah'ın birliğinin delili
iffet: namus
ifrat: aşırılık, normalden yukarı olma
istikamet: doğruluk
kıyasen: oranla, ölçüyle
mahrum: yoksun
musibet: belâ, fela-

ket, sıkıntı
sırât-ı müstakîm: dinin belirlediği dosdoğru yol, orta yol
tefrit: tersine aşırılık, normalden aşağı olma
ubûdiyet: Allah'a kulluk
zayi etmek: kaybetmek

hikmete ve bir tâlim-i ahlâka işaret eder.

YEDİNCİ KELİME

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ¹ dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evvelâ: عَلَيْهِمْ² kimlerdir diye,

مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ³ âyeti beyan ederek, nev-i beşerde istikamet nimetine mazhar dört taifeyi beyan içinde, o taifelerin reislerine⁴ النَّبِيِّينَ ile

¹ “Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğu peygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlih kullarının yoluna ilet.” Fâtiha Sûresi, 1:7.

² Üzerlerine

³ “Peygamberler, sıddıklar, şehidler ve sâlih kimseler...” Nisâ Sûresi, 4:69.

⁴ Peygamberler...

âyet: Kur’ân’ın her bir cümlesi

beyan: açıklama

ders-i hikmet: hikmet dersi

evvelâ: ilk olarak

hüccet: güçlü ve sarsılmaz delil

istikamet: doğruluk

mazhar: erişme, nail olma

nev-i beşer: insan-

lar

reis: başkan

taife: grup, topluluk

tâlim-i ahlâk: ahlâk dersi, eğitimi

Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâma,

¹ وَالصِّدِّيقِينَ ile Ebubekir-i Sıddık'a (r.a.)

² وَالشُّهَدَاء ile Ömer, Osman, Ali'ye (r.a.) i-
şaret edip, Peygamberden (a.s.m.) sonra
Sıddık, sonra Ömer, Osman, Ali (r.a.), üçü
hem şehid, hem halife olacaklar diye,
gaybî ihbarla bir lem'a-i i'câz gösterir.

Saniyen: Nev-i beşerin en yüksek, en
müstakîm, en sadık bu dört taifesi, Âdem
(a.s.) zamanından beri hadsiz hüccetler,
mu'cizeler, kerametler, deliller, keşfiyatlar-
la bütün kuvvetleriyle dâvâ edip ve beşe-

¹ Sıddıklar...

² Şehidler...

Aleyhissalâtü Ves-
selâm: Allah'ın sa-
lât ve selâmı onun
üzerine olsun
gaybî: bilinmeyen,
gayb âlemine ait
hadsiz: sonsuz, sı-
nırsız
hüccet: güçlü delil
keramet: Allah'ın
bir ikramı olarak,
Onun sevgili kulla-
rında görünen ola-

ğanüstü hal
keşfiyat: keşifler,
manevî âlemlerde
bazı hakikatleri
görme
lem'a-i i'câz: mu'-
cizelik parıltısı
mu'cize: Allah'ın
izniyle peygamber-
ler tarafından orta-
ya konulup bir ben-
zerini yapmakta
başkalarını aciz ve

hayrette bırakan
olağanüstü hal ve
hareket
müstakîm: istika-
met üzere olan,
dosdoğru olan
nev-i beşer: insan-
lar
sadık: doğru
saniyen: ikinci ola-
rak
taife: grup, topluluk

rin ekseri onları tasdik ettikleri hakikat-ı tevhid, elbette güneş gibi kat'îdir. Bu hadsiz meşahir-i insaniye, yüz binler mu'cizelerle ve hadsiz hüccetlerle doğruluklarını ve hakkaniyetlerini gösterip tevhid ve vücub-u vücud ve vahdet-i Hâlık gibi müsbet meselelerde ittifakları ve icmâları öyle bir hüccettir ki, hiçbir şüpheyi bırakmaz. Aca-ba, kâinatın ehemmiyetli netice-i hilkatı ve zeminin halifesi ve zîhayatların istidatça en cemiyetli ve yükseği olan nev-i beşerin en

beşer: insanlar
cemiyetli: geniş, kapsamlı
ehemmiyet: önem, değer
ekseri: çoğunluk
hadsiz: sonsuz, sınırsız
hakikat-i tevhid: Allah'ın bir ve tek olduğu ve ondan başka ilâh olmadığı gerçeği
hakkaniyet: doğruluk, gerçekçilik
halife: Hz. Peygamberin (a.s.m.) vefatından sonra Müslümanların din ve dünya işlerinin idar-

resini gören başkan
hüccet: güçlü delil
icmâ: fikir birliği
istidat: kâbiliyet, yetenek
ittifak: birleşme
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
kat'î: kesin
meşahir-i insaniye: insanların meşhurları
mu'cize: Allah'ın izniyle peygamberler tarafından ortaya konulup bir benzerini yapmakta başkalarını aciz ve hayrette bırakan olağan-

nüstü hal ve hareket
müsbet: ispat edilmiş, doğrulanmış
netice-i hilkat: yaratılış neticesi
nev-i beşer: insanlar
tevhid: her şeyin bir olan Allah'a ait olması
vücub-u vücud: Allah'ın varlığının zorunlu oluşu, var olmak için bir sebebe muhtaç olması
zîhayat: canlı, hayat sahibi

müstakîmleri, en sadık ve musaddak mürşidleri ve kemâlâtta reisleri olan mezkûr o dört taifenin icmâ ve ittifakla iman edip haber verdikleri ve kâinatı bütün mevcudatıyla delil gösterip hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn itikad ettikleri ve sarsılmaz kanaat getirdikleri bir hakikati tanımayan ve inkâr eden, hadsiz bir cinayet ve nihayetsiz bir azaba müstehak olmaz mı?

SEKİZİNCİ KELİME

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ¹ dir. Bun-

¹ “Gazabına uğrayanların ve sapıtmış olanların yoluna değil.” Fâtiha Sûresi, 1:7.

aynelyakîn: gözlem ve müşahedeye dayanarak, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kesin bilme

azap: acı, sıkıntı

hakikat: gerçek, doğru

hakkalyakîn: bizzat yaşamak suretiyle, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kesin bilme

icmâ: fikir birliği

ilmelyakîn: ilme ve sağlam delillere dayanarak, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kesin bilme

inkâr: inanmama

itikad: inanma

ittifak: birleşme

kanaat: inanma, razı olma

kemâlât: faziletler, iyilikler, ahlâk ve huy güzelliikleri

mevcudat: varlıklar

mezkûr: anılan, sözü geçen

musaddak: doğrulanan

mürşid: doğru yol gösteren

müstakîm: istikamet üzere olan, dosdoğru olan

müstehak: hak etmiş, lâıyk

nihayetsiz: sonsuz

reis: başkan

sadık: doğru

taife: grup, topluluk

daki hüccete kısa bir işaretir:

Evet, tarih-i beşer ve kütüb-ü mukadde-se, tevatürlere ve küllî ve kat'î hâdisat ve malûmat ve müşahadat-ı beşeriyeye istinaden bilittifak, sarîh ve kat'î bir sûrette haber veriyorlar ki, sırat-ı müstakîm ehli olan peygamberlere (aleyhimüsselâm) binler vâkıatta istimdatlarına harika bir tarzda gaybî imdat gelmesi ve onların istedikleri aynen verilmesi ve düşmanları olan münkirlere yüzer hâdisatta aynı zamanda gazap gelmesi ve semâvî musibet başlarına

aleyhimüsselâm:

Allah'ın selâmı onların üzerine olsun

bilittifak: ittifakla, fikir birliğiyle

gaybî: görünmeyen âleme ait

gazap: öfke, kızgınlık

hâdisat: hâdiseler, olaylar

hüccet: güçlü ve sarsılmaz delil

imdat: yardım

istimdat: yardım dileme

istinaden: dayanarak

kat'î: kesin

küllî: büyük, kapsamlı

kütüb-ü mukadde-se: kutsal olan kitaplar: Tevrat, Zebur, İncil, Kur'ân-ı Kerim

malûmat: bilgiler

musibet: belâ, fela-ket, sıkıntı

münkir: inkâr eden, inançsız

müşahadat-ı beşer-riye: insanların gözlemleri, şahit olduğu olaylar

sarîh: açık

semâvî: Allah tarafından olan, ilâhî

sırat-ı müstakîm

ehli: dinin belirlediği dosdoğru yolda olanlar

sûret: şekil, biçim

tarih-i beşer: insanlık tarihi

tevatür: yalan üzerine birleşmeleri

mümkün olmayan bir topluluk tarafından verilen haber

vâkıat: olaylar

inmesi, kat'î, şeksiz gösterir ki, bu kâinatın ve içindeki nev-i beşerin hâkim ve âdil ve muhsin ve kerîm ve azîz ve kahhar bir mutasarrıfı, bir Rabbi var ki, Nuh ve İbrahim, Mûsâ ve Hûd ve Salih gibi (aleyhimüsse-lâm) çok nebîlere pek harika bir surette tarihî ve geniş hâdiselerle muzafferiyet ve necatları vermiş; ve Semûd ve Âd ve Fira-vun kavimleri gibi çok zâlimlere ve mün-kirlere dahi, peygamberlere isyanlarına mukâbil dünyada dahi bir ceza olarak baş-larına dehşetli semâvî musibetler indirmiş.

âdil: adalet sahibi, adaletle iş gören, herşeyin hakkını veren

aleyhimüsse-lâm:

Allah'ın selamı on-ların üzerine olsun

aziz: izzetli, şeref ve yücelik sahibi

hâkim: hükmeden, herşeyi hükmü altında tutan,

herşeye galip olan

kahhar: herşeye boyun eğdiren, mutlak galip gelen,

kahreden

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kat'î: kesin

kerîm: ikram, ihsan ve cömertlik sahibi

muhsin: bağış ve iyiliklerde bulunan

mukâbil: karşılık

musibet: belâ, fela-ket, sıkıntı

mutasarrıf: tasarruf hakkı olan, mülkün-de dilediği gibi ta-sarruf eden, her işi

kendi istek ve ku-rallarına göre idare eden

muzafferiyet: başa-rı, zafer kazanmak

münkir: inkâr eden, inançsız

nebî: peygamber

necat: kurtuluş

nev-i beşer: insan-lar

Rab: herbir varlığa yaratılış gayelerine

ulaşmaları için muh-taç olduğu şeyleri

veren, onları terbiye

edip idaresi ve ege-menliği altında bu-lunduran Allah

semâvî: Allah ta-rafından olan

sûret: şekil, biçim

şeksiz: kuşkusuz, şüphesiz

zâlim: zulmeden, haksızlık eden

Evet, Âdem (a.s.) zamanından beri, beşeriyette, iki cereyan-ı azîm birbiriyle çarpışarak gelmiş. Biri istikamet yolunu takip-
le nimet ve saadet-i dâreyne mazhar olan
ehl-i nübüvvet ve salâhat ve iman, kâinatın
hakikî güzelliğine ve intizam ve kemâline
mutabık olarak istikamette hareket ettikle-
rinden, hem Kâinat Sahibinin lütuflarına,
hem iki cihanın saadetine mazhar olup, be-
şeri melekler derecelerine, belki fevkine te-
rakki ettirmeye vesile olarak dünyada iman
hakikatleriyle mânevî bir cennet, âhirette
bir saadet kazanıp ve kazandırmışlar.

İkinci cereyan, istikameti bırakıp ifrat ve
tefritle aklı bir vesile-i azap ve elemeler top-

âhiret: öteki dünya,
öldükten sonraki
hayat
beşer: insan
beşeriyet: insanlık
cereyan: akım, ha-
reket
cereyan-ı azîm: bü-
yük akım
cihan: dünya
ehl-i nübüvvet ve
salâhat: peygam-
berler ve takva sa-
hibi sâlih kimseler
elem: acı, keder

fevkine: üstüne
hakikat: gerçek,
doğru
ifrat: aşırılık
intizam: düzen, ter-
tip
istikamet: doğruluk
Kâinatın Sahibi:
evrenin ve herşeyin
yaratıcısı ve sahibi
Allah
kemâl: kusursuzluk,
mükemmellik
lütuf: iyilik, ihsan
mazhar: erişme,

nail olma
mutabık: uygun
saadet: mutluluk
saadet-i dâreyn:
dünya ve âhiret
mutluluğu
tefritle: tersine aşırı-
lık, normalden aşağı olma
terakki ettirme: i-
lerletme, yükseltme
vesile: sebep
vesile-i azap: ezi-
yete sebep olan

layıcı bir âlete çevirmesinden, insaniyeti en bedbaht bir hayvaniyetten aşağı düşürüp dünyada zulümlerine mukâbil gazab-ı İlâhî ve musibet tokatlarını yemekle beraber, dalâleti cihetinden, akıl alâkadarlığıyla kâinatı bir hüzüngâh ve matemhâne-i umumiye ve zevâlde yuvarlanan zîhayatlar için bir mezbaha, selhhane ve gayet çirkin ve karışık görüp ruhu, vicdanı dünyada bir mânevî cehennemde olup, âhirette daimî bir azap çekmeye kendini müstahak eder.

İşte, Fâtîha-i Şerifenin âhîrinde

الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki hayat

alâkadar: alâkalı, ilgili

azap: acı, sıkıntı, ceza

bedbaht: kötü bahtlı, talihsiz

cihet: yön, taraf

daimî: devamlı, sürekli

dalâlet: hak yoldan

ayrılma, sapkınlık

Fatiha-i Şerife:

Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fatiha Sûresi

gazab-ı İlâhî: Allah'ın gazabı, kahrı

hayvaniyet: hayvanlık

hüzüngâh: hüzün yeri

matemhane-i umumiye: genel yas evi

mezbaha: hayvan

kesim yeri

mukâbil: karşılık

musibet: belâ, fela-ket, sıkıntı

müstehak: hak

etmiş, lâyük

selhhâne: hayvanların derilerinin yü-züldüğü yer

zevâl: yokluk, kaybolma

zîhayat: canlı, hayyat sahibi

وَلَا الضَّالِّينَ¹

âyeti, bu iki cereyan-ı azîmi ders veriyor. Ve Risale-i Nur'daki bütün muvazenelerin menbaı ve esası ve üstadı bu âyettir. Madem yüzer muvazenelerle Nurlar bu âyeti tefsir etmişler; biz dahi izahını ona havale ederek, bu kısa işarete iktifa ederiz.

DOKUZUNCU KELİME

أَمِينَ dir. Buna kısacık bir işaret:

Madem ن نَعْبُدُ... نَسْتَعِينُ² deki ن, üç cemaat-ı azîmeyi, bilhassa âlem-i İslâm camiindeki muvahhidîn cemaatini, hususan o va-

¹ “Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğun peygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlih kullarının yoluna ilet—gaza-bına uğrayanların ve sapıtmış olanların yoluna değil.” Fâtıha Sûresi, 1:7.

² “İbadet ediyoruz... Yardım diliyoruz...”

âlem-i İslâm: İslâm dünyası
âyet: Kur’ân’ın her bir cümlesi
bilhassa: özellikle
cemaat: topluluk
cemaat-ı azîme: çok büyük topluluk
cereyan-ı azîm: bü-

yük akım
hususan: bilhassa, özellikle
iktifa: yetinme
izah: açıklama
menba: kaynak
muvahhidîn: Cenâb-ı Hakkın birliği-

ne inananlar
muvazene: denge; doğru ile yanlışı karşılaştırma
tefsir: açıklama, yorum
üstad: hoca, öğretmen

kit namazda bulunan milyonlar cemaatini bize gösterip bizi içlerinde bulunduruyor ve dualarına ve söylediklerimizi aynen söylemeleriyle tasdiklerine ve bir nevi şefa-atlerine hissedar olmamıza yol açıyor. Biz dahi, bu “Âmin” kelimesiyle o cemaat-ı muvahhidîn ve musallînin dualarına yardım ve dâvâlarına tasdik ve şefaatlerinin ve istiânelerinin makbuliyetine o “Âmin” ile bir rica etmemizle, bizim cüz’î ubudiyet ve dua ve dâvâmızı küllî, geniş bir ubudiyete çevirip küllî, umumî rububiyete mukabele ettirir. Demek uhuvvet-i imaniye ve

âmin: “Allahım kabul eyle”

cemaat: topluluk

cemaat-ı muvahhidîn ve musallîn:

Cenâb-ı Hakkın birliğine inanıp dua ve niyazda bulunan ve namaz kılan topluluk

cüz’î: ferdî, küçük, az

hissedar: pay sahibi

istiâne: yardım dile-

me

küllî: büyük, kapsamlı

makbuliyet: kabul olunmaya lâyık olma

mukabele: karşılık

nevi: çeşit, tür

rububiyet: Rablik;

herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, on-

ları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulundurması

şefaât: Allah’ın izniyle affa vesile olma

ubûdiyet: Allah’a kulluk

uhuvvet-i imaniye: imandan gelen kardeşlik

umumî: genel

vahdet-i İslâmîye: İslâm birliği

vahdet-i İslâmiye sırrıyla, her namaz vak-tinde âlem-i İslâm mescidinde milyonlarla efradı bulunan bir cemaatin rabita-i vah-det itibarıyla ve mânevî radyolar vasıtasıyla Fâtiha'daki "Âmin" külliyyet kesb eder, milyonlarla "Âmin"ler hükmüne geçebi-lir. **HASİYE**

HASİYE İşte, derecâta göre bir âmî, bir çekirdek kadar bu kudsî hakikatten hisse alsa, ruhen terakki etmiş bir kâmil insan, bir hurma ağacı kadar hisse alır. Fakat daha terakki etmeyen bir adam Fâtiha okurken bu mânâları kasten hatıra getirmemeli, tâ huzura zarar olmasın. Eğer o ma-kama terakki etse, zaten o mânâlar kendilerini gösterirler. [H A Ş İ Y E C İ K - Bu haşiyedeki "kasten" kelimesinin izahı-nı Üstadımızdan sorduk. Aldığımız cevabı aynen yazıyo-ruz:

Üçüncü Medrese-i Yusufiyedeki
Risale-i Nur talebeleri namına
Ceylân ►

âlem-i islam: İslâm dünyası

âmî: cahil, sıradan kimse

âmin: "Allahım kabul eyle"

cemaat: topluluk

derecât: dereceler

efrad: fertler,

Fâtiha: Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fatiha Sûresi

haşiye: dipnot, a-çıklayıcı not

haşiyecik: küçük dipnot, açıklayıcı not

hisse: pay

kâmil: kemâl ve fa-zilet sahibi

kesb etme: kazan-ma

kudsî: kutsal, mu-kaddes, yüce

küllîyyet: bütünlük, kapsamlık

Medrese-i Yusufi-ye: Hz. Yusuf'un

(a.s.) hapiste kal-masına benzetile-rek, iman ve Kur'an hizmetinden dolayı tutuklananların hapsedildiği yer mânâsında hapishane
namına: adına
rabita-i vahdet: bir-lik bağı
terakki: ilerleme, yükselme

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۱ ﴿١﴾
 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ
 الْحَكِيمُ ۲ ﴿٢﴾

► Teşehhüd ve Fâtiha kelimelerinin geniş ve yüksek mânâları kastî değil, belki dolayısıyla meşguliyet ve huzura bir nevi gaflet veren tafsilâtı değil, belki mücmel ve kısa mânâları gafleti dağıtır, ubudiyeti ve münâcâtı parlatır görüyorum. Namazın ve Fâtiha ve teşehhüdün pek yüksek kıymetlerini tam gösterir. İkinci kısmın âhîrinde “kasten meşgul olmamak”tan murad ise: O mânâların tafsilâtıyla bizzat iştigal bazen namazı unutturur, huzura belki dokunur. Yoksa dolayısıyla ve muhtasar bir tarzda büyük faydalarını hissediyorum.]

۱ “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.” Fâtiha Sûresi, 1:2.

۲ “Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın.” Bakara Sûresi, 2:32.

âhir: son

Fâtiha: Kur’ân’ın ilk sûresi olan Fatiha Sûresi

gaflet: dalgınlık, umursamazlık

iştigal: meşgul olma, uğraşma

muhtasar: kısa, özet

murad: kastedilen, istenilen

mücmel: kısa, öz

münâcât: Allah’a

yalvarış, dua

nevi: çeşit, tür

tafsilât: ayrıntı

teşehhüd: namazlarda çift rekatlarda “et-tahiyyat”ı okuyuncaya kadar oturmak, beklemek

ubûdiyet: Allah’a kulluk

Fâtihadaki “biz”in mânevî sırrı

(Yirmi Dokuzuncu Mektup,
“Birinci Kısım”dan)

Bir vakit **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ**¹ deki *nun*-u mütekellim-i maalgayri düşündüm ve mütekellim-i vahde sıygasından **نَعْبُدُ**² sıygasına intikalin sebebini kalbim aradı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o *nun*’dan inkişaf etti.

Gördüm ki, namaz kıldığım o Bayezid Camiindeki cemaatle iştirakimi ve herbiri benim bir nevi şefaatchim hükmüne ve kı-

¹ “Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz.”
Fâtîha Sûresi, 1:5.

² Kulluk ederiz.

fazilet: manevi
değer ve üstünlük
inkişaf etmek: açığa çıkmak
intikal: geçiş, geçme
iştirak: katılma

mütekellim-i vahde: birinci tekil şahıs, “ben”
nevi: tür, çeşit
nun-u mütekellim-i maalgayr: birinci çoğul şahıs, “biz”

sıyga: gr. kip fiillerde belirli bir zamanla konuşanın, dinleyenin ve konuşulunun teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi

raatimde izhar ettiğim hükümlere ve dâvâ-lara birer şahit ve birer müeyyid gördüm. Nâkıs ubûdiyetimi, o cemaatin büyük ve kesretli ibâdâtı içinde dergâh-ı İlâhiyeye takdime cesaret geldi.

Birden, bir perde daha inkişaf etti. Yani, İstanbul'un bütün mescidleri ittisal peydâ etti. O şehir, o Bayezid Camii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine mânen bir nevi mazhariyet hissettim.

Onda dahi, rû-yi zemin mescidinde, Kâbe-i Mükەرreme etrafında dairevî saflar içinde kendimi gördüm.

dairevî: daire gibi,

yuvarlak

dergâh-ı İlâhiye:

Allah'ın yüce katı,
makamı

ibâdât: ibadetler

inkişaf etmek: açığa çıkmak

ittisal: bitişme, birleşme

izhar etmek: ortaya çıkarmak, göstermek

Kâbe-i Mükەرreme:

Müslümanların kıblesi olan kutsal yapı

kesret: çokluk

kıraat: okuma

mânen: mânevî yönden

mazhariyet: erişme, nail olma

müeyyid: destekleyici

nâkıs: eksik, nok-

san

nevi: tür, çeşit

peydâ etme: meydana ve açığa çıkma

rû-yi zemin: yeryüzü

takdim: sunma

tasdik etmek: doğrulamak

ubûdiyet: kulluk, ibadet

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ¹ dedim, benim bu kadar şefaatçilerim var, benim namazda söylediğim herbir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar.

Madem hayalen bu perde açıldı, Kâbe-i Mükerreme mihrap hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek, o safları işhad edip, tahiyatta getirdiğim

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ² olan imanın tercümanını mübarek Hacerü'l-Esvede tevdi edip emanet bırakıyorum

¹ “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, âlemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur.” Fâtihâ Sûresi, 1:2.

² Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yine şehâdet ederim ki, Hz. Muhammed (a.s.m.) Allah'ın Resûlüdür.

Hacerü'l-Esved:

Kabe'nin doğu köşesinde olup, yerden bir buçuk metre yükseklikte bulunan semavî, kutsal siyah taş

işhad etmek: şahid

göstermek

Kâbe-i Mükerreme: Müslümanların kiblesi olan kutsal yapı
mihrap: imamın cemaate namaz kıldırıldığı yer

mübarek: bereketli,

hayırlı

tahiyat: selamlar ve dualar

tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak

tevdi etmek: bırakmak, emanet etmek

derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki, dahil olduğum cemaat üç daireye ayrıldı.

Birinci daire: Rû-yi zeminde mü'minler ve muvahhidindeki cemaat-i uzmâ.

İkinci daire: Baktım, umum mevcudat, bir salât-ı kübrâda, bir tesbihât-ı uzmâda, her taife kendine mahsus salâvat ve tesbihatla meşgul bir cemaat içindeyim. “Vezâif-i eşya” tabir edilen hidemât-ı meşhude, onların ubûdiyetlerinin ünvanlarıdır. O halde *Allahu ekber* deyip hayretten başımı eğdim, nefsimi baktım:

Üçüncü bir daire içinde, hayret-engiz,

Allahu ekber: “Allah en büyüktür”

cemaat-i uzmâ: büyük cemaat

hayret-engiz: hayret verici

hidemât-ı meşhude: görülen hizmetler

mahsus: has, özel

mevcudat: varlıklar

muvahhid: Cenâb-ı Allah'ın varlığına ve birliğine inanan

nefis: kişinin kendisi

rû-yi zemin: yeryüzü

salât-ı kübrâ: en büyük namaz, dua ve niyaz

salâvat: namazlar, dualar

taife: grup, topluluk

tesbihat: tesbihler; Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lââyık ifade-

lerle anma

tesbihât-ı uzmâ:

büyük tesbihât; bütün varlıkların Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lââyık ifadelerle anmaları

ubûdiyet: kulluk, ibadet

umum: bütün, genel olarak

vezâif-i eşya: eşyanın vazifeleri

zâhiren ve keyfiyeten küçük, hakikaten ve vazifeten ve kemiyeten büyük, bir küçük âlemi gördüm ki, zerrât-ı vücudiyemden tâ havâss-ı zâhiriye kadar, taife taife vazife-i ubûdiyetle ve şükrâniye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede, kalbimde-ki lâtife-i Rabbâniyem,

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ o cemaat namına diyor. Nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım o iki cemaat-i uzmâyı niyet ederek demişti.

¹ “Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım isteriz.” Fâtîha Sûresi, 1:5.

cemaat-i uzmâ: büyük cemaat, topluluk

hakikaten: gerçekten

havâss-ı zahiriye: zahirî duyular, beş duyu organı

kemiyeten: sayıca, nicelik itibariyle

keyfiyeten: nitelik

ve özellik bakımından

lâtife-i Rabbaniye: İlâhî hakikatleri hissedilen ve mânevî zevkleri alan his, duygu; kalp

lisan: dil

taife: grup, topluluk

vazife-i ubûdiyet

ve şükrâniye: kulluk ve şükür vazifesi

vazifeten: görev olarak

zâhiren: görünürde

zerrât-ı vücudiye: vücudun hücreleri; atomları

Elhasıl, ¹ نَعْبُدُ *nun*'u şu üç cemaate işaret ediyor. İşte bu halette iken, birden Kur'ân-ı Hakîmin tercümanı ve mübelliği olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın, Medine-i Münevvere denilen mânevî minberinde, şahsiyet-i mâneviyesi haşmetiyle temessül ederek,

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ ² hitabını, mânen herkes gibi ben de işitip, o üç cemaatte herkes benim gibi ³ إِيَّاكَ نَعْبُدُ ile mukabele ediyor tahayyül ettim.

¹ Kulluk ederiz.

² "Ey insanlar, Rabbinize kulluk edin." Bakara Sûresi, 2:21.

³ Ancak Sana kulluk ederiz...

elhasıl: kısaca, özetle

halet: durum, hal

haşmet: büyüklük, heybet, görkem

Kur'ân-ı Hakîm: her âyet ve sûresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân

mânen: mânevî yönden

minber: câmide

hutbe okunan yer

mukabele etmek:

karşılık vermek

mübelliğ: tebliğ edici, bildirici

Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve

değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

şahsiyet-i mâneviye: mânevî şahsiyet, kişilik

tahayyül etmek: hayal etmek

temessül etmek: belirlemek, görünmek

اِذَا ثَبَتَ الشَّيْءُ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ¹ kaidesince, şöyle bir hakikat fikre göründü ki:

Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatap ittihaz edip umum mevcudatla konuşur; ve şu Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâm, o hitab-ı izzeti, nev-i beşere, belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte, bütün mazi ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir ce-maat şeklinde olarak, o hitap, o suretle onlara ediliyor.

¹ Birşey sabit olduğunda, bütün levazımatıyla birlikte sabit olur.

hakikat: doğru ger-
çek
hitâb-ı izzet: izzetli
ve şerefli hitap
ittihaz etmek: edin-
mek, kabul etmek
kaide: kural, pren-
sip
mazi: geçmiş
mevcudat: varlıklar
muhatap: hitap edi-
len
muhtelif: çeşitli
müstakbel: gelecek

zaman
nev-i beşer: insan-
lar, insanlık türü
Rab: herbir varlığa
yaratılış gayelerine
ulaşmaları için
muhtaç olduğu şey-
leri veren, onları
terbiye edip idaresi
ve hâkimiyeti altın-
da bulunduran Al-
lah
Resul-i Ekrem: Al-
lah'ın en şerefli ve

değerli elçisi olan
Hz. Muhammed
(a.s.m.)
suret: biçim, görü-
nüş
tebliğ etmek: bildir-
mek, ulaştırmak
umum: bütün, ge-
nel olarak
zaman-ı hazır: şim-
diki zaman
zîruh: ruh sahibi
zîşuur: şuur sahibi,
bilinçli

O vakit, herbir âyât-ı Kur'âniye, gayet haşmetli ve vüs'atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihayetsiz azamet ve celâl sahibi Mütekellim-i Ezelîden ve makam-ı mahbubiyet-i uzmâ sahibi tercüman-ı âlişanından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezâlet ve belâğat içinde, parlak, hem pek parlak bir nur-u i'câzı içinde gördüm. O vakit, değil umum Kur'ân, ya bir sûre, yahut bir âyet, belki herbir kelimesi birer mucize hükmüne geçti. **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى نُوْرِ الْاِيْمَانِ وَالْقُرْآنِ** ¹ de-

¹ İman ve Kur'ân nurundan dolayı Allah'a hamd olsun.

âyât-ı Kur'âniye:

Kur'ân'ın âyetleri

azamet: büyüklük, yücelik

belâğat: sözün düzgün, kusursuz, yerinde hâlin ve makamın icabına göre söylenmesi

celâl: yücelik, haşmet

cezâlet: akıcı ve düzgün ifade, güzel anlatım

ehemmiyet: değer,

önem

gayet: çok

haşmetli: heybetli, görkemli

kesret: çokluk

kuvvet-i ulviyet: ulvî, yüce, ilâhî kuvvet

makâm-ı mahbubiyet-i uzmâ: en büyük sevgi makamı

muhatap: kendisine karşı konuşulan

muhtelif: çeşitli

Mütekellim-i Ezelî:

ezelî kelâm sıfatına sahip olan ve konuşması, hiçbir varlığın konuşmasına benzemeyen, Allah

nihayetsiz: sonsuz

nur-u i'câz: mu'cizelik nuru

tercümân-ı âlişan: şanlı tercüman

umum: bütün, genel

vüs'at: genişlik

dim; o ayn-ı hakikat olan hayalden, ¹ نَعْبُدُ *nun*'una girdiğim gibi çıktım ve anladım ki, Kur'ân'ın değil âyetleri, kelimeleri, belki *nun-u* نَعْبُدُ gibi bazı harfleri dahi mühim hakikatlerin nurlu anahtarlarıdır.

Kalb ve hayal, o *nunu* نَعْبُدُ'den çıktıktan sonra, akıl karşılıklarına çıktı, dedi: “Ben de hisse isterim. Sizin gibi uçamam. Ayaklarım delildir, hüccettir. Ayn-ı نَعْبُدُ ve ² نَسْتَعِينُ 'de, Mâbud ve Müsteân olan Hâlîka giden yolu göstermek lâzımdır ki, sizinle gelebileyim.”

O vakit kalbe şöyle geldi ki:

O mütehayyir akla de: Bak, kâinattaki

¹ Kulluk ederiz.

² Yardım dileriz.

ayn-ı hakikat: gerçeğin ta kendisi

hakikat: doğru, gerçek

Hâlîk: yaratıcı, her şeyi yaratan Allah

hüccet: kanıt, delil
kâinat: evren, yaratılan herşey

Mâbud: kendine ibadet edilen, Allah

Müsteân: kendisin-

den yardım istenen, yardım beklenen Allah

mütehayyir: hayrette düşmüş

bütün mevcudata: Zîhayat olsun, câmid olsun, kemâl-i itaat ve intizamla vazife suretinde ubûdiyetleri var. Bir kısmı, şuursuz, hissiz oldukları halde, gayet şuurkârâne, intizamperverâne ve ubûdiyetkârâne vazife görüyorlar. Demek bir Mâbud-u Bilhak ve bir Âmir-i Mutlak vardır ki, bunları ibadete sevk edip istihdam ediyor.

Hem bak, bütün mevcudata, hususan zîhayat olanlara: Herbirinin gayet kesretli ve gayet mütenevvi ihtiyacı var ve vücut ve bekâsına lâzım pek kesretli, muhtelif matlupları var; en küçüğüne elleri ulaşmaz, kudretleri yetişmez. Halbuki o hadsiz mat-

Âmir-i Mutlak: kesin emir sahibi olan, mutlak emredici, Allah
bekâ: devamlılık ve kalıcılık
câmid: cansız
hadsiz: sınırsız
hususan: özellikle
ihtiyacat: ihtiyaçlar
intizam: düzen, tertip
intizamperverâne: düzenliliği sevene yakışır bir şekilde

istihdam etmek: görevlendirmek, çalıştırmak
kemâl-i itaat: tam ve mükemmel bir itaat
kesretli: çoklukla
kudret: güç, kuvvet
Mâbûd-u Bilhak: hakkıyla ibadete lâyık olan Allah
matlup/matlap: istek, istenilen
mevcudat: varlıklar
muhtelif: çeşitli

mütenevvi: farklı
suret: görünüş
şuurkârâne: şuurlu ve bilinçli bir şekilde
şuursuz: bilinçsiz, akılsız
ubûdiyet: kulluk, ibadet
ubûdiyetkârâne: kulluğa yakışır tarzda
vücut: varlık
zîhayat: hayat sahibi, canlı

lapları, ummadığı yerden, vakt-i münasip-te, muntazaman onların ellerine veriliyor ve bilmüşahede görünüyor.

İşte, şu mevcudatın bu hadsiz fakr ve ihtiyacatı ve bu fevkalâde iânât-ı gaybiye ve imdâdât-ı Rahmâniye bilbedâhe gösterir ki, bir Ganiyy-i Mutlak ve Kerîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan bir hâmi ve râzıkları vardır ki, herşey ve her zîhayat Ondandır, istîâne eder, medet bekliyor, mânen

إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ der.

O vakit akıl, “Âmennâ ve saddaknâ” dedi.

âmennâ ve saddaknâ: “İnanıyor ve tasdik ediyoruz”
bilbedâhe: açık bir şekilde
bilmüşahede: gözlemlenerek
fakr: fakirlik, muhtaçlık
fevkalâde: olağanüstü
Ganiyy-i Mutlak: sınırsız zenginliğe sahip olan Allah
hadsiz: sınırsız
hâmi: himaye eden,

koruyan
iânât-ı gaybiye: gaybî yardımlar
ihtiyacat: ihtiyaçlar
imdâdât-ı Rahmâniye: sonsuz rahmet sahibi Allah'ın yardımları
istîâne etmek: yardım dilemek
Kadîr-i Mutlak: herşeye gücü yeten, sınırsız güç ve kudret sahibi Allah
Kerîm-i Mutlak: lü-

tuf ve cömertliği sınırsız olan Allah
mânen: mânevî yönden
matlup/matlap: istek, istenilen
medet: yardım
mevcudat: varlıklar
muntazaman: düzenli olarak
râzık: rızık veren
vakt-i münasip: uygun zamanda
zîhayat: hayat sahibi, canlı

YEDİNCİ NÜKTE

Sonra, o halde

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ

عَلَيْهِمْ¹

dediğim vakit, baktım ki:

Mazi tarafına göçüp giden kàfile-i beşer içinde gayet nuranî, parlak enbiya, sıddıkîn, şüheda, evliya, salihîn kàfilelerini gördüm ki, istikbal zulümatını dağıtıp, ebede giden yolda bir cadde-i kübrâ-yı müstakîmde gidiyorlar. Bu kelime beni o kàfileye iltihak etmek için yol gösteriyor, belki

¹ “Bizi doğru yola ilet—kendilerine nimet ve ihsanda bulunduklarının yoluna.” Fâtiha Sûresi, 1:6-7.

cadde-i kübrâ-i müstakim: büyük ve istikâmetli yol, Kur’ân yolu
ebed: sonsuzluk
enbiya: nebiler, peygamberler
evliya: Allah dostları, vefîler
iltihak etmek: katılmak
istikbal: gelecek

zaman
kàfile: grup, topluluk
kàfile: grup, topluluk
kàfile-i beşer: insan topluluğu
mazi: geçmiş zaman
nuranî: nurlu, nur saçan
salihîn: dinin emir

ve yasaklarına uygun hareket edenler, Allah’ın sevgili kulları
sıddıkîn: daima doğruluk üzere ve Allah’a ve peygambere çok sâdık olanlar
şüheda: şehitler
zulümat: karanlıklar

iltihak ettiriyor. Birden, “Fesübhânallah,” dedim. “Zulümat-ı istikbali tenvir eden ve kemâl-i selâmetle giden bu nuranî kâfile-i uzmâyâ iltihak etmemek, ne kadar hasâret ve helâket olduğunu, zerre miktar şuuru olan, bilmesi lâzım. Acaba bid’aları icad etmekle o kâfile-i uzmâdan inhiraf eden, nereden nur bulabilir, hangi yoldan gidebilir?”

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, rehberimiz ferman etmiş ki:

كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ ¹ Acaba bu

¹ “Her bid’at dalâlettir ve her dalâlet Cehennem ateşindedir.” Müslim, *Cum’a*: 43; Ebû Dâvud, *Sünnet*: 5...

bid’a: aslen dinde olmayıp sonradan dine aykırı şekilde ortaya çıkan şeyler

Fesübhânallah: “Allah’ım kusur ve noksan sıfatlardan uzak” bu söz daha çok hayret ifadesi için kullanılır

hasâret: zarar

helâket: mahvolma, yok oluş

icad etmek: yap-

mak, meydana getirmek

iltihak etmek: katılmak

inhiraf etmek:

doğru yoldan sapmak, dönmek

kâfile-i uzmâ: muazzam, büyük topluluk

kemâl-i selâmet:

mükemmel bir güvenirlik

nuranî: nurlu, nur

saçan

Resul-i Ekrem:

Allah’ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

tenvir etmek: aydınlatmak, ışıklandırmak

zerre: atom, en küçük madde parçası

zulümat-ı istikbal: gelecek zaman karanlıkları

ferman-ı kat'îye karşı, ulemâü's-sû' tabiri-ne lâayık bazı bedbahtlar hangi maslahatı buluyorlar, hangi fetvâyı veriyorlar ki, lüzumsuz, zararlı bir surette şeâir-i İslâmiye-nin bedîhiyâtına karşı geliyorlar, tebdili kâbil görüyorlar? Olsa olsa, muvakkat bir cilve-i mânâdan gelen bir intibah-ı muvakkat, o ulema-i sû'u aldatmıştır.

Meselâ, nasıl ki bir hayvanın veyahut bir meyvenin derisi soyulsa, muvakkat bir zarafet gösterir; fakat az bir zamanda o zarif et ve o güzel meyve, o yabanî ve paslı ve kesif ve ârızî deri altında siyahlanır, taaffün eder. Öyle de, şeâir-i İslâmiyedeki tabirat-ı

ârızî: kendisinden olmayan, ilinti

bedbaht: kötü bahtlı, talihsiz

bedhiyât: delil ve ispatı gerektirmeycek ölçüde apaçık şeyler

cilve-i mânâ: mânânın yansıması, görünmesi

ferman-ı kat'î: kesin, kat'î emir

fetvâ: dinî hüküm

intibah-ı muvak-kat: geçici uyanış

kâbil: mümkün, olabilir

kesif: yoğun, katı

maslahat: fayda, gaye

muvakkat: gelip geçici

suret: biçim, şekil

şeâir-i İslâmiye/şe-âir: İslâma sembol olmuş iş ve ibâdetler

taaffün etmek: ko-kuşmak

tabir etmek: ifade etmek, isimlendirmek

tebdil: değiştirme
ulemâü's-sû: kötü âlimler, geçici menfaatlar uğruna hakikatları gizleyen ve gerçekleri çarpıtan âlimler

zarafet: zariflik, incelik, kibarlık

Nebeviye ve İlâhiye, hayattar ve sevabdar bir cilt, bir deri hükmündedir. Onların soyulmasıyla, maânîdeki bir nuraniyet, muvakkaten çıplak, bir derece görünür. Fakat, ciltten cüdâ olmuş bir meyve gibi, o mübarek mânâların ruhları uçar, zulmetli kalb ve kafalarda beşerî postunu bırakıp gider. Nur uçar, dumanı kalır. Her ne ise...

beşer: insan
cüdâ: ayrılık, ayrılmış
hayattar: canlı
maânî: mânâlar, anlamlar

muvakkaten: geçici olarak
mübarek: bereketli, hayırlı
nuraniyet: nurlu oluş, parlaklık

tabirat-ı Nebeviye ve İlâhiye: Allah ve Resulünün tabirleri, ifadeleri
zulmet: koyu karanlık; inkâr karanlığı

Yeryüzü bir mescid...

(Mesnevî-i Nûriye,
“Katre Risalesi”nden)

Nükte

Arkadaş! ۱ نَعْبُدُ 'deki ن 'un ifade ettiği cem' ve cemaat, fikri ve kalbi ayık olan musallînin nazarında sath-ı arzı bir mescid şekline getirir. Ve bütün mü'minlerden teşekkül etmiş, şarktan garba kadar dizilmiş safları hâvi o cemaat-i kübrâ içinde namaz kıldığını ihtar ettirir.

Ve keza, ۲ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ olan kelime-i zikriye-

۱ “İbadet ederiz.” Fatiha Sûresi, 1:5.

۲ Allah'tan başka ilâh yoktur.

ayık: uyanık
cem': çoğul mânâsını ifade eden fiil kalıbı
cemaat: topluluk
cemaat-i kübrâ: büyük cemaat

hâvi: içine alan
ihtar etmek: hatırlatmak
musallî: namaz kılan
nazar: bakış açısı,

görüş, düşünce
sath-ı arz: yeryüzü
şarktan garba: doğudan batıya
teşekkül etmek: meydana gelmek

yi bir insan vird-i zeban ettiği zaman, zamanı bir halka-i zikir tahayyül etmekle, o halkanın sağ tarafı olan mâzi cihetinde enbiyanın, sol tarafı olan istikbal cihetinde de evliyanın oturup cemaatle zikrettiklerini ve kendisi de, o cemaat-ı uzmâ içinde bulunarak şu kubbe-i minâyı dolduran yüksek, İlâhî ve tatlı sadâlarına iştirak ettiğini tahayyül etsin. Kuvve-i hayaliyesi daha keskin olanlar da kâinat mescidinde bütün masnuatın teşkil ettikleri halka-i zikirlerine girsin, şu fezayı velvelelendiren o sadâları dinlesin.

cemaat: topluluk
cemaat-ı uzmâ: büyük cemaat, topluluk
cihet: yön
enbiya: nebiler, peygamberler
evliya: Allah dostları, velîler
feza: uzay, gökyüzü
halka-i zikir: zikir halkası
ilâhî: Allah tarafından olan
istikbal: gelecek zaman

iştirak etmek: katılmak
kelime-i zikriye: sürekli anılan ve tekrar edilen cümle
kubbe-i minâ: mavi gökkubbe; geçmiş ve geleceğin bir bütün olarak düşünülmesiyle ortaya çıkan ve büyük bir mescidi andıran varlıklar âleminin kubbesi
kuvve-i hayaliye: hayal duygusu, gücü

masnuat: her birisinin'at eseri varlıklar
mâzi: geçmiş zaman
sadâ: ses
tahayyül etmek: hayal etmek
teşkil etmek: meydana getirmek
velvele: coşku, haykırış
vird-i zeban: dilden düşmeyen zikir
zikretmek: Allah'ı anmak

Namazda Kâbe'yi hayale getirmek

(Mesnevî-i Nûriye,
“Katrenin Zeyli”nden)

Remz

Arkadaş! Vaktin evvelinde, Kâbe'yi hayalen nazara almakla namaz kılmak mendubdur ki, birbirine giren daireler gibi Beytin etrafında teşekkül eden safları görmekle, yakın saflar Beyti ihata ettikleri gibi, en uzak safların da âlem-i İslâmı ihata etmiş olduğunu hayal ile görsün. Ve o saflara girmekle, o cemaat-ı uzmâyâ dahil olsun ki, o cemaatin icmâ ve tevatürü, onun namazda söylediği her dâvâyâ ve herbir sözüne bir hüccet ve bir burhan olsun.

âlem-i İslâm: İslâm dünyası

Beyt: Kâbe

burhan: güçlü ve sarsılmaz delil

cemâat-i uzmâ: büyük cemaat

evvel: önce

hayalen: hayal ederek

hayalen: hayal ederek

hüccet: kanıt, delil

icmâ: fikir birliği, birleşme

ihata etmek: kuşatmak

mendub: dinen yapılması emredilmesine de, güzel görü-

len davranış

nazara almak: dikkate almak

teşekkül eden: oluşan

tevatür: güvenilir insanların birbirlerine anlatarak getirdikleri kesin haber

Meselâ: Namaz kılan **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** dediği zaman, sanki o cemâat-i uzmâyı teşkil eden bütün mü'minler “Evet, doğru söyledin” diye onun o sözünü tasdik ediyorlar. Ve bu tasdikler, hücum eden evham ve vesveselere karşı mânevî bir kalkan vazifesini görür. Ve aynı zamanda, bütün hasseleri, lâtifeleri, duyguları o namazdan zevk ve hisselerini alırlar. Yalnız musallînin Kâbe'ye olan şu hayalî nazarı, kasdî değil, tebeî bir şuardan ibaret bulunmalıdır.

cemâat-i uzmâ: büyük cemaat, topluluk

evham: asılsız kuruntu ve şüpheler

hasse: hisler, duygular

hayalî: hayale dayalı

hisse: pay

kasdî: bilerek, kasıtlı olarak

lâtife: insanın mânevî yapısındaki ince duygulardan her biri

musallî: namaz kılan

nazara almak: dikkate almak

şuur: bilinç, anlayış, idrak

tasdik etmek: doğruluğunu kabul etmek

tebeî: dolaylı

teşkil eden: meydana getiren

vesvese: şüphe, tereddüt

Fatiha Sûresinin tefsiri

(İşârâtü'l-İ'câz'dan)

¹ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ *Evvelâ:* Bu kelimeyi mâkabline bağlattıran cihet-i münasebet, Rahmân ve *Rahîm*'in delâlet ettikleri nimetlerin hamd ve şükürle karşılanması lüzumundan ibarettir.

Saniyen: Şu اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ cümlesi, herbiri niam-ı esasiyeden birine işaret olmak üzere, Kur'ân'ın dört sûresinde² tekerrür etmiştir. O nimetler de, “neş'e-i ûlâ ile neş'e-i

¹ “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü Allah'a mahsus-tur.” Fatiha Sûresi, 1:2.

² Bu dört sûre En'am, Kehf, Fatır ve Sebe' sûreleridir.

cihet-i münâsebet:

münasebet yönü ve tarafı

delâlet etmek: delil

olmak, işaret etmek

hamd: övgü, şükür

ve minnet duyma

mâkabli: önceki,

öncesi

neş'e-i ûlâ: insanın

ilk yaratılışı

niam-ı esasiye:

temel nimetler

Rahîm: merhametli;

rahmetinin çok özel

tecellîleri olan ve

sonsuz şefkat ve

merhamet sahibi

Allah

Rahmân: bütün ya-

rattıkları esirgeyip

koruyan, şefkat e-

den ve rızıklandıran

sonsuz rahmet sa-

hibi Allah

saniyen: ikinci

olarak

tekerrür etmek:

tekrarlanmak

ûlâda beka, neş'e-i uhrâ ile neş'e-i uhrâda beka" nimetlerinden ibarettir.

Salisen: Bu cümlelerin Kur'ân'ın başlangıcı olan Fâtiha Sûresine fâtiha, yani başlangıç yapılması neye binaendir?

C - Kâinatın ve dolayısıyla insanların hilkatindeki hikmet ve gaye,

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ¹

ferman-ı celîlince, ibadettir. Hamd ise, ibadetin icmâlî bir sureti ve küçük bir nüshasıdır. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ 'ın bu makamda zikri, hilkatin gayesini tasavvur etmeye işarettir.

Rabian: Hamdin en meşhur mânâsı, sı-

¹ "Cinleri ve insanları ancak Bana îman ve ibadet etsinler diye yarattım." Zâriyat Sûresi, 51:56.

bekâ: devamlılık ve kalıcılık

binaen: dayanarak

Fatiha Sûresi: açılış, başlangıç anlamına gelen Kur'ân-ı Kerim'in ilk sûresi

ferman-ı celîl: Cenab-ı Hakkın yüce fermanı, buyruğu

hamd: övgü, şükür ve minnet duyma

hikmet: sır, amaç, gaye

hilkat: yaratılış

icmâlî: kısaca, özetle

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

neş'e-i uhrâ: âhiret-

te ikinci kez diriltilme

nüsha: kopya

rabian: dördüncü olarak

salisen: üçüncü olarak

tasavvur: düşünme, zihinde bir kişilik kazandırma

fât-ı kemâliyeyi izhar etmektir. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hak, insanı, kâinata câmi bir nüsha ve on sekiz bin âlemi hâvi şu büyük âlemin kitabına bir fihrist olarak yaratmıştır. Ve Esmâ-i Hüsnâdan herbirisinin tecellîgâhı olan herbir âlemden bir örnek, bir nümune, insanın cevherinde vedîa bırakmıştır.

Eğer insan, maddî ve mânevî herbir uzvunu Allah'ın emrettiği yere sarf etmekle hamdin şubelerinden olan şükr-ü örfîyi îfa ve şeriate imtisal ederse, insanın cevherinde vedîa bırakılan o örneklerin herbirisi, kendi âlemine bir pencere olur. İnsan, o

câmi: kapsamlı, büt-
yük, geniş

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
sonsuz şeref ve
yücelik sahibi Allah

Esmâ-i Hüsnâ: Ce-
nab-ı Hakkın güzel
isimleri

fihrist: içindekiler

hamd: övgü, şükür
ve minnet duyma

hâvi: ihtiva eden, i-
çine alan

ifa etmek: yerine

getirmek

imtisal: emre uyma,
boyun eğme

izhar etmek: gös-
termek, açığa çı-
karmak

kâinat: evren, bütün
yaratılmışlar

nümune: örnek,
misal

nüsha: kopya

sıfât-ı kemâliye:

Cenâb-ı Hakk'ın
Zâtını niteleyen,
bütün noksanlıklar-

dan uzak ve yüce
olduğunu bildiren
mükemmel sıfatları,
kutsal özellikleri

şeriat: Allah tarafın-
dan bildirilen ilâhî
hükümlerin hepsi,
İslâmiyet

şükr-ü örfî: örfî, fiilî
şükür

tecellîgâh: yansıma
ve görünme yeri

uzuv: organ

vedia: emanet, ö-
dünç

pencereden, o âleme bakar ve o âleme tecellî eden sıfatla o âlemden tezahür eden isme bir mir'at ve bir âyine olur. O vakit insan, ruhuyla, cismiyle âlem-i şهادet ve âlem-i gayba bir hülâsa olur ve her iki âleme tecellî eden, insana da tecellî eder. İşte bu cihetle, insan, sıfât-ı kemâliye-i İlâhiye-ye hem mazhar olur, hem muzhir olur. Nitekim Muhyiddin-i Arabî,

كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِيَعْرِفُونِي¹

hadîs-i şerifinin beyanında, “Mahlûkatı yarattım ki, Bana bir âyine olsun ve o âyine- de cemâlimi göreyim” demiştir.

¹ Süyûti, *ed-Dürerü'l-Müntesire*, s. 125; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfûa*, s. 273.

âlem-i gayb: gayb âlemi, görünmeyen âlem

âlem-i şهادet: görünen âlem, dünya

âyine: ayna

beyan: açıklama

cemâl: güzellik

hadis-i şerif: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) mübarek söz, fiil ve hareketi veya onun o-nayladığı başkası-

na ait söz, iş veya davranış

hülâsa: özet

mahlûkât: yaratılmışlar, varlıklar

mazhar: ayna olma, yansıma yeri

mir'at: ayna

muzhir olmak: göstermek, ortaya çıkarmak

sıfât-ı kemâliye-i İlâhiye: Cenâb-ı

Hakk'ın Zâtını niteleyen, bütün noksanlıklardan uzak ve yüce olduğunu bildiren mükemmel sıfatları, kutsal özellikleri

tecellî etmek: belirlemek, görünmek; yansımak

tezahür etmek: görünmek, ortaya çıkmak

ل: ۱ burada ihtisas içindir. Hamdin Zât-ı Akdes'e has ve münhasır olduğunu ifade eder. Bu ل 'ın mütealliki olan ihtisas hazf olduktan sonra ona intikal etmiştir ki, ihlâs ve tevhidi ifade etsin.

İhtar: Müşahhas olan birşeyin umumî bir mefhumla mülâhaza edildiğine binaen, Zât-ı Akdes de müşahhas olduğu halde, Vâcibü'l-Vücut mefhumuyla tasavvur edilebilir.

۱ Allah'a has olan.

binaen: dayanarak
hamd: övgü, şükür ve minnet duyma
hazf olmak: zikredilmemek, çıkarmak, atlamak
ihlâs: ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme
ihtar: hatırlatma
ihtisas: bir şeye ait kılma ve ona has özgü yapma; mese-lâ, الْحَمْدُ 'daki lam harfi hamdin Allah'a ait olduğunu bildirir
intikal etmek: geç-

mek
mefhum: bir sözden çıkarılan mânâ, terim, kavram
mülâhaza etmek: düşünmek, akla getirmek
münhasır olmak: bir şeyle sınırlı ve sadece ona ait olmak
müşahhas: şahıs hâlinde, varlığı teşhis ve tayin olunmuş, bilinen
müteallik: alâkalı, ilgili, bağlı olma
tasavvur: düşünme, zihinde şahsi-

yet kazandırma
tevhid: birleme; herşeyin bir olan Allah'a ait olduğunu bilme ve inanma
umumî: genel
Vâcibü'l-Vücut: varlığı zorunlu olan, var olmak için hiçbir sebebe ihtiyacı bulunmayan Allah
Zât-ı Akdes: bütün kusurlardan, çirkinliklerden, eksiklikten, benzer ve ortak edinmekten sonsuz derecede yüce olan Allah

¹ رَبِّ Yani, herbir cüz'ü bir âlem mesa-
besinde bulunan şu âlemi bütün eczasıyla
terbiye ve yıldızlar hükmünde olan o cüz-
lerin zerratını kemâl-i intizamla tahrik eder.

Evet, Cenâb-ı Hak, herşey için bir nokta-i
kemal tayin etmiştir ve o noktayı elde et-
mek için o şeye bir meyil vermiştir. Her-
şey, o nokta-i kemale doğru hareket et-
mek üzere, sanki mânevî bir emir almış
gibi muntazaman o noktaya mütevecci-
hen hareket etmektedir. Esna-yı hareket-
te onlara yardım eden ve mânilerini def
eden, şüphesiz, Cenâb-ı Hakkın terbiyesi-
dir.

¹ Her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç
olduğu şeyleri veren, onları terbiye eden; tedbir, tasarruf
ve egemenliği altında bulunduran Allah.

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
sonsuz şeref ve
yücelik sahibi Allah
cüz': kısım, parça
ecza: kısımlar, par-
çalar
esna-yı hareket:
hareket anı, zama-

nı
kemâl-i intizam:
kusursuz derecede
düzenlilik
mâni: engel
mesabe: derece,
konum
müteveccihen: yö-

nelmiş olarak
nokta-i kemâl: mü-
kemmellik, olgunluk
noktası
tahrik etmek: hare-
kete geçirmek
zerrat: zerreler, a-
tomlar

Evet, kâinata dikkatle bakıldığı zaman, insanların taife ve kabileleri gibi, kâinatın zerratı, münferiden ve müçtemian Hâlıklarının kanununa imtisalen, muayyen olan vazifelerine koşmakta oldukları hissedilir. (Yalnız bedbaht insanlar müstesna!)

يَنْ Bu kelimenin sonundaki يَنْ yalnız i'rab alâmetidir,

عِشْرِينَ، ثَلَاثِينَ gibi. Veya cem' alâmetidir; çünkü, âlemin ihtiva ettiği cüzlerin herbirisi bir âlemdir. Veyahut, yalnız manzume-i şemsiyeye münhasır değildir. Cenâb-ı

¹ Âlemler, varlık âlemleri.

² Yirmi, otuz.

bedbaht: kötü bahtlı, tahlihsiz

cüz: bölüm, parça

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

i'rab: gr. cümle içinde yüklendiği görev ve göre, kelimelerin sonlarında meydana gelen ses ve hareke değişiklikleri

ihtiva etmek: içine almak, kapsamak

imtisalen: emre uyarak

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

manzume-i şemsiye: güneş sistemi

muayyen: belirlenmiş, tayin edilmiş

müçtemian: toplu olarak, topluca

münferiden: tek olarak, yalnız başına

münhasır: ait, mahsus

müstesna: hariç

taife: grup, topluluk

zerrat: zerreler, atomlar

Hakkın, şu gayr-ı mütenahi fezada çok âlemleri vardır.

Evet,

الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَ لِلَّهِ مِنْ فَلَكَ تَجْرَى النُّجُومُ بِهِ
وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ¹

Ve ² رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ 'de olduğu gibi, burada da ukalâya mahsus cem' sîgasıyla gayr-ı ukalâ cem'lendirilmiştir. Bu ise, ka-vaide muhaliftir?

Evet, âlemin ihtiva ettiği uzuvların birer âkıl, birer mütekellim suretinde tasavvur e-

¹ Hamd olsun Allah'a ki O'nun tayin ettiği nice yörüngeler vardır ki, yıldızlar, güneş ve ay o yörüngelerde akıp gider.

² "Bana secde ettiklerini gördüm." Yûsuf Sûresi, 12:4.

cem'/cem' sîgası:
Ar. gr. çoğul, çoğul
kipi

cem'lendirmek: ço-
ğul kipiyle gelmek,
çoğul yapmak

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
sonsuz şeref ve yü-
celik sahibi Allah

feza: uzay, gökyüzü

gayr-ı mütenâhi:
sınırsız, sonsuz

gayr-ı ukalâ: akıl
sahibi olmayanlar

ihtiva etmek: içine
almak, kapsamak

kavâid: dilbilgisi ku-
ralları

muhalif: aykırı, zıt

mütekellim: konu-
şan, birinci tekil şa-
hıs

tasavvur etmek:
düşünmek, zihinde
şahsiyet kazandır-
mak, hayal etmek

ukalâ: akıllılar; akıl
sahibi canlılar

uzuv: organ

dilmesi, belâğatin en makbul bir prensibidir. Zira, kâinatın âlem ile tesmiyesi, kâinatın Sâniine olan delâleti, şهادeti, işareti içindir. Binaenaleyh, kâinatın uzuvları da Sanie olan delâletleri, şهادetleri için birer âlem olmaları icap eder. Öyleyse, Sâniin o uzuvları terbiyesinden ve o uzuvların da Sâniî ilâm etmelerinden anlaşılır ki, o uzuvlar; birer hayy, birer âkıl, birer mütekellim suretinde tasavvur edilmiştir. Binaenaleyh, bu cem'de kavaide muhalefet yoktur.

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ¹ Mâkablîyle bu iki sıfatın

¹ "Kullarına karşı sınırsız rahmet sahibi olan ve rahmetinin eserleri dünya ve âhireti dolduran Allah." Fatiha Sûresi, 1:3.

belâgat: konusu, düzgün, kusursuz, hâlin ve makamın icabına göre söylenmesi olan ilim

binaenaleyh: buna
binaen, bundan do-
layı

delâlet: delil olma,
isaret etme

hayy: diri, canlı

ilâm etmek: duyurmak, bildirmek

kâinat: evren

kavâid: dilbilgisi kuralları

mâkablî: önceki,
öncesi

makbul: kabul gören, geçerli

muhalefet: zıt ve
aykırı davranma

mütekellim: konu-
şan, birinci tekil şahıs

Sâni: her şeyi mü-

kemmel ve san'atlı
bir şekilde yaratan
Allah

şehadet: şahidlik, tanıklık, delil olma

tasavvur etmek:
düşünmek, zihinde
şahsiyet kazandır-
mak, haval etmek

tesmiye: isimlendirme

uzuv: organ

zira: çünkü

nazmını icap eden şöyle bir münasebet vardır ki:

Biri menfaatleri celp, diğeri mazarratları def etmek üzere terbiyenin iki esası vardır.

“Rezzak” mânâsına olan ¹ اَلرَّحْمٰن birinci esasa, “Gaffar” mânâsını ifade eden ² اَلرَّحِيْم 'de ikinci esasa işaretleri için birbiriyle bağlanmıştır.

³ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ Mâkabliyle şu sıfatın nazmını iktiza eden sebep şudur ki:

¹ “Kullarına karşı çok merhametli olan ve şefkat eserleri bütün varlık âlemini kuşatan Allah.” Fatiha Sûresi, 1:3.

² “Rahmeti herşeyi kuşatmakla birlikte, dilediği varlıklara çok özel ihsanı ve hususî rahmet tecelisi olan Allah.” Fatiha Sûresi, 1:3.

³ “Hesap gününün yegane sahibi, yöneticisi ve hakimi olan Allah.” Fatiha Sûresi, 1:4.

celp: çekme

Gaffar: ne kadar çok ve büyük olursa olsun dilediği kullarının her türlü suç ve günahını tekrar tekrar bağışlayan Allah

iktiza etmek: gerektirmek

mâkabli: önceki, öncesi

mazarrat: zararlar, ziyanlar

münasebet: bağlantı, ilişki, vesile

nazm: tertip, diziliş, düzen

Rezzâk: bütün varlıkların rızıklarını tekrar tekrar veren ve ihtiyaçlarını karşılayan Allah

Şu sıfat, rahmeti ifade eden mâkabline neticedir. Zira, kıyametle saadet-i ebediye-nin geleceğine en büyük delil, rahmettir. Evet, rahmetin rahmet olması ve nimetin nimet olması, ancak ve ancak haşir ve saadet-i ebediyeğe bağlıdır. Evet, saadet-i ebediye olmasa, en büyük nimetlerden sayılan aklın, insanın kafasında yılan vazifesini görmekten başka bir işi kalmaz. Kezalik, en lâtif nimetlerden sayılan şefkat ve muhabbet, ebedî bir ayrılık düşüncesiyle, en büyük elemeler sırasına geçerler.

S - Cenâb-ı Hakkın herşeye mâlik olduğu bir hakikat iken, burada haşir ve ceza gününün tahsisi neye binaendir?

C - Şu âlemin, insanlarca, hakir ve hasis

binaen: -dayanarak
Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan sonsuz şeref ve yücelik sahibi Allah
ebedî: sonsuz, sonu olmayan
hakikat: asıl, gerçek
hakir: hor ve değersiz, önemsiz
hasis: âdi, değersiz

haşir: insanın öldükten sonra âhirette diriltilerek tekrar Allah'ın huzurunda toplanması
kezalik: böylece, hâkeza
kıyamet: dünyanın sonu, varlığın bozulup dağılması
lâtif: ince, güzel, hoş

mâkabli: önceki, öncesi
mâlik olmak: sahip olmak
rahmet: ilâhî şefkat, merhamet ve ihsan
saadet-i ebediye: sonu olmayan, sonsuz mutluluk
tahsis: sınırlandırma, özel tutma

sayılan bazı şeylerine kudret-i Ezeliyenin bizzat mübaşeret-i azamet-i İlâhiyeye münasip görülmediğinden, vaz edilen esbab-ı zahiriyenin o gün ref'iyle; herşeyin şeffaf, parlak içyüzüyle tecellî edip Sâniini, Hâlıkını vasıtasız göreceğine işaretir.

يوم¹ tâbiri ise, haşrin vukuunu gösteren emarelerden birine işaretir. Şöyle ki:

Saniye, dakika, saat ve günleri gösteren haftalık bir saatin millerinden birisi devrini tamam ettiği zaman, behemehal ötekiler de devirlerini ikmal edeceklerine kanaat hasıl olur. Kezalik, yevm, sene, ömr-ü be-

¹ Gün.

azamet-i İlâhiye:

Allah'ın büyüklüğü, haşmet ve yüceliği

behemehal: ister istemez; mutlaka

emare: belirti, işaret

esbab-ı zahiriye: görünürdeki sebepler

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

hasıl olmak: meydana gelmek

haşir: insanın öldükten sonra âhi-

rette diriltilerek tekrar Allah'ın huzurunda toplanması

ikmal etmek: tamamlamak

kezalik: böylece, hâkeza

kudret-i ezeliye: bütün zamanları kuşatan Allah'ın ezelî kudreti

mübaşeret: doğru-
dan temas sağlama

ve yapma

münasip: uygun

ref etmek: ortadan kaldırmak

Sâni: her şeyi mümkün ve san'atlı bir şekilde yaratan Allah

tecellî etmek: yansımak

vaz edilme: koyulma, yerleştirilme

vuku: gerçekleşme, meydana gelme

yevm: gün

şer ve ömr-ü dünya içinde tayin edilen mânevî millerden birisi devrini tamam ettiğinde, ötekilerin de—velev uzun bir zamandan sonra olsun—devirlerini ikmal edeceklerine hükmedilir.

Ve keza, bir gün veya bir sene zarfında vukua gelen küçük küçük kıyametleri, haşırleri gören bir adam, saadet-i ebediye-nin, (haşrin tulû-u fecriyle, şahsî bir nev' hükmünde olan) insanlara ihsan edileceğine şüphe edemez.

دين kelimesinden maksat ya cezadır, çünkü o gün hayır ve şerlere ceza verilecek bir gündür; veya hakaik-i diniyedir, çünkü hakaik-i diniye o gün tam mânâsıyla meydana çıkar. Ve daire-i itikadın, dai-

daire-i itikad: inanç dairesi

hakaik-i diniye: dini hakikatler, gerçekler, esaslar

haşir: öldükten sonra âhirette tekrar dirilti olarak Allah'ın huzurunda toplanma

ihsan etmek: ik-

ramda bulunmak, bağışlamak

ikmal etmek: tamamlamak

nev': çeşit, tür

ömr-ü beşer: insan ömrü

ömr-ü dünya: dünyanın ömrü

saadet-i ebediye:

sonu olmayan, sonsuz mutluluk

şer: kötülük

tulû-u fecr: sabah vaktinin girmesi

velev: eğer, gerçi

vuku: gerçekleşme, meydana gelme

re-i esbaba galebe edeceği bir gündür.

Evet, Cenâb-ı Hak, müsebbebatı esbaba bağlamakla, intizamı temin eden bir nizamı kâinatta vaz etmiş. Ve herşeyi, o nizam müraat etmeye ve o nizamla kalmaya tevcih etmiştir. Ve bilhassa insanı da, o daire-i esbaba müraat ve merbutiyet etmeye mükellef kılmıştır. Her ne kadar dünyada, daire-i esbab daire-i itikada galip ise de, âhirette hakaik-i itikadiye tamamen tecellî etmekle, daire-i esbaba galebe edecektir. Buna binaen, bu dairelerin herbirisi için ayrı ayrı makamlar, ayrı ayrı hükümler vardır. Ve her makamın iktiza ettiği hükme

bilhassa: özellikle
binaen: dayanarak
Cenâb-ı Hak: Hak-
 kın ta kendisi olan
 sonsuz şeref ve
 yücelik sahibi Allah
daire-i esbab: sebepler dairesi
daire-i itikad: inanç dairesi
esbab: sebepler
galebe etmek: üstün gelmek
hakaik-i itikadiye:

inanç esasları
iktiza etmek: gerektirmek
intizam: disiplin, düzenlilik
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
merbutiyet etmek: bağlı olmak
mükellef: yükümlü
müraat: gözetme, uyma
müsebbebat: se-

beplerle meydana gelenler, neticeler, sonuçlar
nizam: düzen, kanun
tecellî etmek: yansımak
temin etmek: sağlamak
tevcih etmek: yönleltmek
vaz etmek: koymak, yerleştirmek

göre hareket lâzımdır. Aksi takdirde, daire-i esbabda iken tabiatıyla, vehmiyle, hayaliyle daire-i itikada bakan Mutezile olur ki, tesiri esbaba verir. Ve keza, daire-i itikadda iken, ruhuyla, imaniyle daire-i esbaba bakan da, esbaba kıymet vererek Cebriye mezhebi gibi tembelcesine bir tevekkülle nizâm-ı âleme muhalefet eder.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ¹ zamirinde iki nükte vardır.

Birincisi: Mâkablinde zikredilen sıfât-ı ke-

¹ “Yalnızca Sana ibadet ederiz.” Fatiha Sûresi, 1:5.

daire-i esbab: sebepler dairesi

daire-i itikad: inanç dairesi

esbab: sebepler

mâkabli: önceki, öncesi

muhalefet etmek:

aykırı davranmak

Mutezile: akli temel kabul ederek Kur'ân ve sünneti kendi akıllarına uydurma ya çalışan ehl-i sünnet dışı bâtıl bir mezhep

nizam-ı âlem: âlemin düzeni, kanunu

nükte: ince ve derin mânâ

sıfât-ı kemâliye:

Cenâb-ı Hakkın Zâtını niteleyen, bütün noksanlıklardan uzak ve yüce

olduğunu bildiren mükemmel sıfatları,

kutsal özellikleri

tabiatıyla: yaratılışıyla, karakteriyle, mizacıyla

tevekkül: Allah'a

dayanma, güvenme; burada fiilî duayı yapmadan ve sebepler dünyasının kanunlarına uymadan Allah'a tevekkül etme kastediliyor

vehim: kuruntu, varsayım

zamir: gr. ismin yerini tutan kelime: burada “seni, sana” anlamına gelen “ke” zamiri kastediliyor

mâliyenin ۛ zamirinde müstetir ve mutazammın olduğuna işarettir. Çünkü, o sıfatların birer birer tâdadından hasıl olan büyük bir şevkle, gaybdan hitaba, yani ism-i zâhirden şu ۛ zamirine iltifat¹ ve intikal olmuştur. Demek ۛ zamirinin mercii, geçen sıfât-ı kemaliye ile mevsuf olan Zattır.

İkincisi: Elfaz okunurken mânâlarını dü-

¹ İltifat: Sözün üçüncü şahıstan ikinci şahsa veya tekellüme (yani "o" zamirinden "sen" zamirine) veya ikinci şahıstan üçüncü şahsa intikal etmesi, geçiş yapmasıdır (Tarifat). Bu geçiş san'atı, bir sözde dinleyicinin zihnini canlı tutma, dikkatini çekme veya onu ikaz etme gibi inceliklere binaen uygulanır.

elfaz: lâfızlar, sözler

gaybdan hitaba: gr. konuşma esnasında üçüncü şahıs (gaip) kipinden, hâzır bulunan ikinci şahıs (muhatap) kipine geçme

hasıl olmak: meydana gelmek

intikal: geçme

ism-i zâhir: açık, görünür isim

merci: dönülen yer

mevsuf: nitelendirilen, vasıflandırılan

mutazammın olma: içinde bulunma, içinde olma

müstetir: gizli, örtülü

sıfât-ı kemâliye: Cenâb-ı Hakkın Zâtını niteleyen, bütün noksanlıklardan uzak ve yüce oldu-

ğunu bildiren mükemmel sıfatları, kutsal özellikleri

tâdâd: sayma, sayım

vâcib olmak: zorunlu, gerekli olmak

zamir: gr. ismin yerini tutan kelime: burada "seni, sana" anlamına gelen "ke" zamiri kastediliyor

şünmek, belâgat mezhebinde vâcip olduğuna işarettir. Çünkü, mânâlar düşünülürse, nâzil olduğu gibi okunur. Ve o okuyuş, tabiatıyla, zevkiyle hitaba incirar eder.

Hattâ ¹ اِيَّاكَ نَعْبُدُ 'yu okuyan adam, sanki

² اَعْبُدْ رَبَّكَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ cümlesindeki emre imtisalen okuyor gibi olur.

Cem' sîgasıyla zikredilen ³ نَعْبُدُ 'deki zamir, üç taifeye işarettir.

¹ "Yalnızca Sana ibadet ederiz." Fatiha Sûresi, 1:5.

² "Rabbine, sanki O'nu görüyormuş gibi ibadet et." Hadis-i bilmânâdır. *Buhari*, Tefsîru Sûre 31:2, *İmân*: 37; *Müslim*, *İmân*: 1,5,7; *Ebu Dâvud*, Sünne: 16; *Tirmizî*, *İmân*: 4; İbni Mâce, *Mukaddime*: 9; Neseî, *İmân*: 5, 6; *Müsned*, 1:27, 51, 53, 319, 2:107, 462, 4:129, 164.

³ "İbadet ederiz." Fatiha Sûresi, 1:5.

belâgat: konusu sö-
zün düzgün, kusur-
suz, hâlin ve maka-
mın icabına göre
söylenmesini bildi-
ren bir ilim

cem' sîgası: Ar.gr.
çoğul kipi

hitab: konuşma

imtisalen: emre u-
yarak, boyun eğe-
rek

incirar etmek: da-
yanıp bağlanmak,
neticelenmek

nazil olmak: inmek

tabiatıyla: doğasıy-
la, mizacıyla

taife: grup, topluluk

vâcip olmak: zo-
runlu, gerekli olmak

zamid: gr. ismin ye-
rini tutan kelime:
burada "seni, sana"
anlamına gelen
"ke" zamiri kastedi-
liyor

Birincisi, insanın vücudundaki bütün âzâ ve zerrâta râcidir ki, bu itibarla şükr-ü örfî-yi eda etmiş olur.

İkincisi, bütün ehl-i tevhidin cemaatlerine aittir; bu cihetle şeriata itaat etmiş olur.

Üçüncüsü, kâinatın ihtiva ettiği mevcudata işarettir. Bu itibarla, şariat-ı fitriye-i kübrâya tâbi olarak hayret ve muhabbetle kudret ve azametın arşı altında sâcid ve âbid olmuş olur.

Bu cümlelerin mâkabliyle vech-i nazmı,

âzâ: uzuvlar, organlar

azamet: büyüklük, yücelik

cemaat: topluluk, grup

cihet: şekil, yön

ehl-i tevhid: Allah'ın birliğine ve her şeyin O'na ait olduğuna iman edenler

ihtiva etmek: içine almak, kapsamak

itibar: özellik

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kudret: Allah'ın bütün varlığı kuşatan güç ve iktidarı

mâkabli: önceki, öncesi

mevcudat: varlıklar, var edilenler

muhabbet: sevgi

râci: ait, dönük

sâcid ve âbid: secde edip kulluk etme

şariat: Allah tarafından bildirilen hükümlerin hepsi, İslâmiyet

şariat-ı fitriye-i

kübrâ: Allah'ın yaratılışa koyduğu ve bütün varlıkların tâbi olduğu büyük kâinatlar

şükr-ü örfî: Allah'a olan şükür duygusunu bildirme; O'na hamd ve şükür ile medihlerini bildirerek övme

vech-i nazm: tertip, diziliş yönü

zerrât: zerreler; hücreler, atomlar

¹ نَعْبُدُ 'nun ² اَلْحَمْدُ 'ye tefsir ve beyanı ol-

makla ³ مَا لِكَ يَوْمَ الدِّينِ de bir netice ve bir lâzım olmasıdır.

İhtar: ⁴ اِيَّاكَ 'nin takdimi, ihlâsı vikaye etmek içindir. Ve zamir-i hitap da, ibadetin sebep ve illetine işarettir. Çünkü, hitaba incirar eden, geçen sıfatla muttasıf olan Zât, elbette ibadete müstehaktır.

¹ “İbadet ederiz.” Fatiha Sûresi, 1:5.

² Hamd, övgü.

³ “Hesap gününün yegane sahibi, yöneticisi ve hakimi olan Allah.” Fatiha Sûresi, 1:4.

⁴ “(Yalnızca) Sana.” Fatiha Sûresi, 1:4.

beyan: açıklama, anlatım

hitab: konuşma

ihlâs: ibadet ve davranışlarda sadece Allah rızasını gözetme; samimiyet

ihtar: hatırlatma, i-kaz

illet: asıl sebep,

maksat

incirar etme: neticelenme, gidip bağlanma

muttasıf olmak: vasıflandırılmak, nitelendirilmek

müstehak: hak etmiş, lâyık

takdim: öne geçir-

me, öne alma

tefsir: açıklama, yorumlama

vikaye etmek: korumak

zamir-i hitap: hitap zamiri; “sana” anlamında Cenâb-ı Hakka dönen “ke” zamiri

’de müstetir zamir, نَسْتَعِينُ: وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹

’nun fâili gibi, o üç cemaatten herbirine râcidir. Yani, “Bizim vücudumuzun zer-ratı veya ehl-i tevhid cemaatı veyahut kâinat mevcudatı, bütün hâcat ve maksatları-mıza, bilhassa en ehem olan ibadetimize, Senden iane ve tevfik istiyoruz.”

اِيَّاكَ kelimesinin tekrarlanmasındaki hik-metin,

Birincisi, hitap ve huzurdaki lezzetin art-tırılmasına;

İkincisi, ayân makamının burhan maka-

¹ “Ve yalnızca senden yardım dileriz.” Fatiha Sûresi, 1:5.

ayân makamı: mu-hatabı gözle görme makamı, derecesi
bilhassa: özellikle
ehem: en önemli
ehl-i tevhid: Allah’-ın birliğine ve her şeyin O’na ait oldu-ğuna iman edenler
fâil: bir fiilin ifade et-tiği iş, oluş ve hare-keti yapan, özne

hâcat: ihtiyaçlar
hikmet: amaç, gaye
hitap ve huzur: Ce-nâb-ı Hakkın huzu-runda olma ve O’na doğrudan hitap et-me
iane: yardım
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
mevcudat: varlıklar, var edilenler

müstetir: gizli, örtü-lü
râci: ait, dönük
tevfik: başarı, yar-dım
zahir: gr. ismin ye-rini tutan kelime: bu-rada “seni, sana” anlamına gelen “ke” zamiri kastediliyor
zerrât: zerreler; hücreler, atomlar

mından daha yüksek olduğuna;

Üçüncüsü, huzurda sıdk olup kizbin ihtimali olmadığına;

Dördüncüsü, ibadetle istianenin ayrı ve müstakil maksatlar olduklarına işarettir.

Bu iki fiili birbiriyle bağlayan münasebet, ücretle hizmet arasındaki münasebettir. Zira ibadet, abdin Allah'a karşı bir hizmetidir. İane de, o hizmete karşı bir ücret gibidir. Veya mukaddeme ile maksud arasındaki alâkadır. Çünkü iane ve tevfik, ibadete mukaddemedir.

۱ **إِيَّاكَ** kelimesinin takdiminden doğan hasr, abdin, Cenâb-ı Hakka karşı yaptığı i-

۱ "(Sadece) sana." Fatiha Sûresi, 1:4.

abd: kul
burhan makamı: sağlam ve kesin delillerle ispat makamı
Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan, sonsuz şeref ve azamet sahibi yüce Allah
hasr: sınırlandırma, ait kılma; bir hük-

mün yalnızca bir şeye, veya bir zâta verilmesi
huzur: Cenâb-ı Hakkın huzurunda ve gözetimi altında bulunma
iane: yardım
istiâne: yardım dileme
kizb: yalan
maksud: maksat,

hedef, sonuç
mukaddeme: başlangıç, hazırlık
münasebet: bağlantı, ilişki
müstakil: bağımsız, başlı başına
sıdk: doğruluk
takdim: öne alma, öne geçirme
tevfik: başarı; hedefe varma

badet ve hizmetle, vesait ve esbaba olan tezellülden kurtuluşuna, işarettir. Lâkin, esbabı tamamen ihmal ve terk etmek iyi değildir. Çünkü, o zaman Cenâb-ı Hakkın hikmet ve meşietiyile kâinatta vaz edilen nizama karşı bir temerrüd çıkar.

Evet, daire-i esbabda iken tevekkül etmek, bir nevi tembellik ve atalettir.

اِهْدِنَا ۱ Hidayeti talep etmekle ianeyi istemek arasında ne münasebet vardır?

Evet, biri سوال, diğeri cevap olduklarından birbiriyle bağlanılmıştır. Şöyle ki:

۱ “Bizi hidayete ulaştır.” Fatiha Sûresi, 1:6.

atalet: çalışmamazlık, tembellik

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan, sonsuz şeref ve azamet sahibi yüce Allah

daire-i esbab: sebepler dairesi

esbab: sebepler

hidayet: doğru ve hak olan yolu arama ve ona girme; İslâmiyet

iane: yardım

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

meşiet: irade, dileme, istek

münasebet: bağlantı, ilişki

nevi: çeşit, tür

nizam: düzen, kanun, sistem

temerrüd: inat etme, karşı çıkma, isyan etme

tevekkül etmek: Allah'a dayanmak,

güvenmek; burada fiili duayı yapmadan, sebepler dünyasının kanunlarına uymadan Allah'a tevekkül kastediliyor

tezellül: alçalma, kendisini küçük düşürme

vaz etmek: koymak, yerleştirmek

vesait: vesileler, sebepler, vasıtalar

نَسْتَعِينُ¹ ile iane talep edilirken makam iktizasıyla “Ne istiyorsun?” diye varid olan mukadder sual, اِهْدِنَا² ile cevaplandırılmıştır. اِهْدِنَا ile istenilen şeylerin ayrı ayrı ve müteaddit olması اِهْدِنَا mânâsının da ayrı ayrı ve müteaddit olmasını icap eder. Sanki اِهْدِنَا dört masdardan müştakdır. Meselâ, bir mü'min hidayeti isterse, اِهْدِنَا

¹ “Yardım dileriz.” Fatiha Sûresi, 1:4.

² “Bizi hidayete ulaştır.” Fatiha Sûresi, 1:6.

hidayet: doğru ve hak olan yolu göstermek, İslâmiyet
iane: yardım
icap etmek: gerektirmek
iktiza: gerektirme
masdar: gr. şahıs ve zaman göstermeyen, ancak olumlu veya olumsuz bir fiil ve oluşa delâlet eden keli-

me, daima yalın halde olup bütün fiil ve türevler kendinden doğar; kaynak kelime
mukadder: gr. bir ifadede lâfız olarak söylenmediği hâlde gizli olarak kastedilen mânâ; meselâ bazı âyetlerin başında “Ey Muham-

med kullarıma de ki” mânâsı gizli olarak vardır
mü'min: iman etmiş, Allah'tan gelen herşeye inanan
müştak: türemiş, türev
müteaddit: bir çok, çeşitli
vârid olmak: meydana gelmek

sebat ve devam mânâsını ifade eder. Zengin olan isterse, ziyade mânâsını, fakir olan isterse i'tâ mânâsını, zayıf olan isterse iane ve tevfik mânâsını ifade eder.

Ve keza, “Her şeyi halk ve hidayet etmiştir.” mânâsında bulunan

هُكْمُنْجَ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهَدَىٰ¹ hükmünce, zâhirî ve bâtinî duygular, âfâkî ve hâricî deliller, enfûsî ve dahilî burhanlar, peygamberlerin irsaliyle, kitapların inzali gibi vasıtalar itibarıyla da hidayetin mânâsı taaddüt eder.

İhtar: En büyük hidayet, hicabın kaldırılmasıyla hakkı hak, bâtılı bâtil göstermektir.

اَللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَاَرْزُقْنَا اِتِّبَاعَهُ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ

¹ Her şeyi yarattı ve ona doğru yolu gösterdi.

âfâkî: dış dünyaya
ait

bâtıl: gerçek dışı

bâtinî: içe ait

burhan: güçlü ve
sarsılmaz kesin de-
lil

dahilî: içe ait

enfûsî: iç dünyaya
ait

halk etmek: yarat-

mak

haricî: dışa ait

hicap: örtü, perde

hidayet: doğru ve
hak olan yolu gös-
termek, İslâmiyet

i'tâ: verme, ihsan

etme

iane: yardım

ihhtar: hatırlatma,
ikaz

inzal: indirme

irsal: gönderme

sebat: sabit olma

taaddüt etmek: ço-
ğalmak, birden faz-
la olmak

tevfik: yardım,
başarı

zâhirî: açık, görü-
nürdeki

ziyade: fazla, çokluk

بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ أَمِينٌ¹

الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمَ² Sırat-ı müstakim şecaat,

iffet, hikmetin mezcinden ve hülâsasından
hasıl olan adl ve adalete işarettir. Şöyle ki:

Tagayyür, inkılâp ve felâketlere mâruz
ve muhtaç şu insan bedeninde iskân edi-
len ruhun yaşayabilmesi için üç kuvvet ih-
das edilmiştir. Bu kuvvetlerin,

Birincisi, menfaatleri celp ve cezb için

¹ Allah'ım bize hakkı hak olarak gösterip onun ittibâıyla, bâ-
tılı da batıl olarak gösterip onun içtinabıyla rızıklandır.

² “En doğru ve istikametli yol.” Fatiha Sûresi, 1:6.

adl: adalet

celp: çekme

cezb: çekme

hasıl olmak: ortaya
çıkma, meydana
gelme

hikmet: fayda ve
maksada uygun o-
larak akıl duygusu-
nun yerli yerinde
kullanılması; hakkı
hak bilip uymak,
batılı batıl bilip ka-
çınmak

hülâsa: kısaca,
özet

iffet: şehvet duygu-
sunun, dinen ha-
ram olan şeylerden
uzak olması ve yal-
nızca helâl olan
şeylerde kullanıl-
ması

ihdas: olay çıkarma,
olay meydana getir-
me ve icad etme

inkılâb: değişme,
dönüşme

iskân: yerleştirme,
oturtma

mâruz: tesirinde
kalma, uğrama

mezc: karışma, bü-
tünleşme

sırât-ı müstakim:
dinin belirlediği
dosdoğru yol; ada-
let

şecaat: yiğitlik, ce-
surluk; gazap (kız-
ma) duygusunun
zulüm ve korkak-
lıktan uzak olarak
yerli yerinde kulla-
nılması

tagayyür: değişim,
değişme

kuvve-i şeheviye-i behimiye,

İkincisi, zararlı şeyleri def için kuvve-i sebuiye-i gadabiye,

Üçüncüsü, nef' ve zararı, iyi ve kötüyü birbirinden temyiz için kuvve-i akliye-i melekiyedir.

Lâkin, insandaki bu kuvvetlere, şeriatça bir had ve bir nihayet tayin edilmişse de, fitraten tayin edilmemiş olduğundan, bu kuvvetlerin herbirisi, *tefrit*, *vasat*, *ifrat* namıyla üç mertebeye ayrılırlar.

Meselâ, kuvve-i şeheviyenin tefrit mertebesi humuddur ki, ne helâle ve ne de harama şehveti, iştihası yoktur. İfrat mertebesi fücür-

def: uzaklaştırma, ortadan kaldırma

fitraten: yaratılış itibariyle

had: sınır

humud: şehvet duygusunun körelmesi; helâle de, harama da istek duygumama

ifrat: aşırılık, ileri gitme, haddi aşma

iştihâ: iştah, arzu ve istek

kuvve-i akliye-i melekiye: akıl ve

meleke kabiliyeti, tecrübeli akıl duygusu

kuvve-i sebuiye-i gadabiye: parçalayıcı, yırtıcı gazap, öfke duygusu

kuvve-i şeheviye: şehvet gücü, duygusu

kuvve-i şeheviye-i behimiye: hayvanî şehvet gücü, duygusu

meretebe: derece

nam: ad

nef': fayda

nihayet: son

şeriat: Allah tarafından bildirilen ilâhî hükümlerin hepsi, İslâmiyet

tayin etmek: belirlemek

tefrit: tersine aşırılık, normalden aşağı olma

temyiz: ayırt etme

vasat: orta yol, denge, adalet

dur ki, namusları ve ırzları pâyimal etmek iştihasında olur. Vasat mertebesi ise iffettir ki, helâline şehveti var, harama yoktur.

İhtar: Kuvve-i şehviyenin yemek, içmek, uyumak ve konuşmak gibi fûruatında da bu üç mertebe mevcuttur.

Ve keza, kuvve-i gadabiyenin tefrit mertebesi, cebanettir ki korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi tehevvürdür ki, ne maddî ve ne mânevî hiçbir şeyden korkmaz. Bütün istibdadlar, tahakkümler, zulümler bu mertebenin mahsulüdür. Vasat mertebesi ise şecaattir ki, hukuk-u diniye ve dünyeviyesi için canını fe-

cebânet: korkaklık, aşırı ürkeklik

fücûr: zina ve yalan gibi günah işleme

fûruat: şubeler, dallar

hukuk-u diniye ve dünyeviye: dinî ve dünyevî haklar

iffet: şehvet duygusunun, haramdan uzak hâli ve yalnızca helâli için kullanılması

ifrat: aşırılık, ileri

gitme, haddi aşma

ihtar: hatırlatma, i-kaz

istibdad: baskı, zulüm

iştiha: iştah, arzu ve istek

kuvve-i gadabiye: öfke duygusu

kuvve-i şehviye: şehvet gücü, duygusu

mahsul: ürün, netice

meretebe: derece

mevcud: var

pâyimal etmek: ayak altına almak, mahvetmek

şecaat: yiğitlik, cesaret

tahakküm: baskı, zorbalık

tefrit: tersine aşırılık, normalden aşağı olma

tehevvür: sonunu düşünmeden öfkeyle davranma

vasat: orta yol, denge, adalet

da eder, meşru olmayan şeylere karışmaz.

İhtar: Bu kuvve-i gadabiyenin fûruatında da şu üç mertebenin yeri vardır.

Ve keza, kuvve-i aklıyenin tefrit mertebesi gabâvettir ki, hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi cerbezedir ki, hakkı bâtil, bâtilı hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekâyâ malik olur. Vasat mertebesi ise hikmettir ki, hakkı hak bilir, imtisal eder; bâtilı bâtil bilir, içtinap eder.

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا¹

İhtar: Bu kuvvetin şu üç mertebeye inkı-

¹ “Kime hikmet verilmişse işte ona pek çok hayır verilmiştir.” Bakara Sûresi, 2:269.

meşru: kanunî, yasal; helâl, dine uygun

kuvve-i gadabiye: öfke duygusu

fûruat: şubeler, dallar

mertebe: derece

kezâ: bunun gibi

kuvve-i akliye: akıl duygusu

tefrit: tersine aşırılık, normalden aşacağı olma

gabavet: ahmaklık, anlayışsızlık

ifrat: aşırılık, ileri

gitme, haddi aşma

cerbeze: akıl ve ze-

kâyı doğruyu yan-

lış, yanlış doğru

gösterecek şekilde

kullanma

mâlik: sahip

vasat: orta yol, den-

ge, adalet

hikmet: fayda ve

maksada uygun o-

larak akıl duygusu-

nun yerli yerinde

kullanılması; hakkı

hak bilip uymak,

batılı batıl bilip ka-

çınmak

imtisal: emre uyma,

boyun eğme

bâtıl: hak olmayan,

gerçek dışı, yalan

içtinap: çekinme,

sakinma

ihtar: hatırlatma, i-

kaz

samı gibi, fûruatı da o üç mertebeyi hâvidir. Meselâ, halk-ı ef'al meselesinde Cebr mezhebi ifrattır ki, bütün bütün insanı mahrum eder. İtizal mezhebi de tefrittir ki, tesiri insana verir. Ehl-i Sünnet mezhebi vasattır. Çünkü bu mezhep, beyne-beynedir ki, o fiillerin bidayetini irade-i cüz'iyeye, nihayetini irade-i külliye veriyor.

Ve keza, itikadda da tatil ifrattır, teşbih tefrittir, tevhid vasattır.

Hülâsa: Şu dokuz mertebenin altısı zulümdür, üçü adl ve adalettir. Sırat-ı müsta-

adl: adalet

beyne-beyne: ikisinin arası, ortası

bidayet: başlangıç

Cebr mezhebi:

Cebriye mezhebi

Ehl-i Sünnet: Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat

fûruat: şubeler, kısımlar

halk-ı ef'al: fiillerin halk edilmesi, yaratılması

hâvi: ihtiva eden, içine alan

hülâsa: kısaca, özet

ifrat: aşırılık, ileri gitme, haddi aşma

inkısam: bölünme, kısımlara ayrılma

irade-i cüz'iyeye: insanın elindeki çok az seçme gücü

irade-i külliye: her şeyi kuşatan irade, Allah'ın iradesi

itikad: inanç

İtizal: Mu'tezile, "Kul kendi fiilinin yaratıcısıdır" iddiasında olan ehl-i sünnet dışı bir mezhep

mertebe: derece

mezheb: yol, usul

nihayet: son

tatil: Cenâb-ı Hak-

kın sıfat ve isimlerini kabul etmeme, reddetme

tefrit: tersine aşırılık, normalden aşığı olma

tesir: etki

teşbih: Cenâb-ı Hak'ı yaratıklara benzetme, maddi olarak tasavvur etme

tevhid: birleme; herşeyin bir olan Allah'a ait olduğunu bilme ve inanma

vasat: orta; denge, adalet

kimden murad, şu üç mertebedir.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ¹ Kur'ân'ın inci gibi lâfızlarının dizilmesi bir hayta, bir çeşide, bir nakşa münhasır değildir. Belki, zuhurca, hafâca, yakınlıkça, uzaklıkça mütefavit çok tenasüplerden hasıl olan pek çok nakışlar üzerine dizilmişlerdir, nazmedilmişlerdir. Zaten i'câzın esası, ihtisardan sonra ancak böyle nakışlardadır.

Evet, **صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ** ile mâkablindeki herbir kelime arasında bir münasebet vardır.

¹ "Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna..." Fatiha Sûresi, 1:7.

hafâca: gizli ve örtülü mânâsı itibarıyla

hasıl olmak: meydana gelmek

hayt: bağ, ip

i'câz: mu'cize oluş; bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan olağanüstülük

ihtisar: kısaltma, özetleme

lâfız: söz, kelime

mâkabli: öncesi

murad: irade edilen, istenen

münasebet: bağlantı, ilişki

münhasır: ait, mahsus, sınırlı

mütefavit: farklı

nakış: işleme, dokuma

nazmetme: dizme, tertip edip düzenle-

me; Kur'ân-ı Kerîm'in Allah Teâlâ tarafından dizilen mübârek sözleri, ifadeleri

sırat-ı müstakim: dosdoğru, istikametli yol

tenasüp: uygunluk, uyum

zuhurca: açık mânâsı itibarıyla

Meselâ, ¹ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ile münasebeti vardır; çünkü nimet, hamde delil ve karinedir.

² رَبِّ الْعَالَمِينَ ile münasebettardır. Çünkü, terbiyenin kemâli, nimetlerin tevâli ve teâkubu ile olur. ³ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ile alâkadar-
dır; çünkü ⁴ اَلَّذِيْنَ 'den irade edilen “enbiya, şüheda, suleha, ulema” rahmettirler.

¹ “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü Allah’a mahsus-tur.” Fatiha Sûresi, 1:2.

² “Bütün âlemlerin Rabbi; Her bir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri veren, onları terbiye eden; tedbir, tasarruf ve egemenliği altında bulunduran Al-lah.” Fatiha Sûresi, 1:2.

³ “Kullarına karşı sınırsız rahmet sahibi olan ve rahmetinin eserleri dünya ve âhireti dolduran Allah.” Fatiha Sûresi, 1:3.

⁴ O kimseler ki...

alâkadar: ilgili,
alâkalı

enbiya: nebiler,
peygamberler

hamd: övgü, teşek-
kür

irade etme: isteme,
kastetme

karine: delil

kemâl: mükemmel-
lik, olgunluk

münasebettar: ilgi-
li, bağlantılı

rahmet: İlâhî şefkat,
merhamet ve ihsan

suleha: salih kim-
seler, Allah'ın sev-

gili kulları

şüheda: şehitler, Al-
lah yolunda ölenler

teâkub: birbirini ta-
kip etme, izleme

tevâli: devam etme,
peşpeşe gelme

ulema: âimler

۱ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ile alâkası vardır; çünkü, ni-
met-i kâmile, ancak dindir. ۲ نَعْبُدُ ile alâkası
var; çünkü ibadette imamlar bunlardır.

۳ نَسْتَعِينُ ile var; çünkü, tevfiğe ve ianeye
mazhar bunlardır. ۴ اِهْدِنَا ile var; çünkü hi-
dayette muktedâbih onlardır.

۵ صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ ile vardır; çünkü doğru yol
ancak onların mesleğidir.

۶ طَرِيقٌ veya ۷ سَبِيلٌ kelimelerine

۱ "Hesap gününün yegane sahibi, yöneticisi ve hakimi olan Allah." Fatiha Sûresi, 1:4.

۲ "İbadet ederiz." Fatiha Sûresi, 1:5.

۳ "Yardım dileriz." Fatiha Sûresi, 1:5.

۴ "Bizi hidayet yoluna ulaştır." Fatiha Sûresi, 1:6.

۵ En doğru ve istikametli yol.

۶ Yol.

۷ Geniş yol.

hidayet: doğru ve
hak olan yola gir-
me; İslâmiyet
iane: yardım
mazhar: erişme,

kavuşma
muktedâbih: iktida
edilen, uyulan
nimet-i kâmile:
noksansız, eksiksiz

tam bir nimet ve
lütuf
tevfiğ: başarı,
yardım

صِرَاطٌ¹ kelimesinin tercihi, mesleklerinin etrafı mahdut ve işlek bir cadde olduğuna ve o caddeye girenlerin bir daha çıkma-malarına işarettir.

Mahut ve malûm olan şeylerde kullanılması usul ittihaz edilen esmâ-i mevsûleden

الَّذِينَ tabiri, onların zulûmat-ı beşeriye içinde elmas gibi parladıklarına işarettir ki, onları taharrî ve talep etmeye ve aramaya lüzum yoktur. Onlar, herkesin gözü önünde hazır olduklarını temin eden bir ulüvv-ü şâna maliktirler.

Cem' sîgasıyla الَّذِينَ 'nin zikri, onlara iktida ve tâbi olmak imkânının mevcudiyeti-

¹ Sınırları çizilmiş ve belirlenmiş yol.

cem' sîgası: gr. Çoğul kipi

esmâ-i mevsûle: mânâsı kapalı isimler; yalnız başına müstakil bir mânâ taşımayan ancak kendinden sonra gelen cümle ile (sıla cümlesi) birlikte

bir mânâ içeren isimler, ellezîne gibi

iktida: uyma

ittihaz etmek: edinmek, kabullenmek

mahdut: sınırlanmış, sınırlı

mahut: belli olan

mâlik: sahip

malûm: bilinen, belli

mevcudiyet: varlık, var olma hali

taharrî: araştırma, arama

ulüvv-ü şân: şanı yüce, şerefi büyük

zulûmat-ı beşeriye: insanlığın zulûmleri, karanlıkları

ne ve onların mesleklerinde butlan olmadığına işarettir. Çünkü, ferdî olmayan bir meslekte tevatür vardır; tevatürde butlan yoktur.

Mâzi sîgasıyla **أَنْعَمْتَ** ¹ 'nin zikri, tekrar nimeti talep etmeye bir vesile olduğuna ve Allah'a râci olan zamiri de bir yardımcı ve bir şefaâtçi vazifesini gördüğüne işarettir. Yani, “Ey Rabbim! Madem ki in'am senin fiilindir ve evvelce de in'âmı yapmışsın; istihkakım olmadığı halde in'âmı tekrarlamak, Senin şe'nindir.”

عَلَى ³ deki **عَلَيْهِمْ** ² enbiyaya yükletilen risalet ve teklif yükünün pek ağır olduğuna

¹ “Nimet verdin.” Fatiha Sûresi, 1:7.

² Onların üzerine.

³ ...Üzerine...

butlan: batıl olma, yalan, gerçek dışılık

enbiya: nebiler, peygamberler

ferdî: kişisel, şahsî

in'am: nimet verme

istihkak: lâayık olma, hak etme

mâzi sigası: gr.

Geçmiş zaman kalıbı, kipi

râci: ait, dönük

şe'n: özellik, durum, hal

şefaâtçi: Allah'ın izniyle günahların bağışlanması için ve-

sile olan

tevatür: yalan

üzere birleşmeleri mümkün olmayan bir topluluğun bir hadisi veya haberi aktarması

zamir: gr. ismin yerini tutan kelime

ve sahraları faidelendirmek için yağmur, kar ve fırtınaların şedaidine mâruz kalan yüksek dağlar gibi, peygamberlerin de ümmetlerini feyizlendirmek için risalet zahmetlerine mâruz kaldıklarına işarettir.

İhtar: Başka bir surede zikredilen

فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ¹

olan âyet-i kerime, buradaki

âyet-i celilesini beyan eder. Zaten Kur'ân'ın bir kısmı, bir kısmını tefsir eder.

¹ "İşte onlar, Allah'ın kendilerine pek büyük nimetler bağışladığı peygamberler, siddıklar, şehidler ve salih kimselerle beraberdirler." Nisâ Sûresi, 4:69.

² "Nimet ve lütfuna mazhar ettiğin kimseler..." Fatiha Sûresi, 1:7.

âyet-i celif: yüce âyet

âyet-i kerime: şerefli âyet, Kur'ân'ın herbir cümlesi

beyan etmek:

açıklamak

feyizlendirmek: bereketlendirmek

ihtar: hatırlatma, i-kaz

mâruz kalma: tesirinde kalma, uğrama

mâruz kalma: tesirinde kalma, uğrama

risalet: elçilik, peygamberlik

sahra: çöl

şedaid: şiddetli haller, zorluklar, sıkıntılar

tefsir: açıklama, yorumlama

ümme: Peygambere inanıp onun yolundan gidenler

S – Peygamberlerin meslekleri birbirine uymadığı gibi, ibadetleri de birbirine muhaliftir. Bunun esbabı nedir?

C – İtikad ve amelde, usûl ve ahkâm-ı esasiyede peygamberlerin hepsi daimdirler, sabittirler, müttehittirler. İhtilâf ve tefavütleri, ancak fûruattadır. Zaten zamanların tebeddülüyle fûruatın da tebeddül ve tegayyürü tabîî birşeydir.

Evet, mevâsim-i erbaada tedavi ve telebbüs gibi çok şeyler tebeddüle uğrar. Mese-lâ, kışın giyilen kalın elbise yazın tebeddüle uğrar veya kışın güzel tesiri olan bir ilâcın yazın fena tesiri olur, kullanılmaz. Kezalik, kalb ve ruhların gıdası olan ahkâm-ı diniyenin fûruatı da, ömr-ü beşerin devre-

ahkâm-ı diniye: dinin hükümleri, esasları

ahkâm-ı esasiye: temel esaslar, prensipler

amel: dinin emirlerini yerine getirme

esbab: sebepler

fûruat: şubeler, dallar

ihtilâf: farklılık

itikad: inanç

kezâlik: bunun gibi, böylece

mevâsim-i erbaa: dört mevsim

muhalif: aykırı, zıt

müttehit: ittifak halinde olma, aynı görüşte birleşme

ömr-ü beşer: insan ömrü

tabîî: doğal

tebeddül: başkalaşma, değişme

tefavüt: farklılık

tegayyür: değişme

telebbüs: giyinme, giyim

tevatür: yalan üzere birleşmeleri

mümkün olmayan bir topluluğun bir

hadisi veya haberi aktarması

usul: temel prensipler

leri itibariyle tebeddüle uğrar.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ¹ Havf ve firar makamı olan şu sıfatın mâkablindeki makamlarla münasebatı ise, bu makamın hayret ve dehşet nazarıyla celâl ve cemâl ile muttasıf olan makam-ı rububiyete baktırması; ve iltica ve dehalet nazarıyla نَعْبُدُ² 'deki makam-ı ubudiyete baktırması ve acz nazarıyla نَسْتَعِينُ³ deki tevekkül makamına baktırması; ve tesellî nazarıyla refik-ı daimîsi olan makam-ı recâya baktırmasıdır. Çünkü, kor-

¹ "Gazaba uğramışların yoluna değil." Fatiha Sûresi, 1:7.

² "İbadet ederiz." Fatiha Sûresi, 1:5.

³ "Yardım dileriz." Fatiha Sûresi, 1:5.

acz: acizlik, güçsüzlük

celâl: büyüklük, azamet, haşmet

cemâl: güzellik

dehalet: girme, dâhil olma, sığınma

dehşet: korku

firar: kaçma

havf: korku

iltica: sığınma

mâkabli: öncesi

makam-ı reca: ümit makamı

makam-ı rububiyet: rububiyet makamı

makam-ı ubudiyet: Allah'a kulluk yeri, kulluk makamı

muttasıf: vasıflan-

mış, nitelendirilmiş

münasebat: bağlantılar, ilişkiler

nazar: bakış açısı

refik-ı daimî: daimî arkadaş

tebeddül: başkalaşma, değişme

tevekkül: Allah'a dayanma ve güvenme

kunç birşeyi gören adam, korku ve hayret içinde kalır, sonra firar etmeye meyleder. Âciz olduğu takdirde tevekkül eder, sonra tesellî yollarını arar.

S – Cenâb-ı Hak Ganiyy-i Mutlaktır. Âlemde bu kadar dalâletlerin ve pek çirkin fena şeylerin yaratılışında ne hikmet vardır?

C – Kâinatta maksud-u bizzat ve küllî ve şümullü olarak yaratılan, ancak kemaller, hayırlar, hüsünlerdir. Şerler, kubuhlar, noksanlar ise hüsünlerin, hayırların, kemallerin arasında görülmeyecek kadar dağınık ve cüz'iyet kabilinden tebeî olarak

âciz: güçsüz, zavallı

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
sonsuz şeref ve yü-
celik sahibi Allah

Cüz'iyet: küçüklük,
ferdlik

kabilinden: gibisin-
den

tebeî: dolaylı, başka
bir şeye tabi olarak

dalâlet: hak yoldan
sapkınlık, inkârcılık

firar: kaçma

Ganiyy-i Mutlak:

hiçbir şeye hiçbir
şekilde muhtaç ol-
mayan ve bütün
varlıkların her türlü
ihtiyaçlarını sınırsız
gayb hazinelerinde
bulunduran Allah

hayır: iyilik

hikmet: amaç, gaye

hüsün: güzellik

kâinat: evren, bütün
yaratılmışlar

kemâl: kusursuzluk,
mükemmellik

kubuh: çirkinlik

küllî: büyük,
kapsamlı

maksud-u bizzat:
asıl gaye, temel
hedef

meyletmek: eğilim
gösterme

şer: kötülük

şümûl: kapsamlılık,
kuşatıcılık

tevekkül: Allah'a
dayanma ve gü-
venme

yaratılmışlardır ki, hayırların, hüsünlerin, kemallerin mertebelerini, nevilerini, kısımlarını göstermeye vesile olsunlar ve hakaik-i nisbiyenin vücuduna veya zuhuruna bir mukaddeme ve bir vahid-i kıyasî olsunlar.

S – Hakaik-i nisbiyenin ne kıymeti var ki, onun için şerhler istihsan edilecek?

C – Hakaik-i nisbiye denilen şeyler, kâinatın eczası arasında bulunan rabitalardır. Ve kâinattaki nizam, ancak hakaik-i nisbiyeden doğmuştur. Ve hakaik-i nisbiyeden kâinatın envaini bir vücud-u vâhid in'ikâs etmiştir. Hakaik-i nisbiye, büyük bir ölçüde hakaik-i hakikiyeden çoktur. Hatta bir zatın hakaik-i hakikiyesi yedi ise, hakaik-i

ecza: kısımlar, parçalar
envâ: çeşitler, türler
hakaik-i hakikiye: göreceli olmayan, asıl mahiyeti ve zâtı itibarıyla hakikat, gerçek olan şeyler
hakaik-i nisbiye: göreceli hakikatler, bir diğerine göre hakikat olan şeyler

hüsün: güzellik
in'ikâs: yansıma, aksetme
istihsan: beğenme, güzel bulma
kainat: evren, bütün yaratılmışlar
kemal: kusursuzluk, mükemmellik
meretebe: derece
mukaddeme: baş-

langıç, hazırlık
nevi: çeşit, tür
nizam: düzen, kanun
rabita: bağ, alâka
vahid-i kıyasî: ölçü birimi
vücud-u vâhid: tek bir vücut, varlık
zuhur: ortaya çıkma, görünme

nisbiyesi yedi yüzdür. Binaenaleyh, kubuh ve şerde şer varsa da kalildir. Malûmdur ki, şerr-i kalil için hayr-ı kesir terk edilmez. Terk edilirse, şerr-i kesir olur; zekât ve ci-hadda olduğu gibi.

Evet, **إِنَّمَا تُعَرَفُ الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا** ¹ meşhur kaziyeden maksat, birşeyin zıddı, o şeyin hakaik-i nisbiyesinin vücut veya zuhuruna sebeptir. Meselâ kubuh olmasaydı ve hü-sünlerin arasına girmeseydi, hüsnün gayr-ı mütenahi olan mertebeleri tezahür etmez-di.

¹ Her şey zıtlarıyla bilinir.

binaenaleyh: bun-dan dolayı
cihâd: mücadele, din uğrunda gayret gösterme
gayr-ı mütenâhi: sınırsız, sonsuz
hakaik-i nisbiye: göreceli hakikatler, bir diğerine göre hakikat olan şeyler

hayr-ı kesir: çok hayır, iyilik
hüsün: güzellik
kalil: az
kaziye: hüküm, ö-nerme
kubuh: çirkinlik, kö-tülük
malûm: bilinen, belli
şer: kötülük
şerr-i kalil: az

kötülük, az şer
şerr-i kesir: çok kötülük
tezahür etmek: gö-rünmek, ortaya çık-mak
vücut: varlık, var oluş
zuhur: ortaya çık-ma, görünme

S – ۱ أَنْعَمْتَ fiil, ۲ مَغْضُوبِ ism-i mef'ul,

۳ ضَالِّينَ ism-i fail olarak zikirlerinde ve keza, üçüncü fırkanın sıfatını ve ikinci fırkanın sıfatına terettüp eden âkıbetini ve birinci fırkanın ünvan-ı sıfatını aynen zikretmekte ne gibi bir hikmet vardır?

C – “Nimet” ünvanı, nefsin daima meylettiği bir lezzet olduğundan ihtiyar edilmiştir. Fiil-i mâzi olarak zikirindeki sebep, evvelce beyan edilmiştir.

İkinci fırka ise, kuvve-i gadabiyenin gale-

۱ Nimet verdin.

۲ Gazaba ve öfkeye maruz kalanlar.

۳ Hak yoldan sapanlar.

akıbet: netice, son

beyan etmek: açık-lamak

fırka: topluluk, grup

fiil-i mâzi: gr. Geçmiş zaman fiil kalıbı, kipi

hikmet: amaç, gaye

ism-i fâil: gr. bir iş, oluş veya durumu

yüklenen şahsı bildiren kelimedir, meselâ; kâtip: yazan,

yazıcı gibi

ism-i mef'ul: gr. bir iş, oluş ve hareketin kendisine yapıldığı veya tesir ettiği şeyi gösteren kelimedir, meselâ:

mektûb: yazılan; mazlûm: zulme uğrayan gibi

kezâ: bunun gibi

kuvve-i gadabiye:

öfke duygusu

meyletmek: eğilim göstermek

nefis: insanı daima kötülüğe, maddî zevk ve isteklere sevk eden duygu

terettüp etmek: gereklemek, sonuç olarak ortaya çıkmak

ünvan-ı sıfat: sıfat ünvanı, sıfat isim

be ve tecavüzüyle tecavüz ederek ahkâmın terkiyle zulüm ve fıska düşmüşlerdir: Yahudilerin temerrüdü gibi.

Zulüm ve fıska hasis ve hayırsız bir lezzet görüldüğünden, onlardan nefis teneffür etmez. Kur'ân-ı Kerim, o zulmün âkıbeti olan gadab-ı İlâhîyi zikretmiştir ki, nefisleri o zulüm ve fisktan tenfir ettirsin.

İstimrar ve devam şe'ninde olan isimlerden ism-i mef'ul olarak zikredilmesi ise, şer ve isyanların devam edip, tevbe ve af ile inkıta etmedikleri takdirde kat'îleşeceğine ve silinmez bir damga şekline geçeceğine işarettir.

ahkâm: hükümler, esaslar

akıbet: netice, son
fısk: günah, günah-kârlık

gadab-ı İlâhî: Allah'ın hiddeti ve gazabı

galebe: üstün gelme

hasis: âdi, değersiz

inkıta: kesilme, so-

na erme

ism-i mef'ul: gr. bir iş, oluş ve hareketin kendisine yapıldığı veya tesir ettiği şeyi gösteren kelimedir, meselâ:

mektûb: yazılan;
mazlûm: zulme uğrayan gibi

istimrar: devamlılık

kat'îleşmek: kesin-

leşmek

şe'n: iş, özellik

şer: kötülük

temerrüd: inat etme, karşı gelme, isyanda direnme

teneffür etmek:

nefret etmek

tenfir: nefret ettirme

tevbe: pişmanlık

duyarak günden gün dönmüş

۱ وَلَا الضَّالِّينَ Üçüncü fırka ise, vehim ve hevâ-yı nefsin akıl ve vicdanlarına galebe- siyle, bâtil bir itikada tâbi olarak nifaka düşen bir kısım Nasârâdır. Dalâlet, nefisleri tenfir ve ruhları inciten bir elem olduğundan, Kur'ân-ı Kerim, o fırkayı aynı o sıfatla zikretmiştir.

Ve ism-i fâil olarak zikrindeki sebep ise, dalâletin dalâlet olması, devam etmesine mütevakkıf olup, inkıtaa uğradığı zaman affa dahil olacağına işarettir.

۱ “Ve sapmışların yoluna değil.” Fatiha Sûresi, 1:7.

bâtil: gerçek dışı, sahte, yalan
dalâlet: hak yoldan sapkınlık
elem: acı, keder, sıkıntı
fırka: topluluk, grup
galebe: üstün gelme
heva-yı nefis: nefsin hoşuna giden, gelip geçici yasak

arzu ve istekleri
inkıta: kesilme, sona erme
ism-i fâil: gr. bir iş, oluş veya durumu yüklenen şahsı bildiren kelimedir, meselâ; kâtip: yazan, yazıcı gibi
itikad: inanç
mütevakkıf: bağlı

Nasârâ: Hıristiyanlar
nefis: insanı daima kötülüğe, maddî zevk ve isteklere sevk eden duygu
nifak: münafıklık, ikiyüzlülük
tenfir: nefret ettirme
vehim: kuruntu, varsayım

3. BÖLÜM

Namazın Çekirdekleri

Namazın Çekirdekleri

(On Birinci Şuâ,
“Sekizinci Mesele”den)

Bu makam yazıldığı zaman Kurban Bayramı geldi.

Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber’lerle nev-i beşerin beşten birisine, üç yüz milyon insanlara birden *Allahu ekber* dedirmesi; koca küre-i arz, büyüklüğü nisbetinde o *Allahu ekber* kelime-i kudsiyesini semâvâtteki seyyarat arkadaşlarına ışıttırıyor gibi, yirmi binden ziyade hacıların Arafat’ta ve iydde beraber birden *Allahu ekber* demeleri, Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâmın bin üç yüz sene evvel âl ve

âl: soy, aile
Aleyhissalâ-tü Ves-selâm: Allah’ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
Allahu ekber: “Allah en büyüktür”
Arafat: Mekke’nin 25 km güney doğusunda bulunan ve

hacıların arefe gününü toplanıp vakfe yaptıkları yerin adı
iyd: bayram
kelime-i kudsiye: kutsal söz
küre-i arz: yerküre, dünya
nev-i beşer: insanlar, insanlık

nisbetinde: ölçü-sünde
Resul-i Ekrem: Allah’ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)
semavat: gökler
seyyarat: gezegenler, gök cisimleri

sahabeleriyle söylediği ve emrettiği *Allahu ekber* kelâmının bir nevi aks-i sadâsı olarak, rububiyet-i İlâhiyenin Rabbü'l-Arz ve Rabbü'l-Âlemîn azamet-i ünvanıyla küllî tecellisine karşı geniş ve küllî bir ubûdiyetle bir mukabeledir diye tahayyül ve his ve kanaat ettim.

Sonra, acaba bu kelâm-ı kudsînin bizim meselemizle dahi münasebeti var mı diye tahattur ettim. Birden hatıra geldi ki:

Başta bu kelâm olarak sâir bâkiyat-ı salihat ünvanını taşıyan *Lâ ilâhe illâllah, ve'l-*

aks-i sadâ: yankı
Allahu ekber: "Allah en büyüktür"
azamet-i ünvan: ünvanın büyüklüğü
bâkiyat-ı sâlihât: ebedî âlemde sevap olarak bâki kalan kutsal sözler, dine uygun iyi ve yararlı işler
kelâm: ifade, söz
kelâm-ı kudsî: kutsal kelâm, söz
külfî: büyük, kapsamlı, geniş tür
Lâ ilâhe illâllah: "Allah'tan başka

ilâh yoktur"
mukabele: karşılık
nevi: tür
Rabbü'l-Âlemîn: âlemlerin Rabbi olan Allah
Rabbü'l-Arz: dünyanın Rabbi olan Allah
rububiyet-i ilâhiye: Allah'ın herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesi, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği

altında bulundurması
sahâbe: Hz. Peygamber'i (a.s.m.) dünya gözüyle gören ve onun yolundan giden Müslümanlar
sair: diğer, başka
tahattur etmek: hatırlamak
tahayyül: hayal etme
tecelfî: yansıma, görünme
ubûdiyet: Allah'a kulluk

hamdü lillâh ve Sübhanallah gibi şêairden çok kelâmlar cüz'î ve küllî, meselemizi ihtar ve tahakkukuna işaret ederler.

Meselâ; Allahu ekber'in bir vech-i mânâsı Cenâb-ı Hakkın kudreti ve ilmi herşeyin fevkinde büyüktür; hiçbir şey daire-i ilminden çıkamaz, tasarruf-u kudretinden kaçamaz ve kurtulamaz. Ve korktuğumuz en büyük şeylerden daha büyüktür. Demek haşri getirmekten ve bizi ademden kurtarmaktan ve saadet-i ebediyeyi vermekten daha büyüktür. Her acip ve tavr-ı aklın haricindeki herşeyden daha büyüktür

acip: acaip, tuhaf
adem: hiçlik, yokluk
Allahu ekber: "Allah en büyüktür"
Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan sonsuz şeref ve yücelik sahibi Allah
cüz'î: ferdî, az, küçük
daire-i ilim: ilim daire-i
fevkinde: üstünde
haşr: insanların öldükten sonra âhirette diriltilip muhakeme için Allah'ın hu-

zurunda toplanması
ihtar: hatırlatma, uyarı
kelâm: ifade, söz
kudret: Allah'ın bütün varlığı kuşatan güç ve iktidarı
küllî: büyük, kapsamlı, geniş tür
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk
Sübhanallah: "Allah her türlü eksiklikten sonsuz derecede yücedir"
şêair: işaretler, İslâma sembol olmuş

iş ve ibadetler
tahakkuk: gerçekleşme
tasarruf-u kudret: Allah'ın sonsuz kudretinin tasarrufu
tavr-ı akl: akıl ölçüsü, çizgisi
ve'lhamdü lillâh: "ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Allah'a mahsustur"
vech-i mânâ: mânâ ve anlamlarının bir yönü

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ۚ ki, âyetinin sarahat-i kat'îyesiyle, nev'i beşerin haşri ve neşri, birtek nefsin icadı kadar o kudrete kolay gelir. Bu mânâ itibarıyla-
dır ki, darb-ı mesel hükmünde büyük musibetlere ve büyük maksatlara karşı, herkes “Allah büyüktür, Allah büyüktür” der, kendine tesellî ve kuvvet ve nokta-i istinat yapar.

Evet, nasıl ki Dokuzuncu Sözde, bu kelime iki arkadaşıyla bütün ibâdâtın fihristesi olan namazın çekirdekleri ve hülâsaları ve içinde ve tesbihatında tekrar ile namazın

۱ “Sizin yaratılmanız da, diriltilmeniz de, sadece tek bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir.” Lokman Sûresi, 31:28.

darb-ı mesel: meşhur söz, atasözü
fihriste: içindekiler, içerik
haşir ve neşir: öldükten sonra âhrette diriltilerek muhakeme için Allah'ın huzurunda toplanma ve tekrar dağılıp yayılma
hülâsa: kısaca, ö-

zet
ibâdât: ibadetler
icad: var etme, vücuda getirme
kudret: Allah'ın bütün varlığı kuşatan güç ve iktidarı
musibet: belâ, dert, felâket
nefs: can, hayat, kişinin kendisi
nev'i beşer: insan

türü, insanlık
nokta-i istinad: dayanak noktası
sarahat-i kat'îye: tam bir açıklıkla mânâ ifade etmesi
tesbihat: tesbihler; Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lâayık ifadelerle anma

mânâsını takviye için *Sübânallah, El-hamdü lillâh, Allahu ekber* üç muazzam hakikatlere ve insanın kâinatta gördüğü medar-ı hayret, medar-ı şükran ve medar-ı azamet ve kibriyâ, acip ve güzel ve büyük, pek çok fevkalâde şeylerden aldığı hayret ve lezzet ve heybetten neş'et eden suallerine pek kuvvetli cevap verdiği gibi, On Altıncı Sözün âhirinde izah edilen şu: Nasıl bir nefer, bayramda bir müşir ile beraber huzur-u padişaha girer; sair vakitte, zabitanın makamıyla onu tanır. Aynen öyle de, her adam hacda bir derece velîler gibi Cenâb-ı Hakkı *Rabbû'l-Arz ve Rabbû'l-*

acip: hayret verici, şaşırtıcı

âhir: son

Allahu ekber: "Allah en büyüktür"

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

Elhamdû lillâh: "ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Allah'a mahsustur"

fevkalâde: olağanüstü

huzur-u padişah: padişahın huzuru

izah: açıklama

kâinat: evren, yaratılan herşey

makam: konum, rütbe, derece

medar-ı hayret: hayret sebebi

medar-ı şükran: teşekkür sebebi

medar-ı azamet ve kibriya: haşmet, yücelik ve büyüklük

sebebi, kaynağı

muazzam: azamet-

li, çok büyük

müşir: mareşal

nefer: asker, er

neş'et etmek: çıkmak, yetişmek

Rabbû'l-Arz: dünyanın Rabbi

olan Allah

sair: diğer, başka

Sübânallah: "Allah her türlü eksiklikten sonsuz derecede yücedir"

veli: Allah dostu

zabit: subay

Âlemîn ünvanı ile tanımaya başlar. Ve o kibriya mertebeleri kalbine açıldıkça, ruhunu istilâ eden mükerrer ve hararetli hayret suallerine yine *Allahu ekber* tekrarıyla umumuna cevap verdiği misillü, On Üçüncü Lemanın âhirinde izahı bulunan ki, şeytanların en ehemmiyetli desiselerini köküyle kesip cevap-ı kat'î veren yine *Allahu ekber* olduğu gibi, bizim âhiret hakkındaki suâlimize de kısa fakat kuvvetli cevap verdiği misillü, *Elhamdû lillâh* cümlesi dahi haşri ihtar edip ister. Bize der: “Mânâm âhiretsiz olmaz. Çünkü, ezelden ebede kadar her kimden ve her kime karşı bütün hamd ve şükür ona

âhir: son
âhiret: öteki dünya
Allahu ekber: “Allah en büyüktür”
cevab-ı kat’î: şüphe bırakmayacak kesin cevap
desise: hile, aldatma
ebed: sonu olmayan, sonsuzluk
Elhamdû lillâh: “ezelden ebede her türlü hamd ve övgü,

şükür ve minnet Allah’a mahsustur”
ezel: başlangıcı olmayan, sonsuzluk
hamd: övgü ve şükür
haşr: yeniden diriliş; insanların öldükten sonra âhirette diriltilip muhakeme için Allah’ın huzurunda toplanması
ihtar etmek: hatırlamak

istilâ etmek: kuşatmak
izah: açıklama
kibriyâ: yücelik, büyüklük
lem’a: parıltı
misillü: gibi
mükerrer: tekrar tekrar, defalarca
Rabbû’l-Âlemîn: bütün âlemlerin Rabbi olan Allah
umum: bütün

mahsustur, ifade ettiğimden, bütün nimetlerin başı ve nimetleri hakikî nimet yapan ve bütün zîşuuru ademin hadsiz musibetlerinden kurtaran, yalnız saadet-i ebediye olabilir ve benim o küllî mânâma mukabele eder.”

Evet, her mü'min, namazlardan sonra, hergün hiç olmazsa yüz elliden ziyade *Elhamdü lillâh*, *Elhamdü lillâh* şer'an demesi ve mânâsı da, ezelden ebede kadar bir hadsiz geniş hamd ve şükrü ifade etmesi, ancak ve ancak saadet-i ebediyenin ve Cennetin peşin bir fiyatı ve muaccel bir bahasıdır. Ve dünyanın kısa ve fâni elementlerle âlûde olan nimetlerine münhasır ol-

adem: hiçlik, yokluk

âlûde: bulaşık, karışık

baha: değer, kıymet, fiyat

ebed: sonu olmayan, sonsuzluk

elem: acı, keder

Elhamdü lillâh: “ezelden ebede her türlü hamd ve övgü Allah'a mahsustur”

ezel: başlangıcı ol-

mayan, sonsuzluk

fâni: geçici, ölümlü

hadsiz: sayısız, sınırsız

hakikî: gerçek

hamd: övgü ve şükür

küllî: büyük, kapsamlı

muaccel: peşin

mukabele etmek: karşılık vermek

musibet: belâ, dert,

felâket

münhasır: ait, mahsus, sadece ona bağlı

nimet: iyilik, ihsan

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk

şer'an: şeriata göre

şükür: teşekkür, övgü

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli

maz ve mahsus değil; ve onlara da, ebedî nimetlere vesile olmaları cihetiyle bakar, şükreder. *Sübhânallah* kelime-i kudsiyesi ise, Cenâb-ı Hakki şerikten, kusurdan, noksaniyetten, zulümden, aczden, merhametsizlikten, ihtiyaçtan ve aldatmaktan ve kemâl ve cemâl ve celâline muhalif olan bütün kusurattan takdis ve tenzih etmek mânâsıyla, saadet-i ebediyeyi ve celâl ve cemâl ve kemâl-i saltanatının haşmetine medar olan dâr-ı âhireti ve ondaki Cenneti ihtar edip delâlet ve işaret eder. Yoksa, sâbikan ispat edildiği gibi, saadet-i ebediye

acz: acizlik, güçsüzlük
celâl: haşmet, görkem
cemâl: güzellik
Cenâb-ı Hak: Hak-
 kın tâ kendisi olan,
 sonsuz şeref sahibi
 Allah
cihetiyle: yönüyle
dâr-ı âhiret: öteki
 dünya, âhiret yurdu
delâlet: işaret etme,
 delil olma
ebedî: sonu olmayan,
 sonsuz
haşmet: büyüklük,

yücelik
ihtar etmek: hatırlamak
kelime-i kudsiye:
 kutsal kelime
kemâl: kusursuzluk,
 mükemmellik
kemâl-i saltanat:
 saltanatın mükemmelliği,
 kusursuzluğu
kusurat: kusurlar,
 eksiklikler
medar olmak: dayanak
 olmak, sebep olmak
muhalif: aykırı, zıt

noksaniyet: noksanlık,
 eksiklik
saadet-i ebediye:
 sonsuz mutluluk
sâbikan: bundan önce
Sübhânallah: "Allah
 her türlü eksiklikten
 sonsuz derecede yücedir"
şerik: ortak
şükür: teşekkür, övgü
takdis ve tenzih etmek:
 Allah'ın her türlü eksiklik ve çirkinlikten
 yüce olduğunu ilân etmek

olmazsa, hem saltanatı, hem kemâli, hem celâl, hem cemâl, hem rahmeti, kusur ve noksan lekeleriyle lekedar olurlar.

İşte bu üç kudsî kelimeler gibi, *Bismillâh* ve *Lâ ilâhe illâllah* ve sâir kelimat-ı mübareke, herbiri erkân-ı imaniyenin birer çekirdeği ve bu zamanda keşfedilen et hülâsası ve şeker hülâsası gibi, hem erkân-ı imaniyenin, hem Kur'ân hakikatlarının hü-lâsaları ve bu üçü namazın çekirdekleri oldukları gibi, Kur'ân'ın dahi çekirdekleri ve parlak bir kısım sûrelerin başlarında pırlanta gibi görünmeleri ve çok sünûhatı tesbihatta başlayan Risale-i Nur'un dahi hakiki madenleri ve esasları ve hakikatlerinin çekirdekleridirler. Ve velâyet-i Ahme-

Bismillâh: Allah'ın adıyla

celâl: haşmet, görkem

cemâl: güzellik

erkân-ı imaniye: imanın esasları, şartları

hakikat: bireyin aslı esası, gerçek mahiyeti

hakikî: gerçek

hülâsa: öz, özet

kelimat-ı mübareke: mübarek, bereketli kelimeler

kemâl: kusursuzluk, mükemmellik

kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes

Lâ ilâhe illâllah: Allah'tan başka ilâh yoktur

lekedar: lekeli

rahmet: ilâhî şefkat, merhamet

sâir: diğer, başka

sünûhat: Allah'ın lütfuyla kalbe gelen mânâlar

tesbihat: tesbihler; Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lâyık ifadelerle anma

diye ve ubudiyet-i Muhammediye Aleyhissalâtü Vesselâm cihetinde, öyle bir daire-i zikirde, namazdan sonraki tesbihatta bir tarîkat-ı Muhammediyenin (a.s.m.) virdidirler ki, her namaz vaktinde yüz milyondan ziyade mü'minler beraber, o halka-i kübrâ-yı zikirde, ellerinde tesbihler *Sübhânallah* otuz üç, *Elhamdü lillâh* otuz üç, *Allahu ekber* otuz üç defa tekrar ederler.

İşte böyle gayet muhteşem bir halka-i zikirde, sabıkan beyan ettiğimiz gibi, hem Kur'ân'ın, hem imanın, hem namazın hü-

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Allahu ekber: "Allah en büyüktür"

beyan etmek: açıklamak

cihet: şekil, yön

daire-i zikir: zikir dairesi

Elhamdü lillâh: "ezelden ebede her türlü hamd ve övgü Allah'a mahsustur"

halka-i kübrâ-yı zikir: büyük zikir halkası

halka-i zikir: zikir halkası

sabıkan: bundan önce

Sübhânallah: "Allah her türlü eksiklikten sonsuz derecede yücedir"

tarîkat-ı Muhammediye: Peygamber Efendimizin (a.s.m) yolu, sünneti

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lââyık ifadelerle anma

tesbihat: tesbihler;

Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lââyık ifadelerle anma

ubudiyet-i Muhammediye: Peygamber Efendimizin (a.s.m) Allah'a olan mükemmel kulluğu ve ibadeti

velâyet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin (a.s.m) velilik yönü

vird: devamlı yapılan zikir, dua

ziyade: çok, fazla

lâsaları ve çekirdekleri olan üç kelime-i mübarekeyi namazdan sonra otuzüçer defa okumak ne kadar kıymettar ve sevaplı olduğunu elbette anladınız.

Bu risalenin başında Birinci Meselesi namaza dair güzel bir ders olduğu gibi, hiç düşünmediğim halde, adeta ihtiyarsız olarak, onun âhiri de namaz tesbihatına dair ehemmiyetli bir ders oldu.

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ أَنْعَامِهِ ١

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ

الْحَكِيمُ ٢

١ "Verdiği nimetler üzerine Allah'a hamd olsun."

٢ "Seni her türlü noksandan tenzih ederiz, Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın." Bakara Sûresi, 2:32.

âhir: son
ehemmiyetli: önemli
hülâsa: öz, özet
kelime-i mübareke:

mübarek kelime
kıymettar: kıymetli, değerli
tesbihat: tesbihler;

Allah'ı her türlü kusurağdan yüce tutarak şanına lâayık ifadelerle anma

Tesbihattaki birlik sırrı

(On Yedinci Lem'a,
"Dokuzuncu Nota"dan)

Mehâsin-i ubudiyetin binlerinden yalnız buna bak ki, Nebî Aleyhisselâm, ubudiyet cihetiyle muvahhidînin kalblerini iyd ve Cuma ve cemaat namazlarında ittihad ettiriyor ve dillerini bir kelimedede cem ediyor. Öyle bir surette ki, şu insan, Mâbûd-u Ezelînin azamet-i hitabına, hadsiz kalblerden ve dillerden çıkan sesler, dualar, zikirlerle mukabele ediyor. O sesler, dualar, zikirler birbirine tesanüd ederek ve birbirine yardım edip ittifak ederek öyle geniş bir suret-

azamet-i hitap: büyük hitab
cem etmek: toplamak
cemaat: topluluk
cihet: taraf, yön
hadsiz: sınırsız
ittifak: anlaşma, birlik
ittihad: birlik, birleşme
iyd: bayram

Mâbûd-u Ezeli: varlığının başlangıcı olmayan ve sadece kendisine ibadet edilmesi gereken Allah
mehâsin-i ubudiyet: ibadetin kazandırdığı iyilik ve güzellikler
mukabele eden: karşılık veren

muvahhidîn: Allah'ın varlığına ve birliğe inananlar
Nebî Aleyhisselâm: Hz. Muhammed (a.s.m.)
suret: şekil, biçim
tesanüd: dayanışma
ubudiyet: kulluk
zikir: Allah'ı anma

te Mâbûd-u Ezelînin ulûhiyetine karşı bir ubudiyet gösteriyor ki, güya küre-i arz kendisi o zikri söylüyor, o duayı ediyor ve aktârıyla namaz kılıyor ve etrafıyla, semâvâtın fevkinde izzet ve azametle nâzil olan

¹ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ emrini, küre-i arz imtisal ediyor. Bu sırr-ı ittihad ile, kâinat içinde bir zerre gibi zayıf, küçük bir mahlûk olan şu insan, ubudiyetin azameti cihetiyle Hâlık-ı Arz ve Semâvâtın mahbub bir abdi ve ar-

¹ "Namazı dos doğru kılın." Bakara Sûresi, 2:43, 83, 110; Nisâ Sûresi, 4:77,103; En'am Sûresi, 6:72; Yûnus Sûresi, 10:87; Hac Sûresi, 22:78; Nûr Sûresi, 24:56; Rûm Sûresi, 30:31; Mücadele Sûresi, 58:13; Müzemmil Sûresi, 73:20.

abd: kul
aktâr: bölgeler
arz: yeryüzü, dünya
azamet: büyüklük
cihet: taraf, yön
fevkinde: üstünde
Hâlık-ı Arz: yerin yaratıcısı olan Allah
imtisal etmek: boyun eğmek, sıkıca sarılmak

izzet: değer, itibar, yücelik
kâinat: evren
küre-i arz: yerküre
Mâbûd-u Ezelî: varlığının başlangıcı olmayan ve sadece kendisine ibadet edilmesi gereken Allah
mahbub: sevgili
mahlûk: varlık

nâzil olan: inen
semâvât: gökler
sırr-ı ittihad: birlikteki sır, espri
suret: şekil, biçim
ubudiyet: kulluk
ulûhiyet: ilâhlık, ibadete ve itaat edilmeye lâayık olma
zerre: atom
zikir: Allah'ı anma

zın halifesi, sultanı ve hayvânâtın reisi ve hilkat-i kâinatın neticesi ve gayesi oluyor.

Evet, eğer namazların arkasında, hususan bayram namazlarında, bir anda *Allahu ekber* diyen yüzer milyon insanların sesleri, âlem-i gaybda ittihad ettikleri gibi, âlem-i şهادette dahi birbiriyle ittihad edip içtima etse, küre-i arz tamamıyla büyük bir insan olup, azametine nisbeten büyük bir sadâ ile söylediği *Allahu ekber*'e müsavî geldiğinden, o muvahhidînin ittihadıyla bir anda *Allahu ekber* demeleri, küre-i arzın büyük bir *Allahu ekber*'i hükümüne geçiyor. Adeta bayram namazlarında âlem-i İslâmın zikir ve tesbihiyle zemin

âlem-i gayb: gayb âlemi, görünmeyen âlem
âlem-i İslâm: İslâm dünyası
âlem-i şهادet: görünen âlem
Allahu ekber: Allah en büyüktür
arz: yeryüzü, dünya
azamet: büyüklük
halife: yeryüzünde Allah'ın emirlerini

yerine getirip O'nun namına tasarruflarda bulunan ve varlıklar üzerinde O'nun adına egemen olan insan
hayvânât: hayvanlar
hilkat-i kâinat: evrenin yaratılışı
hususan: özellikle
içtima etmek: toplanmak

ittihad: birlik, birleşme
küre-i arz: yerküre, dünya
muvahhidîn: Allah'ın varlığına ve birliğe inananlar
müsavî: eşit, denk
netice: son, sonuç
nisbeten: oranla
reis: başkan, lider
sadâ: ses
zikir: Allah'ı anma

zelzele-i kübrâya mazhar olup, aktâr ve etrafıyla *Allahu ekber* deyip, kıblesi olan Kâbe-i Mükerreremenin samimî kalbiyle niyet edip, Mekke ağzıyla, Cebel-i Arefe diliyle *Allahu ekber* diyerek, o tek kelime, etraf-ı arzdeki umum mü'minlerin mağaramisal ağızlarındaki havada temessül ediyor. Birtak *Allahu ekber* kelimesinin aks-i sadâsıyla hadsiz *Allahu ekber* vuku bulduğu gibi, o makbul zikir ve tekbir, semâvâtı dahi çınlatıp berzah âlemlerine de temevvüç ederek sadâ veriyor.

aks-i sadâ: sesin yankılanması

aktâr: bölgeler

Allahu ekber: Allah en büyüktür

berzah âlemi: öldükten sonra ruhların gittiği, dünya ile âhiret arasındaki âlem

Cebel-i Arefe: Arafat Dağı

etraf-ı arz: dünyanın çevresi

hadsiz: sınırsız

Kâbe-i Mükerreme: şânı yüce Kâbe

kible: namaza başlarken yönelinen ta-

raf; Kâbe'nin bulunduğu Mekke şehri

mağaramisal: mağara gibi

makbul: kabul edilen

mazhar olma: eriş-tirme

Mekke: Suudi Arabistan'ın en büyük şehri. Hz. Muhammed'in doğduğu, içinde Kâbe bulunan ve Kur'an'ın indirilmeye başlandığı kutsal şehir

mü'min: Allah'a inanana

sadâ: ses

semâvât: gökler

tekbir: "Allah en büyüktür" mânâsına gelen "Allahu Ekber" ifadesini söylemek

temessül etmek: belirlemek, görünmek

temevvüç etmek: dalgalanmak, çalkalanmak

umum: bütün

vuku bulmak: gerçekleşmek, meydana gelmek

zelzele-i kübrâ: büyük deprem, kıyamet

zikir: Allah'ı anma

İşte, bu arzı böyle kendine sâcid¹ ve âbid ve ibâdına mescid² ve mahlûklarına beşik³ ve kendine müsebbih⁴ ve mükebbir eden Zât-ı Zülcelâlê, yerin zerrâtı adedince hamd ve tesbih ve tekbir edip ve mevcudatı adedince hamd ediyoruz ki, bize bu nevi ubudiyeti ders veren Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmina ümmet eylemiş.

¹ bk. Ra'd Sûresi, 13:15; Nahl Sûresi, 16:49; Hac Sûresi, 22:18.

² bk. Buhârî, Salât 56; Tirmizî, Salât 119; Ebû Dâvûd, Salât 24; ibni Mâce, Mesâcid 4.

³ bk. Bakara Sûresi, 2:22; Tâhâ Sûresi, 20:53; Zuhurf Sûresi 43:10; Nebe Sûresi, 78:6.

⁴ bk. Fatiha Sûresi, 1:2; En'am Sûresi, 6:1; İsrâ Sûresi, 17:44; Kehf Sûresi, 18:1; Cum'a Sûresi, 62:1.

âbid: ibadet eden, kul

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

arz: yeryüzü

hamd: övgü ve şükür

ibâd: kullar

mahlûklar: varlıklar

mevcudat: varlıklar

mükebbir: tekbir getiren, "Allahü ekber" diyen

müsebbih: tesbih eden; Allah'ı, yüce şanına lâyık ifadelerle anan

nevi: çeşit, tür

Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

sâcid: secde eden

tekbir: "Allah en büyüktür" mânâsına gelen "Allahu Ekber" ifadesini söyle-

mek

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lâyık ifadelerle anma

ubudiyet: kulluk

ümmet: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

Zât-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi Allah

zerrât: atomlar

Namazda tekbirlerin tekrarının hikmeti

(On Altıncı Söz'den)

DÖRDÜNCÜ ŞUA

İşte, ey tenbel nefsim! Bir nevi mirac hükmünde olan namazın hakikati, sabık temsilde bir nefer mahz-ı lütuf olarak huzur-u şahaneye kabulü gibi, mahz-ı rahmet olarak Zât-ı Celîl-i Zülcemâl ve Mâbûd-u Cemîl-i Zülcelâlin huzuruna kabulündür. *Allahu ekber* deyip, mânen ve hayalen veya niyeten iki cihandan geçip, kayd-ı maddiyattan tecerrüd edip, bir mertebe-i külliye-i ubûdiyete veya küllînin bir gölgesine

Allahu ekber: Allah en büyüktür
huzur-u şahane: padişahın huzuru
kayd-ı maddiyat: maddi kayıt, bağ
külfî: büyük, kapsamlı
Mâbûd-u Cemîl-i Zülcelâl: sonsuz haşmet ve güzellik sahibi, kendisine i-

badet edilen Allah
mahz-ı lütuf: ikram ve iyiliğin tâ kendisi
mahz-ı rahmet: rahmetin tâ kendisi
mertebe-i külliye-i ubûdiyet: Allah'a kulluğun büyük ve kapsamlı mertebesi
mirac: yükseliş, Allah'ın huzuruna çıkma

nefer: asker, er
nevi: çeşit, tür
sabık: önceki
tecerrüd: sıyrılma
temsil: kıyaslama tarzında benzetme, analogi
Zât-ı Celîl-i Zülcemâl: sonsuz güzellik ve haşmet sahibi Zât, Allah

veya bir suretine çıkıp, bir nevi huzura müşerref olup, **إِيَّاكَ نَعْبُدُ**¹ hitabına—herkesin kabiliyeti nisbetinde—bir mazhariyet-i azîmedir. Adeta, harekât-ı salâtiyede tekrarla *Allahu ekber*, *Allahu ekber* demekle kat'-ı meratip ve terakkiyat-ı mâneviyeye ve cüz'iyattan devâir-i külliye çıkmasına bir işarettir ve marifetimiz haricindeki kemâlât-ı kibriyâsının mücmel bir ünvanıdır. Güya herbir *Allahu ekber* bir basamak-ı miraciye'yi kat'ına işarettir. İşte, şu hakikat-i salâttan mânen veya niyeten veya tasavvuren veya hayalen bir gölgesine, bir şuât-

¹ "Yalnız Sana ibadet ederiz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

Allahu ekber: Allah en büyüktür
basamak-ı miraciye: mirac basamağı
cüz'iyat: küçüklük ve ferdî şeyler
devâir-i külliye: geniş ve kapsamlı daireler
hakikat-i salât: namazın hakikati
harekât-ı salâtiye:

namazın hareketleri
kat': aşma, yükselme
kat'-ı meratip: mertebeleri aşma
kemâlât-ı kibriya: Cenab-ı Allah'ın büyüklüğünün mü-kemmelliği
mânen: mânevî olarak
mazhariyet-i azî-

me: büyük mazhariyet, nailiyet
mücmel: kısa, öz
müşerref olma: şereflenme
nevi: çeşit, tür
nisbet: oran
tasavvuren: hayal ederek, düşünerek
terakkiyat-ı mâneviye: mânevî ilerleme, yükselme

na mazhariyet dahi büyük bir saadettir.

İşte, hacda pek kesretli *Allahu ekber* denilmesi şu sırdandır. Çünkü, hacc-ı şerif, bil'asale herkes için bir mertebe-i külliyyede bir ubûdiyettir. Nasıl ki bir nefer, bayram gibi bir yevm-i mahsusta, ferik dairesinde, bir ferik gibi padişahın bayramına gider ve lütfuna mazhar olur. Öyle de, bir hacı, ne kadar âmi de olsa, kat'-ı meratip etmiş bir velî gibi, umum aktâr-ı arzın Rabb-i Azîmi ünvanıyla Rabbine müteveccihdir, bir ubûdiyet-i külliye ile müşerreftir. Elbette, hac miftahıyla açılan meratib-i külliye-i

aktâr-ı arz: dünya-
nın dört bir yanı

Allahu ekber: Allah
en büyüktür

âmi: cahil

bil'asale: bizzat

ferik: general

hacc-ı şerif: şerefli
hac ibadeti

**kat'-ı meratip et-
mek:** mertebeleri
aşmak, mânen yük-
seltmek

kesretli: çoklukla

lütuf: iyilik, ikram,
bağış

mazhariyet: nail ol-
ma, erişme

mertebe-i külliye:
geniş ve kapsamlı
mertebe

miftah: anahtar

müşerref: şereflen-
miş

müteveccih: yönel-
miş

nefer: asker, er

Rabb-i Azîm: her bir
varlığa yaratılış ga-
yelerine ulaşmaları
için muhtaç olduğu

şeyleri veren, onları
terbiye edip idaresi
ve egemenliği altın-
da bulunduran yüce
Allah

saadet: mutluluk

şuâ: ışık, parlıltı

ubûdiyet: kulluk

ubûdiyet-i külliye:
büyük, kapsamlı ve
umumî kulluk

umum: bütün

velî: Allah dostu

yevm-i mahsus: ö-
zel gün

Rububiyet ve dürbünüyle nazarına görünen âfâk-ı azamet-i Ulûhiyet ve şeâiriyle kalbine ve hayaline gittikçe genişlenen devâir-i ubûdiyet ve meratib-i kibriyâ ve ufk-u tecelliyatın verdiği hararet, hayret ve dehşet ve heybet-i Rububiyet *Allahu ekber, Allahu ekber* ile teskin edilebilir. Ve onunla, o meratib-i münkeşife-i meşhude veya mutasavvere ilân edilebilir.

Hacdan sonra, şu mânâ-yı ulvî ve küllî muhtelif derecelerde, bayram namazında, yağmur namazında, husuf, küsuf namazın-

âfâk-ı azamet-i

Ulûhiyet: Cenab-ı Allah'ın ilâhlığının büyüklüğünün ufukları

Allahu ekber: Allah en büyüktür

devâir-i ubûdiyet: kulluk daireleri

hararet: sıcaklık, ısı

heybet-i Rububiyet: Allah'ın rububiyetinin heybeti

husuf: ay tutulması

küsuf: güneş tutulması

mânâ-yı ulvî ve küllî: yüce ve kap-

samlı mânâ

meratib-i kibriyâ:

Cenab-ı Allah'ın büyüklüğünün mertebeleri

meratib-i külliye-i

Rububiyet: Rububiyetin geniş, kapsamlı mertebeleri; Allah'ın herbir varlığa yaratılış gayelerine ulaşmaları için muhtaç olduğu şeyleri vermesinin, onları terbiye edip idaresi ve egemenliği altında bulun-

durmasının mertebeleri

meratib-i münkeşife-i meşhude:

biz-zat görerek açığa çıkmış mertebeler

muhtelif: çeşitli

mutasavvere: hayalen, tasavvur ederek

nazar: bakış

şeâir: işaretler

teskin: yatıştırma, sakinleştirme

ufk-u tecelliyat: tecellîlerin, yansımaların ufku

da, cemaatle kılınan namazda bulunur. İşte, şeâir-i İslâmiyenin, velev sünnet kabilinden dahi olsa ehemmiyeti şu sırdandır.

kabil: gibi
sünnet: Peygamberimizin söz, fiil ve hareketlerine

dayanan yüce prensipler
şeâir-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş

işaretler, iş ve ibadetler
velev: hatta

Sahabeler tesbihatta neler hissederdi?

(Yirmi Yedinci Söz'ün
Zeyli'nden)

Bir zaman kalbime geldi: Niçin Muhyidin-i Arabî gibi harika zatlar Sahâbelere yetişemiyorlar? Sonra, namaz içinde

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى¹ derken, şu kelimenin mânâsı inkişaf etti. Tam mânâsıyla değil, fakat bir parça hakikati göründü. Kalben dedim: “Keşke birtek namaza bu kelime gibi muvaffak olsaydım, bir sene ibadetten daha iyiydi.” Namazdan sonra anladım ki, o hatıra ve o hal, Sahâbelerin ibadetteki derecelerine yetişilmediğine bir irşaddır.

¹ Herşeyden nihayetsiz derecede yüce olan Rabbimi bütün noksanlardan tenzih ederim.

hakikat: gerçek ve doğru

inkişaf: açılmak, gelişme göstermek, uyarma

irşad: doğru yolu gösterme, uyarma

muvaffak: başarılı
Sahâbe: Peygamberimizi (a.s.m.)

dünya gözüyle görüp onun yolundan giden Müslümanlar

Evet, Kur'ân-ı Hakîmin envârıyla hasıl olan o inkılâb-ı azîm-i içtimaîde ezdad birbirinden çıkıp ayrılırken, şerler bütün tevâbiyle, zulümâtıyla ve teferruâtıyla; ve hayır ve kemâlât bütün envârıyla ve netâiciyle karşı karşıya gelip, bir vaziyette, müheyyiç bir zamanda, her zikir ve tesbih, bütün mânâsının tabakatını turfanda ve taravetli ve taze ve genç bir surette ifade ettiği gibi, o inkılâb-ı azîmin tarrakası altında olan insanların bütün hissiyâtını, letâif-i mâneviyesini uyandırmış. Hattâ, vehim ve hayal ve sır gibi duygular hüşyar ve müteyakkız bir surette, o zikir, o tesbihlerdeki mütead-

envâr: nurlar

ezdad: zıtlar

hasıl olan: ortaya çıkan

hissiyât: hisler, duygular

hüşyar: uyanık

inkılâb-ı azîm: büyük değişim

inkılâb-ı azîm-i içti-

maî: toplum hayatında meydana gelen büyük değişim

kemâlât: mükemmellikler, kusursuz-

luklar, üstün özellikler

letaif-i mâneviye: mânevî lâtifeler, insandaki mânevî duygular

müheyyiç: heyecan verici

müteyakkız: uyanık, tetikte

netâic: sonuçlar

suret: şekil, biçim

şer: kötülük, fenalık

tabakat: tabakalar, dereceler

taravet: tazelik

tarraka: gümbürtü

teferruât: ayrıntılar

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce

tutarak şanına layık ifadelerle anma

tevâbi: bağlı olanlar, uyanlar

turfanda: yeni, taze

vehim: zan, şüphe, kuruntu

zikir: Allah'ı anma

zulümât: karanlıklar

dit mânâları kendi zevklerine göre alır, emer. İşte, şu hikmete binaen, bütün hissiyatları uyanık ve letâifleri hüşyar olan Sahâbeler, envâr-ı imaniye ve tesbihiyeyi câmi' olan kelimât-ı mübarekeyi dedikleri vakit, kelimenin bütün mânâsıyla söyler ve bütün letâifiyle hisse alırlardı.

Halbuki, o infilâk ve inkılâptan sonra, git gide letâif uykuya ve havâs o hakaik noktasında gaflete düşüp, o kelimât-ı mübareke, meyveler gibi, git gide ülfet perdesiyle letafetini ve taravetini kaybeder. Adeta,

binaen: dayanarak
câmi': içine alan
envâr-ı imaniye ve tesbihiye: tesbihat ve imandan kaynaklanan nurlar
gaflet: umursamazlık, Allah'ın emir ve yasaklarından habersiz davranma
hakaik: hakikatler, gerçekler
havâs: hisler, duygular
hikmet: sebep, gaye, fayda
hissiyât: hisler,

duygular
hüşyar: uyanık
infilâk: patlama
inkılâb: değişim, dönüşüm
kelimât-ı mübareke: mübarek kelimeler
kemâlât: mükemmellikler, kusursuzluklar, üstün özellikler
letafet: güzellik, hoşluk
letâif: lâtifeler, insandaki ince duy-

gular
müteaddit: çeşitli, birçok
Sahâbe: Peygamberimizi (a.s.m.) dünya gözüyle görüp onun yolundan giden Müslümanlar
suret: şekil, biçim
taravet: tazelik
tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma
ülfet: alışkanlık
zikir: Allah'ı anma

sathîlik havasıyla kuruyor gibi, az bir yaşlık kalıyor ki, kuvvetli, tefekkürî bir ameliyatla ancak evvelki hali iade edilebilir. İşte, bundandır ki, kırk dakikada bir Sahâbenin kazandığı fazilete ve makama kırk günde, hattâ kırk senede başkası ancak yetişebilir.

fazilet: manevi
değer ve üstünlük
havâs: hisler, duy-
gular
Sahâbe: Peygam-

berimizi (a.s.m.)
dünya gözüyle gö-
rüp onun yolundan
giden Müslümanlar
sathî: yüzeysel

taravet: tazelik
tefekkürî: etraflıca
ve derinlemesine
düşünmeye ait

Tesbihatta zikredilen kelimelerdeki bereket

(Mesnevî-i Nuriye,
Hubâb'dan)

İ'lem ey zikreden ve namaz kılan kardeş!

ve مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ ² ve أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ¹

³ اَلْحَمْدُ لِلَّهِ gibi mübarek kelimelerle ilân ettiğin bir hüküm ve iddia ettiğin bir dâvâ ve işhad ettiğin bir itikad, lisanından çıkar çıkmaz, milyonlarca mü'minlerin tasdik ve şehadetlerine iktiran eder.

¹ Allah'tan başka ibadete lâayık hiçbir ilâh bulunmadığını şehadet ederim.

² Muhammed (a.s.m), Allah'ın resulüdür.

³ Ezelden ebede kadar her türlü hamd ve şükür ancak Allah'a aittir.

dâvâ: iddia

hüküm: bir hususla ilgili ortaya konulan kesin karar

iktiran etmek: yan yana bulunmak

işhad etmek: şahitlikte bulunduğunu ilân ve ifade etmek, şahit göstermek

itikad: sarsılmaz inanç

lisan: dil

mübarek: bereketli

tasdik: doğrulama

zikreden: Allah'ı anan

Ve keza, İslâmiyetin hak ve hakikat olduğuna ve hükümlerinin doğru ve sadık olduklarına delâlet eden bütün deliller, şahitler, burhanlar, senin o dâvânın ve itikadının hak olduğuna delâlet ederler.

Ve keza, söylediğin o mübarek ve mukaddes kelâmlara pek büyük yümünler, feyizler ve berekât-ı İlâhiye terettüp eder.

Ve keza, cumhur-u mü'minîn ve muvahhidînin o kelimât-ı mübarekeden kalben zevk ettikleri mâ-i hayatı ve şarâb-ı cenneti, sen de o mukaddes maşrabalardan içersin.

berekât-ı İlâhiye:

bereketli ve feyizli
İlâhî hediyeler

burhan: güçlü ve
sarsılmaz delil

cumhur-u mü'minîn: mü'minler topluluğu

dâvâ: iddia

delâlet etmek: delil
olmak

feyiz: bereket, bolluk

hak ve hakikat: tamamıyla doğru ve
gerçek

hak: doğru, gerçek

hüküm: bir hususla
ilgili ortaya konulan
kesin karar

itikad: sarsılmaz inanç

kalben: kalp yoluyla

kelâm: ifade, söz

kelimât-ı mübareke: mübarek ve
manevî değeri yüksek olan sözler

keza: bunun gibi

mâ-i hayat: hayat
suyu

maşraba: tas

mukaddes: kusur
ve noksandan uzak

muvahhidîn: Cenâb-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine inananlar

mübarek: bereketli

sadık: doğru

şarâb-ı Cennet: Cennet içeceği

şehadet: şahitlik

terettüp etme: ortaya çıkarma, netice
verme

yümün: feyiz, bereket

Tesbihatın önemi

(Kastamonu Lâhikası,
“70. Mektup”tan)

Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihatında tekâsül göstermesine binaen dedim:

Namazdan sonraki tesbihatlar tarikat-ı Muhammediyedir (a.s.m.) ve Velâyet-i Ahmediyenin (a.s.m.) evradıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki, risalete inkılâp eden velâyet-i Ahmediye (a.s.m.) bütün velâyetlerin fevkindedir. Öyle de, o velâyetin tarikatı ve o

binâen: dayanarak
ehemmiyet: önem
evrâd: virdler; devamlı yapılan zikirler
fevkinde: üstünde
hakikat: gerçek
inkılâp: dönüşüm, dönüşme
inkişaf: açığa çıkma, görünme
risalet: elçilik, peygamberlik
tarikat: Allah'a

ulaşmak için tutulan yol
tarikat-ı Muhammediye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) gösterdiği yol olan sünnet yolu
tekâsül: tembellik
tesbihat: Namazdan sonra Allah'ı bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün

kemâl sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözlerle anma
velâyet: velilik; mânevî mertebeler aşarak Allah'ın yakınlığını ve dostluğunu elde etme
velâyet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) velâyeti, veliliği

velâyet-i kübranın evrad-ı mahsusası olan namazın akabindeki tesbihat, o derece sair tarikatların ve evradların fevkindedir. Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki:

Nasıl zikir dairesinde bir mecliste veya-hut hatme-i Nakşiyede bir mescidde birbiriyle alâkadar heyet-i mecmuada nuranî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar bir zât namazdan sonra **سُبْحَانَ اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ** ¹ de-yip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin reisi olan zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâmın müvacehesinde yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde tesbih çektiklerini

¹ Allah bütün kusurlardan, noksan sıfatlardan, aczden ve şerikten münezzektir.

akabinde: deva-
mında

alâkadar: ilgili
Aleyhissalâtü

Vesselâm: Allah'ın
salât ve selâmı o-
nun üzerine olsun

daire-i zikir: zikir
daresi

evrad-ı mahsusa:
özel virdler, zikirler

hatme-i Nakşiye:

Nakşî tarikatında
belli kurallar çerçe-
vesinde topluca ic-
ra edilen bir zikir ve
dua biçimi

heyet-i mecmua:
hepsi; ferdlerin ta-
mamı

hüşyar: uyanık

sair: diğer, başka

velâyet-i kübrâ: en
büyük velîlik; tarikat
berzahına uğrama-
dan, zahirden haki-
kate geçen ve pey-
gamber varisliğin-
den gelen velîlik

Zât-ı Ahmediye:
Peygamber Efendi-
mizin (a.s.m.) zâtı,
kendisi

mânen hisseder. O azamet ve ulviyetle
 سُبْحَانَ اللَّهِ, سُبْحَانَ اللَّهِ der. Sonra o serzâkirin
 emr-i mânevîsiyle, ona ittibaen الْحَمْدُ لِلَّهِ
 1 dediği vakit, o halka-i zikrin ve o
 çok geniş dairesi bulunan hatme-i Ahmedi-
 yenin (aleyhissalâtü vesselâm) dairesinde
 yüz milyon müridlerin الْحَمْدُ لِلَّهِ, الْحَمْدُ لِلَّهِ 'la-
 rından tezahür eden azametli bir hamdi dü-
 şünüp içinde الْحَمْدُ لِلَّهِ ile iştirak eder, ve hâ-
 kezâ 2 اللَّهُ أَكْبَرُ, اللَّهُ أَكْبَرُ ve duadan sonra

1 Bütün hamd, minnet ve şükürler Allah'a aittir.

2 Allah en büyüktür (Akla gelebilecek her şeyden daha büyüktür).

azamet: büyüklük, yücelik

emr-i mânevî: mânevî emir

hâkeza: böylece, bunun gibi

halka-i zikir: zikir halkası

hamd: şükür, övgü
hatme-i Ahmediye: Peygamberimizin

(a.s.m.) geniş halk kitleleriyle beraber belirli dua ve zikirleri yapıp bitirdiği oturma, zikir halkası

iştirak: katılma
ittibaen: tabi olarak, uyarak

mânen: mânevî yönden

mürîd: Allah'ın rızâ-

sına kavuşmayı isteyen, bir mürşidin talebesi

mûvacehe: mânen yüz yüze bulunma, karşısında olma
serzâkir: zikredenlerin başı

tezahür: meydana çıkma, görünme

ulviyet: yücelik

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹ otuz üç defa o tarikat-ı Ahmediyenin Aleyhissalâtü Vesselâm halka-i zikrinde ve hatme-i kübrasında o sabık mânâyla o ihvan-ı tarikatı nazara alıp o halkanın serzâkiri olan zât-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâma müteveccih olup,

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ² der, diye anladım ve hissettim ve hayalen gördüm. Demek tesbihat-ı salâtiyenin çok ehemmiyeti var.

¹ Allah'tan başka ilâh yoktur.

² Milyon kere salât ile milyon kere selâm Senin üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü.

Aleyhissalatü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
halka-i zikir: zikir halkası
hatme-i kübrâ: büyük ve geniş bir topluluğun belirli zikir ve duaları okuyup bitirdikleri otu-

rum veya zikir halkası
ihvan-ı tarikat: bir tarikata mensup kardeşler
müteveccih: yönelik, yönelmiş
nazara almak: dikkate almak
sabık: geçen, önceki

serzâkir: zikredenlerin başı
tarikât-ı Ahmediye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) tarikatı olan sünnet yolu
Zât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) zâtı, kendisi

(Mesnevî-i Nûriye,
Habbe'den bir parça)

İ'lem eyyühe'l-aziz!

سُبْحَانَ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، اللَّهُ أَكْبَرُ¹

Bu üç mukaddes cümlelerin faidelerini ve mahall-i istimallerini dinle:

1. Kalbinde hayat bulunan bir insan, kâinata, âleme bakarken, idrâkinden âciz, bilhassa şu boşlukta yapılan İlâhî manevraları görmekle hayretler içinde kalır. İşte bu gibi hayret ve dehşet-engiz vaziyetleri, ancak 2 سُبْحَانَ اللَّهِ cümlesinden nebean eden mâ-i zülâli içmekle o hayret ateşi söner.

¹ Allah bütün kusurlardan, noksan sıfatlardan, aczden ve şerikten münezzehtir. Bütün hamd, minnet ve şükürler Allah'a aittir. Allah her şeyden büyüktür.

² Allah bütün kusurlardan, noksan sıfatlardan, aczden ve şerikten münezzehtir.

âciz: güçsüz

âlem: evren

bilhassa: özellikle

dehşetengiz:

dehşet verici,

ürpertici

idrâk: anlayış,

kavrayış

ilâhî: Allah tarafın-
dan yapılan

kâinat: evren, yaratılmış herşey

mahall-i istimal:

kullanma yeri

mukaddes: kusur
ve eksiklikten uzak,
yüce

nebean etme: doğ-
ma, yerden çıkma,
kaynama

2. Aynı o insan, gördüğü leziz nimetlerden duyduğu zevkleri izhar etmekle, hamd ünvanı altında in'âmı nimette ve Mün'imi in'amda görmekle idame-i nimet ve tezyid-i lezzet talebinde bulunarak, “*Elhamdü lillâh*” cümlesiyle nîmetler definesini bulan adam gibi nefes alıyor.

3. Aynı o insan, mahlûkat-ı acibe ve harekât-ı garîbeden aklının tartamadığı ve zihninin içine alamadığı şeyleri gördüğü zaman, “*Allahü ekber*” demekle rahat bulur. Yani, Hâlıkı daha azîm ve daha büyüktür. Onların halk ve tedbirleri kendisine ağır değildir.

Allahu ekber:

“Allah en büyüktür”
azîm: büyük, yüce
elhamdü lillâh: “ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Allah’a mahsustur”

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

hamd: övgü ve şükür

harekât-ı garîbe: hayret verici, şa-

şırtıcı hareketler

idame-i nimet: nimetin, ihsan ve lütfun devamı, sürdürülmesi

in'âm: nimetlendirme

izhar etmek: göstermek, açığa çıkarmak

mahlûkat-ı acibe: şaşırtıcı mahlûklar, harika yaratıklar, varlıklar

mâ-i zülâl: saf, temiz, soğuk ve tatlı su

Mün'im: gerçek nimet verici olan Allah

nimet: hayat için lâzım olan her şey; iyilik, lütuf, ihsan

tedbir: çekip çevirme, ihtiyacını karşılama

tezyid-i lezzet: lezzeti arttırma, fazla-laştırma

Tesbihattaki kelimelerin fazileti

(Yirminci Mektup'tan)

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
يُخَيِّ وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَالْإِلَهُ الْمَصِيرُ¹

SABAḤ ve akşam namazından sonra tekrarı pek çok fazileti bulunan² ve bir rivâyet-i sahîhada İsm-i Âzam mertebesini

¹ Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla "Allah'tan başka ibadete lâayk hiçbir ilâh yoktur. O birdir; Onun hiçbir şeriki yoktur. Mülk Ona ait, hamd Ona mahsustur. Hayatı veren de Odur, ölümü veren de Odur. O, kendisine asla ölüm ârız olmayan Hayy-ı Ezelîdir. Bütün hayır Onun elindedir. O herşeye hakkıyla kâdirdir. Herşeyin ve herkesin dönüşü de Onadır." Buharî, Ezân: 155; Teheccüd: 21; Müslim, Zikir: 28, 30, 74, 75, 76; Tirmizî, Mevâkıt: 108; Hac: 104; Nesâî, Sehiy: 83-86; İbni Mâce, Dua: 10, 14, 16; Ebû Dâvud, Menâsik: 56; Dârîmî, Salât: 88, 90; *Muvatta'*, Hac: 127, 243; Kur'an: 20, 22; *Müsned*, 1:47; 2:5; 3:320; 4:4; 5:191.

² bk. *Müsned*, 4:60; 5:415; *Mecmeu'z-Zevâid*, 10:107.

fazilet: mânevî değer ve üstünlük

İsm-i Âzam: Cenâb-ı Hakkın binbir isminden en büyük

ve mânâca diğer isimleri kuşatmış olanı

mertebe: derece
rivâyet-i sahîha:

doğruluğu ve Peygamberimize ait olduğu şüphe götürmeyen rivâyet, hadis

taşıyan¹ şu cümle-i tevhidiyenin on bir kelimesi var. Herbir kelimesinde, hem birer müjde ve beşaret, hem birer mertebe-i tevhîd-i rubûbiyet, hem bir İsm-i Âzam noktasında bir kibriyâ-i vahdet ve bir kemâl-i vahdâniyet vardır.

¹ bk. *İbni Mâce*, Duâ, 9.

beşaret: müjde, sevindirici haber

cümle-i tevhidiye: tevhid cümlesi; her şeyin bir olan Allah'a ait olduğunu bildiren cümle

İsm-i Âzam: Cenâb-ı Hakkın binbir isminden en büyük

ve mânâca diğer isimleri kuşatmış olanı

kemâl-i vahdâniyet: Allah'ın sonsuz birliği

kibriyâ-i vahdet: Cenâb-ı Hakkın birliğinin büyüklük ve

azameti

mertebe-i tevhîd-i

Rububiyet: varlık âleminin terbiye, tedbir ve idaresindeki birlik ve bu birliğin bir olan Allah'tan gelmesini bilme mertebesi

Tâdil-i erkâna ve tesbihata azamâ dikkat

(Yirmi Dokuzuncu Mektubun
Zeyli'nden)

*Bu küçücük zeylin büyük bir ehemmiyeti
var. Herkese menfaatlidir.*

CENÂB-I HAKKA vâsıl olacak tarikler pek çoktur. Bütün hak tarikler Kur'ân'dan alınmıştır. Fakat tarikatlerin bazısı, bazısından daha kısa, daha selâmetli, daha umumiyetli oluyor. O tarikler içinde, kâsır feh-mimle Kur'ân'dan istifade ettiğim “acz ve

acz: âcizlik, güçsüz-
lük

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
şeref ve yücelik sa-
hibi Allah

ehemmiyet: önem

feh-m: anlayış, kav-
rayış

hak: doğru, gerçek

istifade: faydalan-
ma

kâsır: eksik, noksan

menfaat: yarar, fay-
da

selâmetli: güvenli,
esenlikli

tarik: yol

tarikât: mânevî iler-
lemeye götüren yol

umumiyetli: genel,
kapsayıcı

vâsıl olmak: ulaş-
mak

zeyl: ek, ilâve

fakr ve şefkat ve tefekkür” tarikidir.

Evet, acz dahi, aşk gibi, belki daha eslem bir tariktir ki, ubûdiyet tarikiyle mahbubiyete kadar gider. Fakr dahi Rahmân ismine isal eder. Hem şefkat dahi, aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir tariktir ki, Rahîm ismine isal eder. Hem tefekkür dahi, aşk gibi, belki daha zengin, daha parlak bir tariktir ki, Hakîm ismine isal eder.

Şu tarik, hafî tarikler misillü, “letâif-i aşere” gibi on hatve değil; ve tarik-i cehriye gibi “nüfus-u seb’a” yedi mertebeye atılan

acz: âcizlik, güçsüzlük

eslem: en selâmetli, en güvenli

fakr: fakirlik, ihtiyaç hâli

hafî: gizli

Hakîm: herşeyi hikmetle, belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratan Allah

hatve: basamak, mertebe

isal etmek: ulaştır-

mak

letâif-i aşere: on lâ-tife veya duygu

mahbubiyet: sevgili olma; Allah'ın muhabbetine erişme

misillü: gibi

nüfus-u seb'a: nefsin yedi mertebesi

Rahîm: rahmeti her bir varlıkta tecelli eden, sonsuz şefkat ve merhamet sahibi Allah

Rahmân: rahmeti bütün varlıkları kap-

layan sonsuz şefkat ve merhamet sahibi Allah

şefkat: içten ve karşılıksız merhamet, sevgi

tarik: yol

tarik-i cehriye: açık olarak ve yüksek sesle zikir eden tarikat

tefekkür: Allah'ı tanımayı sonuç verecek şekilde varlıklar üzerinde düşünme

ubûdiyet: kulluk

adımlar değil; belki Dört Hatveden ibaret-
tir. Tarikatten ziyade hakikattir, şeriattir.

Yanlış anlaşılmasın; acz ve fakr ve kusu-
runu Cenâb-ı Hakka karşı görmek demek-
tir. Yoksa onları yapmak veya halka gös-
termek demek değildir.

Şu kısa tarikin evrâdı, ittibâ-ı sünnettir;
ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve
bilhassa, namazı tâdil-i erkânla kılmak, na-
mazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.

acz: âcizlik, güçsüz-
lük

bilhassa: özellikle

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
şeref ve yücelik sa-
hibi Allah

evrâd: zikirler

fakr: fakirlik, ihtiyaç
hâli

ferâiz: farzlar, Al-
lah'ın kesin emirleri

hakikat: gerçek,

doğru

hatve: basamak,
mertebe

ittibâ-ı sünnet: Hz.
Peygamberin sün-
netine uyma

kebâir: büyük gü-
nahlar

şeriat: Allah tarafın-
dan bildirilen hü-
kümelerin hepsi

tâdil-i erkân: nama-

zı şartlarına uygun
şekilde kılma ve rü-
ku ve secde gibi te-
mel esasların ara-
sında biraz bekle-
me

tarik: yol

tesbihat: Allah'ı her
türlü kusurdan yüce
tutarak şanına lâ-
yık, ifadelerle anma

ziyade: fazla, çok

Tesbihattaki salâvatın mânası

(Yirmi Sekizinci Lem'a'dan)

Sekizinci Nükte

Bu da güzeldir

أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ¹

cümlesi namaz tesbihatında okunurken inkişaf eden lâtif bir nükteyi uzaktan uzağa gördüm. Tamamını tutamadım, fakat işaret nev'inden bir iki cümlesini söyleyeceğim.

Gördüm ki, gece âlemi, dünyanın yeni açılmış bir menzili gibidir. Yatsı namazında o âleme girdim. Hayalin fevkalâde inbisa-

¹ Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun, ey Allah'ın Resulü.

âlem: dünya

fevkalâde: olağan-üstü

inbisat: genişleme, yayılma

inkişaf eden: açığa

çıkan

lâtif: güzel, hoş

menzil: yer, mekân

nev': çeşit, tür

nükte: derin ve ince

anlamli söz

tesbihat: Allah'ı her

türlü kusurdan yüce

tutarak şanına layık

ifadelerle anma

tından ve mahiyet-i insaniyenin bütün dünya ile alâkadarlığından, koca dünyayı, o gecede bir menzil gibi gördüm. Zihayatlar ve insanlar o derece küçüldüler, görünmeyecek derecede küçüldüler. Yalnız o menzili şenlendiren ve ünsiyetlendiren ve nurlandıran tek şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediyeyi (a.s.m.) hayalen müşahede ettim. Bir adam yeni bir menzile girdiği zaman menzildeki zatlara selâm ettiği gibi, “Binler selâm HASIYE sana, yâ Resulallah”

HASIYE Zât-ı Ahmediyeye (a.s.m.) gelen rahmet, umum ümmetin ebedî zamandaki ihtiyâcâtına bakıyor. Onun için, gayr-ı mütenâhi salât yerindedir. Acaba, dünya gibi koca, ➔

alâkadar: alakalı, ilgili

ebedi: sonsuz

gaflet: Allah'ın emir ve yasaklarına duyarsız davranma hâli

gayr-ı mütenâhi: sınırsız, sonsuz

hâlf: ıssız

haşiyeye: dipnot

hayalen: hayal ederek

ihtiyâcât: ihtiyaclar

mahiyet-i insaniye:

insana ait temel özellik, insanın temel yapısı

menzil: yer, mekân

müşahede etmek: gözlemlemek

rahmet: ilâhî şefkat ve merhamet

salât: Peygamberimiz için yapılan dua

şahsiyet-i mâneviye-i Muhammediye: Hz. Muhammed'in (a.s.m.) mânevî şahsiyeti, varlığı

umum: bütün

ümme: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

ünsiyet: cana yakın, dost

vahşetli: ürkütücü

yâ Resulullah: ey Allah'ın Resûlü

Zât-ı Ahmediye:

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) zâtı, kendisi

zihayat: canlı

demeye bir arzuyu içimde coşar buldum. Güya bütün ins ve cinnin adedince selâm ediyorum. Yani, sana tecdid-i biat edip, memuriyetini kabul ve getirdiğin kanunlarına itaat ve evâmirine teslim ve taarruzu-muzdan selâmet bulacağını selâmla ifade

► büyük ve gafletle karanlıklı, vahşetli ve hâlî bir haneye birisi girse, ne kadar tedehhüş, tevahhuş, telâş eder, Ve birden o haneyi tenvir ederek enîs, mûnis, habib, mahbub bir yaver-i ekrem, sadırda görünüp, o hanenin mâlik-i rahîm-i kerîmini, o hanenin her eşyasıyla tarif edip tanıttırsa, ne kadar sevinç, ünsiyet, sürur, ışık, ferah verdiğini kıyas ediniz, Zât-ı Risaletteki salâvatın kıymetini ve lezzetini takdir ediniz.

enîs: cana yakın, dost

evâmir: emirler

ferah: rahatlık

gaflet: Allah'ın emir ve yasaklarına duyarsız davranma hâli

habib: sevgili

hâlî: ıssız

hane: ev

ins ve cin: insanlar ve cinler

itaat: emre uyma, boyun eğme

mahbub: sevgili

Mâlik-i Rahîm-i Kerîm: bol ihsan ve ikram sahibi; sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan

herşeyin sahibi Allah

memuriyet: emir altında oluş, emir ile hareket

mûnis: cana yakın, dost

sadır: en ileride, en başta, en yüksek yerde

salâvat: Peygamberimize edilen rahmet ve esenlik duası

selâmet: güven ve esenlik içinde olma

sürur: mutluluk, sevinç

taarruz: saygısız davranışta bulunma

takdir etmek: birşe-

yin değerini anlamak ve ilân etmek

tecdid-i biat: bağıllık sözünü yenileme

tedehhüş etmek: dehşete kapılmak, korkmak

tenvir etmek: aydınlatmak

tevahhuş etmek: korkmak, ürkmek

ünsiyet: cana yakın, dost

vahşetli: ürkütücü

yaver-i ekrem: çok değerli, yüksek şeref sahibi elçi

Zât-ı Risalet: Allah'ın elçisi olan zât, Hz. Muhammed (a.s.m.)

edip, benim dünyamın eczaları ve zîşuur mahlûkları olan umum cin ve insi konuşturup, herbirerlerinin namına bir selâmı, mezkûr mânâlarla takdim ettim.

Hem o getirdiği nur ve hediye ile benim bu dünyamı tenvir ettiği gibi, herkesin bu dünyadaki dünyalarını tenvir ediyor, nimetlendiriyor diye o hediyesine şâkirâne bir mukabele nev'inden, “Binler salâvat sana insin” dedim. Yani, “Senin bu iyiliğine karşı biz mukabele edemiyoruz. Belki Hâlıkımızın hazine-i rahmetinden gelen ve semâvat ehlinin adedince rahmetler sana gelmesini niyaz ile şükranımızı izhar ediyoruz” mânâsını hayalen hissettim.

ecza: kısımlar, bölümler

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

hayalen: hayal ederek

hazine-i rahmet: Allah'ın sonsuz rahmet hazinesi

ins ve cin: insanlar ve cinler

izhar etmek: göstermek

mahlûk: varlık

mezkûr: adı geçen, anılan

mukabele etmek: karşılık vermek

nev': çeşit, tür

nimetlendirmek: nimet vermek

niyaz: dua, yalvarış, yakarış

nur: aydınlık, ışık

rahmet: ilâhî şefkat ve merhamet

salâvat: Peygamberimize edilen

rahmet ve esenlik duası

semâvât ehli: ruhanî varlıklar, melekler

şâkirâne: şükrederek

şükran: minnettarlık, teşekkür

takdim etme: sunma

tenvir etmek: aydınlatmak

umum: bütün

zîşuur: şuur sahibi

O zât-ı Ahmediye (a.s.m.), ubudiyeti cihetiyle, halktan Hakka teveccühü hasebiyle, rahmet mânâsındaki salâtı ister. Risaleti cihetiyle, Haktan halka elçiliği haysiyetiyle selâm ister. Nasıl ki cin ve ins adedince selâma lâayık ve cin ve ins adedince umumî tecdid-i bâatı takdim ediyoruz. Öyle de, semâvat ehli adedince, hazine-i rahmetten, herbirinin namına bir salâta lâayıktır. Çünkü getirdiği nurla herbir şeyin kemâli görünür ve herbir mevcudun kıymeti tezahür eder ve herbir mahlûkun vazife-i Rabbâniyesi müşahade olunur ve herbir masnuda ki makasıd-ı İlâhiye tecellî eder. Onun için,

cihet: yön

cin ve ins: cinler ve insanlar

Hak: herşeyi hakkıyla yaratan, varlığı hak olan ve her hakkın sahibi olan Allah

hasebiyle: sebebiyle
haysiyetiyle: özelliğiyle

hazine-i rahmet: Allah'ın sonsuz rahmet hazinesi

kemâl: kusursuzluk, mükemmellik

mahlûk: varlık

makasıd-ı İlâhiye: İlâhî gayeler, istenilen şeyler

masnu: san'at eseri

mevcud: varlık

müşahade: gözlemleme

rahmet: İlâhî şefkat ve merhamet

risalet: peygamberlik, elçilik

salât: Peygamberimiz için yapılan dua

semâvât ehli: ruhanî varlıklar, melekler

tecellî etme: görünme, ortaya çıkma

teveccüh: ilgi, yönelme

tezahür etmek: görünmek, ortaya çıkmak

ubudiyet: kulluk

vazife-i Rabbâniye: her şeyin Rabbi olan Allah'a karşı yapılan görev

Zât-ı Ahmediye:

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) zâtı, kendisi

herbir şey, lisan-ı hal ile olduğu gibi, lisan-ı kâli de olsaydı, “Essalâtü vesselâmü aleyke yâ Resulallah” diyecekleri kat’î olduğundan, biz umum onların namına,

أَلْفُ أَلْفٍ صَلَاةٍ وَ أَلْفُ أَلْفٍ سَلَامٍ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ
بِعَدَدِ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَبِعَدَدِ الْمَلَائِكَةِ وَالتَّجُومِ¹

mânen deriz.

فَيَكْفِيكَ أَنَّ اللَّهَ صَلَّى بِنَفْسِهِ وَ أَمَلَاكُهُ صَلَّتْ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَتْ²

Said Nursî

¹ Cinler ve insanlar sayısınca, melekler ve yıldızlar adedin-ce milyonlar salât insin sana, ey Allah'ın Resûlü.

² Allah'ın bizzat sana salât etmesi yeter. Onun melekleri de Peygambere salât ve selâm ederler.

Essalâtü vesselâmü aleyke yâ Resulallah: Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun ey Al-

lah'ın Resûlü
kat'î: kesin
lisan-ı hal: hâl ve beden dili
lisan-ı kâl: söz ile

anlatım
mânen: mânevî olarak
umum: bütün

Namaz tesbihatının mânevî kazancı

(Kastamonu Lâhikası,
“81. Mektup”tan)

Namaz tesbihatının sırrına göre, nasıl ki namazdan sonra tesbih ve zikir ve tehlille bir hatme-i muazzama-i Muhammediye (a.s.m.) ve zikir ve tesbih eden ve rû-yi zemin kadar geniş bir halka-i tahmidat-ı Ahmediye (a.s.m.) dairesine tasavvuran ve niyeten girmek medâr-ı füyuzat olduğu gibi, ben ve biz de, Risale-i Nur’un geniş da-

halka-i tahmidat-ı

Ahmediye: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Allah’a hamdettiği hamd halkası

hatme-i muazzama-i Muhammediye:

Hiz. Muhammed’in (a.s.m.) belirli dua ve zikirleri yapıp bitirdiği oturum veya zikir halkası

medâr-ı füyuzat:

mânevî gıda, ilim ve nimetlerin kaynağı

niyeten: niyet ederek

rû-yi zemin: yeryüzü

tasavvuran: düşünerek, hayal kurarak

tehlil: “Allah’tan başka hiçbir ilâh

yoktur” mânâsındaki “lâ ilâhe illallah” sözünü söylemek

tesbihat: Namazdan sonra Allah’ı bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemâl sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözlerle anma

zikir eden: Allah’ı anan

ire-i dersinde ve halka-i envarında ders alan ve dua eden ve çalışan binler mâsum lisanların ve mübarek ihtiyarların dualarına ve a'mâl-i salihalarına hissedar olmak ve dualarına âmin demek hükmünde olarak, onlarla tayy-ı mekân ederek, hayalen omuz omuza, diz dize bulunmak hayaliyle ve niyetiyle ve tasavvuruyla kendimizi fevkalhad bahtiyar biliyoruz. Hususan âhir ömrümde böyle kıymettar, mâsum mânevî evlatları ve yüzer küçük Abdurrahman'ları bulmak, benim için dünyada bir cennet hayatı hükmüne geçiyor.

Geçen Ramazan-ı Şerifte, hastalığım münasebetiyle, herbir kardeşim benim hesabıma birer saat çalışmalarının pek büyük

a'mâl-i salih: salih amel, dinin emir ve yasaklarına uygun davranışlar

âhir: son

bahtiyar: talihli, mutlu

daire-i ders: ders dairesi

fevkalhad: sınırsız, son derece

halka-i envar: nur-lar halkası

hissedar: pay sahibi

husus: bilhassa, özellikle

kıymettar: kıymetli, değerli

lisan: dil

mâsum: suçsuz, günahsız

medâr-ı füyuzat: mânevî gıda, ilim ve nimetlerin kay-

nağı

münasebet: ilgi, bağlantı

tasavvur: tasarla-ma, zihinde canlan-dırma

tayy-ı mekân: me-kânı atlama; Allah'ın yardımıyla uzun bir mesafeyi kısa bir zamanda aş-mak, kat'etmek

neticesini aynelyakîn ve hakkalyakîn gördüğümünden, böyle duaları reddedilmez mâsumların ve mübarek ihtiyarların ve bahtiyar üstadlarının, benim hesabıma ara sıra lisanen ve kalben duaları ve çalışmaları, kalemleriyle yardımları, benim Risale-i Nur'a hizmetimin uhrevî bir netice-i bâkiyesini dünyada dahi bana gösterdi.

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي ¹

¹ Allah'a hamd olsun. Bu Rabbimin ihsânıdır.

aynelyakîn: gözlem ve müşahedeye dayanarak, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kesin bilme

hakkalyakîn: biz-zat yaşamak sure-

tiyle, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kesin bilme
mâsum: suçsuz, günahsız

mübarek: bereketli, değerli

bahtiyar: talihli,

mutlu

lisan: dil

kalben: kalp ile

uhrevî: âhirete dair, âhirete yönelik

netice-i bâkiye: ebedi, kalıcı meyve, sonuç

4. BÖLÜM

Miracın Hatırası: Tahiyyat

(Şuâlar'dan)

Altıncı Şuâ

Yalnız İki Nüktedir.

[Namazdaki teşehhüdde bulunan

التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ¹

ilâ âhirenin iki noktasına gelen iki suâle iki cevaptır. Teşehhüdün sâir hakikatlerinin

¹ “Bütün tahiyyeler, bütün mübarek şeyler, bütün salâvat ve duâlar ve bütün kelimat-ı tayyibe Allah’a mahsustur.” Bu-hari, Ezân: 148, 150, el-Amel Fi’s-Salât: 4, İsti’zân: 3, 28, Da’avât: 16, Tevhîd: 5; *Müslim*, Salât: 56, 60, 62; *Ebû Dâvud*, Salât: 178; *Tirmizî*, Salât: 100, Nikâh: 17; *Nesâî*, Tatbîk: 23, Sehv: 41, 43-45, 56, 100-104; *İbn-i Mâce*, İkâme: 24; Nikâh: 19; *Dârimî*, Salât: 84, 92; *Muvatta’*, Nidâ’: 53, 55; *Müsned*, 1:292, 376, 382-4:409.

teşehhüd: namazda her oturuşta tahiy-yat duâsını okuma ve bu duayı oku-	yacak kadar oturma	suret: biçim, şekil
	ilâ âhir: sonuna kadar	hakikat: sır; doğru, gerçek

beyanı başka vakte tâlik edilerek bu Altıncı Şuâda yüzer nüktesinden yalnız İki Nüktesi muhtasar bir sûrette beyan edilecek.]

Birinci Sual: Teşehhüdün mübarek kelimâtı, Mirac gecesinde Cenâb-ı Hak ile Resulünün bir mükâlemeleri olduğu halde, namazda okunmasının hikmeti nedir?

Elcevap: Her mü'minin namazı, onun bir nevi miracı hükmündedir. Ve o huzura lâayık olan kelimeler ise Mirac-ı Ekber-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmda söylenen sözlerdir. Onları zikretmekle o kudsi sohbet tahattur edilir. O tahatturla o mübarek kelimelerin mânâları cüz'iyetten kül-

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

beyan: açıklama, anlatım

Cenâb-ı Hak: Hak-kın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

cüz'iyet: ferdilik, bireysellik

hikmet: gaye, fayda, sır

kelimât: kelimeler,

sözler

kudsi: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes

Mirac-ı Ekber-i Muhammed: Hz. Muhammed'in (a.s.m) büyük miracı

muhtasar: kısa, öz, zengin

mübarek: bereketli, hayırlı

mükâleme: karşılıklı konuşma

nevi: çeşit, tür

nükte: ince ve derin anlamlı söz

Resul: elçi, peygamber

suret: biçim, şekil

tahattur: hatırlama

tâlik etmek: sonraya bırakmak

teşehhüd: namazda her oturuşta tahiyat duâsını okuma ve bu duâyı okuyacak kadar oturma

zikretmek: anmak, belirtmek

liyetle çıkar ve o kudsî ve ihâtalı mânâlar tasavvur edilir veya edilebilir. Ve o tasavvur ile kıymeti ve nuru teâlî edip genişlenir.

Meselâ: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâm, o gecede Cenâb-ı Hakka karşı selâm yerinde ۱ التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ demiş. Yani, “Bütün zîhayatların, hayatlarıyla gösterdikleri tesbihat-ı hayatiye ve Sânilerine takdim ettikleri fitrî hediyeler, ey Rabbim, Sana mahsustur. Ben dahi bütün onları tasavvurumla ve imanım ile Sana takdim ediyorum.”

۱ Tesbihler, hayat hediyeleri, fitrî ibadetler Allah'a mahsustur.

Aleyhissalâtü Ves-selâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Cenâb-ı Hak: Hak-kın ta kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

fitrî: doğal, yaratılıştan gelen

ihâtalı: kuşatıcı, kapsamlı

kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes

külliyet: bütünlük, genellik

mahsus: has, özel

Rab: bütün varlıkları terbiye eden ve idaresi ve tasarrufu altında bulunduran Allah

Resul-i Ekrem:

Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

Sâni: herşeyi san'atlı ve mükemmel

bir şekilde yaratan Allah

takdim etmek: sunmak

tasavvur: düşünme, zihinde şekillendirme, tasarlama

teâlî etmek: yükseltmek, yüceltmek

tesbihat-ı hayatiye: bütün canlı varlıkların halleriyle yaptıkları tesbihler

zîhayat: canlı, hayat sahibi

Evet, nasıl ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâ-tü Vesselâm ¹ التَّحِيَّاتُ kelimesiyle bütün zî-hayatın ibâdât-ı fitrîyelerini niyet edip takdim ediyor.

Öyle de, tahiyyatın hülâsası olan ² الْمُبَارَكَاتُ kelimesiyle de, bütün medar-ı bereket ve tebrik ve bârekâllah dediren ve mübarek denilen ve hayatın ve zîhayatın hülâsası olan mahlûklar, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fitrî mübarekiyetlerini ve bereketlerini

¹ Tesbihler, hayat hediyeleyeri, fitrî ibadetler.

² Mübarek şeyler, tebrik ve berekete sebep olan yaratıklar.

Aleyhissalâtü Ves-selâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
bârekâllah: Allah ne mübarek yaratmış; Allah hayırlı ve bereketli kılsın
fitrî: doğal, yaratılıştan gelen
hususan: özellikle
dane: tane, tohum

hülâsa: esas, öz
ibâdât-ı fitrîye: doğal, yaratılıştan gelen ibadetler
mahlûk: yaratılmış
medar-ı bereket ve tebrik: bereket ve tebrik sebebi, vesilesi
mübarek: bereketli, hayırlı
mübarekiyet: mü-

bareklik
Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m)
tahiyyat: selamlar ve ibadetler
takdim etmek: sunmak
zîhayat: canlı, hayat sahibi

ve ubudiyetlerini temsil ederek, o geniş mânâ ile söylüyor.

Ve mübarekâtın hülâsası olan ¹ الصَّلَوَاتُ kelimesiyle de, zîhayatın hülâsası olan bütün zîruhun ibâdât-ı mahsusalarını tasavvur edip dergâh-ı İlâhîye o ihâtalı mânâsıyla arz ediyor.

Ve ² الطَّيِّبَاتُ kelimesiyle de, zîruhun hülâsaları olan kâmil insanların ve melâike-i mukarrebînin, salâvatın hülâsası olan tayyibat ile nuranî ve yüksek ibadetlerini irade

¹ Ruh sahiplerinin hususî ibadetleri.

² Kâmil insanların ve Allah'a yakın meleklerin nurlu ve yüksek ibadetleri.

dergâh-ı İlâhî: Cenâb-ı Allah'ın yüce katı, makamı

hülâsa: esas, öz

ibâdât-ı mahsusa: kendilerine özgü ibadetler

ihâtalı: kuşatıcı, kapsayıcı

kâmil: olgun, kemâl ve fazilet sahibi

melâike-i mukarrebîn: makam itibarıyla Allah'a daha yakın olan melekler

mübarekât: bereketli ve güzel şeyler
salâvat: Peygambere rimize edilen rahmet ve esenlik duası

tasavvur: düşün-

me, zihinde şekillendirme, tasarlama

tayyibat: iyi ve güzel işler, hareketler, ibadetler

ubudiyet: Allah'a kulluk

zîhayat: canlı, hayat sahibi

zîruh: ruh sahibi

ederek Mâbuduna tahsis ve takdim eder.

Hem nasıl ki o gecede Cenâb-ı Hak tarafından **الْسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ** ¹ demesi, istikbâlde yüzer milyon insanların her biri, her gün, hiç olmazsa on defa **الْسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا** demelerini âmirâne iş'ar eder ve o selâm-ı İlâhî, o kelimeye geniş bir nur ve yüksek bir mânâ verir. Öyle de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın, o selâma mukâbil **الْسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ** ² demesi istikbalde muazzam ümmeti ve

¹ Selâm olsun sana ey Peygamber!

² Bize ve Allah'ın salih kullarına selâm olsun.

Aleyhissalâtü Ves-selâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
âmirâne: emrederek
Cenâb-ı Hak: Hak-
 kın ta kendisi olan
 şeref ve yücelik sa-
 hibi Allah
istikbâl: gelecek
iş'âr etmek: bildir-

mek
Mâbud: kendisine
 ibadet edilen Allah
muazzam: azamet-
 li, çok büyük
mukâbil: karşılık
Resul-i Ekrem: Al-
 lah'ın en şerefli ve
 değerli elçisi olan
 Hz. Muhammed

(a.s.m)
selâm-ı İlâhî: Al-
 lah'ın selâmı
tahsis: ait kılma
takdim etmek: sun-
 mak
ümmet: Hz. Pey-
 gambere inanıp
 onun yolundan gi-
 den mü'minler

ümmetinin salihleri, selâm-ı İlâhîyi temsil eden İslâmiyete mazhar olmasını ve İslâmiyetin umumî bir şiarı olan mü'minler ortasındaki

السَّلَامُ عَلَيْكَ - وَعَلَيْكَ السَّلَامُ ¹ tasındaki umum ümmet demesini râciyâne, dâiyâne Hâlıkından istediğini ifade ve ihtar eder.

Ve o sohbetle hissedâr olan Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm, emr-i İlâhî ile o gece أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ² demesi, bütün ümmet kıyamete kadar böyle şehadet edeceğini ve böyle diyecek-

¹ Selâm olsun sana; sana da selâm olsun.

² Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına şehadet ederim. Ve Muhammed'in (a.s.m.), Allah'ın elçisi olduğuna da şehadet ederim.

Aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun

dâiyâne: dua ederek, isteyerek

emr-i İlâhî: Allah'ın emri

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

Hazret-i Cebrail: bütünü meleklerden biridir. Asıl vazifesi Cenâb-ı Hakkın emir ve yasaklarını

peygamberlere bildirmek, vahiy getirmektir.

hissedâr: hisse sahibi

ihtar etmek: hatırlatmak

mazhar olmak: erişmek, nail olmak

râciyâne: yalvararak **salih:** dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, Allah'ın sevgili kulu

selâm-ı İlâhî: Allah'ın selâmı

şehadet etmek: şehadet kelimesini söylemek, kelime-i şehadet getirmek

şiar: işaret, nişan

umum: bütün

umumî: genel, herkese ait

ümmet: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

lerini mübeşşirâne haber verir. Ve bu mükâleme-i kudsiyeyi tahattur ile kelimelerin mânâları parlar, genişlenir.

Bu mezkûr hakikatın inkişafında bana yardım eden garip bir hâlet-i ruhiyedir:

Bir zaman karanlıklı bir gurbette, karanlık bir gecede, zulmetli bir gaflet içinde, hali hazırda olan bu koca kâinat hayalime câmid, ruhsuz, meyyit, boş, hâlî, müthiş bir cenaze göründü. Geçmiş zaman dahi bütün bütün ölü, boş, meyyit, müthiş tahayyül edildi. O hadsiz mekân ve o hudutsuz zaman, karanlıklı bir vahşetgâh sûretini aldı. Ben o hâletten kurtulmak için nama-

câmid: cansız, sert, katı

gaflet: Cenâb-ı Haktan ve âhiretten habersiz davranma

hadsiz: sonsuz, sınırsız

hakikat: sır; doğru, gerçek

hâlet: durum, hâl

hâlet-i ruhiye: ruh hâli

hâli hazır: şimdiki zaman

hâlî: boş, ıssız

hudutsuz: sınırsız

inkişaf: açığa çıkma, açılma

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

meyyit: ölü

mezkûr: anılan, sözü geçen

mübeşşirâne: müj-

deleyerek

mükâleme-i kudsiye: karşılıklı kutsal konuşma

sûret: biçim, şekil

tahattur: hatırlama

tahayyül etmek:

hayal etmek

vahşetgâh: yalnız-

lık yeri, vahşî olan

zulmet: koyu karanlık

za iltica ettim. Teşehhüdde ¹ اَلْحَيَّاتُ dediğim zaman birden kâinat canlandı; hayattar, nuranî bir şekil aldı, dirildi. Hayy-ı Kayyûmun parlak bir âyinesi oldu. Bütün hayattar eczasıyla beraber, hayatlarının tahiyyelerini ve hedâyâ-yı hayatiyelerini daimî bir sûrette Zât-ı Hayy-ı Kayyûma takdim ettiklerini ilmelyakîn, belki hakkalyakîn ile bildim ve gördüm.

Sonra ² اَلْسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ dediğim vakit, o hudutsuz ve hâlî zaman birden

¹ Tesbihler, hayat hediyeleri, fitrî ibadetler.

² Selâm olsun sana ey Peygamber!

âyine: ayna
daimî: sürekli, devamlı
ecza: cüzler, parçalar
hakkalyakîn: bizzat yaşayarak, şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesin bilgi edinme
hâlî: boş, ıssız
hayattar: canlı
Hayy-ı Kayyûm/ Zât-ı Hayy-ı Kay-

yûm: hayatı ezeli ve ebedî olup her canlıya hayat veren ve Kendi varlığı için hiçbir sebebe bağlı olmayıp her şeyi ayakta tutan Allah
hedâyâ-yı hayatiye: hayatın sunduğu hediyeler
hudutsuz: sınırsız
ilmelyakîn: kesin delile dayanarak, hiçbir kuşkuyla yer

bırakmayacak şekilde bilme
iltica etmek: sığınmak
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
nuranî: nurlu
sûret: biçim, şekil
tahiyye: selâm, hediyeler
teşehhüd: namazda tahiyyat duâsını okuyacak kadar okutma

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın riyaseti altında, zîhayat ruhlar ile vahşetzar suretinden ünsiyetli bir seyrangâh suretine inkılâp etti.

İkinci Sual: Teşehhüd âhirinde,

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ
عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ¹

deki teşbih, teşbihlerin kaidesine uygun gelmiyor. Çünkü, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, İbrahim Aleyhisselâmdan da-

¹ "Allah'ım, İbrahim'e (a.s.) ve İbrahim'in (a.s.) nesline rahmet ettiğin gibi, Muhammed'e (a.s.m.) ve Muhammed'in (a.s.m.) nesline de rahmet et." Buhari, Enbiyâ: 10.

âhir: son

Aleyhissalâtü

Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun

İbrahim: Kur'ân-ı Kerim'de kendisinden en çok bahsedilen, Nemrud'a karşı tevhid mücadelesi veren ve

peygamberlerin

babası olarak bilinen

peygamberdir **inkılâp etmek:** dönüştürmek

kaide: düstur, kural

Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

riyaset: reislik, başkanlık

seyrangâh: gezi ve

seyir yeri

sûret: biçim, şekil

teşbih: benzetme

teşehhüd: namazda tahiyat duâsını okuyacak kadar oturma

ünsiyet: canayakın, dost

vahşetzar: ürküntü ve yalnızlık veren yer

zîhayat: canlı, hayyat sahibi

ha ziyade rahmete mazhardır ve daha büyüktür. Bunun sırrı nedir? Hem bu tarzdaki salâvatın teşehhüdde tahsisinin hikmeti nedir? Aynı dua, eski zamandan beri ve bütün namazda tekrar etmeleri... Halbuki bir dua bir defa kabule mazhar olsa yeter. Milyonlarca duaları makbul olan zâtlar musırrâne dua etmesi ve bilhassa o şey vaad-i İlâhîye iktiran etmiş ise... Meselâ

عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ¹ Cenâb-ı

Hak vaad ettiği halde, her ezan ve kâmetten sonra edilen mervî duada

¹ “Umulur ki Rabbin, seni övülmüş bir makam olan en büyük şefaât makamına kavuşturur.” İsrâ Sûresi, 17:79.

bilhassa: özellikle

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
şeref ve yücelik sa-
hibi Allah

hikmet: sır, gaye,
sebeup

iktiran etmek: iki
şey yanyana bera-
ber gelmek, tevafuk
etmek

kamet: farz namaza
durmadan önce o-

kunan ezan

makbul olan: kabul
edilen

mazhar: erişme,
nail olma

mervî: rivayet edi-
len, nakledilen, ak-
tarılan

musırrâne: ısrarlı
bir şekilde

rahmet: İlâhî şefkat,
merhamet

salâvat: Peygambe-

rimize edilen rahmet
ve esenlik duası

tahsis: hususi kıl-
ma, ait kılma

teşehhüd: namaz-
da tahiyyat duâsını
okuyacak kadar o-
turma

vaad-i İlâhî: Cenâb-
ı Allah'ın söz ver-
mesi

ziyade: çok, fazla

وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ ¹ deniliyor; bütün ümmet o vaadi îfa etmek için dua ederler. Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: Bu sualde üç cihet ve üç suâl var.

Birinci cihet: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm, gerçi Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâma yetişmiyor. Fakat onun âli, enbiyadırlar. Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın âli, evliyadırlar. Evliya ise, enbiyaya yetişemezler. Âl hakkında olan bu duanın parlak bir sûrette kabul olduğuna delil şudur ki:

¹ "Muhammed'i (a.s.m.) ona va'dettiğin övülmüş bir makam olan şefaat makamına kavuştur." Buhârî, Ezân: 8, 17. Sûrenin tefsiri: 11; Tirmizî, Mevâkî: 43; Salât: 42; Ebû Dâvud, Salât: 37; Nesâî, Ezân: 38; İbn-i Mâce, Ezân: 4; İkâme: 25; *Müsned*, 3:354.

âl: soy, âile

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun

cihet: taraf, yön

enbiya: nebiler,

peygamberler

evliya: Allah dostları

Hazret-i İbrahim:

Kur'ân-ı Kerimde kendisinden en çok bahsedilen ve peygamberler babası olarak bilinen peygamberdir.

îfa etmek: yerine

getirmek

sırr-ı hikmet: herkesin bilmediği gizli yollar

sûret: biçim, şekil

ümme: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

Üç yüz elli milyon içinde, Âl-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan yalnız iki zâtın, yani Hasan (r.a.) ve Hüseyin'in (r.a.) neslinden gelen evliya ekser-i mutlak hakikat mesleklerinin ve tarîkatlarının pîrleri ve mürşidleri onlar olmaları

¹ **عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ** hadîsinin mazharları olduklarıdır. Başta Câfer-i Sâdık (r.a.) ve Gavs-ı Âzam (r.a.) ve Şah-ı Nakşi-

¹ "Ümmetimin alimleri İsrâiloğullarının peygamberleri gibidir." Bu hadîs, kaynaklarda haber-i meşhur olarak geçmektedir. bk. Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*: 2:64; *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*: 1:107 (Diyanet İşleri Yayınları)

Câfer-i Sâdık: (699-766) fıkhıta yüksek mertebeye ulaşmış ve çok sayıda talebe yetiştirmiştir. 12 imamın altıncısı olarak kabul edilir.
Âl-i Muhammed: Hz. Muhammed'in ailesi ve onun soyundan gelenler
ekser-i mutlak: büyük çoğunluk
evliya: veliler, Allah dostları
Gavs-ı Âzam: Abdülkadir-i Geylanî;

(1077-1166) tasavvufta en yüksek makamlardan biri olan Gavs-ı Âzam mertebesine yükseldiği için bu unvanla anılmıştır. Kâdiriyye tarikatının kurucusudur
hadîs: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) mübarek söz, fiil ve hareketi veya onun onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış
hakikat: gerçek

Hasan: (625-669) Peygamber Efendimizin torunu, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın büyük oğlu
Hüseyin: (626-680) Peygamber Efendimizin torunu, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın ikinci oğlu
mazhar: erişme, nail olma
mürşid: irşad eden, doğru yolu gösteren
pîr: önder
tarîkat: mânevî ilerlemeye götüren yol

bend (r.a.) olarak herbiri, ümmetin bir kısm-ı âzamını tarîk-i hakikate ve hakikat-i İslâmiyete irşad edenler, bu âl hakkındaki duanın makbuliyetinin meyveleridirler.

İkinci cihet: Bu tarzdaki salâvatın nama-za tahsis-i hikmeti ise, meşahir-i insaniye-nin en nuranî, en mükemmeli, en müstaki-mi olan enbiya ve evliyanın kàfile-i kübra-sının gittikleri ve açtıkları yolda, kendisi dahi o yüzer icmâ ve yüzer tevatür kuvve-tinde bulunan ve şaşırmaları mümkün ol-mayan o cemaat-i uzmâya, o sırat-ı müs-

âl: soy, âile

cemaat-i uzmâ:

büyük cemaat, topluluk

cihet: taraf, yön

enbiya: nebiler, peygamberler

evliya: veliler, Allah dostları

hakikat-i İslâmiye: İslâmiyetin hakikatleri, gerçekleri

icmâ: fikir birliği

irşad etmek: doğru yolu göstermek

kàfile-i kübra: büyük grup, büyük kervan

kısm-ı âzam: büyük bölüm

makbuliyet: kabul edilmiş olma

meşahir-i insaniye: meşhur insanlar, ünlü kişiler

müstakim: dosdoğru olan

salâvat: Peygamberimize edilen rahmet ve esenlik duası

sırat-ı müstakim: dosdoğru yol

Şâh-ı Nakşibend: (1338-1389) Nakşibendiyye tarikatının

kurucusu

tahsis-i hikmet:

has kılınmanın hikmeti, namaza ait olmasının sırrı

tarîk-i hakikat: hakikat yolu

tevatür: yalan söylemeleri mümkün olmayan topluluklardan gelen ve doğruluğu kesin olarak

kanıtlanan haber

ümme: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

takimde iltihak ve refakat ettiğini tahattur etmektir. Ve o tahatturla şübehat-ı şeytaniyeden ve evham-ı seyyieden kurtulmaktır. Ve bu kâfile, bu kâinat Sahibinin dostları ve makbul masnuları; ve onların muarızları, Onun düşmanları ve merdut mahlûkları olduğuna delil ise, zaman-ı Âdem'den beri o kâfileye daima muavenet-i gaybiye gelmesi ve muarızlarına her vakit musibet-i semâviye inmesidir.

Evet, kavm-i Nuh ve Semûd ve Âd ve Firavun ve Nemrud gibi bütün muarızlar,

evham-ı seyyie:

kötü kuruntular

iltihak: katılma

kâfile: grup, kervan

kavm-i Âd: Hz.

Hûd'un (a.s.) gönderildiği Âd Kavmi.

Arabistan Yarımadası'na yerleşen ilk

kavim

kavm-i Firavun: Mi-

sır'da hüküm süren

ve Firavunların kıskırtmasıyla tevhid i-

nancına karşı gelen

Firavun kavmi

kavm-i Nemrud:

Hız. İbrahim'le mü-

cadele eden putpe-

rest kavim

kavm-i Nuh: Hz.

Nuh'un gönderildiği

kavim

kavm-i Semud: Hz.

Salih'in gönderildiği

Semud Kavmi

mahlûk: yaratılmış

makbul olan: kabul

edilen

masnu: san'at eseri

varlık

merdut: reddedil-

miş, geri çevrilmiş

muarız: karşı gelen

muavenet-i gaybi-

ye: gizli yardım

musibet-i semâvi-

ye: gökten gelen

musibetler, belâlar

refakat etmek: ar-

kadaşlık etmek

sırat-ı müstakim:

dosdoğru yol

şübehat-ı şeytani-

ye: şeytanî şüpheler

tahattur: hatırlama

zaman-ı Âdem: Â-

dem Peygamberin

(a.s.) zamanı

gazab-ı İlâhîyi ve azabını ihsas edecek bir tarzda gaybî tokatlar yedikleri gibi, kâfile-i kübrânın Nuh Aleyhisselâm, İbrahim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm gibi bütün kudsî kahramanları dahi, harika ve mu'cizâne ve gaybî bir surette mu'cizelere ve ihsanat-ı Rabbâniyeye mazhar olmuşlar. Birtek tokat hiddeti, birtek ikram muhabbeti gösterdiği halde, binler tokat muarızlara ve binler ikram ve muavenet kâfileye gelmesi, bedahet de-

bedahet derece-sinde: açıkça, aşikâr olarak

gaybî: bilinmeyen, gayb âlemine ait

gazab-ı İlâhî: Allah'ın gazabı

İbrahim: Kur'ân-ı Kerim'de kendisinden en çok bahsedilen ve peygamberler babası olarak bilinen peygamberdir.

ihsânât-ı Rabbâniye: Allah'ın terbiye ve idaresinin lütuf ve bağışları

ihsas etmek: his-

settirmek

kâfile: grup, kervan

kâfile-i kübra: büyük grup, büyük kervan

mazhar olmak: erişmek, nail olmak

mu'cizane: mu'cizeli bir şekilde

muarız: karşı gelen

muavenet: yardım

Mûsâ: dört büyük kitaptan Tevrat kendisine indirilen ve kavmine zulmedip ilâhlık iddiasında bulunan Firaun'a karşı tevhid

yolunda mücadele eden peygamberdir

Nuh: Kur'ân'da ismi geçen peygamberlerdendir. 1050 yıl yaşadığı rivayet edilmektedir.

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun

Kudsi: her türlü kusur ve noksandan uzak, yüce mukaddes

recesinde ve gündüz gibi zâhir bir tarzda, o kâfilenin hakkaniyetine ve sırat-ı müstakîmde gittiğine şehadet ve delâlet eder. Fâtîha'da

¹ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ o kâfileye ve

² غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ muarızlarına bakıyor. Burada beyan ettiğimiz nükte ise, Fâtîha'nın âhirinde daha zâhirdir.

Üçüncü cihet: Bu kadar tekrar ile kat'î verilecek olan bir şeyin vermesini istemesinin sırr-ı hikmeti şudur:

¹ "Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğu peygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlih kullarının yoluna..." Fâtîha Sûresi, 1:7.

² "Gazabına uğrayanların ve sapıtmış olanların yoluna değil." Fâtîha Sûresi, 1:7.

âhir: son	büyük hakikat	dosdoğru yol
beyan etmek: açıklamak	hakkaniyet: doğruluk, gerçekçilik	sırr-ı hikmet: hikmet sırrı, herkesin bilmediği gizli sır
cihet: taraf, yön	ihtiva eden: içeren	şehadet: şahitlik, tanıklık
delâlet etmek: işaret etmek, delil olmak	kâfile: grup, kervan	zâhir: açık, gözle görülür
Fâtîha: Kur'ân-ı Kerim'in 1. sûresi	kat'î: kesin olarak	zâhir: açık, gözle görülür
hakikat: doğru, gerçek	muarız: karşı gelen	
hakikat-ı âzam: en	nükte: ince ve derin anlam, incelik	
	sırat-ı müstakim:	

İstenilen şey, meselâ, Makam-ı Mahmud, bir uçtur. Pek büyük ve binler Makam-ı Mahmud gibi mühim hakikatleri ihtiva eden bir hakikat-ı âzâmın bir dalıdır. Ve hilkat-i kâinatın en büyük neticesinin bir meyvesidir. Ve ucu ve dalı ve o meyveyi dua ile istemek ise, dolayısıyla o hakikat-i umumiye-i uzmânın tahakkukunu ve vücud bulmasını ve o şecere-i hilkatin en büyük dalı olan âlem-i bâkinin gelmesini ve tahakkukunu ve kâinatın en büyük neticesi olan haşir ve kıyametin tahakkukunu ve dâr-ı saadetin açılmasını istemektir. Ve o istemekle, dâr-ı saadetin ve Cennetin en mühim bir sebep-i vücudu olan ubudiyet-i

âlem-i bâkî: devamlı ve kalıcı olan âhîret âlemi

dâr-ı saadet: mutluluk yurdu, âhîret

hadsiz derecede:

sonsuz derecede
hadsiz: sayısız, sınırsız

hakikat-i umumiye-i uzmâ: büyük ve umumî hakikat

haşir: öldükten sonra âhirette tekrar diriltilip Allah'ın huzurunda toplanma

hilkat-i kâinat: kâinatın yaratılışı

iştirak etmek: katılmak

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kıyamet: dünyanın sonu, varlığın bozulup dağılması

Makam-ı Mahmûd:

Peygamberimizin kavuşacağı, Allah tarafından vaad edilen yüksek makam

şecere-i hilkat:

yaratılış ağacı
tahakkuk: gerçekleşme

beşeriyeye ve daavât-ı insaniyeye kendisi dahi iştirak etmektir. Ve bu kadar hadsiz derecede azîm bir maksat için, bu hadsiz dualar dahi azdır.

Hem Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâma Makam-ı Mahmud verilmesi, umum ümmete şefaati kübrasına işarettir.

Hem o, bütün ümmetinin saadetiyle alâkadardır. Onun için hadsiz salâvat ve rahmet dualarını bütün ümmetten istemesi ayn-ı hikmettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

¹ “Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Muhakkak ki ilmi ve hikmeti herşeyi kuşatan Sensin.” Bakara Sûresi, 2:32.

alâkadar: alâkalı
Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
ayn-ı hikmet: hikmetin ta kendisi, tam yerli yerinde
daavât-ı insaniye: insanların duaları
Makam-ı Mahmûd: Peygamberimizin

kavuşacağı, Allah tarafından vaad edilen yüksek makam
rahmet: merhamet
salâvat: Peygamberimize edilen rahmet ve esenlik duası
sebeb-i vücud: varlık sebebi
şefaati kübra: Allah'ın izniyle büyük

günahlarımızın bağışlanması için Peygamber Efendimizin af vesilesi olması
ubudiyet-i beşeriye: insanlığın ibadeti, kulluğu
ümmet: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

Tahiyyattaki derin mânâlar

(Şuâlar, “Elhüccetü’z-Zehrâ’nın
İkinci Makamı”ndan)

Şimdi ilm-i İlâhînin delillerini beyan etmeden evvel, o kudsî sıfatın kâinatın envâındaki tecellîleriyle Zât-ı Akdesi pek zâhir bir tarzda göstermesine delâlet ve şehadet eden Mi’rac-ı Muhammedî (a.s.m.) gecesinde huzur ve hitab-ı İlâhîye mazhar olduğu zaman, birden

beyan: açıklama
delâlet: delil olma, işaret etme
envâ: çeşitler, türler
evvel: önce
hitab-ı İlâhî: Allah’ın hitabı
ilm-i İlâhî: Allah’ın herşeyi kuşatan sınırsız ilmi
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes
mazhar: erişme, nail olma
Mirac-ı Muhammedî: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah’ın huzuruna yükselişi ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk

şehadet: şahitlik, tanıklık
tecellî: belirme, görünme, yansıma
zâhir: açık, âşikar
Zât-ı Akdes: bütün kusurlardan, çirkinliklerden, eksikliklerden, benzer ve ortak edinmekten sonsuz derecede yüce olan Zât, Allah

التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ ¹ di-
yerek, bütün zîhayat ve envâ-ı mahlûkat
namına bir mebus ve elçi olmasından, bü-
tün onların sıfat-ı ilmin cilveleriyle Rableri-
ni bildirdikleri tarzda, selâm yerinde, u-
mum zîşuur bedeline, Hâlıkına umum zî-
hayatın hediyelerini takdim eder.

التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ

Yani, dört kelimeler ile umum zîhayatın

¹ "Bütün tahiyyeler, bütün mübarekler, bütün salâvat ve duâlar ve bütün kelimat-ı tayyibe Allah'a mahsustur." Bu-
hari, *Ezân*: 148, 150, *el-Amel Fi's-Salât*: 4, İsti'zân: 3, 28,
Da'avât: 16, Tevhîd: 5; *Müslim*, Salât: 56, 60, 62; *Ebû*
Dâvud, Salât: 178; *Tirmizî*, Salât: 100, Nikâh: 17; *Nesâî*,
Tatbîk: 23, Sehv: 41, 43-45, 56, 100-104; *İbn-i Mâce*, İlkâ-
me: 24; Nikâh: 19; *Dârimî*, Salât: 84, 92; *Muvatta'*, Nidâ':
53, 55; *Müsned*, 1:292, 376, 382... 4:409.

cilve: görüntü, yan-
sıma

envâ-ı mahlûkat:
bütün yaratılmış
varlık türleri

Hâlık: herşeyi yara-
tan Allah

mebus: özel görev-
le gönderilmiş gö-

revli, temsilci

Rab: herbir varlığa
yaratılış gayelerine
ulaşmaları için
muhtaç olduğu şey-
leri veren, onları
terbiye eden ve ida-
resi ve egemenliği

altında bulunduran
Allah

sıfat-ı ilim: ilim sıfatı

umum: bütün

zîhayat: canlı, ha-
yat sahibi

zîşuur: şuur sahibi,
bilinçli

dört taifesinin ezeli, ebedi ilmin cilveleriyle Allâmü'l-Guyûba karşı tahiyyelerini, tebriklerini, ubudiyetlerini, güzel marifetlerini gösterdiğinden, bu kudsî mükâleme-i Miraciye'yi geniş mânâsıyla okumak, teşehhüdde umum İslâmın farz bir vazifesi olmuş. O kudsî mükâlemenin izahatını Risale-i Nur'a havale edip, gayet kısa dört işaretle bir mânâsını beyan edeceğiz.

Birincisi: اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ 'dır. Kısacık meâli şudur: Nasıl bir usta, pek harika bir makineyi derin ilmi ve mu'cizekâr zekâsıyla yapsa, o acip makineyi gören herkes, o ustayı takdirkârâne tebrik edip alkışlar ve tahsinkâ-

acip: acaip, harika
Allâmü'l-Guyûb: gayb âlemini ve herşeyi bilen ve ilminden hiçbir şey gizli kalmayan Allah
beyan: açıklama
cilve: görüntü, yansıma
ebedî: sonu olmayan, sonsuz
ezeli: başlangıcı olmayan, sonsuz

izahat: açıklamalar
kudsî: mukaddes, kutsal
marifet: Allah'ı bilme, tanıma
meâl: açıklama, anlam
mu'cizekâr: mu'cizeli, olağanüstü
mükâleme: karşılıklı konuşma
mükâleme-i Miraciye: Miraçta Pey-

gamberimizle Cenâb-ı Hak arasında geçen konuşma
tahiyye: selâm, hediye
taife: grup, topluluk
teşehhüd: namazlarda "et-tahiyyat"ı okuma ve oturma
ubûdiyet: Allah'a kulluk
umum: bütün

râne medihlerle ve ihsanlarla ona maddî, mânevî hediyeler, tahiyyeler verir; o makine dahi, o ustanın istediği tarzda, tam tamına, gayet mükemmel olarak arzularını ve harika ince san'atını ve maharet-i ilmiyesini göstermesiyle, kendi ustasını lisan-ı hal ile alkışlar, tebrik eder, mânevî tahiyyeler, hediyeler verir. Aynen öyle de, kâinatta bütün zîhayat taifeleri, herbiri ve herbir ferdi, her tarafı mu'cizeli birer harika makinedir ki, ustasının, herşeyin herşeyle münasebetini gören ve herşeyin hayatına lâzım bütün şeyleri görüp tam yerinde ona yetiştiren ihâtalı ilminin derin ve ince cilveleriyle kendini tanıttıran Sâni-i Zülcelâlini, hayatlarının lisan-ı halleriyle, ins ve cin ve melek olan zîşuurların kâl dilleri gibi tahiyye-

cilve: görüntü, yansıma

ihâtalı: kuşatıcı, kapsamlı

ihsan: bağış, ikram, lütuf

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kâl: söz, konuşma

lisan-ı hâl: hâl ve

beden dili

maharet-i ilmiye: il-

mî beceri, ustalık

medih: övgü

Sâni-i Zülcelâl:

haşmet ve yücelik

sahibi, herşeyi

san'atlı bir şekilde

yapan Allah

tahiyye: selâm, he-

diye

tahsinkârâne: iyilik

ve güzelliğini överek

taife: grup, topluluk

takdir-kârâne: takdir edercesine

zîhayat: canlı, hayat sahibi

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli

yelerle alkışlar ve tebriklerle **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** derler. Ve hayatlarının fiyatını, doğrudan doğruya bütün mahlûkatı bütün ahvâliyle bilen Hâlıklarına ubudiyetkârâne takdim ediyorlar ki, Mi'rac Gecesinde, bütün zîhayat namına Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, Vâcibü'l-Vücudun huzurunda, selâm yerinde **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** deyip, bütün zîhayat taifelerinin tahiyye ve hediye ve mânevî selâmlarını takdim etmiş.

Evet, âdi bir muntazam makine, intizam ve mizanlı heyetiyle, şeksiz, bir mâhir ve dikkatli ustayı gösterdiği gibi, kâinatı dol-

âdi: basit, sıradan

ahvâl: haller, durumlar

Aleyhissalâtü

Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

intizam: düzen, tertip

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

mâhir: hünerli,

sanatkâr

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar

Mirac/Mirac-ı Ekber: yükseliş; Peygamberimizin Allah'ın huzuruna yükseldiği ve bütün mânevî âlemleri gezdiği yolculuk

mizan: ölçü, denge

şeksiz: kuşkusuz, şüphesiz

tahiyye: selâm, hediye

taife: grup, topluluk

takdim: sunma

ubudiyetkârâne: kulluk yaparcasına

Vâcibü'l-Vücud: varlığı zorunlu olan, var olmak için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan Allah

zîhayat: canlı, hayyat sahibi

duran hadsiz zîhayat makineler de, herbiri binbir mu'cizat-ı ilmiyeyi gösteriyorlar. Elbette yıldız böceğinin ışığına nisbeten güneşin ziyası derecesinde ilmin cilveleriy-le o zîhayatlar, usta ve sermedî sanatkârlarının vücub-u vücuduna ve mâbudiyetine pek parlak şehadet ederler.

İkinci kudsî kelime-i Mi'raciye: الْمُبَارَكَاتُ
'dur. Madem hadîsçe namaz, mü'minin miracıdır ve Mi'rac-ı Ekberin cilvesine mazhardır. Ve madem dünya seyyahı, her âlemde, ilim sıfatıyla Allâmü'l-Guyûb Hâli-

Allâmü'l-Guyûb: gayb âlemini ve herşeyi bilen ve ilminden hiçbir şey gizli kalmayan Allah
cilve: görüntü, yansıma
hadîs: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) mübarek söz, fiil ve hareketi veya onun onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış
hadsiz: sonsuz, sınırsız
kelime-i Mi'raciye: Miracta söylenen

söz
kudsî: her türlü kutsal ve noksandan uzak, mukaddes, yüce
mâbudiyet: ibadet edilmeye lâyık olma
mazhar: erişme, nail olma
Mirac/Mirac-ı Ekber: yükseliş; Peygamberimizin Allah'ın huzuruna yükseldiği ve bütün mânevî âlemleri gezdiği yolculuk
mu'cizat-ı ilmiye: ilmî mu'cizeler

nisbeten: kıyasla, oranla
sanatkâr: sanatçı, usta
sermedî: devamlı, sürekli
seyyah: gezgin, yolcu
şehadet: şahitlik, tanıklık
vücub-u vücud: Allah'ın varlığının zorunlu oluşu, var olmak için bir sebebe muhtaç olmaması
zîhayat: canlı, hayat sahibi
ziya: ışık

kını bulmuş. Biz dahi o seyyahla beraber, mübareklerin ve görenlere “Bârekâllah” dedirtenlerin ve الْمُبَارَكَاتُ’nün geniş âlemine girip bütün zîruhun mâsum, mübarek yavrularını ve bütün zihayatın mukadderat ve programlarının kutucukları olan tohum ve çekirdekleri başta olarak o mübarekât âlemini temâşâ ve mütalâa ile kudsî sıfat-ı ilmin mu’cizatlı, ince cilveleriy-le Hâlıkımızı ilmelyakîn ile bilmeye o seyyah gibi çalışacağız.

Evet, gözümüzle görüyoruz ki, bütün o mâsum yavrucuklar ve o mübarek mahzencikler, sandıkçıklar; bir Alîm-i Hakîmin

Bârekâllah: “Allah ne mübarek yaratmış”

cilve: görüntü, yansıma

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

ilmelyakîn: ilme ve sağlam delillere dayanarak, kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde kesin bilme

kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, mukaddes, yüce

mâsum: günahsız,

suçsuz

mu’cizât: mu’cizeler, bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan olağanüstü şeyler

mukadderat: Allah tarafından takdir olunmuş işler, başa gelecek olaylar

mübarek: bereketli, hayırlı

mübârekât: bereketli şeyler, mübarekler

mütalâa: dikkatle okuma, inceleme

seyyah: gezgin, yolcu

sıfat-ı ilim: ilim sıfatı

temâşâ: seyir, hoşlanarak bakma

zîhayat: canlı, hayat sahibi

zîruh: ruh sahibi

mahzen: depo

Alîm-i Hakîm: her şeyi hakkıyla bilen ve hikmetle yaratıp donatan Allah

ilmiyle hem umumu, hem herbir ferdi, birden bir uyanmak ve gaye-i hilkatine yürümek için bir hareket alırlar. Hakikat nazarıyla bakanlara bin bârekâllah, yüz bin mâşâallah dedirtirler.

Evet, meselâ nutfeler, yumurtalar, tohumlar, çekirdekler, herbiri birden ilimden gelen bir ince nizam ve o nizam, maharetten gelen tam bir mizan içinde; o mîzan, yeni bir tanzim, o ise taze bir ölçü ve tevzin içinde; o dahi bir temyiz ve terbiye ve müteşâbih emsalinden kasdî fârika alâmetleri içinde; o da, san'atlı bir tezyin ve süslemek içinde; bu dahi hakîmâne, lâıyk, mükemmel cihazat ve tasvir içinde; bu ise

alâmet: belirti, işaret

Bârekâllah: "Allah ne mübarek yaratmış"

cihazat: cihazlar, âletler

emsal: akranlar, eşler, benzerler

fârika: ayırıcı özellik, başkalık, birbirine benzeme özelliği

ferd: birey, kişi

gaye-i hilkat: yaratılış gayesi

hakikat: gerçek

nizam: düzen

mizan: ölçü, denge

hakîmâne: hikmetli bir şekilde

kasdî: kasıtlı, maksatlı

maharet: beceri, hüner

mâşâallah: "Allah dilemiş ve ne güzel yaratmış"

müteşâbih: benzer, birbirine benzeyen

nazar: bakış, görüş

nutf: memelilerin

yaratıldığı su, meni

tanzim: düzenleme

tasvir: anlatma, ifade etme

temyiz: ayırd etme

tevzin: ölçülü yapma, dengeleme

tezyin: süsleme, donatma

umum: bütün, hepsi

kerîmâne, rızık isteyenlerin zevklerini memnun etmek için, o mahlûkların ve meyvelerin etleri ve yenilen kısımları ihtilâf içinde; bu ise âlimâne, mu'cizâne, ayrı ayrı nakışlar, ziynetler içinde; bu da ayrı ayrı güzel, hoş kokular ve lezzetli tatlar içindeki, kemâl-i intizam içinde, birbirinden mütemayiz, ayrı iken kesret ve sür'at ve vüs'-at-i mutlaka içinde, sehivsiz, hatâsız, bütün onların suretlerinin inkişâfları ve her mevsimde o harika halin devamı içinde bütün o mübareklerin herbiri ve beraber, bu mezkûr on beş dil ile ustalarının harika maharetini ve mu'cizatlı ilmini göze gösterip Allâmü'l-Guyûb, Vâcibü'l-Vücut Sâni-

âlimâne: bilerek
Allâmü'l-Guyûb: gayb âlemini ve herşeyi bilen ve ilminden hiçbir şey gizli kalmayan Allah
ihtilâf: çeşitlilik, farklılık
inkişaf: açığa çıkma, gelişme, açıklama
kemâl-i intizam: kusursuz, mükemmel düzenlilik
kerîmâne: lütfkâr

ve cömert bir şekilde
kesret: çokluk
maharet: beceri, hüner
mahlûk: yaratılmış
mezkûr: anılan, sözü geçen
mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde
mu'cizât: mu'cizeler, bir benzerini yapma konusunda başkalarını âciz bırakan olağanüstü şeyler

mübarek: bereketli, hayırlı
mütemayiz: birbirinden ayrılan, ayırt edilmiş
nakış: işleme, süsleme
rızık: Allah'ın ihsan ettiği nimetler, yiyecekler
sehivsiz: yanılmadan, şaşırmadan
vüs'at-i mutlaka: sınırsız genişlik
ziynet: süs

lerini güneş gibi bildiriyorlar. İşte bu pek geniş ve parlak şهادetleri ve Sâniini tebrikleri içindir ki, Mi'rac Gecesinde bütün mahlûkat hesabına konuşan zât-ı Muhammediye (a.s.m.) **الْمُبَارَكَاتُ** kelimesini selâm yerinde demiş.

Üçüncü kelime: الصَّلَوَاتُ 'dür ki, hem umumî Mi'rac-ı Ekber-i Muhammedîde (a.s.m.), hem her mü'minin hususi mi'racı olan namaz teşehhüdünde, hergün hiç olmazsa on defa, yüz milyonlar ehl-i iman, o kudsî kelimeyi, Peygamberin (a.s.m.) tebaiyetiyle dergâh-ı İlâhîye takdim edip kâi-

dergâh-ı İlâhîye:

Cenab-ı Hakkın dergâhı, kapısı

ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen herşeye inanan kimseler, mü'minler

kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, yüce, mukaddes

mahlûkat: yaratıklar

Mi'rac-ı Ekber-i

Muhammedî: Hz. Muhammed'in bü-

yük miracı

Mi'rac: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'ın huzuruna yükselişi ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği büyük yolculuk

Sâni: herşeyi san'atlı ve mükemmel bir şekilde yaratan Allah

şهادet: şahitlik, tanıklık

tebaiyet: tabi olma,

uyuma

teşehhüd: namazlarında "et-tahiyat"ı okuma ve o kadar oturma

umum: genel, herkes

Vâcibü'l-Vücut:

varlığı zorunlu olan, var olmak için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan Allah

zât-ı Muhammedi-

ye: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in zâtı, şahsiyeti

natta ilân ederler. Mi'racı dair Otuz Birinci Söz, Mi'racın bütün hakikatlerini, bir muhatap ittihaz ettiği muannid, mülhid, münkirlere karşı dahi gayet kat'î ve kuvvetli bir surette ispat ettiğine binaen, tafsilâtını ve hüccetlerini ona havale ederek, gayet muhtasar bir işaretle bu üçüncü kelime-i Mi'raciye'nin geniş mânâsını gösteren zîruh, zîşuur taifelerinin acip âlemine bakıp, ilm-i ezelînin cilveleriyle Hâlıkımızın vahdet ve mevcudiyeti içinde kemâl-i Rahmâniyetini ve rahîmiyetini ve azamet-i kudret

acip: acaip, tuhaf
azamet-i kudret: Allah'ın kudretinin büyüklüğü
binaen: -dayanarak
cilve: görüntü, yansıma
hakikat: gerçek ve doğru
Hâlık: her şeyi yaratan Allah
hüccet: güçlü delil, kanıt
ilm-i ezelî: Allah'ın herşeyi ve bütün zamanları kuşatan sonsuz ilmi
ittihaz: edinme, ka-bullenme

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
kat'î: kesin
kelime-i Mi'raciye: Mi'racta söylenen söz
kemâl-i Rahmâniyet ve rahîmiyet: Cenâb-ı Hakkın rahmet ve merhametinin bütün varlık âlemini kaplaması ve herbir varlıkta da hususî olarak tecellî etmesinin mükemmelliği
mevcudiyet: varlık
Mi'raç: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'

ın huzuruna yükselişi ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği büyük yolculuk
muannid: inatçı, diken
muhatap: hitap edilen
muhtasar: kısa, özet
mülhid: dinsiz
münkir: inkâr eden, inançsız
tafsilât: ayrıntı
taife: grup, topluluk
vahdet: birlik, teklik
zîruh: ruh sahibi
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli

ve şümül-ü iradetini bilmeye çalışacağız:

Evet, bu âlemde görüyoruz ki: Bu zîruhlardan, şuuren ve aklen olmasa da hisseden, fitraten hissediyorlar ki, herbiri, hadsiz bir acz ve zaaf içinde, hadsiz düşmanları ve incitenleri var. Ve hadsiz bir fakr ve ihtiyaç içinde, hadsiz hâcâtı ve matlupları var. İktidarı ve sermayesi binden birine kâfi gelmediğinden, bütün kuvvetiyle bağırır ve ağlar, mânen, fitraten yalvarır, kendine mahsus sesiyle, lisanıyla dualar, niyazlar, bir nevi namazlar, salâvatlar ile bir Alîm-i Kadîr dergâhına iltica ederken, birden görüyoruz ki, o bağırانların her işini, her ihtiyacını bilen ve her derdini ve zararını anlayıp yalvarmasını, fitrî duasını işiten Alîm-i

acz: acizlik, güçsüzlük

Alîm-i Kadîr: her şeyi hakkıyla bilen, herşeye gücü yeten, herşeyi yapabilen, sonsuz güç ve kudret sahibi Allah

dergâh: Allah'ın yüce katı, huzuru

fakr: fakirlik, ihtiyaç hali

fitraten: yaratılış gereği

fitrî: yaratılıştan gelen, doğal

hâcât: ihtiyaçlar

hadsiz: sınırsız

hissen: duygu olarak, hissederek

iltica: sığınma

kâfi: yeterli

lisan: dil

matlup: istek, istenilen

niyaz: dua etme,

yalvarıp yakarma

salâvat: Peygamberimize edilen rahmet ve esenlik duaları

şuuren: bilinçli olarak

şümûl-ü irâdet: Allah'ın herşeyi kaplayan iradesi

zaaf: zayıflık, kuvvetsizlik

zîruh: ruh sahibi

Mutlak bir Kadîr-i Hakîm, imdatlarına yetişir, bütün istediklerini yapar. Ağlamalarını gülmeye, bağırmalarını teşekkürlere çevirir. Bu hakîmâne, alîmâne, rahîmâne yardım, pek parlak bir tarzda ilim ve rahmetin civeleriyle bir Mucîb-i Muğîs, bir Rahîm-i Kerîmi bildirip o zîruh âleminin bütün salâvat ve ubudiyetlerini Ona takdim ve tahsis eder mânâsıyla, Mi'rac-ı Ekberde Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm ve mi'rac-ı asgar olan namazlarda onun

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

alîmâne: herşeyi çok iyi bilerek

Alîm-i Mutlak: bilgisi herşeyi kuşatan, sınırsız ilim sahibi olan Allah

cilve: görüntü

hakîmâne: hikmetli bir şekilde

Kadîr-i Hakîm: herşeyi hikmetle yapan ve herşeye gücü yeten, sonsuz güç ve kudret sahibi Allah

Mi'rac/Mi'rac-ı Muhammedî/Mi'rac-ı

Ekber: Peygamberimizin (a.s.m.)

Allah'ın huzuruna yükselişi ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk

mi'rac-ı asgar: küçük mi'rac, yükseliş; kulun namazı

Mucîb-i Muğîs: yardıma muhtaç olan ve kendinden yardım dileyen varlıkların imdadına koşan, ihtiyaçlarına cevap veren, Allah

rahîmâne: merhametli bir şekilde

Rahîm-i Kerîm: hususî merhamet sahibi ve cömertliği sınırsız Allah

rahmet: şefkat, merhamet

salâvat: Peygamberimize edilen rahmet ve esenlik duası

tahsis: bir tarafa ait kılma, ayırma

takdim: sunma

ubûdiyet: kulluk; Allah'a kulluk

zîruh: ruh sahibi

ümme'ti, الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ der.

Dördüncü kelime-i kudsiye: الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ
'dir. Risale-i Nur'un çok hakikatleri namaz tesbihatında ihtar edilmesi hikmetiyle, hem Fâtihanın, hem teşehhüdün kelimelelerinin hakikatlerini kısa işaretlerle beyan etmeye, âdeta ihtiyarsız sevk edildim.

İşte, Mi'rac-ı Muhammedîde (a.s.m.) denilen الطَّيِّبَاتُ kelime-i kudsiyesi, ehl-i mârifet ve iman ve küllî şuur sahibi olan ins ve cin ve melek ve ruhânîlerin, kâinatı

beyan: açıklama
ehl-i marifet: Allah'ı

bilme ve tanıma lüt-funa eren kimseler

Fâtiha: Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fatiha Sûresi

hakikat: gerçek ve doğru

hikmet: sebep, sır, gaye

ihtar: hatırlatma

ihtiyarsız: irade dışı, istemeden

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

kelime-i kudsiye:

mukaddes kelime, söz

küllî: genel, kapsamlı

ins ve cin: insanlar ve cinler

Mi'rac-ı Muhammedî: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'ın huzuruna yükselişi ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk

ruhanî: ruh âlemine ait varlık

şevk: şiddetli arzu

ve istek

şuur: bilinç, idrak

tesbihat: Allah'ın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemâl sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler

teşehhüd: namazlarda "et-tahiyyat"ı okuma ve o kadar oturma

ümme't: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

güzel tayyibeleri ve haseneleri ve ubudiyetleriyle güzelleştiren ve güzellerin âlemine bakan ve sermedî Cemîl-i Mutlakın hadsiz cemâl ve güzelliklerini ve kâinatı süslendiren isimlerinin daimî güzelliklerini tam bilen ve aşk ve şevkle küllî ubûdiyetler ile mukabele eden ve parlak iman ve geniş marifetler ve medh ü senaların revâih-i tayyibe ve hoş kokularıyla Hâlıklarına karşı o hadsiz tayyibatlar mânâsıyla Mi'racda söylenmiş sırrıyla, teşehhüdde bütün ümmet, hergün usanmadan o kudsî kelime-i

cemâl: güzellik
Cemîl-i Mutlak: sınırsız güzellik sahibi olan Allah
daimî: devamlı, sürekli
hadsiz: sonsuz, sınırsız
Hâlık: her şeyi yaratan Allah
hasene: iyilik, sevap
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
kudsî: her türlü kusur ve noksandan uzak, yüce, mukaddes

küllî: genel, kapsamlı
marifet: Allah'ı bilme ve tanıma
medh ü senâ: övme ve yüceltme
Mi'rac: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'ın huzuruna yükselişi ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk
mukabele etme: karşılık verme
revâih-i tayyibe: hoş ve güzel kokular

sermedî: devamlı, sürekli
şevk: şiddetli arzu ve istek
tayyibe/tayyibat: iyi, güzel, hoş ibadet ve hareketler
teşehhüd: namazlarda "et-tahiyyat"ı okuma ve o kadar oturma
ubûdiyet: kulluk; Allah'a kulluk
ümmet: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü'minler

tayyibeyi tekrar ederler. Evet, bu kâinat, nihayetsiz bir hüsün ve cemâl-i sermedînin âyinesi ve cilveleri; ve kâinattaki bütün cemâl ve kemâl ve güzellikler, o sermedî hüsünden gelir ve ona intisapla güzelleşir, kıymeti yükselir. Yoksa, karmakarışık bir virâne, bir hüzüngâh olur. Ve o intisap ise, saltanat-ı ulûhiyetin dellâlları ve ilâncıları olan ins ve melek ve ruhânîlerin mârifet ve tasdikleriyle anlaşılır. Hattâ o dellâlların güzel ve tatlı hamdlerini ve senalarını ve Mâbuduna medihlerini ve onların kelimelerini her tarafa neşir ve Arş-ı Âzamın câni-

Arş-ı Âzam: Cenab-ı Hakkın büyüklük ve yüceliğinin ve herşeyi kuşatan sınırsız egemenliğinin tecelli ettiği yer
âyine: ayna
cemâl: güzellik
cemâl-i sermedî: sürekli ve daimi güzellik
cilve: görüntü, yansıma
dellâl: davetçi, ilân edici
hamd: övgü ve şü-

kür
hüsün: güzellik
hüzüngâh: hüznün yeri
intisap: bağlanma
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
kelime-i tayyibe: güzel ve hoş söz
kemâl: kusursuzluk, mükemmellik
mâbud: Kendisine ibadet edilen Allah
marifet: Allah'ı bilme ve tanıma

medih: övgü
neşir: yayılma
nihayetsiz: sonsuz, sınırsız
ruhanî: ruh âlemine ait varlık
saltanat-ı ulûhiyet: hiçbir ortak kabul etmeyen Allah'ın saltanatı, sınırsız egemenliği
sena: övme, met-hetme
sermedî: devamlı, sürekli
virâne: harap, harabe yapı

bine sevk etmek için, hava unsurunun zerreleri emirber neferler, küçücük diller ve kulaklar gibi o güzel kelimeleri dergâh-ı ulûhiyete takdim etmek için o pek harika vaziyet-i acîbe havaya verildiğine kuvvetli bir ihtimal var diye kalbime geldi.

İşte ins ve melek, nasıl ki imanları ve ubudiyetleriyle Mâbud-u Zülcelâli bildiriyorlar; öyle de, o Hakîm-i Zülcelâl dahi o ilâncılara verdiği çok câmi' istidatlarla, pek harika cihazlarla ve dekaik-ı ilmiyeleriyle, herbirisini bütün kâinatla alâkadar bir küçücük kâinat hükmüne getirmekle kendini pek parlak bir tarzda bildiriyor. Meselâ, insanın küçücük kafasında ceviz kadar bir yerde kuvve-i hafıza, kuvve-i hayaliye,

alâkadar: alâkalı, ilgili
câmi': kapsamlı, içine alan
cânib: taraf, yön
dekaik-ı ilmiye: ilmin incelikleri
dergâh-ı ulûhiyet: Allah'ın yüce katı
emirber nefer: emre hazır asker
Hakîm-i Zülcelâl:

sonsuz haşmet ve yücelik sahibi olan ve herşeyi hikmetle yapan Allah
istidat: kâbiliyet, yetenek
kâinat: evren, bütün yaratılmışlar
kuvve-i hafıza: bellek, hafıza duygusu
kuvve-i hayaliye: hayal duygusu, gücü

Mâbûd-u Zülcelâl: sonsuz haşmet ve heybet sahibi ve herşeyin Kendisine ibadet ettiği Allah
ubûdiyet: Allah'a kulluk
unsur: madde
vaziyet-i acibe: şaşırtıcı durum
zerre: atom, en küçük madde parçası

kuvve-i müfekkire gibi müteaddit, acip makineleri yaratmak ve kuvve-i hafızayı bir büyük kütüphane hükmüne getirmekle ilm-i ezelnin cilvesiyle güneş gibi kendini gösteriyor.

acip: acaip, tuhaf
cilve: görüntü, yansıma
ilm-i ezeli: Allah'ın herşeyi ve bütün

zamanları kuşatan sonsuz ilmi
kuvve-i hafıza: bellek, hafıza duygusu
kuvve-i müfekkire:

düşünme duygusu, gücü
müteaddit: bir çok, çeşitli

Tahiyyatın bereketi

(Emirdağ Lâhikası I,
“83. Mektup”)

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ ¹ ❁ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ²
❁ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا ³

Aziz, sıddık, mübarek kardeşlerim,

Evvelâ: Medresetü’z-Zehra erkânlarının arzularıyla verilen bir dersin bir hülâsasını sizlere de söylemeyi münasip gördük. O dersin mevzuu da, umum kâinat mevcudatı hesabına Mirac gecesinde, Fahr-i

¹ Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah’ın adıyla.

² “Hiçbir şey yoktur ki Allah’ı hamd ile tesbih etmesin (Onu şükran ve minnetle anıp şânına lâıyk ifadelerle anmasın ve noksan sıfatlardan tenzih etmesin).” İsrâ Sûresi, 17:44.

³ Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebediyen, dâima üzerinize olsun.

aziz: çok değerli
erkân: ileri gelenler;
Nur talebelerinin
önde gelenleri
evvelâ: ilk olarak
hülâsa: kısaca, özet

kâinat: evren
mevcudat: varlıklar
mevzu: bahis, konu
Miraç: Peygamberi-
mizin (a.s.m.) Allah’-
ın huzuruna yüksel-

diği ve bu esnâda
bütün kâinat âlemlerini
gezdiği yolculuk
sıddık: çok doğru
ve bağlı
umum: bütün

Kâinat ve Netice-i Hilkat-i Âlem Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm, huzur-u İlâhî-de nev-i beşerin, belki umum zîhayat, belki umum mahlûkat namına, selâm yerinde, **التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ**¹ demesi; ve içinde bir küllî mânâ bulunduğundan bütün ümmet hergün çok defa namazlarında zikretmesi ile; ve ehl-i iman içinde, herbir mertebe sahibinin bir hissesi içinde bulunduğu; ve bundan evvel Hüve Nüktesinin haşiyesinde, radyo vasıtasıyla

¹ “Bütün tahiyyeler, bütün mübarek şeyler, bütün salâvat ve duâlar ve bütün kelimat-ı tayyibe Allah’a mahsustur.” *Buhari*, *Ezân*: 148, 150, *el-Amel Fi’s-Salât*: 4; *Müslim*, *Salât*: 56, 60, 62; *Ebü Dâvud*, *Salât*: 178; *Tirmizî*, *Salât*: 100, *Nikâh*: 17; *Muvatta’*, *Nidâ*: 53, 55; *Müsned*, 1:292, 376, 382-4:409.

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah’ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
ehl-i iman: Allah’a ve Allah’tan gelen her şeye inananlar, mü’minler
Fahr-i Kâinat: kâinatın övüncü, kâinatın kendisiyle övündüğü zât

haşiye: dipnot
huzur-u İlâhî: Allah’ın huzuru
Hüve Nüktesi: On Üçüncü Sözün son kısmında yer alan bir bölüm
küllî: türün bütün fertlerini içine alan, kapsamlı
mahlûkat: yaratılmışlar

netice-i hilkat-i âlem: âlemin yaratılış gayesi
nev-i beşer: insan türü, insanlar
umum: bütün
ümmet: Hz. Peygambere inanıp onun yolundan giden mü’minler
zîhayat: canlı

hava unsurunun harika mu'cizât-ı kudreti göstermesi cihetinde kalbe ihtar edildi ki:

“Bir ehl-i iman, ebedî bir saadette, dünya kadar bir mülk-ü bâkiyi netice verecek bu kısacık ömr-ü dünyevîde ettiği ibadette bir küllî ibadet, âdetâ kendi hususî dünyasıyla beraber ibadet etmiş gibi, kendi hususî dünyası kadar bir mükâfat alacağı işârât-ı Kur'âniyeden anlaşılır” diye, *Hüccetü'z-Zehra*'nın ikinci makamında, ilm-i İlâhî mebhasinde

الَّتَحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ¹ ilâ âhire'nin küllî mânâları ruhuma gelip, öylece teşehhüdde;

¹ Tesbihler, hayat hediyeleri, fitrî ibadetler; mübarek şeyler, tebrik ve berekete sebep olan yaratılmışlar.

ebedî: sonsuz
ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inananlar, mü'minler
hususî: özel
Hüccetü'z-Zehra: parlak ve güzel delil; On Beşinci Şuâ
ihtar: hatırlatma, i-kaz
ilâ âhir: sonuna ka-

dar
ilm-i İlâhî: Allah'ın her şeyi kuşatan ilmi
işârât-ı Kur'âni: Kur'ân'ın işaretleri
küllî: türün bütün fertlerini içine alan, kapsamlı
mebhas: bahis, kısım
mu'cizât-ı kudret: Allah'ın kudret mu'-

cizeleri
mülk-ü bâki: kalıcı, sürekli mülk
ömr-ü dünyevî: dünya hayatı
saadet: mutluluk
teşehhüd: namazlarda çift rekatlarda “et-tahiyyat”ı okuyuncaya kadar oturtmak, beklemek

التَّحِيَّاتُ¹ derken, birden hayalime hususî dünyamın dört unsuru olan *toprak, su, hava, nur* unsurları dört küllî dil oldular. Herbir dil, milyarlar, hattâ trilyonlar, katrilyonlar adedince

التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ² kelimelerini lisan-ı hal ile söylüyorlar; hayalen gördüm.

Bu unsurlardan “toprak” unsuru bir dil olarak, bütün zîhayatların herbiri bir kelime-i zîhayat olup التَّحِيَّاتُ derler. Çünkü herbir avuç toprak ekser nebatata saksılık edebilir ve menşe olabilir bir vaziyettedir.

¹ Tesbihler, hayat hediyeleri, fitrî ibadetler.

² “Bütün tahiyeler, bütün mübarek şeyler, bütün salâvat ve duâlar ve bütün kelimat-ı tayyibe Allah’a mahsustur.” *Buhari*, Ezân: 148, 150, el-Amel Fi’s-Salât: 4; *Müslim*, Salât: 56, 60, 62; *Ebü Dâvud*, Salât: 178; *Tirmizî*, Salât: 100, Nikâh: 17; *Muvatta’*, Nidâ’: 53, 55; *Müsned*, 1:292, 376, 382-4:409.

hususî: özel
kelime-i zîhayat:
canlı kelime
küllî: türün bütün

fertlerini içine alan,
kapsamlı
lisan-ı hal: hâl dili
menşe: kaynak, a-

sıl, kök
nebatat: bitkiler
unsur: madde
zîhayat: canlı

O halde, herbir avuç toprakta, ya bütün beşerin meydana getirdikleri bütün fabrikaların adedince mânevî küçücük mikyas-
ta fabrikalar herbir avuç toprakta bulunacak. Bu ise hadsiz derecede imkânsız... Veyahut bir Kadîr-i Mutlakın hadsiz kudreti, nihayetsiz ilmi ve iradesiyle olacak. Demek toprak unsuru, bütün eczasıyla ve zerratıyla bu mazhariyet için hadsiz **اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ** der. Yani, ezelden ebede kadar bütün zîhayatların hayat hediyeleri Zât-ı Vâcibü'l-Vücuda hastır.

Sonra herkesin hususî dünyasındaki gibi, benim de hususî dünyamın ikinci unsuru olan “su” unsuru dahi, küllî bir lisan olarak bütün zerratıyla, hususan zîhayatların

beşer: insan
ebed: sonsuzluk
ecza: bir bütünün oluşturan parçalar, kısımlar
ezel: başlangıcı olmayan sonsuzluk
hadsiz: sayısız, sınırsız
has: özel
hususî: özel
Kadîr-i Mutlak: her

şeye gücü yeten, sınırsız güç ve kudret sahibi Allah
kudret: Allah'ın bütün varlığı kuşatan güç ve iktidarı
küllî: bir türün bütün fertlerini içine alan, kapsamlı
mazhariyet: ayna olma, üzerinde yansıtıp gösterme hâli

mikyas: ölçü
nihayetsiz: sınırsız, sonsuz
unsur: madde
Zât-ı Vâcibü'l-Vücud: varlığı zorunlu olan, var olmak için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan Zât, Allah
zerrat: zerreler, atomlar
zîhayat: canlı

menşelerine ve yaşamalarına hizmetleri noktalarında, trilyonlar, katrilyonlar adedince الْمُبَارَكَاتُ kelime-i mübarekesini lisan-ı hal ile kâinatta neşrediyor. Çünkü, suyun katrelerinin gördüğü vazifeler, hususan nutfelerin ve çekirdeklerin ve tohumların intibahında ve uyanıp vazife-i fitriyelerine mazhar olmakta ve gayet acip ve güzel ve harika o küçücük mahlûkların ve yavruların büyük ve gayet intizamlı ve mükemmel vazifelere mazhariyetlerini bütün zîşuura tebrik ile “Bârekâllah” dediren ve hadsiz “Bârekâllah, mâşaallah” dedirmeye vesile olmaya lâayık olan o mübareklerin o

acip: acaip, tuhaf
bârekâllah: Allah hayırlı ve mübarek kılsın anlamında, beğeniye ifade etmek için kullanılan bir söz
hususan: bilhassa, özellikle
intibah: uyanma
intizamlı: düzenli
kâinat: evren
katre: damla
kelime-i mübareke:

mübarek kelime
lisan-ı hâl: hâl dili
mahlûk: yaratılmış
mâşaallah: Allah dilemiş ve ne güzel yapmış mânâsına gelen ve beğeniye ifade etmek için kullanılan bir söz
mazhar olmak: erişmek, nail olmak
mazhariyet: ayna olma, üzerinde yansıtıp gösterme hâli

menşe: kaynak, asıl, kök
neşretmek: yaymak, dağıtmak
nutf: meni, sperm; insan ve hayvan tohumu
vazife-i fitriye: yaratılıştan gelen görev
zîhayat: canlı
zîşuur: akıl ve şuur sahibi

vaziyetleri, o su unsurunun herbir zerresinin binler Eflâtun kadar ilmi ve binler Hakîm-i Lokman kadar hikmeti ve iradesi bulunmak lâzımdır. Bu ise, suyun zerrati adedince muhaldır. Öyleyse, bir Kadîr-i Zülcelâlin ve bir Rahmân-ı Rahîmin hadsiz kudret ve rahmet ve hikmet ve iradesiyle o mübareklerin, o hadsiz mu'cizâta mazhariyetleri cihetinde bütün o mübarekler adedince **الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ** kelimesini külliyetiyle söylediklerinden, bütün mahlûkat namına, Miraç gecesinde, Neti-

hadsiz: sayısız, sınırsız

hikmet: fayda ve gayeleri gösteren; her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratan sıfat; her şeyin fayda ve gayelerini bildiren ilim

irade: seçme, isteme
Kadîr-i Zülcelâl: kudreti her şeyi kuşatan ve sonsuz haşmet ve yücelik sahibi olan Allah

kudret: Allah'ın bütün varlığı kuşatan güç ve iktidarı

külfî: bir türün bütün fertlerini içine alan, kapsamlı

mahlûkat: yaratılmışlar

mazhariyet: ayna olma, üzerinde yansıtıp gösterme hâli

Miraç: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'ın huzuruna yükseldiği ve bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk

mu'cizât: mu'cizeler
muhâl: imkânsız, akıl dışı

Rahmân-ı Rahîm: rahmeti ve merhameti her şeyi kuşatan ve herbir varlığa hususî rahmet ve merhamet tecellisi olan Allah

rahmet: ilâhî şefkat, merhamet

unsur: madde

zerrat: zerreler, atomlar

zerre: atom, en küçük madde parçası

ce-i Hilkat-i Âlem olan Peygamberimiz Aleyhissalâtü Vesselâm, **الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ** demiş. Yani, bütün bu medar-ı tebrik ve mâşaallah ve barekâllah dediren bütün hâletler ve san'atlar Zat-ı Zülcelâlin kudretine mahsus olduğundan, bütün o hadsiz **الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ** 'ları Cenâb-ı Hakka huzuru ile hediye ediyor.

Sonra, herkesin hususî dünyasındaki “hava” unsuru dahi bir *hüve* kadar, herbir avuç havadaki herbir zerre, mazhar oldukları santrallık, âhize ve nâkilelik vazife-

âhize: alıcı

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

bârekâllah: Allah hayırlı ve mübarek kılsın anlamında, beğeniye ifade etmek için kullanılan bir söz

Cenâb-ı Hak: Hak'ın tâ kendisi olan sonsuz şeref ve yücelik sahibi Allah

hadsiz: sayısız, sı-

nırsız

hâlet: durum, hâl

hususî: özel

hüve kadar: “hû” derken çıkan hava kadar

kudret: Allah'ın bütün varlığı kuşatan güç ve iktidarı

mâşaallah: Allah dilemiş ve ne güzel

yapmış mânâsına gelen ve beğeniye ifade etmek için

kullanılan bir söz

mazhar olma: nail

olma; ayna olma

medar-ı tebrik: tebrik sebebi

nâkil: ileten, verici

Netice-i Hilkat-i Âlem: âlemin yaratılış gayesi

unsur: varlıkları oluşturan temel madde

Zat-ı Zülcelal: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan Zât, Allah

zerre: atom, en küçük madde parçası

leri içinde bütün duaları ve salavatları ve ricaları ve ibadetleri ifade eden **الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ** cümlesini lisan-ı halleriyle dedikleri için, hava unsuru küllî bir lisan olarak o hadsiz kelimatlarını katrilyonlar, belki kentrilyonlar adedince söyleyerek Sânilerine, Hâlık-larına takdim ettiklerinden, onların namla-rına o küllî mânâ ile Resul-i Ekrem Aley-hissalâtü Vesselâm Cenâb-ı Hakka

الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ diye takdim etmiştir. Yani, “Bütün dualar ve ihtiyaçtan gelen ricalar ve nimetten çıkan şükürler ve ibadetler ve namazlar, Hâlık-ı Külli Şeye mahsustur.”

Çünkü Hüve Nüktesinin haşiyesinde de-

Aleyhissalâtü Ves-

selâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

Hâlık-ı Külli Şey: her şeyin yaratıcısı olan Allah

haşiye: dipnot, aç-kılayıcı söz

Hüve Nüktesi: On Üçüncü Sözün son kısmında yer alan

bir bölüm

Cenâb-ı Hak: Hak-kın ta kendisi olan sonsuz şeref ve iyilik sahibi Allah

hadsiz: sayısız, sınırsız

kelimat: kelimeler

küllî: türün bütün ferdlerini içine alan, kapsamlı

lisan-ı hal: hâl dili

Resul-i Ekrem: Al-

lah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)

salâvat: Peygam-berimize edilen rahmet ve esenlik duaları

Sâni: her şeyi san'-atla yaratan Allah

unsur: varlıkları oluşturan temel madde

nildiği gibi, ya, *hüve* kadar bir avuç havanın herbir zerresi, umum dilleri bilecek ve söyleyenlerin yerlerini görecek ve yakın uzak herşeyi işitecek ve her şiveyi ve her harfin tarzını tam bilecek ve çok işleri beraber, şaşırmadan görecek bir kudret-i mutlaka ve irade-i tâmmeye mâlik olacak. Bu ise hava zerreleri adedince muhal olmasından, elbette ve elbette şüphesiz ve kat'î bir zaruretle, o zerrelerin herbiri, Sâni-i Hakîmi bütün sıfâtıyla gösterip şehadet eder. Âdeta küçük bir mikyasta, âlemin büyük şehadeti kadar şehadetleri vardır.

Demek zerrat-ı havaiye adedince salâvatları ifade eden, Mirac-ı Ahmedîde Aley-

hüve kadar: "hû"
derken çıkan hava
kadar

irade-i tâmme: tam
ve eksiksiz irade,
Allah'ın iradesi

kat'î: kesin

kudret-i mutlaka:
sınırsız güç ve iktidar

mâlik: sahip

mikyas: ölçü

muhal: olması imkânsız

salâvat: Peygamberimize edilen rahmet ve esenlik duaları

Sâni-i Hakîm: her şeyi hikmetle ve san'atlı bir şekilde yapan Allah

şehadet: şahitlik, tanıklık

umum: bütün, genel

zaruret: zorunluluk, mecburiyet

zerrat-ı havaiye:
hava zerreleri, havadaki atomlar

zerre: atom, en küçük madde parçası

hissalâtü Vesselâm **الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ** denilmiştir.

Sonra **الطِّبَّاتُ لِلَّهِ** kelime-i tayyibe söylendiği vakit, birden “nar” ile “nur” unsuru, yani hararetli ve hararetsiz maddî ve mânevî nur unsuru bir küllî dil olarak, hadsiz ve nihayetsiz bir surette lisan-ı hal ile, hadsiz dillerle **الطِّبَّاتُ لِلَّهِ** diyor. Yani, bütün güzel sözler, güzel mânâlar, harika güzel cemaller ve bütün kâinatın yüzünde cemalleri görünen ezeli Esmâ-i Hüsnânın cilveleri ve başta enbiyalar, evliyalar, asfiyalar olarak bütün ehl-i imanın imanları ile kâinatın ve

Aleyhissalâtü Ves-
selâm: Allah'ın sa-
lât ve selâmı onun
üzerine olsun
asfiya: hem âlim,
hem velî olan bü-
yük zâtlar
cemal: güzellik
cilve: görüntü, yan-
sıma
ehl-i iman: Allah'a
ve Allah'tan gelen
her şeye inananlar,
mü'minler
enbiya: nebiler,

peygamberler
Esmâ-i Hüsnâ: Al-
lah'ın en güzel i-
simleri
evliya: Allah
dostları, veliler
ezelî: başlangıcı
olmayan, sonsuz
hadsiz: sayısız, sı-
nırsız
kâinat: evren
kelime-i tayyibe:
güzel ve hoş söz
küllî: türün bütün
ferdlerini içine alan,

kapsamlı
lisan-ı hal: hâl dili
Mirac-ı Ahmedî:
Peygamberimizin
(a.s.m.) Allah'ın hu-
zuruna yükseldiği
ve bütün mânevî â-
lemleri gezdiği yol-
culuk
nar: ateş
nihayetsiz: sınırsız,
sonsuz
unsur: varlıkları o-
luşturan temel
madde

mahlûkatın görünen güzellikleri ve ehl-i imanın imanlarından neş'et eden güzel sözler, hamdler, şükürler, tevhidler, tehliller, tesbihler, tekbirler

۱ **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ** ۱ sırrı ile Arş-ı Âzam tarafına giden o kelimat-ı tayyibeleri ve dünyanın üç adet yüzünden gayet güzel olan esmâ-i İlâhiyeye âyinelik eden birinci yüzündeki hadsiz güzellikler, tayyibeler; ve dünyanın âhiret tarlası olan ikinci yüzündeki hadsiz hasenatlar, hayırlar ve mânevî meyveler ve güzellikler, tamamıyla,

۱ "Güzel sözler Ona yükselir." Fâtır Sûresi, 35:10.

âhiret: öldükten sonra sonsuz olarak devam edecek olan hayat

Arş-ı Âzam: Allah'ın egemenlik ve yüceliğinin tecellî ettiği yer

ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inananlar, mü'minler

esmâ-i İlâhiye: Allah'ın isimleri

hadsiz: sayısız, sınırsız

hamd: minnet, övgü ve şükür

hasenat: iyilikler, güzellikler

kelimât-ı tayyibe: güzel kelimeler

mahlûkat: yaratılmışlar

neş'et eden: doğan, ortaya çıkan

tayyibe: iyi, güzel, hoş iş ve hareket

tehlil: "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur" mânâsında-

ki "lâ ilâhe illallah" sözünü söyleme

tekbir: "Allah en büyüktür" mânâsında "Allahu Ekber" demek

tesbih: Allah'ı her türlü noksan ve kusurdan yüce tutarak şanına lâıyk ifadelerle anma

tevhid: birleme, her şeyin bir olan Allah'a ait olduğunun bilinmesi

Ezel-Ebed Sultanı Kadîr-i Zülcelâle mahsustur diye, nar ve nur unsurunun bu küllî diliyle bu küllî ubudiyeti, Mâbud-u Zülcelâle takdim etmek mânâsında olarak, Fahr-i Kâinat Aleyhissalâtü Vesselâm, umum mahlûkat hesabına **الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ** demiş. Çünkü maddî ve mânevî nur unsuru, mazhar oldukları vazifelerinin umumu hem beraber, hem ayrı ayrı Zât-ı Vâcibü'l-Vücuda işaret ve şehadet ettikleri milyarlar nümuneleri var.

Evet, nur ve nar unsuru toprak, hava ve

Aleyhissalâtü

Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

Ezel Ebed Sultanı: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan sonsuz kudret ve hâkimiyet sahibi Sultan, Allah

Fahr-i Kâinat: kâinatın övüncü; kâinatın övündüğü zât olan Peygamberimiz (a.s.m.)

Kadîr-i Zülcelâl: kudreti herşeyi ku-

şatan ve sonsuz haşmet ve yücelik sahibi Allah

külfî: evrensel, kapsamlı, genel

Mâbud-u Zülcelâl: azamet, büyüklük sahibi olan Allah

mahlûkat: yaratılmışlar

mahsus: has, özel

mazhar olma: nail olma; ayna olma, yansıtma, üzerinde gösterme

nar: ateş

nümune: örnek, mi-

sâl

şehadet: şahitlik, tanıklık

ubudiyet: Allah'a kulluk

umum: bütün

unsur: varlıkları oluşturan temel madde

Zat-ı Vâcibü'l-Vücud: varlığı zorunlu olan ve var olmak için hiçbir sebebe muhtaç olmayan zât, Cenâb-ı Allah

mâ unsurları gibi gayet kat'î ve bedihî ve zarurî bir surette o nûmunelerle gösteriyor ki, bütün esbap yalnız bir perdedir. Bütün icatlar ve tesirler Zât-ı Kadîr-i Zülcelâlindir. Çünkü, nur, aynen vücut ve hayat gibi, kudret-i İlâhiyenin perdesiz, bizzat mübaşeretine lâayık olmasından, esbab-ı zahîrî hiçbir cihette perde olmadığından, vâhidiyet içinde ehadiyeti gösterir. Gayet cüz'î ve küçük bir vazifede, küllî ve geniş bir delil-i ehadiyete işaret eder ki, Hüve Nüktesi haşiyeleriyle bunu gayet kısaca ispat ediyor. İşte milyarlar nûmunelerinden iki küçük nûmunesinden:

bedihî: açık, aşikâr
bizzat: kendisi, doğrudan
cüz'î: küçük, ferdî
delil-i ehadiyet: Allah'ın birliğinin her bir varlıkta ayrı ayrı tecellî etmesinin delili
ehadiyet: Allah'ın birliğinin her bir varlıkta ayrı ayrı tecellî etmesi
esbab-ı zahîrî: görünürdeki sebepler
esbab: sebepler

haşiye: dipnot, açıklayıcı söz
Hüve Nüktesi: On Üçüncü Sözden bir bölüm
icad: var etme, ortaya çıkarma
kat'î: kesin
kudret-i İlâhiye: Allah'ın güç ve iktidarı
külfî: evrensel, kapsamlı
mâ: su
mübaşeret: temas etme, meşgul olma

nûmune: örnek, misâl
unsur: varlıkları oluşturan temel madde
vâhidiyet: Allah'ın bütün varlıkları kapsayan birlik tecellisi
zarurî: zorunlu, gerekli
Zât-ı Kadîr-i Zülcelâl: kudreti herşeyi kuşatan ve sonsuz haşmet ve yücelik sahibi olan zât

Birisi: Mânevî nurun, ilim sûretinde beşerin kafasında cilvesinin bir cüz'îsi, tırnak kadar kuvve-i hafızaya malik bir adamın kafasında, doksan kitabın kelimatı yazılmış. Ve üç ayda, her günde üç saat meşgul olarak, hafızasının sahifesinin yalnız o kısmını ancak tamam edebilmiş. Aynı adam, seksen sene ömründe gördüğü ve işittiği ve merakını tahrik eden ve ona hoş gelen mânâları ve kelimeleri ve suretleri ve savtları, o tırnak kadar kuvve-i hafızanın sahifesinde, istediği vakitte müracaat edip bir büyük kütüphane kadar bütün mahfuzatının aynı şeylerini orada bütün istediklerini mevcut ve muntazam yazılmış ve dizilmiş görüyor.

İşte bu tırnak kadar kuvve-i hafızanın, bahr-i umman gibi bir vüs'atı ve güneş gi-

bahr-i umman: der-
ya, okyanus
beşer: insan
cilve: görüntü, yan-
sıma
cüz'î: küçük, ferdî
kelimat: kelimeler

kuvve-i hafıza: bel-
lek, hafıza duyusu
mahfuzat: hafızada
olanlar
mâlik: sahip
muntazam: düzenli,
intizamlı

savt: ses
suret: biçim, görü-
nüş
tahrik eden: hare-
kete geçiren
vüs'at: genişlik

bi bir ihatalı nuru ve bir ziya-yı mânevîsi ve zemin yüzü kadar geniş sahifeleri olmazsa bu hal olamaz. Bu ise yüz binler derece muhal muhal içinde ve imkânsız olduğundan, elbette ve elbette bu küçücük tırnak kadar hafıza, Levh-i Mahfuz bir sahife-i kader ve kudreti olan Alîm-i Mutlakın, ilim ve hikmet ve kudretiyle, o Levh-i Mahfuzun bir nümunesini beşerin kafasında halk eylemesine kudsî bir şehadet eder.

İkinci cüz'î ve küçücük bir nümunesi: Elektriktir. Bir adam, elektrik lâmbasının acip vaziyetini tetkik etmiş. Bakıyor ki, yüzzer düğmelerdeki ve merkezlerdeki ve de-

acip: acaip, tuhaf
Alîm-i Mutlak: bilgisi her şeyi kuşatan, sınırsız ilim sahibi olan Allah
beşer: insan
cüz'î: küçük, ferdî
halk etme: yaratma
hikmet: Allah'ın her şeyi bir gayeye yönelik olarak, anlamlı ve tam yerli yerinde yaratma sıfatı

ihata: içine alma, kapsama
kudret: Allah'ın güç ve iktidarı
kudsî: her türlü kutsal ve noksandan uzak, kutsal
Levh-i Mahfuz: her şeyin bütün ayrıntılarıyla yazıldığı mânevî kader levhası
muhal: bâtil, olması imkânsız olan

nümune: örnek, misâl
sahife-i kader: kader sayfası
şehadet: şahitlik, tanıklık
tetkik etme: inceleme
vaziyet: durum, hâl
zemin: yer, dünya
ziya-yı mânevî: mânevî ışık

mir ve ip tellerdeki zerreler ve maddeler camid, şuursuz, hareketsiz oldukları halde, yalnız gayet cüz'î bir temas neticesinde, on kilometre yeri dolduran karanlık derhal gider ve yerini, yarım saniyede dolduran bir nur vücuda gelir. Bu gözle görünen karanlığın birden kaybolması ve yine gözle görünen o zulmet kadar nurun vücuda gelmesi elbette bir hayal değil.

Ya o temas eden camid, şuursuz zerreler, hadsiz bir kuvveti ve bir nuru kendilerinde taşımakla beraber, birden yüz kilometre yerlere elini uzatıp, karanlığı süpürüp, temizleyip nurları dolduracak. Bu ise bütün şeytanlar ve dinsizler, maddiyunlar toplansalar, bunu bir sofestaîye de kabul

câmid: cansız, katı
cüz'î: küçük, ferdî
hadsiz: sayısız, sınırsız
maddiyun: materialistler, her şeyi madde ile açıklamaya çalışanlar
sofestaî: septik;

Yaratıcıyı kabul etmemek için her şeyi, hattâ kendisini dahi inkâr eden, olumlu veya olumsuz hiçbir hükme varmayan, daima şüphe içinde kalmayı esas alan bir

felsefî düşünce sahibi
şuursuz: bilinçsiz
vücuda gelmek: meydana gelmek, var olmak
zerre: atom, en küçük madde parçası
zulmet: karanlık

ettiremezler.**HASIYE**

Veyahut bütün kâinata hükmü geçen ve

HASIYE Yalnız aldatmak için bazı derin ve ehemmiyetli hakikatlere bir isim takıp güya o hakikat anlaşılmış gibi âdileştiriyorlar. Meselâ; “Bu elektrik kuvvetiymiş” deyip, o ince ve derin hakikati ehemmiyetsiz yapıp âdi gösteriyorlar. Halbuki, kudretin o mu’cizesinin hikmetleri iki sahife ile ancak ifade edildiği halde, birtek isim takmakla, o hakikati ve o küllî hikmeti gizleyip, gayet küçük ve basit bir perdesini yerine ikame ederek, o mu’cizeli eseri, kör kuvvete ve serseri tesadüfe ve mevhum tabiata isnad edip, Ebu Cehil’den daha echel bir dereceye düşüyorlar. İşte, İrade-i İlâhiyenin nâmuslarının ünvanları olan âdetullah kanunlarının birisine beşer, aczinden mahiyetini bilemediği o kanunun mahiyetine “elektrik” namını verip, tenvirdeki harika mu’cize-i kudreti âdileştirmekle ve malûm birşeymiş gibi “elektrik kuvveti” diye bir isim takmakla, bunun gibi çok harikulâde mu’cizât-ı Kudret-i İlâhiyeyi cahilâne âdileştiriyorlar.

acz: güçsüzlük

âdetullah: Allah’ın tabiata koyduğu kanun ve prensipler

âdileşmek: basitleşmek, sıradan hâle gelmek

cahilâne: bilgisizce

echel: çok cahil

ehemmiyetli: önemli

hakikat: gerçek

haşiye: dipnot, açıklayıcı söz

hikmet: sebep, sır, Allah’ın her şeyi bir gayeye yönelik olarak, anlamlı ve tam yerli yerinde yarat-

ma sıfatı

hükmü geçmek:

hükmetmek, ege-menliği altına almak

ikame: yerleştirme

irade-i ilahiye: Allah’ın iradesi, dilemesi

isnad: dayandırma

kâinat: evren, yaratılmış bütün varlıklar

kudret: Allah’ın güç ve iktidarı

küllî: kapsamlı, tür

mahiyet: esas

mevhum: gerçekte olmadığı halde var sayılan

mu’cizât-ı kudret-i

ilahiye: Allah’ın

kusret mu’cizeleri

mu’cize: insanların benzerini yapmakta aciz kaldıkları

mucize-i kudret:

Allah’ın kudret mu’cizesi

Müdeb bire’n-Nur:

bütün nurları ve nurlu varlıkları sevk ve idare eden ve kontrol altında tutan Nurların Müdeb biri olan Allah

namus: kanun, düstur, prensip

tenvir: aydınlatma

bütün nurlar, onun *Nur* isminden feyz alan ve Nure'n-Nur ve Hâlîka'n-Nur ve Müdeb-bire'n-Nur olan Kadîr-i Zülcelâlin ve Allâmü'l-Guyûbun ve Alîm-i Mutlakın kudretiyle ve hikmetiyle olacak. İşte bu iki nümuneye kıyasen hadsiz nümuneler var.

İşte **الطِّبَاتُ لِلَّهِ** bütün kâinattaki nurları, güzellikleri, tayyibeleri ve kelimat-ı tayyibeleri ve hayırları ve kemâlâtları Zât-ı Zülcelâle nur unsuru diliyle kâinat takdim ettiği gi-

Aleyhissalâtü

Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı

onun üzerine olsun
feyz: nur, mânevî gıda

Alîm-i Mutlak: bilgisi herşeyi kuşatan, sınırsız ilim sahibi olan Allah

Nure'n-Nur: bütün nurlar Kendi nurunun zayıf bir gölgesi olan Nurların Nuru, Allah

Hâlîka'n-Nur: bütün nurları yaratan, Nurların Yaratıcısı olan Allah

Kadîr-i Zülcelâl: kudreti herşeyi ku-

şatan ve sonsuz haşmet ve yücelik sahibi Allah

Allâmü'l-Guyûb: gayb âlemini ve bütün gizlilikleri bilen Allah

hadsiz: sayısız, sınırsız

hikmet: sebep, sır; Allah'ın her şeyi bir gayeye yönelik olarak, anlamlı ve tam yerli yerinde yaratma sıfatı

kâinat: evren, yaratılmışlar

kelimat-ı tayyibe: hoş ve güzel sözler, Allah ve Resulünün sözleri

kemâlât: faziletler, iyilikler, olgunluklar ahlâk ve huy güzellikleri

kıyasen: karşılaştı-rarak

kudret: Allah'ın güç ve iktidarı

meb'us: gönderilmiş, temsilci

mevcudat: varlıklar

nümune: örnek, misal

tayyibe: iyi, güzel, hoş iş ve hareket

unsur: oluşturan temel madde

Zât-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan Zât, Allah

bi, netice-i hilkat-i kâinat ve sebeb-i hilkat-i âlem olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm dahi, namlarına mebus olduğu kâinattaki bütün mevcudat hesabına, Miraç gecesinde o küllî mânâ ile **الطِّيبَاتُ لِلَّهِ** demiş.

Resul-i Ekrem (Aleyhissalâtü Vesselâm biadedi zerrâtî'l-enâm) bu dört kelimât-ı cemileyi selâm yerinde söyledikten sonra—Risâle-i Nur'da izah edildiği gibi—Cenâb-ı Hak **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ** ¹ demesiyle, bütün ümmeti öyle diyeceklerine işaret ve

¹ Ey Peygamber, Allah'ın selâmı üzerine olsun.

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
biadedi zerrâtî'l-enâm: bütün varlıkların zerreleri, hücreleri sayısınca
Cenâb-ı Hak: Hak'ın ta kendisi olan sonsuz şeref ve yücelik sahibi Allah
ferman: buyruk, emir
kelimât-ı cemile: güzel kelimeler,

burada kastedilen, et-Tahiyyatü, lillâhi, ve's-Salâvatü, ve't-Tayyibatü kelimeleri
küllî: evrensel, genel, kapsamlı
mânevî: maddî olmayan, mânâ ile ilgili olan
Miraç: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'ın huzuruna yükseldiği ve bu esnada bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk

mukabele etmek: karşılık vermek
netice-i hilkat-i kâinat: kâinatın yaratılışının neticesi
Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Hz. Muhammed (a.s.m.)
sebeb-i hilkat-i âlem: âlemin yaratılış sebebi
ümme: Peygamber Efendimize inanıp onun yolundan gidenler

mânevî emir ve ferman ve kabul hükmünde mukabele etmiş. Birden Peygamber

ٱلْـسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ¹ demekle, o kudsî selâmı hem kendine, hem ümmetine, hem bütün kendinden evvelki emsallerine tamim edip, küllî ve umumî bir selâm suretinde gösterip, bütün mahlûkatın meb'usu olması noktasında onlara da o selâmı teşmil etmiş.

Ümmeti ise her namazda

ٱلْـسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ hîdeki emir ve fermana bir imtisaldır. Hem ona karşı biat etmektir. Ve hergün biatını, yani memuriyetini kabul ve getirdiği fer-

¹ Bize ve Allah'ın salih kullarına selâm olsun.

biat: bağlılık yemini
emsal: benzerler
ferman: buyruk, emir
imtisal: uyma, yerine getirme
kudsî: kutsal, mukaddes, yüce
küllî: evrensel, genel, kapsamlı
mahlûkat: yaratıl-

mışlar
meb'us: gönderilmiş, temsilci
memuriyet: memurluk
risalet: elçilik, peygamberlik
selâm-ı ilâhî: Allah'ın selâmı
tamim etmek: umu-

mileştirmek, genel-
 leştirmek
tecdit: yenileme
teşmil etmek: içine almak, kaplamak
umumî: genel
ümme: Peygamber Efendimize inanıp onun yolundan gidenler

manlara itaatlerini tecdit ve tazelemektir. Hem, risaletini bir tebriktir. Hem, umum âlem-i İslâm hergün bu kelime ile onun getirdiği saadet-i ebediye müjdesine karşı bir teşekkürdür.

Evet, her insan, kendi vücudunun mahvolmasıyla müteellim olduğu gibi, hanesinin harap olmasıyla da elem çekiyor. Ve vatanının bozulmasıyla gayet müteessir oluyor. Ahbabının firak ve vefatıyla derinden derine kalbi acıyor. Dünya kadar büyük, has ve hususî dünyasının zeval ve firak ve âhirde tamamen mahvolmasını düşünmesi, mânevî bir cehennem gibi ruhu ve vicdanını yandırıyor.

İşte, akli başında herbir adam ruhsuz, kalbsiz, akılsız olmamak şartıyla bilecek ki, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâ-

ahbab: sevilenler
âhir: son
âlem-i İslâm: İslâm dünyası
Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun

firak: ayrılık
hane: ev
has: özel
hususî: özel
itaat etmek: emre uymak
mahvolmak: yok olmak

müteellim: acı çeken
müteessir: etkilenen, üzüntülü
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk
zeval: gelip geçici olma

mın Mirac gecesinde gözüyle gördüğü saadet-i ebediyenin müjdesini ve ehl-i imanın Cennetteki hayat-ı bakiyesinin beşaretini ve insanın alâkadar olduğu sevdiklerinin mahvolmadıklarını ve onların zevallerinden sonra yine görüşmelerinin muhakkak olacağının gayet sürurlu, mânevî hediyesine karşı umum âlem-i İslâm hergün çok defa ¹ **اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ** dediği gibi, onun da getirdiği hediye-i mâneviyesiyle, hem kâinat sahifeleri ve tabakaları mektu-

¹ Ey Peygamber, Allah'ın selâmı üzerine olsun.

alâkadar: alâkalı, ilgili

âlem-i İslâm: İslâm âlemi

beşaret: müjde

ehl-i iman: Allah'a ve Allah'tan gelen her şeye inananlar, mü'minler

hayat-ı bâkiye: sürekli ve kalıcı olan hayat; âhîret hayatı

hediye-i mâneviye:

mânevî hediye

kâinat: evren, yaratılmışlar

mahvolmak: yok olmak

mânevî: maddî olmayan, mânâ ile ilgili olan

Miraç: Peygamberimizin (a.s.m.) Allah'ın huzuruna yükseldiği ve bu esnada bütün kâinat âlemlerini gezdiği yolculuk

nat âlemlerini gezdiği yolculuk

muhakkak: gerçekliği kesin olarak bilinen

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk

sürur: mutluluk, sevinç

tabaka: derece

umum: bütün, genel

zeval: geçip gitme

bat-ı Samedaniye olmasına, hem mahlûkâtın hakikî kıymetleri ve kemalâtları onun risaletiyle tezahür etmesine mukabil, bütün

mahlûkat mânen **أَيُّهَا النَّبِيُّ** bu mezkûr hakikatin lisanıyla derler.

Ve ümmet mabeyninde **şeaîr-i İslâmiye**-den olan birbirine **عَلَيْكُمْ** demeleri sünnet olması, bu büyük hakikatin şuaı olmasındandır.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي ¹
Said Nursî

¹ Bâkî olan sadece Odur.

hakikat: asıl, esas, gerçek

hakikî: asıl, gerçek

kemâlât: faziletler, iyilikler, olgunluklar ahlâk ve huy güzel-likleri

lisan: dil

mabeyninde: arasında

mahlukat: yaratılmışlar

mahlûkat: yaratıl-

mışlar

mektubat-ı same-

daniye: Allah tarafından gönderilmiş birer mektup gibi şuur sahiplerine ilâhi sanatı anlatan eser

mezkûr: zikredilen, sözü geçen

mukabil: karşılık

risalet: peygamberlik

sünnet: Peygamberimizin söz, fiil ve

hareketlerine dayanan yüce prensipler

şeaîr-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibâdetler

şua: parıltı, ışıkhüzmesi

tezahür: belirme, görünme

ümmet: Peygamber Efendimize inanıp onun yolundan gidenler

5. BÖLÜM

Namaza Dair Müteferrik Meseleler

Sekizinci ders

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ
الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ¹ ۞ أَدْعُوَنِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ² ۞ قُلْ
مَا يَعْبُدُونَ بِيَّ لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ³ ۞

Şu âyetler, duanın, mühim bir esas-ı ubudiyet olduğunu gösteriyor.

¹ “Kullarım senden Beni sordukları vakit de ki, muhakkak Ben çok yakıным. Bana duâ ettiği zaman, duâ edenin duâsına cevap veririm.” Bakara Sûresi, 2:186.

² “Bana dua edin, size cevap vereyim.” Mü’min Sûresi, 40:60.

³ “De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var?” Furkan Sûresi, 25:77.

Ey hakikat-i hâlden gâfil müddei! Dâvâ ediyorsun ki: “Dua ediliyor, cevap verilmiyor. Âyet ise, âmmdir.”

Evvelen: Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Belki cevap vermek daimîdir. Fakat is'âf-ı hâcet, mücîbin hikmetine tâbidir. Meselâ, sen tabibi çağırıyorsun. Dersin ki: “Ey hekim!”

O da cevaben, “Lebbeyk” der.

Sonra dersin, “Bana şu taamı veyahut şu dermanı ver.”

Hekim bazan münasip gördüğü matlubu aynen verir; bazan istediğinden daha âlâsını verir; bazan da, senin hastalığına zarar olduğu için, cevap verdiği halde sana bir-

âlâ: daha üstün, daha değerli

âmm: genel; sayısız şeyleri içine alan, aynı cinsten birçok ferde birden delâlet eden lâfız; cemaat, kavm lâfızları gibi
daimî: devamlı, sürekli
dâvâ etmek: iddia etmek
derman: ilâç
evvelen: ilk olarak

gâfil: sonundan ve sorumluluklarından habersiz

hakikat-i hâl: durumun gerçek yönü
hekim: doktor

hikmet: herşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde yaratılma sıfatı veya onun tecellîsi
is'âf-ı hâcet: ihtiya-

cına koşmak, yardım etmek, ihtiyacına cevap vermek
lebbeyk: “Buyurun, emredin”

matlub: istenilen, arzu edilen şey
mücîb: bütün dualara cevap veren Allah
müddei: iddiacı, iddia eden

taam: gıda, yiyecek
tâbi: bağlı

şey vermez.

Dua, bir nev'i ibadet olduğu için, hâlis olmak gerektir, ta ki kabul olunsun. İbadetin semeratı ise uhrevîdir. Dünyevî işler, o ibâdâtın evkat-ı mahsusalarıdır. Meselâ, yağmursuzluk, yağmur namazının vaktidir. Namaz, yağmur yağması için vaz edilmiştir. Umur-u dünyeviye niyet edilse, o ibadet olan dua halis olmadığı için kabule lâayık olmaz.

Evet, nasıl ki gurub, mağrib namazının vaktidir. Ay ve güneşin tutulmaları da, salâtü'l-küsuf ve'l-husuf denilen iki ibâdât-ı mahsusanın vaktidir. Yoksa gaye değil ki, namaz kılmakla, ta güneş ve kamer açılsınlar. Çünkü, güneş ve kamerin açılmaları

dünyevî: dünyaya ait

evkat-ı mahsusa: özel vakitler

gurub: güneşin batışı

hâlis: içten, sırf Allah rızası için, samimî

ibâdât: ibadetler

ibâdât-ı mahsusa: hususî, özel ibadetler

mağrib namazı: akşam namazı

muayyen: belirlenmiş, belirli

nev'i: çeşit, tür
salâtü'l-küsuf ve'l-husuf: güneş ve a-

yın tutulmaları zamanında kılınan namaz

vaz edilmek: konulmak, yerleştirilmek
semerât: meyveler, neticeler

uhrevî: âhirete ait
umur-u dünyeviye: dünyaya ait işler

zamanı muayyendir. Fâtır-ı Zülcelâl, bu iki âyât-ı azîmin nikabı zamanında, yani perdelendikleri zamanda, ibâdını, ibadete davet eder.

Onun gibi, yağmursuzluk da, yağmur namazının vaktidir; yağmurun gelmesinin gayesi değil. Yağmursuzluk devam ettikçe, ol veçhile Allah'a ibadet devam eder. Yağmur geldiği vakit, vakti kaza olur.

Onun gibi, zâlimlerin tasallutu ve beliyelerin nüzulü zamanları, bazı ed'ıye-i mahsusanın evkatıdır. Belki de o beliyeler, o duaları söylettirmek içindir. Yoksa o dualar, sırf o beliyelerin def'i için değildir. Belki, bir nev'i ubudiyet olan o dualar, o belıyyelerin devamı müddetince devam ederler. Eğer duaların berekâtıyla belıye-

âyât-ı azîm: büyük deliller

belıye: belâ, mu-sibet

berekât: bereketler

def': uzaklaştırma

ed'ıye-i mahsusa: özel dualar, belli vakitlerde yapılan dualar

evkat: vakitler

Fâtır-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan ve herşeyi harika san'atıyla yaratan Allah

ibâd: kullar

nev'i: çeşit, tür

nikab: perdelenme, örtünme; tutulma

nüzul: inme

tasallut: sataşma, baskı kurma, hâkim olma

ubudiyet: kulluk, ibadet

vecih: yön

ler def' ve ref' olunsalar, *nurun alâ nur*. Şayet ref' olunmazlarsa, denilemez ki, "Dua kabul olunmadı." Belki, "Duanın vakti bitmedi" denilir.

beliye: bela, musibet

def' ve ref' olunma: ortadan kalk-

ma, savılma, uzaklaşma

nurun alâ nur: nur üstüne nur

ref' olunma: ortadan kalkma, yok olma

Yağmur duası ve namazının hikmeti

(Emirdağ Lâhikası I,
“14. Mektup”tan)

Sual: Üstadım, yağmur duası ve namazın neticesi görünmedi, fâidesiz kaldı. İki üç defa bulut toplandı, yağmur vermeden dağıldı. Neden?

Elcevap: Yağmursuzluk, bu çeşit dua ve namazın vaktidir, illeti ve hikmeti değil. Nasıl ki güneş ve ayın tutulması zamanında küsuf ve husuf namazı kılınır ve güneşin gurubuyla akşam namazı kılınır; öyle de, yağmursuzluk, kuraklık, yağmur namazının ve duasının vaktidir. İbadet ve duanın sebebi ve neticesi emir ve rıza-i İlâhîdir, fâidesi uhrevîdir. Eğer namazdan, ibadetten dünyevî maksatlar niyet edilse, yalnız onlar için yapılsa, o namaz battal olur.

battal: boş, hükümsüz

gurub: batış

hikmet: amaç, gaye

illet: esas sebep

rıza-i İlâhî: Allah'ın

rızası

uhrevî: âhirete ait

Meselâ, akşam namazı güneşin batmaması için ve husuf namazı ayın açılması için kılınmaz. Öyle de, bu nevi ibadet, yağmuru getirmek için kılınsa yanlış olur. Yağmuru vermek Cenâb-ı Hakkın vazifesidir. Biz vazifemizi yaptık; Onun vazifesine karışmayız.

Gerçi yağmur namazının zahir neticesi yağmurun gelmesidir; fakat asıl hakikî, en menfaatli neticesi ve en güzel ve tatlı meyvesi şudur ki: Herkes o vaziyetle anlar ki, onun tayinini veren babası, hanesi, dükkânı değil; belki onun tayinini ve yemeğini veren, koca bulutları sünger gibi ve zemin yüzünü bir tarla gibi tasarrufunda bulunduran bir Zât, onu besliyor, rızkını veriyor. Hattâ en küçücük bir çocuk da, daima aç olduğu vakit validesine yalvarmaya alış-

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan sonsuz şeref ve yücelik sahibi Allah
hakikî: asıl, gerçek
hane: ev
küsuf ve husuf na-

mazı: güneş ve ay tutulmasında kılınan namaz
nevi: çeşit
tasarruf: kullanma ve faaliyet

tayin: erzak, yiyecek
valide: ana
vaziyet: durum, hâl
zahir: açık, görünen
zemin: yer, dünya

mışken, o yağmur duasında, küçücük fikrinde büyük ve geniş bu mânâyı anlar ki:

Bu dünyayı bir hane gibi idare eden bir Zât, hem beni, hem bu çocukları, hem validelerimizi besliyor, rızıklarını veriyor. O vermese, başkalarının fâidesi olmaz. Öyleyse Ona yalvarmalıyız der, tam imanlı bir çocuk olur.

Cemaatle namazın fazileti

(Mesnevî-i Nûriye,
“Şûle Risalesi”nden)

İ'lem eyyühe'l-aziz! Mü'minler ibadetlerinde, dualarında birbirine dayanarak cemaatle kıldıkları namaz ve sair ibadetlerinde büyük bir sır vardır ki, herbir fert, kendi ibadetinden kazandığı miktardan pek fazla bir sevap cemaatten kazanıyor. Ve herbir fert ötekilere duacı olur, şefaatçi olur, tezkiyeci olur—bilhassa Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâma... Ve keza, herbir fert, arkadaşlarının saadetinden zevk alır ve Hallâk-ı Kâinata ubudiyet etmeye ve

Aleyhissalâtü Vesselâm: Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun
fert: birey, kişi
Hallâk-ı Kâinat: kâinatı ve içindeki her şeyi yaratan Allah
İ'lem eyyühe'l-aziz: "Bil ey aziz, saygı-

değer kardeşim" manasında kullanılır
keza: bunun gibi
Mü'min: iman eden, Allah'a ve Onun gönderdiği şeylere inanan
saadet: mutluluk
sair: diğer, başka

sevap: hayır; ilâhî mükâfat
şefaatçi: Allah'ın izniyle şefaat eden, başışlanmaya vesile olan
tezkiyeci: iyi hâl üzere şâhitlik eden
ubudiyet: kulluk

saadet-i ebediyeye namzet olur.

İşte mü'minler arasında, cemaatler sayesinde husule gelen şu ulvî, mânevî teâvün ve birbirine yardımlaşmakla hilâfete haml, emanete mazhar olmakla beraber mahlûkat içerisinde mükerrem unvanını almıştır.

haml: yüklenme, üstlenme
hilâfet: halifelik; yeryüzünde Allah'ın izni dairesinde ve Onun adına icraatta bulunma şeklinde, insana verilen görev
husule gelmek: oluşmak

mahlûkat: yaratıklar, yaratılmış olan varlıklar
mânevi: mânâyâ ait, maddî olmayan
mazhar olmak: ulaşmak, elde etmek
mü'min: iman eden, Allah'a ve Onun gönderdiği şeylere inanan

mükerrem: ikram edilen, şerefli
namzet olmak: aday olmak
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk, Cennet mutluluğu
teâvün: yardımlaşma
ulvî: yüce
ünvan: isim

Namazdaki mirac sırrı

(Otuz Birinci Söz'den)

(...) Her zînazar, gözüyle, yerden tâ Neptün seyyaresine kadar bir saniyede çıkar. Her zîilim, aklıyla kozmoğrafya kanunlarına binip yıldızların tâ arkasına bir dakikada gider. Her zîiman, namazın ef'al ve erkânına fikrini bindirip, bir nevi Miracla kâinatı arkasına atıp huzura kadar gider. Her zîkalb ve kâmil velî, seyr ü sülûk ile, Arştan ve daire-i esmâ ve sıfâttan kırk günde geçebilir. Hattâ, Şeyh-i

Arş: göğün en yüksek katı; Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer

daire-i esmâ ve sıfât: Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellî dairesi

ef'al: fiiller, hareketler

erkân: esaslar, şartlar

kâinat: evren, yaratılmış herşey

kâmil: kemâl ve fazilet sahibi

kozmoğrafya: astronomi

Mirac: yükseliş, Allah'ın huzuruna çıkmak

nevi: tür, çeşit

seyr ü sülûk: mânevî ve ruhî yolculuk

seyyare: gezegen

velî: Allah dostu

zîilim: ilim sahibi

zîiman: iman sahibi

zîkalb: kalp sahibi,

mânevî kalp ehli

zînazar: bakış sahibi

Geylânî, İmam-ı Rabbânî gibi bazı zatların ihbarat-ı sadıkları ile, bir dakikada Arşa kadar urûc-u ruhanîleri oluyor. Hem ec-sâm-ı nuranî olan melâikelerin Arştan ferşe, ferşten Arşa kısa bir zamanda gitmeleri ve gelmeleri vardır. Hem ehl-i Cennet, mahşerden Cennet bağlarına kısa bir zamanda urûc ediyorlar.¹

¹ bk. *Tirmizî*, *Tefsîru'l-Kur'ân* 19; *Dârimî*, *Rikâk* 89; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4:542.

Arş: göğün en yüksek katı; Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer
ecsâm-ı nuranî: nurlu cisimler
ehl-i Cennet: Cennet ehli
ferş: yer
ihbarat-ı sadika: içinde yanlış ihtimali bulunmayan doğru haberler

İmam-ı Rabbânî: (1564-1624) soyu Hz. Ömer'e dayanan ve Hindistan'da yetişen büyük velî, âlim ve müceddid zât
mahşer: haşır meydanı; kıyametten sonra insanların tekrar diriltilip toplanacakları yer
melâike: melekler
Şeyh Geylânî:

(1077-1166) Abdülkadir-i Geylanî; tasavvufta en yüksek makamlardan biri olan Gavs-ı Âzam mertebesine yükseldiği için bu unvanla anılmıştır. Kâdiriyye tarikatının kurucusudur.
urûc etmek: yükselmek
urûc-u ruhanî: ruhen yükseliş

Namazda hayale gelen vesveseler

(Mesnevî-i Nûriye,
“Hubâb Risalesi”nden)

İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsan kalben ve fikren hakaik-i İlâhiyeye bakıp düşündüğü zaman, bilhassa namaz ve ibadet esnasında, gerek şeytan tarafından, gerek nefsi tarafından pek fena, pis ve çirkin vesveseler, hatıralar, sinekler gibi kalbe, akla hücum ederler. Bu gibi hevâî, vehmî ve çirkin şeylerin def'iyle uğraşan adam, o vesveselere mağlûp olur. Ancak onları mağlûp edip kaçırmak çaresi, müdafaayı terk edip onlarla uğraşmamaktır. Evet, arılarla uğraşıl-

bilhassa: özellikle

def': uzaklaştırma

fikren: düşünce
aracılığıyla

hakaik-i İlâhiye:

İlahî hakikatler; Allah'ın zât ve sıfatlarına ait gerçekler ve isimlerinin tecellîleri

hevâî: nefsin istek

ve arzularına ait

i'lem eyyühe'l-aziz:

"Bil ey aziz, saygı-
değer kardeşim!"

mânâsında muhatabı uyarmak ve dikkatini çekmek için kullanılan bir deyim

mağlûp olmak: yenilmek

nefis: insanı kötüye
yönelten duygu

vehmî: gerçekte olmayıp doğru sanılan, kuruntu

vesvese: şüphe,
asılsız kuruntu

dıkça onlar hücumlarını arttırmaları. Onlara karışılmadığı takdirde, insanı terkeder, giderler. Hem de o gibi vesveselerin, ne hakaik-i İlâhiyeye ve ne de senin kalbine bir mazarratı yoktur. Evet, pis bir menzilin deliklerinden semânın güneş ve yıldızlarına, cennetin gül ve çiçeklerine bakılırsa, o deliklerdeki pislik ne bakana ve ne de bakılana bulaşmaz. Ve fena bir tesir etmez. **HASIYE**

HASIYE O çirkin sözler senin kalbinin sözleri değil. Çünkü senin kalbin ondan müteessir ve müteessiftir. Belki kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden geliyor. Meselâ, sen namazda, Kâbe karşısında, huzur-u İlâhîde âyâtı tefekkürde olduğun bir halde, şu tedâî-yi efkâr seni tutup en uzak mâlâyâniyât-ı rezileye sevk eder. Meselâ, ayinenin içindeki yılanın timsali ısırılmaz. Ateşin misali yakmaz. Ve necasetin görünmesi ayineyi telvis etmez.

âyât: ayetler
hakaik-i İlâhiye: İlâhî hakikatlar; Allah'ın zât ve sıfatlarına ait gerçekler ve isimlerinin tecellileri
hasiye: dipnot
huzur-u ilâhî: Allah'ın huzurunda bulunma
lümme-i şeytanî: şeytanın kuruntu ve asılsız şüpheler akardığı kalpteki bir

bölüm
mâlâyâniyât-ı rezile: içi boş ve değersiz olan rezil şeyler
mazarrat: zararlar
menzil: yer, mekân
müteessif: esef duyan, üzülen
müteessir: etkilenen, yüzülen
necaset: pislik
semâ: gökyüzü
sevk etmek: yön-

lendirmek
tedaî-yi efkâr: sürekli olarak bir fikrin başka fikirleri çağrıştırması
tefekkür: etraflıca ve derinlemesine düşünme
telvis: kirletmek
tesir: etki
timsal: görüntü, yansıma
vesvese: şüphe, asılsız kuruntu

Namaza dair bazı fikhî konular

(Barla Lâhikası,
“210. Mektup”tan)

Rabian: Sorduğun suallere dair yanımda kitap bulunmadığı için, Hanefî ulemâsının kavillerini ve ehâdîsin rivayetlerini şimdilik bilmiyorum. Fakat bence, böyle efdaliyet meselesinde, kabul-i âmmeyi ihsâs eden âdet-i cemaat medar-ı tercihtir. Âdet-i İslâmiye nasıl gelmiş, o daha efdaldır.

Birinci sualiniz: Eğer Kur’ân okunurken,

âdet-i cemaat: cemaatin âdeti, geleceği

âdet-i İslâmiye: İslâmiyet’in âdeti, geleneği

efdal: faziletli, üstün

efdaliyet: faziletli oluş, üstünlük

ehâdîs: hadisler, Peygamberimize

(a.s.m.) ait söz, emir veya davranışlar

Hanefî: amelde İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe’ye uyup bu mezhepten olanlar

ihsâs eden: hissettiren

kabul-i âmme: genel kabulü

kavil: söz, görüş

medar-ı tercih: tercih sebebi

rabian: dördüncü olarak

rivayet: Peygamberimizden (a.s.m.) duyulan ve görülen şeylerin nakledilmesi

ulemâ: âlimler

namazın, tesbihatın tetimmesi ise, kıbleye karşı duranlar, vaziyetlerini bozmamak evlâdır. Yalnız müezzinin önündeki adam arkasını çevirsin, yahut çekilsin. Eğer Kur'ân müstakil olarak okunursa, okuyana karşı teveccüh etmek evlâdır. Hem cihât-ı sitte ile mukayyed olmayan ruh kulağıyla dinleyen adam kıbleye karşı teveccüh etse; ve cismanî kulağıyla dinleyen adam, okuyana karşı teveccüh etse, evlâdır.

İkinci sualiniz: Cemaatin iştiyakına ve okuyanın niyetine göre efdaliyet tahavvül eder.**HÂŞİYE**

HÂŞİYE İkinci sual: Sabah ve akşam namazlarından sonra Sûre-i Haşr'in sonunda **هُوَ اللَّهُ الَّذِي** 'den başlamak sünnet iken **لَا يَسْتَوِي** 'den başlanması, efdaliyeti terk olur mu?

cihât-ı sitte: altı yön	sınırlı	tutarak şanına lâayık
cismanî: bedene ait olan	müezzin: namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan kişi	ifadelerle anma; namazdan sonra tesbih çekip dua etme bölümü
efdaliyet: faziletli oluş, üstünlük	müstakil: başlı başına, bağımsız	tetimme: tamamlayıcı
evlâ: daha iyi	tahavvül etme: değişme, dönüşme	teveccüh etmek: yönelmek
haşiye: dipnot, açıklayıcı not	tesbihat: Allah'ı her türlü kusurdan yüce	vaziyet: durum, hal
iştiyak: arzu, istek		
mukayyed: kayıtlı,		

Üçüncü سوالınız: Üç İhlâs, bir Fatiha, muhtasar bir hatim hükmünde olduğundan ona vakit tahdit edilmez. Her vakitte gayet müstahsendir.

Dördüncü سوالınız:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا

الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ¹

kelâmını değil yalnız müezzin, her bir musallî her bir namazın selâmından sonra söylemesi Şâfiîce sünnettir. Hanefîce dahi, müezzin için her namazda sünnet olması gerektir.

¹ "Allah'ım selâm (selâmet ve esenlik veren ancak) Sensin; selâmet ve esenlik ancak Sendendir. Mübâreksin, ey Celâl ve İkrâm Sahibi!" *Müslim*, Mesâcid: 135, 136; *Ebü Dâvud*, Vitir: 25, 27; *Tirmizî*, Salât: 108; *Nesâî*, Sehv: 81, 82; *İbn-i Mâce*, İkâme: 32; *Dârimî*, Salât: 88; *Müsned*: 5:275, 280, 6:62, 184, 235.

Fatiha: Fatiha Sûresi; Kur'ân'ın ilk sûresi

Hanefîce: Hanefî mezhebine göre

hatim: Kur'ân'ı başından sonuna kadar okuyup bitirme

İhlâs: İhlâs Sûresi; Kur'ân-ı Kerimin

112. sûresi

muhtasar: özet, özetlenmiş

musallî: namaz kılan

müezzin: namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan kişi

müstahsen: güzel

görülen, uygun

Şafiîce: Şafiî mezhebine göre

tahdit edilme: sınırlandırma

sünnet: Peygamberimizin söz, emir ve hareketlerine dayanan yüce prensipler

(Barla Lâhikası,
“293. Mektup”tan)

Ruhsat-ı şer’iye olan kasr-ı namaz ve takdim tehir, vesait-i nakliye bir kararda olmadığı için, onlara bina edilmez. Belki, kaide-i şer’iye olan kasr-ı namaz, sabit olan mesafeye bina edilebilir.

Eğer denilse ki, tayyareyle ve şimendiferle bir saatte giden, zahmet çekmiyor ki, ruhsata müstehak olsun.

Elcevap: Tayyare ve şimendiferde abdest alıp vaktinde namazını kılmak, yayan serbest gidenlerden daha ziyade müşkülât bulunduğu için, ruhsata sebebiyet verir.

kaide-i şer’iye: şer’i kural, İslâmiyet’in ortaya koyduğu kural

kasr-ı namaz: namazın kısaltılması; yolculukta 4 rekâtlik farz namazların 2 rekât olarak kılınması
müstehak olma:

hak etme, lâıyk olma

müşkülât: zorluklar, güçlükler

ruhsat: izin, müsaa-

de
ruhsat: izin, müsaa-

de
ruhsat-ı şer’iye: di-

nin verdiği izin
sebebiyet verme:

sebeb olma
şimendifer: tren
takdim tehir: öne

alma-sonraya bırakma; yolculukta öğleyi ikinci vaktinde, akşamı yatsı vaktinde kılmaya tehir denilir. Bunun zıttı ise takdimdir.

tayyare: uçak

vesait-i nakliye: taşıma araçları

ziyade: çok, fazla

Her neyse, şimdilik bu kadar yazılabildi. Bu mesele-i şer'iyeyi ulema-i İslâm halletmişler, bize ihtiyaç bırakmamışlar. Şimdi hazır Doktor Hayri ve Terzi Mustafa, kendi hisselerine arz-ı hürmet ve selâm ederler.

Said Nursî

arz-ı hürmet: hürmet etme, saygı sunma

mesele-i şer'iyeye: şer'î mesele, şeriat ile ilgili mesele; fık-

hî mesele
ulema-i İslâm: İslâm âlimleri

(Yirmi Yedinci Söz'den)

Birincisi: Bir hükmün hikmeti ayrıdır, illeti ayrıdır. Hikmet ve maslahat ise, tercihe sebeptir; icaba, icada medar değildir. İlet ise, vücuduna medardır. Meselâ seferde namaz kasredilir, iki rekât kılınır. Şu ruhsat-ı şer'iyenin illeti seferdir, hikmeti ise meşakkattir. Sefer bulunsa, meşakkat hiç olmasa da namaz kasredilir. Çünkü illet var. Fakat sefer bulunmasa, yüz meşakkat bulunsa, namazın kasredilmesine illet olmaz. İşte, şu hakikatin aksine olarak, şu zamanın nazarı ise, maslahat ve hikmeti illet yerine ikame edip ona göre hükmedi-

hakikat: gerçek
hikmet: sebep, fayda
icab: gerektirme, lüzum
icad: var etme, vücud getirme
ikame: yerleştirme

illet: asıl sebep, maksat
kasretmek: kısaltmak
maslahat: fayda, yarar
medar: sebep, ve-

sile
meşakkat: sıkıntı, zorluk, zahmet
nazar: görüş, bakış
ruhsat-ı şer'ie: dinin verdiği izin
sefer: yolculuk

yor. Elbette böyle içtihad arziyedir, semâvî değildir.

arziye: dünyalının kendisine ait	olarak belirtilmeyen bir konuda Kur'ân ve hadisten hüküm	çıkarma
icthad: dinen kesin		semâvî: Allah tarafından olan, ilâhî

Namazda Fâtiha'nın Türkçesi okunabilir mi?

(Yirmi Dokuzuncu Mektup,
“Yedinci Kısım”dan)

Ehl-i ilhâda kapılan ulemâü's-sû', milleti aldatmak için diyorlar ki: “İmam-ı Âzam, sair imamlara muhalif olarak demiş ki: ‘İhtiyaç olsa, diyar-ı baîdede, Arabî hiç bilmeyenlere, ihtiyaç derecesine göre, Fâtiha yerine Fârisî tercümesi cevazı var.’¹ Öyle ise biz de muhtacız, Türkçe okuyabiliriz.”

Elcevap: İmam-ı Âzamin bu fetvâsına

¹ Serahsî, el-Mebsût, 1:37; 234; Kâsânî, Bedâiu's-Sanâî', 1:112.

Arabî: Arapça
cevaz: izin, müsaade, ruhsat
diyar-ı baîde: uzak diyarlar, ülkeler
ehl-i ilhâd: inkarcılar, dinsizler
Fârisî: Farsça
fetvâ: dinî hüküm,

karar
İmam-ı Âzam: Ehl-i Sünnetin amelde dört hak mezhebinden olan Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe
muhalif: zıt, aykırı

sair: diğer, başka
ulemâü's-sû: kötü âlimler; geçici menfaatlar veya baskılar karşısında hakikatları gizleyen ve gerçekleri çarpıtan âlimler

karşı, başta âzamî imamların en mühimleri ve sair on iki eimme-i müçtehidîn, o fetvânın aksine fetvâ veriyorlar. Âlem-i İslâmın cadde-i kübrâsı, o umum eimmenin cad-desidir; muazzam ümmet, cadde-i kübrâda gidebilir. Başka hususî ve dar caddeye sevk edenler, idlâl ediyorlar.

İmam-ı Âzâmın fetvâsı beş cihette hususîdir.

Birincisi: Merkez-i İslâmiyetten uzak diyar-ı âharde bulunanlara aittir.

İkincisi: İhtiyac-ı hakikîye binaendir.

Üçüncüsü: Bir rivayette¹ lisan-ı ehl-i

¹ Aliyyü'l-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûa*, s. 182.

âlem-i İslâm: İslâm âlemi
binaen: dayanarak
cadde-i kübrâ: büyük ve geniş cadde
cihet: yön, taraf
diyar-ı âhar: başka ülkeler
eimme: imamlar
eimme-i müçtehidîn: içtihad eden imamlar
fetvâ: dinî hüküm, karar

hususî: özel
idlâl etme: hak yoldan çıkarma, saptırma
ihtiyac-ı hakikî: gerçek ihtiyaç
İmam-ı Âzam: Ehl-i Sünnetin amelde dört hak mezhebin-den olan Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Âzam Ebû Hanife
merkez-i İslâmiyet:

İslâmın merkezi
muazzam: azametli, çok büyük
rivayet: Peygamber Efendimizden (a.s.m.) duyulan bir haber veya hadisin aktarılması
sair: diğer, başka
umum: bütün, genel
ümmet: dindar millet, topluluk

Cennetten sayılan Fârisî lisanıyla tercüme-ye mahsustur.

Dördüncüsü: Fâtiha'ya mahsus olarak cevaz verilmiş-tâ Fâtiha'yı bilmeyen namazı terk etmesin.

Beşincisi: Kuvvet-i imandan gelen bir hamiyet-i İslâmiye ile, maânî-i mukadde-
senin, avâmın tefehhümüne medar olmak için cevaz gösterilmiş. Halbuki, zaaf-ı imandan gelen ve menfi fikr-i milliyetten çıkan ve lisan-ı Arabîye karşı nefret ve zaaf-ı imandan tevellüt eden meyl-i tahrip saikasıyla tercüme edip Arabî aslını terk etmek, dini terk ettirmektir!

Arabî: Arapça
avâm: halk tabakası, sıradan insanlar
cevaz: izin, müsaade, ruhsat
Fârisî: Farsça
hamiyet-i İslâmiye: din ve İslâm gibi mukaddes değerleri koruma duygusu ve gayreti
kuvvet-i iman: imanın kuvveti, gücü

lisan: dil
lisan-ı Arabîye: Arapça
lisan-ı ehl-i Cennet: cennet ehlinin dili
maânî-i mukadde-se: mukaddes mâ-nâlar
mahsus: hususî, özel
medar olmak: se-

bep olmak
menfi fikr-i milliyet: ırkçılık fikri
meyli tahrip: yıkma arzusu
saika: sevk eden
tefehüh: anlama
tevellüt eden: doğan, meydana gelen
zaaf-ı iman: iman zayıflığı

Namaz kılan ama bûluğa ermeden vefat eden çocukların ahiretteki durumu

(Emirdağ Lâhikası II,
“63. Mektup”tan)

(...) Çocuk tâziyesine dair risalede

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانِ مُخَلَّدُونَ¹ ye dair sualinde
bir kısım eski tefsirler, demişler:

“Cennette çocuktan gayet ihtiyara kadar
herkes otuz üç yaşında olacak.”

Bunun hakikati—Allahu â’lem—şu ola-
cak ki: Sarih âyet وَلَدَانِ² tâbiri ifade eder ki,
feraiz-i şer’iye yapmaya mecbur olma-

¹ “Etraflarında ebediyen yaşlanmayacak çocuklar dolaşır.”
Vâkıa Sûresi, 56:17.

Allahü â’lem: Allah
en iyisini bilir

hakikat: asıl, esas,
gerçek

risale: kitap, mek-

tup; Risale-i Nur’-
dan her bir bölüm

sarih: açık, anlaşılır

tâbir: ifade

tefsir: açıklama, yo-

rum; Kur’ân-ı Ke-
rim’i mânâ bakımın-
dan açıklama, yo-
rum

yan ve mesnûniyet cihetiyle de yapmayan ve kable'l-bülûğ vefat eden çocuklar, Cennete lâıyk ve sevimli çocuk olarak kalacaklar. Fakat şer'an yedi yaşına gelen bir çocuğa namaz gibi farzlara peder ve valideleleri onları alıştırmak için, teşvikkârâne emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var. Demek, "Vacip olmadığı halde, nafile nevin-den yedi yaşından hadd-i bülûğa kadar büyükler gibi namaz kılıp oruç tutan çocuklar, mütedeyyin büyükler gibi büyük mükâfatı görmek için otuz üç yaşında olacaklar" diye, bir kısım tefsir bu noktayı

feraiz-i şer'ıye: dinen yapılması ke-sin olarak emredilen şeyler
hadd-i bülûğ: er-genlik çağı
kable'l-bülûğ: er-genlik yaşından önce
mesnûniyet cihe-tiyle: yaş yönün-den; yaşın küçük olması bakımından

mükâfat: ödöl
mütedeyyin: dindar
nafile: dinen yapıl-ması hoş görülen ve terk edilmesi konusunda yasak-layıcı bir emir bu-lunmayan şey; zo-runlu olmadan yapılan ibadet
nevi: tür, çeşit
peder: baba
şer'an: dinen, şeri-

ata göre
teşvikkârâne: teş-vik ederek, bir şeye yönlendirerek
vacip: zorunlu; yeri-ne getirilmesi her Müslüman için ge-rekli ve borç olup, yapılmadığı takdir-de günah olan Al-lah'ın emirleri
valide: anne

izah etmeden, umum çocuklara teşmil etmişler. Has iken âmm zannedilmiş.

âmm: genel

has: özel

izah etmek: açıklamak

tefsir: açıklama, yorum; Kur'ân-ı Ke-

rimi mânâ bakımın-

dan açıklama, yo-

rumlama

teşmil etmek: içine

almak, kaplamak

umum: bütün

Takvânın özü

(Hutbe-i Şâmiye'den)

Vicdanın anâsır-ı erbaası ve ruhun dört havassı olan “irade, zihin, his, lâtife-i Rabbaniye” her birinin bir gayetü'l-gâyâtı var:

İradenin ibadetullahtır. Zihninin, mârifetullahtır. Hissinin, muhabbetullahtır. Lâtifenin, müşahadetullahtır. Takvâ denilen ibadet-i kâmile, dördünü tazammun eder. Şeriat, şunları hem tenmiye, hem tehzip, hem bu gayetü'l-gâyâta sevk eder.

anâsır-ı erbaa: dört temel unsur

gayetü'l-gâyât: gayelerin gayesi; nihâî gaye, en önemli ve büyük gaye, asıl maksat

havas: duyular, hisler
ibadet-i kâmile: tam ve mükemmel ibadet

ibadetullah: Allah'a ibadet etme, Ona kullukta bulunma; emirlerini yerine getirip, yasaklarından

kaçınma

muhabbetullah: Allah sevgisi

irade: istek, tercih

lâtife: duygu, his

lâtife-i Rabbaniye: İlâhî hakikatleri his-

sedden ve mânevî zevkleri alan his, duygu

mârifetullah: Allah'ı bilme ve tanıma

müşahadetullah: varlıklar üzerinde Allah'ın isim ve sıfatlarının yansıma-

larını gözlemleme

şeriat: Allah tarafından bildirilen hükümlerin hepsi; İslâmiyet

takvâ: güçlü ve mükemmel kulluk

tazammun etme: içermeye, içine alma

tehzip: düzeltme, ıslâh ve terbiye etme

tenmiye: büyütme, geliştirme

vicdan: kalbe ait hislerin mazharı ve aynası

İbadetlerdeki rahatlık ve huzur

(Üçüncü Söz'den)

İbadetin çendan zahirî bir ağırlığı var. Fakat mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü âbid namazında der: “*Eşhedü en lâ ilâhe illâllah.*” Yani, “Hâlık ve Rezzak Ondan başka yoktur. Zarar ve menfaat Onun elindedir. O hem Hakîmdir, abes iş yapmaz; hem Rahîmdir, ihsanı, merhameti çoktur” diye itikad ettiğinden, herşeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar.

abes: anlamsız, boş
âbid: Allah'a ibadet eden, kul
çendan: gerçi
Eşhedü en lâ ilâhe illâllah: “Allah'tan başka ilâh olmadığına şهادet ederim”

Hakîm: herşeyi hikmetle yapan Allah
Hâlık: herşeyi yoktan yaratan Allah
hazine-i rahmet: rahmet hazinesi
ihsan: iyilik, ikram
itikad etmek: inanmak

menfaat: yarar
Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi Allah
Rezzak: bütün yaratılmışların rızkını veren Allah
zahirî: görünüşte

Şükrün anahtarı: Namaz

(Yirmi Sekizinci Mektup,
“Sekizinci Mesele”den)

Zât-ı Akdesin alem-i zâtîsi ve en âzamî ismi olan lâfzullahtan sonra en âzam ismi olan Rahmân, rızka bakar. Ve rızıktaki şükürle ona yetişilir. Hem Rahmân'ın en zâhir mânâsı, Rezzâktır.

Hem şükrün envâi var. O nevilerin en câmii ve fihriste-i umumiyesi, namazdır.

âlem-i zatî: zâta öz-
gü olan sembol,
işaret
âzam: büyük
âzamî: en büyük,
kapsamlı
câmi: kapsamlı, bü-
yük, geniş
envâ: türler
fihriste-i umumiye:

genel içerik
lâfzullah: Allah lâf-
zı, kelimesi
nevi: tür, çeşit
Rahmân: kullarına
karşı sınırsız rah-
met sahibi olan ve
rahmetinin eserleri
dünya ve âhireti

dolduran Allah
Rezzâk: bütün
yaratıkların rızık-
larını veren Allah
zâhir: açık, âşikar
Zât-ı Akdes: her
türkü kusur ve nok-
sandan yüce olan
Zât, Allah

Ayrılmaz Üçlü: İman, namaz ve zekât

(İşârâtü'l-İ'câz'dan)

A'mâl-i kalbînin şemsi, imandır.

A'mâl-i bedeniyenin fihristesi, namazdır.

A'mâl-i mâliyenin kutbu, zekâttır.

a'mâl-i bedeniye:

be-denle yapılan ameller; namaz gibi

a'mâl-i kalbî: kalble yapılan ameller,

kalbe ait işler; iman etmek gibi

a'mâl-i mâliye: mal ile yapılan ameller; zekat gibi

fihriste: özet

kutb: kutup; eşyayı kendinde toplayan uç, esas

şems: güneş

6. BÖLÜM

Namazın İçtimaî Boyutları

Namazla gelen güven

(Mesnevî-i Nuriye'den)

1339 Tarihinde,¹ Meclis-i Meb'usana Hitaben
Yazdığım Bir Hutbenin Suretidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا²

Ey mücâhidîn-i İslâm! Ey ehl-i hall ü akit! Bu fakirin bir meselede on sözünü, birkaç nasihatini dinlemenizi rica ediyorum.

¹ Milâdi 1922.

² “Şüphesiz namaz, mü'minler üzerine belli vakitler için farz olarak yazılmıştır.” Nisâ Sûresi, 4:103.

ehl-i hall ü akit: bir ülkeyi yönetme, bir devlet başkanını seçme veya azletme yetkisine sahip kişiler, millet vekilleri

hitaben: hitap ede-

rek, seslenerek

hutbe: konuşma; nutuk

meclis-i meb'usan: mebuslar meclisi; Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Türkiye

Büyük Millet Meclisi

mücâhidîn-i İslâm: İslâm mücahidleri; İslâm uğruna cihad edenler

suret: şekil; nüsha, kopya

Evvelâ: Şu muzafferiyetteki hârikulâde nimet-i İlâhiye bir şükran ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa, nimet şükrü görmezse gider. Madem ki Kur'ân'ı, Allah'ın tevfiğiyle düşmanın hücumundan kurtardınız. Kur'ân'ın en sarîh ve en kat'î emri olan “salât” gibi ferâizi imtisal etmeniz lâzımdır—ta onun feyzi, böyle harika suretinde üstünüzde tevâli ve devam etsin.

Saniyen: Âlem-i İslâmı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, şeâir-i İslâmiyeyi iltizamla olur. Zira, Müslümanlar İslâmiyet hesabına sizi severler.

Âlem-i İslâm: İslam âlemi

evvelâ: birincisi

ferâiz: farzlar, Allah'ın kesin emirleri

feyiz: bereket, bolluk

hârikulâde: olağanüstü

idame: devam ettirme

iltizam: bağlanma, bir görevi aksatmadan yerine getirme

imtisal etmek: em-

re uymak, bir emri yerine getirmek

kat'î: kesin, şüpesiz

mesrur: mutlu

muhabbet: sevgi

muzafferiyet: zafer, galibiyet

nimet: insana lâzım olan maddî mânevî herbir şey lütuf, ih-san

nimet-i İlâhiye: İlâhî nimet, Allah'ın yardımı

salât: namaz

saniyen: ikincisi

sarih: açık

şeâir-i İslâmiye: İslâm'ın sembolleri, işaretleri, ibadetleri

şükran: minnettarlık, teşekkür

tevâli etme: devam etme, sürüp gitme

teveccüh: ilgi, iltifat

tevfik: muvaffak eyleme, yardımda bulunma

ziyade olmak: artmak, çoğalmak

Salisen: Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz. Kur'ân'ın evâmir-i kat'îyesine imtisal etmekle, öteki âlemde de o nurânî güruha refik olmaya çalışmak, sizin gibi himmetlilerin şe'nidir. Yoksa, burada kumandan iken orada bir neferden istimdad-ı nur etmeye muhtar kalacaksınız. Bu dünya-yı deniyye, şan ve şerefiyle öyle bir metâ de-ğil ki, sizin gibi insanları işbâ etsin, tatmin etsin ve maksud-u bizzat olsun.

Rabian: Bu millet-i İslâmın cemaatleri, çendan bir cemaat namazsız kalsa, fâsık

âlem: dünya

çendan: gerçi, her ne kadar

dünya-yı deniyye: alçak, değersiz dünya

evâmir-i kat'îye: kesin emirler

evliyaullah: Allah'ın sevgili kulları

fâsık: günahkâr

gûruh: grup, topluluk

himmetli: ciddî gayret gösteren, çalışan

imtisal etmek: em-

re uymak, bir emri yerine getirmek

istimdad-ı nur: nur isteme, yardım dileme

işbâ etmek: doyurmak

maksud-u bizzat: doğrudan kast edilen, asıl gaye

metâ: değer ve kıymet ölçütü; değerli mal

millet-i İslâm: İslâm milleti

muhtar kalmak:

yapmak zorunda kalmak, mecbur olmak

nefer: rütbesiz asker

nurânî: nurlu, parlak

rabian: dördüncü

refik: arkadaş, yoldaş

salisen: üçüncüsü

şe'n: büyüklüğün gereği, şanına yakışan

şüheda: şehitler

da olsa, yine başlarındakini mütediyyin görmek ister. Hattâ, umum şarkta, umum memurlara dair en evvel sordukları sual bu imiş: “Acaba namaz kılıyor mu?” derler. Namaz kılsa mutlak emniyet ederler; kılmazsa, ne kadar muktedir olsa nazarlarında müttehemdir. Bir zaman, Beytüşşebab aşâirinde isyan vardı. Ben gittim, sordum: “Sebep nedir?” Dediler ki:

“Kaymakamımız namaz kılmıyordu, rakı içiyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz?” Bu sözü söyleyenler de namazsız, hem de eşkıyâ idiler.

Hamisen: Enbiyanın ekseri Şarkta ve hükemanın ağlebi Garpta gelmesi kader-i ezelnin bir remzidir ki, Şarkı ayağa kaldı-

ağlebi: çoğu, en fazla
aşâir: aşiretler
Beytüşşebab: Şirnak iline bağlı bir ilçe
ekseri: çoğu
emniyet etmek: güvencelemek
enbiya: nebiler, peygamberler
evvel: önce, ilk ola-

rak
garp: batı
hamisen: beşincisi
hükema: filozoflar
kader-i ezeli: Allah'ın ezeli ilmi ile
 kâinatta olmuş ve olacak herşeyi bilip takdir etmesi
muktedir: güçlü, otoriter
mutlak: kayıtsız,

şartsız, kesin
mütediyyin: dinin emirlerini eksiksiz yerine getiren, dindar
müttehem: suçlu; itham altında olan
nazar: bakış; bakış açısı
remiz: işaret
şark: Doğu, Asya
umum: bütün

racak din ve kalbdır, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz; fıtratına muvafık bir cereyan veriniz. Yoksa, sa'yiniz ya hebâen gider, veya muvakkat, sathî kalır.

Sadisen: Hasminız ve İslâmiyet düşmanı olan frenkler, dindeki lâkaytlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hattâ diyebilirim ki, hasminız kadar İslâma zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve selâmet-i millet namına, bu ihmali a'mâle tebdil etmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki, İttihatçılar o kadar harika azm ü sebat ve fedakârlıklarıyla, hattâ İslâmın şu intibâhına

a'mâl: ameller, işler
azim: gayret
cereyan: akım
desâtir: prensipler, kurallar
fıtrat: yaratılış, mi-zaç
frenkler: yabancılar, Batılılar
hasım: düşman
hebâen: boşu boşuna
intibâh: uyanış
istifade eden: ya-

rarlanan
İttihatçılar: İttihat ve Terakki Fırkası-nın önde gelen idarecileri
lâkaytlık: ilgisizlik, duyarsızlık
maslahat-ı İslâmiye: İslâmî yarar, İslâmiyetin lehine olan yarar, kazanç
muvafık: uygun
muvakkat: geçici

namına: adına
sa'y: çalışma
sadisen: altıncısı
sathî: sıg, yüzeysel
sebat: kararlılık
selâmet-i millet: milletin selâmeti, esenliği, güven içinde oluşu
şark: Doğu, Asya
tebdil etmek: değiştirmek, dönüştürmek

da bir sebep oldukları halde, bir derece dinde lâübâlilik tavrını gösterdikleri için, dahildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmeti verdiler.

Sabian: Âlem-i küfür, bütün vesaitiyle, medeniyetiyle, felsefesiyle, fünunuyla, misyonerleriyle âlem-i İslâma hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettiği halde, âlem-i İslâma dinen galebe edemedi. Ve dahilî bütün fırak-ı dâlile-i İslâmiye de, birer kemmiye-i kalile-i muzırza suretinde mahkûm kaldığı; ve İslâmiyet metanetini ve salâbetini sünnet ve cemaatle

âlem-i İslâm: İslâm dünyası

âlem-i küfür: küfrü ve inkarcılığı yaymaya çalışan kişilerden meydana gelen topluluk; inkâr dünyası

dahilî: içe ait, içten çıkan

fırak-ı dâlile-i İslâmiye: İslâm toplumu içinde yer alan doğru yoldan ayrılmış sapık fırkalar

fünun: fenler, ilimler

galebe etmek: yenmek, üstün gelmek

hürmet: saygı

İslâmlar: Müslümanlar

kemmiye-i kalile-i

muzırza: zararlı azınlık

lâübâlilik: saygısızlık, ciddiyetsizlik

maddeten: maddî olarak

misyoner: Hıristiyanlığı tanıtmaya ve yaymaya çalışan

kimse

sabian: yedincisi

salâbet: dini korumada ve uygulamada ciddiyet ve sağlamlık

sünnet: Peygamberimizin (a.s.m.) söz, fiil ve hareketlerine dayanan yüce prensipler

tezyif: alay, küçük düşürme

vesait: araçlar, vasıtalar

muhafaza eylediği bir zamanda, lâübâliyâne, Avrupa medeniyet-i habise kısmından süzülen bir cereyan-ı bid'atkârâne, sinesinde yer tutamaz. Demek, âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılâpvâri bir iş görmek, İslâmiyetin desâtirini inkıyadla olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuşsa da çabuk ölüp sönmüş.

Saminen: Zaaf-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'ân'ın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydâne ve ihmalkârâne, müsbet bir iş görül-

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünyası

Avrupa medeniyet-i habise kısmı:

Avrupa medeniyetinin çirkin, pis kısmı

Avrupa medeniyet-i sefihanesi: helâl olmayan, zevk ve

eğlencelere aşırı düşkün olan Avrupa medeniyeti

cereyan-ı bid'atkârâne: bozucu, zararlı akım; dinin

aslında olmayan, sonradan oluşturulan ve dine sokulmaya çalışılan zararlı, bozucu akım

desâtir: prensipler, kurallar

ihmalkârâne: ihmal ederek

inkılâpvâri: inkılâba benzer değişim, dönüşüm

inkıyad: boyun eğme

lâkaydâne: kayıtsız kalarak, ilgisizce

lâübâliyâne: vurdumduymaz bir

tarzda, kayıtsız kalarak

medeniyet-i Kur'ân: Kur'ân'î değer ve esaslara dayanan medeniyet

muhafaza eylemek: korumak

müsbet: olumlu

saminen: sekinzin-cisi

sine: iç, göğüs, kalb

zaaf-ı din: dini yaşamada zayıflık, gevşeklik

zuhur: ortaya çıkma, görünme

mez. Menfîce, tahripkârâne iş ise, bu kadar rahnelere mâruz kalan İslâm zaten muhtaç değildir.

Tasian: Sizin bu İstiklâl Harbindeki muzafferiyetinizi ve âli hizmetinizi takdir eden ve sizi can ü dilden seven cumhur-u mü'minîndir. Ve bilhassa tabaka-i avâmdır ki, sağlam Müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır ve fedakârlılığınızı takdir ederler. Ve intibaha gelmiş en cesim ve müthiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi, evâmir-i Kur'âniyeyi imtisalle onlara ittisal ve istinad etmeniz,

âli: yüce, yüksek
bilhassa: özellikle
can ü dilden: içten gelerek, gönülden
cesîm: çok büyük, iri
cumhur-u mü'minîn: mü'minlerin hepsi
evâmir-i Kur'âniye: Kur'ân'ın emirleri
imtisal: emre uyma, boyun eğme
intibaha gelmek: uyanmak

İstiklâl Harbi: Bağımsızlık savaşı, Kurtuluş Savaşı
istinad etmek: dayanma
ittisal etme: birleşme, bağlanma
mâruz kalmak: uğramak, tesirinde kalmak
menfîce: olumsuzca
minnettâr: minnet duyan, yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu hisseden

muzafferiyet: zafer kazanma, galibiyet
rahne: yara
tabaka-i avâm: halk tabakası, sıradan insanlar
tahripkârâne: yakıp yıkıcı bir şekilde, tahrip ederek
takdir etme: birşeyin değerini anlayarak beğenisini dile getirme, ifade etme
tasian: dokuzuncusu

maslahat-ı İslâm namına zarurîdir. Yoksa, İslâmiyetten tecerrüt eden, bedbaht, milliyetsiz, Avrupa meftunu frenk mukallitleri avâm-ı Müslimîne tercih etmek maslahat-ı İslâma münâfi olduğundan, âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdat edecek.

Âşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat varsa, hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülûk etsin. Şimdi, yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi zaruriyat-ı diniyede, yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var. Yalnız, gaflet ve tembellik

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünyası

âşiren: onuncusu

avâm-ı Müslimîn: Müslümanların halk tabakası

bedbaht: talihsiz, bahtsız

frenk: yabancı, Batılı, Avrupalı

gaflet: duyarsızlık, umursamazlık; Allah'ın emir ve yasaklarına duyarsız davranma hâli

ihhtimal-i helâket: yok olma, mahvolma ihtimali

ihhtimal-i necat: kurtuluş ihtimali

istimdat etme: medet umma, yardım isteme

maslahat-ı İslâm: İslâmın menfaati, yararı

mecnun: cinnet geçirmiş, deli

meftun: düşkün
mukallit: taklitçi

münâfi: aykırı, zıt

namına: adına

nazar: bakış, göz

sülûk etmek: bir yola girmek, yönelmek, gitmek

tecerrüt: soyutlanma, sıyrılma, ayrılma

zarurî: zorunlu

zaruriyât-ı diniye: hükümleri açık olan ve dinen yapılması zorunlu olan şeyler

hasiyetiyle, bir ihtimal, zarar-ı dünyevî olabilir. Halbuki ferâizin terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinad, tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve ferâizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?

Bâhusus bu güruh-u mücâhidin ve bu yüksek meclisin ef'âli taklid edilir. Kusurlarını millet ya taklit veya tenkit edecek; ikisi de zarardır. Demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibâdı da tazammun ediyor.

bâhusus: özellikle

dalâlet: doğru yoldan ayrılma, sapkınlık

ef'âl: fiiller, işler

ferâiz: farzlar; Allah'ın yapılmasını kesin olarak emrettiği şeyler

gaflet: duyarsızlık, umursamazlık, Allah'ın emir ve yasaklarına duyarsız davranma hâli

güruh-u mücâhid: din için cihad edip çalışan, çaba harcayan kimseler toplulu-

ğu

hamiyet: din ve vatan gibi mukaddes değerleri ve kendi aile ve yakınlarını koruma duygusu ve gayreti

hasiyet: özellik

hukuk-u ibâd: kul hakları; diyet, tanzimat, borç hakkı gibi özel menfaati ilgilendiren haklar (mülkiyet, sağlık, alışveriş, borç gibi)

hukukullah: Allah'ın hakları; zekât, şer'î cezâlar, keffaretler, farz ibadetler

gibi genel menfaati ilgilendiren haklar; namaz, oruç, zekât, içki, zina kumar gibi emir ve yasaklara uyma

ihhtimal-i necat: kurtuluş ihtimali

ihhtimal-i zarar: zarara uğrama ihtimali

istinad: dayanma, güvenme

tazammun etmek: içine almak, kapsamak

tenkit: eleştiri

zarar-ı dünyevî: dünyaya ait zarar

Sırr-ı tevatür ve icmâî tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delâili dinlemeyen ve safsata-i nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla hakikî ve ciddî iş görülmez.

Şu inkılâb-ı azîmin temel taşları sağlam gerek. Şu meclis-i âlinin şahsiyet-i mânevîyesi, sahip olduğu kuvvet cihetiyle, mânâ-yı saltanatı deruhte etmiştir. Eğer şeâir-i İslâmiyeyi bizzat imtisal etmek ve ettirmekle mânâ-yı hilâfeti dahi vekâleten

bizzat: doğrudan

cihet: yön, taraf

delâil: deliller

deruhte etmek:

üstlenmek

hadsiz: sayısız, sınırsız

hakikî: asıl, gerçek

icmâ: fikir birliği; bir asırda müçtehid kimselerin dini bir meselede vardıkları görüş birliği

ihbarat: ihbarlar, bildirmeler, haber vermeler

imtisal etmek: yerine getirmek

inkılâb-ı azîm: büyük değişim, dönüşüm

mânâ-yı saltanat:

Devlet makamının ifade ettiği mânâ, görev

meclis-i âli: yüksek, yüce meclis

safsata-i nefis: nefsin safsatası, nefsin saçmalıkları

sırr-ı tevatür: tevatür sırrı; bir sözün nesilden nesile, sözüne inanılır büyük bir topluluk tarafından nakledilmesi

sırr-ı tevatür: tevatür sırrı; bir sözün nesilden nesile, sözüne inanılır büyük bir topluluk tarafından nakledilmesi

sırr-ı tevatür: tevatür sırrı; bir sözün nesilden nesile, sözüne inanılır büyük bir topluluk tarafından nakledilmesi

şahsiyet-i mânevîye: belli bir kişi olmayıp bir topluluktan meydana gelen mânevî kişilik; tüzel

kişilik

şeâir-i İslâmiye: İslâma sembol olmuş iş ve ibâdetler

tazammun etmek: içine almak, kapsamak

vehim: kuruntu, olmayan şeyi varmış gibi gösteren düşünce

vekâleten: başkasının adına ve yerine hareket ederek, asıl vazifelinin yerine çalışarak

vesvese-i şeytan: şeytanın kalbe düştüğü şüphe, asılsız kuruntu

deruhte etmezse, hayat için dört şeye muhtaç, fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakal beş defa dine muhtaç olan şu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniyeyle ihtiyâcât-ı ruhiyesini unutmayan bu milletin hâcât-ı diniyesini Meclis tatmin etmezse, bilmeceburiyye mânâ-yı hilâfeti, tamamen kabul ettiğiniz isme ve lâfza verecek. O mânâyı idame etmek için kuvveti dahi verecek. Halbuki, Meclis elinde bulunmayan ve Meclis tarikiyle olmayan böyle bir kuvvet, inşikak-ı âsâyâ sebebiyet verecektir. İnşikak-ı âsâ ise,

an'ane-i müstemirre: yerleşmiş, devam eden gelenek
bilmeceburiyye: zorunlu olarak
deruhte etmek: üstlenmek
fıtrat: yaratılış, mizaç
hâcât-ı diniye: dinle ilgili ihtiyaçlar
idame etmek: devam ettirmek

ihtiyâcât-ı ruhiye: ruhun ihtiyaçları
inşikak-ı âsâ: değişimin bölünmesi, âsânın ikiye ayrılması; "ihtilaf ve ayrılıklarla, birliğin bozularak kuvvetin dağılması" mânâsında bir deyim
lâakal: en az
lehviyat-ı medeniye: medeniyetin

haram eğlenceleri, oyunları
mânâ-yı hilâfet: hilâfetin anlamı; Peygamberimizin vekili olarak Müslümanların din ve dünya işlerinin tedbirini gören genel başkanlık makamının anlamı
sebebiyet vermek: sebep olmak
tarik: yol

âyetine zıttır. Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatin ruhu olan şahs-ı mânevî daha metindir. Ve, tenfiz-i ahkâm-ı şer'iyeye daha ziyade muktedirdir. Halife-i şahsî, ancak ona istinad ile vezâifi deruhte edebilir. Cemaatin ruhu olan şahs-ı mânevî eğer müstakim olsa, ziyade parlak ve kâmil olur. Eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin iyiliği de, fenalığı da mahduttur. Cemaatin ise gayr-ı mahduttur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, da-

¹ "Allah'ın dinine ve Kur'ân'a hep birlikte sınısı sarılın." Âl-i İmran Sûresi, 3:103.

cemaat: topluluk

dahil: iç

deruhte etmek:

üstlenmek

fena: kötü, çirkin

ferd: kişi

gayr-ı mahdut:

sınırsız

halife-i şahsî: Fahr-i Kâinat (a.s.m.) E-fendimizin vekili olarak Müslümanların başkanlığını yapan ve İslâmiyeti

korumak ve yaşatmakla görevli olan

zâtın şahsı, kendisi

hariç: dış

istinad: dayanma,

güvenme

kâmil: olgun,

mükemmel

mahdut: sınırlı

metin: sağlam, kuv-

vetli

muktedir: güçlü

müstakim olmak:

doğru yolda olmak,

istikametli olmak

şahs-ı mânevî: tü-

zel kişilik; belli bir

kişi olmayıp bir top-

luluktan meydana

gelen mânevî kişilik

tenfiz-i ahkâm-ı

şer'ie: yürütme;

şeriata ait hükümle-

rin uygulanması,

yerine getirilmesi

vezâif: vazifeler

ziyade: fazla

hildeki fenâlıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki, e-bedî düşmanlarınız ve zıtlarınız ve hasımlarınız İslâmın şeâirini tahrip ediyorlar. Öyleyse, zarurî vazifeniz, şeâiri ihyâ ve muhafaza etmektir. Yoksa, şuursuz olarak şuurlu düşmana yardımdır. Şeâirde tehâvün, zaaf-ı milliyeti gösterir. Zaaf ise, düşmanı tevkif etmez, teşci eder.

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ۱ ﴿١﴾ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ

النَّصِيرُ ۲ ﴿٢﴾

۱ “Allah bize yeter; O ne güzel vekildir.” Âl-i İmrân Sûresi, 3:173.

۲ “O ne güzel dost ve O ne güzel yardımcıdır.” Enfâl Sûresi, 8:40.

ebedî: sonu olmayan sonsuz

hasım: düşman

ihyâ etmek: canlandırmak

İslâmın şeâiri: İslâma sembol olmuş şeyler, iş ve ibâdetler

muhafaza etmek: korumak

şeâir: İslâma sembol olmuş şeyler, iş ve ibâdetler

şuur: bilinç

tahrip etmek: yıkıp yok etmek

tehâvün: önemsememek, hafife almak, aldırış etmemek

teşci etmek: cesa-

retlendirmek, gayrete getirmek

tevkif etmek: durdurmak

vazife: görev

zaaf: zayıflık, güçsüzlük

zaaf-ı milliyet: milliyetin zayıflığı, güçsüzlüğü

zarurî: zorunlu

Bediüzzaman'dan namaza teşvik

(Tarihçe-i Hayat'tan)

Üstad, yanına gelen gençlere de, daima Nur derslerini okumalarını, zamanın ah-lâksızlık tehlikelerinden sakınmalarının büyük menfaat ve saadetini onlara telkin ederek, namaz kılmalarının lüzumunu ihtar ederdi. Bu tarzdaki dersinden, belki binlerce gençler intibaha gelmişlerdir.

Yine kırlarda ve yollarda rastladığı memur ve işçilere, herbirisine münasip ders verir, namaz kılmalarının ehemmiyetini söyler ve o zaman dünyevî meşgalelerinin âhiret hesabına geçeceğini telkin ederdi.

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki e-bedî hayat

ihtar: hatırlatma, u-yarma

intibah: uyanma,

uyanış

menfaat: yarar, fay-da

meşgale: meşguli-yet, iş, uğraş

münasip: uygun

nevi: çeşit, tür

saadet: mutluluk

telkin: bir fikir ve düşünceyi anlatma, zihinde yer ettirme

Bilhassa bu nevi dersi, “Din, terakkiye mâ-nidir” diyenlerin fikirlerinin ancak birer hezeyan olduğunu gösterir. Bilâkis, hem o insan için, hem vatan ve millet için iman nuruna mazhar olmak, maddî-mânevî saadet ve terakkiyi temin eder. Namazını kılıp istikametle hareket ettiği takdirde dünyevî çalışma ve gayretinin âhiret hesabına geçip ebedî saadet ve nurları netice vermesi düşüncesi, ne kadar o vazifeyi iştihakla se-vererek yapmayı temin edeceği mâlûmdur. İşte bu hakikati, bütün memurlar, san’at-kârlar ve esnaf rehber ittihaz etmeli. Ve bu ders, umuma telkin edilmelidir. Bu zikredilen bahis, deryadan bir katre nev’inden

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki ebedî hayat
bilâkis: aksine, tersine
bilhassa: özellikle
derya: deniz
ebedî: sonsuz, sonu olmayan
esnaf: ticaret vb. meslek sahipleri
hakikat: gerçek, doğru
hezeyan: boş söz, saçmalama

istikamet: doğru yolda olma
iştihak: çok güçlü arzu ve istek
ittihaz: edinme, kabul etme
katre: damla
mâni: engel
mazhar olmak: ayna olmak, erişmek
nev’: tür
Rehber: kılavuz; burada Risale-i Nur’da yer alan Kur’ân ve iman meselelerinden

bölümlerin derlemesinden oluşan Gençlik Rehberi isimli kitap kastediliyor
saadet: mutluluk
san’atkâr: san’at e-seri ortaya koyan kimse
telkin: bir fikir ve düşüncüyü anlatma, zihinde yer ettirme
terakki: ilerleme, yükselme
umum: genel, bütün

Üstadın saymakla bitmeyen millete menfaattar hizmetinden bir cüzdür. İslâmiyete irtica, mü'minlere mürteci diyenlere yazıklar olsun!**HAŞİYE**

HAŞİYE Dinî farzlarını yerine getirmek suretiyle dünyevî çalışmaların da bir ibadet hükmüne geçtiğine dair Üstadımızın yanına gelenlere verdiği derslerden birkaç nümune:

1. Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri ile birlikte, birgün, Eskişehir'deki Yıldız Otelinde bulunuyorduk. Şeker fabrikasından yanına gelen birkaç işçi ve ustabaşına kısaca dedi:

“Siz farz namazlarınızı kılarsanız, o zaman, fabrikadaki bütün çalışmalarınız ibadet hükmüne geçer. Çünkü milletin zarurî ihtiyacını temin eden mübarek bir hizmette bulunuyorsunuz.”

2. Yine birgün, Eğirdir yolu altında oturmuş, Rehber'i okuyorduk. Tren yolunda çalışan birisi geldi. Ve Üstad, ona da aynı şekilde, feraizi eda edip kebairden çekinmek şartıyla bütün çalışmalarının ibadet olduğunu, çünkü on saatlik bir yolu bir saatte kestirmeye vesile olan tren ➡

cüz: parça

feraiz: farzlar

haşiye: dipnot, açıklayıcı not

irtica: gericilik

kebair: büyük günahlar

menfaattar: faydalı, yararlı

mü'minler: Allah'a ve Allah'ın kesin olarak bildirdiği herşeye inanıp iman

eden kimseler

mübarek: hayırlı, bereketli

mürteci: gerici, gericiliği savunan

nümune: örnek, misal

Rehber: kılavuz; burada Risale-i Nur'da yer alan Kur'ân ve iman meselelerinden bazı

bölümlerin derlemesinden oluşan Gençlik Rehberi isimli kitap kastediliyor

suret: şekil, biçim

temin etme: elde etme, sağlama

vesile olma: aracı olma, sebep olma

zarurî: zorunlu, mecbur olarak

➔ yolunda çalıştığından, mü'minlere, insanlara olan bu hizmetin boşa gitmeyeceğini, ebedî hayatında sevincine medar olacağını ifade etmiştir.

3. Yine birgün vaktiyle Eskişehir'de, tayyareciler ve subaylar ve askerlere de aynen şu dersi vermişti. "Bu tayyareler, birgün İslâmiyete büyük hizmet edecekler. Farz namazlarınızı kılsanız, kılamadığınız zaman kaza etseniz, asker olduğunuz için herbir saatiniz on saat ibadet, hususan hava askeri olanların bir saati, otuz saat ibadet sevabını kazandırır. Yeter ki kalbinde iman nuru bulunsun ve imanın lâzımı olan namazı ifa etsin."
 4. Hem Barla, hem Isparta, hem Emirdağ'da çobanlara dedi: "Bu hayvanlara bakmak büyük bir ibadettir. Hattâ bazı Peygamberler de çobanlık yapmışlar. Yalnız, siz farz namazlarınızı kılınız, tâ hizmetiniz Allah için olsun."
 5. Yine birgün, Eğirdir'de elektrik santralının inşasında çalışan amele ve ustaya, "Bu elektriğin umum millete büyük menfaati var. O umumî menfaattan hissedar olabilmeniz için, farzınızı kılınız. O zaman bütün sa'yiniz, uhrevî bir ticaret ve ibadet hükmüne geçer" demiştir.
- Bu neviden on binler misaller var.

Daimî hizmetinde bulunan talebeleri

ebedî: sonu olmayan sonsuz

hissedar olma: pay alma, pay sahibi olma

ifa etme: ödeme, yapma, yerine getirme

kaza etme: vaktinde yerine getirile-

meyen bir şeyi daha sonra yapma

medar olma: sebep olma

menfaattar: faydalı, yararlı

mü'minler: Allah'a ve Allah'ın kesin olarak bildirdiği her-

şeye inanıp imandan kimseler

nev': tür

sa'y: çalışma, emek

tayyare: uçak

uhrevî: âhiretle ilgili, âhirete ait

umum: genel, bütün

Namazda umumî ihmalin sonuçları

(On Dördüncü Söz'den)

Yedinci سوال: Bu hadise-i arziye, bu memleketin ahali-i İslâmiyesine bakması ve onları hedef etmesi neyle anlaşılıyor? Ve neden Erzincan ve İzmir taraflarına daha ziyade ilişıyor?

Elcevap: Bu hadise hem şiddetli kışta, hem karanlıklı gecede, hem dehşetli soğukta, hem Ramazan'ın hürmetini tutmayan bu memlekete mahsus olması, hem tahribatından intibaha gelmediklerinden, hafifçe gafilleri uyandırmak için o zelzele-nin devam etmesi gibi çok emarelerin de-

ahali-i İslâmiye:

Müslüman halk

emare: belirti, işaret

gafil: duyarsız, so-rumsuz, âhiretten

ve Allah'ın emir ve

yasaklarından ha-bersiz davranan

hadise-i arziye:

yerle ilgili olay

hürmet: saygı

intibah: uyanış

mahsus: özel

tahribat: yıkımlar, bozulmalar

ziyade: fazla, çok

lâletiyle, bu hadise ehl-i imanı hedef edip, onlara bakıp, namaza ve niyaza uyandır-
mak için sarsıyor ve kendisi de titriyor.

delâlet: delil olma,
işaret etme

ehl-i iman: iman e-
denler, mü'minler

niyaz: dua, yalvar-
ma

Namazda ihmale dair bazı şefkat tokatları

(On Üçüncü Şuâ'dan)

Üçüncüsü: Ziya, Meyvenin gençliğe ve namaza dair meselelerini kendine yazdı, namaza başladı. Fakat haylâzlık yaptı, namazı ve yazıyı bıraktı. Birden, o vakitte tokat yedi. Hilâf-ı âdet ve sebepsiz, başı üstündeki sepeti ve elbiseleri yandı. O kadar kalabalık içinde yanıncaya kadar kimse farkında olmaması, kasdi bir şefkat tokadı olduğunu gösterdi.

Evet, doğrudur. Ziya

Dördüncüsü: Mahmud. Ona Meyveden gençlik ve namaz meselelerini okudum ve dedim: “Kumar oynama, namaz kıl.” Kabul etti. Fakat haylâzlık galebe etti, namaz

hilâf-ı âdet: kural dışı olarak

Meyve Risalesi: On Birinci Şuâ **şefkat:** acıma, merhamet

kılmadı ve kumar oynadı. Birden, hiddet tokadını yedi. Üç dört defada daima mağlûp olup fakir haliyle beraber kırk lira ve sakosunu ve pantolonunu kumara verdi, daha akli başına gelmedi.

Evet, doğrudur. *Mahmud*

Beşincisi: On dört yaşında Süleyman namında bir çocuk, ziyade haylâzlık yapıp başkalarının da iştiha larını açıyordu. Ona dedim: “Uslu dur. Namazını kıl. Senden büyük haylâzların içinde bu halin sana tehlike getirir.” O, namaza başladı, fakat yine namazı terk ve haylâzlığa girdi. Birden tokat yedi. Uyuz illetine müptelâ oldu, yirmi gündür yatağında yatmaya mecbur oldu.

Evet, doğrudur. *Süleyman*

Altıncısı: Bana bidayette hizmet eden Ömer, namaza başladı, şarkıları bıraktı. Fa-

bidayet: başlangıç

galebe: üstün gelme

illet: hastalık

iştiha: iştah

mağlup olmak: ye-

nilmek

müptelâ olmak: tutulmak, yakalanmak

nam: ad

sako: üste giyilen

erkek elbisesi (palto, ceket ve aba gibi)

ziyade: çok

kat bir akşam, kapıya yakın bir şarkı kulağıma geldi, evrad ile meşguliyetime zarar verdi. Ben, hiddet ettim, çıktım. Gördüm ki, hilâf-ı âdet, Ömer'dir. Ben de hilâf-ı âdet bir tokat vurdum. Birden, sabahleyin hilâf-ı âdet olarak Ömer başka hapse gönderildi.

evrad: virdler; zikirler

hilâf-ı âdet: kural dışı olarak, bekle-

medik bir şekilde

Namaz Risalesi'ne Zeyl

İbadet kimin içindir?

(Tabiat Risalesi'nden)

Hâtime

Tabiat fikr-i küfrîsini terk eden ve imana gelen zat diyor ki:

Elhamdü lillâh, benim şüphelerim kalmadı. Yalnız merakımı mucip olan birkaç sualım var.

BİRİNCİ SUAL: Çok tembellerden ve tâ-riküssalâtlardan işitiyoruz. diyorlar ki: “Cenâb-ı Hakkın bizim ibadetimize ne ihtiyacı var ki, Kur’ân’da çok şiddet ve ısrarla, ibadeti terk edeni zecredip Cehennem gibi dehşetli bir cezayla tehdit ediyor? İtidalli

Cenâb-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

Elhamdü lillâh: Allah’a hamd olsun

fikr-i küfrî: Allah’ı inkâr etmeye dayalı düşünce

hâtime: sonuç, son

bölüm

itidal: her konuda orta yolu tutma, aşırıya kaçmama

mucip: gerektirici

tabiat: materyalist düşünce; tabiat için, “insan faaliyetlerinin dışında ken-

di kendini sürekli olarak yeniden yaratın ve değiştiren güç” düşüncesi

târiküssalât: namaz kılmayı terk eden kimse

zecretmek: sakındırmak, yasaklamak

ve istikametli ve adaletli olan ifade-i Kur’ânîyeye nasıl yaklaşıyor ki, ehemmiyetsiz bir cüz’î hataya karşı nihayet şiddeti gösteriyor?”

Elcevap: Evet, Cenâb-ı Hak senin ibadetine, belki hiçbir şeye muhtaç değil. Fakat sen ibadete muhtaçsın; mânen hastasın. İbadet ise, mânevî yaralarına tiryaklar hükmünde olduğunu çok risalelerde ispat etmişiz. Acaba bir hasta, o hastalık hakkında, şefkatli bir hekimin ona nâfi ilâçları içirmek hususunda ettiği ısrara mukabil, hekime dese: “Senin ne ihtiyacın var, bana böyle ısrar ediyorsun?” Ne kadar mânâsız olduğunu anlarsın.

Amma Kur’ân’ın, terk-i ibadet hakkında şiddetli tehdidâtı ve dehşetli cezaları ise:

Cenâb-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah
cüz’î: küçük, sınırlı
ehemmiyetsiz: önemsiz
hekim: doktor
ifade-i Kur’ânîye:

Kur’ân’ın kendine mahsus anlatım biçimi
istikamet: doğru gidiş
mânen: mânevî olarak
mukabil: karşılık
nâfi: faydalı

nihayet: sonsuz
risale: Risale-i Nur’u oluşturan bölümlerden her birisi
tehdidât: tehditler
terk-i ibadet: ibadet etmeyi terk etme
tiryak: derman, ilâç

Nasıl ki bir padişah, raiyetinin hukukunu muhafaza etmek için, âdi bir adamın, raiyetinin hukukuna zarar veren bir hatasına göre, şiddetli cezaya çarpar. Öyle de, ibadeti ve namazı terk eden adam, Sultan-ı Ezel ve Ebedin raiyeti hükmünde olan mevcudatın hukukuna ehemmiyetli bir tecavüz ve mânevî bir zulüm eder. Çünkü, mevcudatın kemalleri, Sânie müteveccih yüzlerinde tesbih ve ibadetle tezahür eder. İbadeti terk eden, mevcudatın ibadetini görmez ve göremez. Belki de inkâr eder. O vakit, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve herbiri birer

âdi: basit, sıradan
ehemmiyetli: önemli

hukuk: haklar

kemal: mükemmel-lik

makam: mevki, konum

mânen: mânevî olarak

mevcudat: varlıklar

muhafaza etmek: korumak, saklamak

müteveccih: yönelen

raiyet: halk, tabi olanlar

Sâni: herşeyi sanatlı bir şekilde yaratan Allah

Sultan-ı Ezel ve Ebed: başlangıç ve sonu olmaksızın, hüküm ve saltanatı ezelden ebede de-

vam eden Sultan, Allah

tecavüz: haddi aşma, saldıрма

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lââyık ifadelerle anma

tezahür etmek: görünmek, ortaya çıkmak

zulüm: haksızlık

mektub-u Samedânî ve birer âyine-i esmâ-i Rabbâniye olan mevcudatı âli makamlarından tenzil ettiğinden ve ehemmiyetsiz, vazifesiz, câmid, perişan bir vaziyette telâkki ettiğinden, mevcudatı tahkir eder, kemâlâtını inkâr ve tecavüz eder.

Evet, herkes kâinatı kendi âyinesiyle görür. Cenâb-ı Hak, insanı kâinat için bir mikyasa, bir mizan suretinde yaratmıştır. Her insan için, bu âlemden hususî bir âlem vermiş; o âlemin rengini, o insanın itikad-ı kalbîsine göre gösteriyor. Meselâ, gayet meyas ve matemli olarak ağlayan

âlem: dünya, evren

âli: yüce

âyine-i esmâ-i

Rabbâniye: bütün varlıkları idare, tedbir ve terbiye eden Allah'ın isimlerinin aynası

câmid: cansız

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın tâ kendisi olan
şeref ve yücelik
sahibi Allah

ehemmiyetsiz: önemsiz

itikad-ı kalbî: kalben inanma

kâinat: evren

kemal: mükemmellik

makam: mevki, konum

matemli: yaslı, hüznü

mektub-u Samedânî: Allah tarafından

gönderilmiş birer mektup gibi, şuur sahiplerine lâhî san'atı anlatan eser
mevcudat: varlıklar
meyas: ümitsiz
mikyasa: ölçü
mizan: ölçü, denge
suret: biçim, şekil
tecavüz: haddi aşma, saldırma
tenzil etmek: indirmek

bir insan, mevcudatı ağlar ve meyus suretinde görür. Gayet sürurlu ve neş'eli, müjdeli ve kemâl-i neş'esinden gülen bir adam, kâinatı neş'eli, güler gördüğü gibi; mütefekkirâne ve ciddî bir surette ibadet ve tesbih eden adam, mevcudatın hakikaten mevcut ve muhakkak olan ibadet ve tesbihatlarını bir derece keşfeder ve görür. Gafletle veya inkârla ibadeti terk eden adam, mevcudatı, hakikat-i kemâlâtına tamamiyle zıt ve muhalif ve hata bir surette tevehhüm eder ve mânen onların hukukuna tecavüz eder.

Hem o târiküssalât, kendi kendine mâlik

gaflet: âhiretten ve Allah'ın emir ve yasaklarından habersiz davranma
gayet: çok
hakikaten: gerçekten
hakikat-i kemalât: mükemmelliklerin hakikati, esas gerçeği
hukuk: haklar
kâinat: evren
kemâl-i neş'e: tam bir neşe

keşfetmek: gizli bir şeyi açığa çıkarmak
mâlik: sahip olma
mevcudat: varlıklar
mevcut: var
meyus: ümitsiz
muhalif: zıt, aykırı
mütefekkirâne: teffekkür ederek, Allah'ı düşünerek
suret: biçim, şekil
sürur: mutluluk, sevinç
târiküssalât: namaz kılmayı terk

eden kimse
tecavüz etmek: haddi aşmak, saldırmak
tesbih eden: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lâyık ifadelerle anan
tesbihat: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına lâyık ifadelerle anma
tevehhüm etmek: zannetmek

olmadığı için, kendi mâlikinin bir abdi olan kendi nefesine zulmeder. Onun mâliki, o abdinin hakkını onun nefs-i emmâresinden almak için, dehşetli tehdit eder. Hem netice-i hilkati ve gaye-i fitratı olan ibadeti terk ettiğinden, hikmet-i İlâhiye ve meşiet-i Rabbâniyeye karşı bir tecavüz hükmüne geçer. Onun için cezaya çarpılır.

Elhasıl, ibadeti terk eden hem kendi nefesine zulmeder—nefis ise Cenâb-ı Hakkın abdi ve memlûküdür—hem kâinatın hukuk-u kemâlâtına karşı bir tecavüz, bir zulümdür. Evet, nasıl ki küfür, mevcudata karşı bir tahkirdir; terk-i ibadet dahi, kâ-

abd: kul

Cenâb-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan şeref ve yücelik sahibi Allah

gaye-i fitrat: yaratılış amacı

hikmet-i İlâhiye: Allah'ın gözettiği fayda ve gaye

hukuk-u kemâlât: İlâhî kemâlâtın bizden istediği haklar
kâinat: evren

küfür: Allah'ı inkâr etme, inançsızlık, dinsizlik

mâlik: sahip olma

memluk: köle

meşiet-i Rabbâniye: Cenâb-ı Hakkın kendisine özel istek, arzu ve muradı

mevcut: var

nefis: kişinin kendisi
nefs-i emmâre: hâzır zevke düşkün

ve insanı kötülüğe sevk eden duygu

netice-i hilkat: yaratılışın sonucu

tahkir etmek: aşıştırmak

tecavüz etmek: haddi aşmak, saldırmak

terk-i ibadet: Allah'a kulluk etmeyi bırakma

zulüm: haksızlık

inatın kemâlâtını bir inkârdır. Hem hikmet-i İlâhiyeye karşı bir tecavüz olduğundan, dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstehak olur.

İşte bu istihkakı ve mezkûr hakikati ifade etmek için, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, mucizâne bir surette o şiddetli tarz-ı ifadeyi ihtiyar ederek, tam tamına hakikat-i belâgat olan mutabık-ı mukteza-yı hale mutabakat ediyor.

hakikat: gerçek,
esas

hakikat-i belâgat:
belâgatın temeli,
esas aslı

hikmet-i İlâhiye: Allah'ın gözettiği fayda ve gaye

ihtiyar etmek: seçmek, dilemek

istihkak: hak etme

kâinat: evren

kemâlât: mükemmel ve kusursuz özellikler

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: açıklamalarıyla mu'cize olan Kur'ân

mezkûr: adı geçen

mucizâne: mucizeli

mutabakat: uygun-

luk

mutabık-ı mukteza-yı hâl: hâlin gerekine uygun

müstehak: hak etmiş, layık

tarz-ı ifade: ifade etme tarzı

tecavüz etmek: haddi aşmak, saldırmak

Küllî rububiyet karşısında küllî ubudiyetin yolu

(Yirmi Dördüncü Söz,
“Beşinci Dal”dan)

İKİNCİ MEYVE: Ey nefis! Ubûdiyet, mukaddeme-i mükâfat-ı lâhika değil, belki netice-i nimet-i sabıkadır. Evet, biz ücretimizi almışız; ona göre hizmetle ve ubûdiyetle muvazzafız.

Çünkü, ey nefis, hayr-ı mahz olan vücudu sana giydiren Hâlık-ı Zülcelâl, sana işthalı bir mide verdiğiinden, Rezzâk ismiyle, bütün mat’umâtı bir sofraya-i nimet içinde

Hâlık-ı Zülcelâl: sonsuz haşmet ve yücelik sahibi yaratıcı Allah
hayr-ı mahz: sırf hayırdan ibaret
mat’umât: yenecek şeyler
mukaddeme-i mükâfat-ı lâhika: sonradan verilecek o-

lan mükafatın başlangıcı
muvazzaf: vazifeli
nefis: kişinin kendisi
nefis: kişinin kendisi
netice-i nimet-i sabıka: geçmişte verilmiş nimetin sonu-

cu
Rezzak: bütün canlıların rızıklarını veren Allah
sofra-i nimet: nimet sofrası
ubûdiyet: Allah’a kulluk
ubûdiyet: Allah’a kulluk

senin önüne koymuştur.

Sonra sana hassasiyetli bir hayat verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki, rû-yi zemin kadar geniş bir sofraya-i nimeti, o ellerin önüne koymuştur.

Sonra, mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insaniyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût gibi geniş bir sofraya-i nimet, o mide-i insaniyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır.

Sonra, nihayetsiz nimetleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tagaddî eden ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyeti ve imanı sana verdiğinden, daire-i mümkinat ile beraber Esmâ-i Hüsnâ ve sıfât-ı mu-

âlem-i mülk ve melekût: varlığın dış ve iç yüzü
daire-i mümkinat: imkân alemi; yaratılanların tamamının teşkil ettiği âlem
Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın en güzel isimleri

hadsiz: sınırsız
hassasiyetli: duyarlı, hassas
insaniyet-i kübrâ: en büyük insanlık
mânevî: mânâyâ ait
mide-i insaniyet: insanlık midesi, insanî değerlerle doyan mide

nihayetsiz: sonsuz
nisbet: ölçü, oran
rahmet: merhamet, şefkat, ihsan
rû-yi zemin: yer yüzü
sofra-i nimet: nimet sofrası
tagaddî etmek: beslenmek

kaddesenin dairesine şamil bir sofr-a-i nimet ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir.

Sonra, imanın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle, gayr-ı mütenâhi bir sofr-a-i nimet ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir.

Yani, cismâniyetin itibarıyla küçük, zayıf, âciz, zelil, mukayyet, mahdud bir cüzsün. Onun ihsanıyla, cüz'î bir cüzden, küllî bir küll-ü nuranî hükmüne geçtin. Zira, hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyyete; ve insaniyeti vermekle hakikî külliyyete; ve İslâmîyeti vermekle ulvî ve nuranî bir külliyyete; ve marifet ve muhabbeti ver-

âciz: güçsüz
cismâniyet: bedenle, maddî vücutla ilgili oluş
cüz: parça
cüz'î: fert, birey
cüz'iyet: parça olma hali, küçüklük
fethetmek: açmak
gayr-ı mütenâhi: sonu olmayan
hakikî: gerçek
ihsan: bağış, iyilik
küllî: kapsamlı, insanlık gibi bir tür

hükmünde
külliyet: büyüklük, genellik
küll-ü nuranî: nurlu bir küll, bütün varlıklarla ilgisi olan bir kapsamlılık
mahdud: sınırlanmış
marifet: Allah'ı bilme, tanıma
muhabbet: sevgi
mukayyet: kayıttında, bağlı
nevi: tür, çeşit

nuranî: nurlu, aydınlık
saadet: mutluluk
sıfât-ı mukaddese: mukaddes sıfatlar
sofr-a-i nimet: nimet sofrası
şamil: içine alan, kapsayıcı
ubûdiyet: Allah'a kulluk
ulvî: yüce
zelil: hor, hakir
zira: çünkü

mekle muhit bir nura seni çıkarmış.

İşte, ey nefis, sen bu ücreti almışsın. Ubûdiyet gibi lezzetli, nimetli, rahatlı, hafif bir hizmetle mükellefsin. Halbuki buna da tembellik ediyorsun. Eğer yarım yamalak yapsan da, güya eski ücretleri kâfi gelmiyormuş gibi, çok büyük şeyleri mütehakkimâne istiyorsun. Ve hem “Niçin duam kabul olmadı?” diye nazlanıyorsun.

Evet, senin hakkın naz değil, niyazdır. Cenâb-ı Hak, Cenneti ve saadet-i ebediye-yi, mahz-ı fazl ve keremiyle ihsan eder. Sen daima rahmet ve keremine iltica et, Ona güven ve şu fermanı dinle:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah
ferman: emir, buyruk
ihsan: bağış, iyilik
iltica etmek: sığınmak
kâfi: yeterli

kerem: cömertlik, ikram, bağış
mahz-ı fazl ve kerem: cömertlik ve ikramın ta kendisi
muhit: herşeyi içine alan, kuşatan
mükellef: yükümlü
mütehakkimâne: zorbaca

niyaz: dua, yalvarma, yakarma
nur: ışık, aydınlık
rahmet: şefkat, merhamet
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk
ubûdiyet: Allah'a kulluk

مِمَّا يَجْمَعُونَ¹

Eğer desen: “Şu küllî, hadsiz nimetlere karşı nasıl şu mahdut ve cüz’î şükrümle mukabele edebilirim?”

Elcevap: Küllî bir niyetle, hadsiz bir itikadla. Meselâ, nasıl ki bir adam, beş kuruş kıymetinde bir hediye ile bir padişahın huzuruna girer. Ve görür ki, herbiri milyonlara değer hediyeler, makbul adamlardan gelmiş, orada dizilmiş. Onun kalbine gelir: “Benim hediyem hiçtir, ne yapayım?” Bir-den der: “Ey seyyidim! Bütün şu kıymettar hediyeleri kendi namıma sana takdim ediyorum. Çünkü sen onlara lâıyıksın. Eğer benim iktidarım olsaydı, bunların bir misli-

¹ “Onlara söyle ki: Allah’ın lütfuyla ve rahmetiyle—ancak bununla ferahlansınlar. Bu, onların dünyada toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.” Yûnus Sûresi, 10:58.

cüz’î: fert, birey

hadsiz: sayısız

itikad: inanç

kıymettar: kıymetli, değerli

küllî: kapsamlı, insanlık gibi bir tür

hükmünde

mahdut: sınırlanmış

makbul: kabul görmüş, değer ve itibar sahibi

misil: benzer, eşde-

ğer

mukabele etmek:

karşılık vermek

seyyidim: efendim

takdim etmek: sunmak

ni sana hediye ederdim.”

İşte, hiç ihtiyacı olmayan ve raiyetinin derece-i sadakat ve hürmetlerine alâmet olarak hediyelerini kabul eden o padişah, o biçarenin o büyük ve küllî niyetini ve arzusunu ve o güzel ve yüksek itikad liyakatini, en büyük bir hediye gibi kabul eder.

Aynen öyle de, âciz bir abd, namazında “*Ettahiyyâtü lillâh*” der. Yani, “*Bütün mahlûkatın hayatlarıyla Sana takdim ettikleri hediye-i ubûdiyetlerini, ben kendi hesabıma, umumunu Sana takdim ediyorum. Eğer elimden gelseydi, onlar kadar tahiyeler Sana takdim edecektim. Hem Sen onlara, hem daha fazlasına lâıyksın.*” İşte şu niyet ve itikad, pek geniş bir şükr-ü küllîdir.

abd: kul

âciz: güçsüz

alâmet: işaret

biçare: çaresiz

derece-i sadakat:

bağlılık derecesi

hediye-i ubûdiyet:

kulluk hediyesi

hürmet: saygı

itikad: inanç

küllî: büyük, kapsamlı

liyakat: layık olma

mahlûkat: yaratıklar

raiye: halk

şükr-ü küllî: umumî ve kapsamlı bir şükür

tahiyye: selam, hediye

takdim etmek: sunmak

umum: bütün

Nebâtâtın tohumları ve çekirdekleri, onların niyetleridir. Meselâ, kavun, kalbinde, nüveler suretinde bin niyet eder ki, “Yâ Hâlıkım! Senin Esmâ-i Hüsnânın nakışlarını yerin birçok yerlerinde ilân etmek isterim.” Cenâb-ı Hak, gelecek şeylerin nasıl geleceklerini bildiği için, onların niyetlerini bilfiil ibadet gibi kabul eder. “Mü’minin niyeti amelinden hayırlıdır”¹ şu sırra işaret eder.

Hem,

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَاءِ نَفْسِكَ
وَزِينَةِ عَرْشِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ وَنُسْبِكَ بِجَمِيعِ

¹ bk. el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, 6:291.

amel: iş, fiil, davranış

bilfiil: fiilen, gerçekte

Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan,

şeref ve azamet sahibi yüce Allah

Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri

Hâlık: herşeyi yara-

tan Allah

mü'min: inanan

nebâtât: bitkiler

nüve: çekirdek

suret: şekil, biçim

تَسْبِيحَاتِ أَنْبِيَائِكَ وَأَوْلِيَائِكَ وَمَلَائِكَتِكَ¹

gibi hadsiz adetle tesbih etmenin hikmeti şu sırdan anlaşılır.

Hem nasıl bir zabıt bütün neferâtının ye-kûn hizmetlerini kendi namına padişaha takdim eder. Öyle de, mahlûkata zabıtlık eden ve hayvânât ve nebâtât kumandanlık yapan ve mevcudat-ı arziyeye halifelik etmeye kabil olan ve kendi hususî âleminde kendini herkese vekil telâkki eden

¹ “Mahlûkatının sayısınca, Zâtına lââyık şekilde, Arşının a-ğırılığınca ve kelimelerinin mürekkebi miktarınca hamdinle Seni her türlü noksandan tenzih ederiz.” (*Müslim*, *Zikir*: 79; *Ebû Dâvud*, *Vitir*: 24; *Tirmizi*, *Daavât*: 103; *Ne-sâî*, *Sehv*: 94; *Müsned*, 1:258, 353, 6:325, 430.)
Bütün peygamberlerinin, evliyalarının ve meleklerinin tesbihatlarıyla Seni kusurdan tenzih ederiz.

âlem: dünya

hadsiz: sayısız

halife: yeryüzünde Allah namına hareket eden insan

hayvanât: hayvanlar

hikmet: herşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam

yerli yerinde olması

hususî: özel

kabil: kabiliyetli

mahlûkat: yaratıklar

mevcudât-ı arziye: dünyadaki varlıklar

nebâtât: bitkiler

neferât: askerler, erler

takdim etmek: sun-

mak

telâkki etmek: kabul etmek

tesbih: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma

yekûn: bütün, toplam

zabıt: subay

insan, ¹ İYَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ der, bütün halkın ibadetlerini ve istiânelerini kendi namına Mâbûd-u Zülcelâle takdim eder.

Hem

سُبْحَانَكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ جَمِيعِ مَخْلُوقَاتِكَ
وَبِالسِّنَةِ جَمِيعِ مَصْنُوعَاتِكَ²

der, bütün mevcudatı kendi hesabına söylettirir.

Hem

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ بَعْدَ ذَرَاتِ الْكَائِنَاتِ
وَمُرَكَّبَاتِهَا³

¹ "Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım dileriz." Fatiha Sûresi, 1:5.

² Bütün mahlûkatının bütün tesbihatlarıyla ve bütün masnuatının lisanlarıyla Seni tesbih eder, kusurdan tenzih ederiz.

³ Allah'ım! Kâinatın zerrelere ve o zerrelere mürekkebâtı adedince Muhammed'e rahmet et.

istiâne: yardım dileme

Mâbûd-u Zülcelâl: sonsuz haşmet ve

heybet sahibi ve herşeyin kendisine ibadet ettiği Allah

mevcudat: varlıklar
takdim etmek: sunmak

der, herşey namına bir salâvat getirir.

Çünkü herşey nur-u Ahmedî (a.s.m.) ile alâkadardır. İşte, tesbihatta, salâvatlarda hadsiz adetlerin hikmetini anla.

âdet: her vakit yapılan iş, davranış
âlâkadar: alakalı, ilgili
hadsiz: sayısız
hikmet: herşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâ-

lı, faydalı ve tam yerli yerinde olması
nam: ad
nur-u Ahmedî: Peygamberimizin (a.s.m.) nuru
salâvat: Peygam-

berimize edilen rahmet ve esenlik duası
tesbihat: Allah'ı her türlü kusurdan yüce tutarak şanına layık ifadelerle anma

İbadetin gayesi ve neticesi

(İşârâtü'l-İ'câz'dan)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ
الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً
فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا
لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ¹

Yani, “Ey insanlar! Sizi ve sizden evvel-
kileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki,
takvâ mertebesine vâsıl olasınız. Ve yine
Rabbinize ibadet ediniz ki, arzı size döşek,

¹ Bakara Sûresi, 2:21-22.

takvâ: Allah'tan
korkup emir ve ya-
saklarına titizlikle
uyma
vâsıl olmak: ulaş-
mak

Rab: her bir varlığa
yaratılış gayelerine
ulaşmaları için
muhtaç olduğu şey-
leri veren, onları

terbiye edip idaresi
ve egemenliği al-
tında bulunduran
Allah
arz: dünya

semayı binanıza dam yapmış ve semâdan suları indirmiş ki, sizlere rızık olmak üzere yerden meyve ve sair gıdaları çıkartsın. Öyleyse, Allah'a misil ve şerik yapmayınız. Bilirsiniz ki, Allah'tan başka mâbud ve hâlıkınız yoktur.”

Mukaddeme

Akaidî ve imanî hükümleri kavî ve sabit kılmakla meleke haline getiren, ancak ibadettir. Evet, Allah'ın emirlerini yapmaktan ve nehiyelerinden sakınmaktan ibaret olan ibadetle, vicdanî ve aklî olan imanî hükümler terbiye ve takviye edilmezse, eserleri ve tesirleri zayıf kalır. Bu hale, âlem-i İslâmın hâl-i hazırındaki vaziyeti şahittir.

Ve keza, ibadet, dünya ve âhiret saadetlerine vesile olduğu gibi, maaş ve maâde,

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki ebedî hayat

akaidî: inançla ilgili, iman esaslarıyla ilgili

âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünyası

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

hâl-i hazır: şimdiki

hal

kavî: güçlü, kuvvetli

keza: bunun gibi

maâd: dönüş, varış yeri, âhiret

maaş: kazanma yeri ve zamanı; dünya hayatı

mâbud: kendisine

kulluk edilen

misil: eş, benzer

mukaddeme: başlangıç, giriş

nehiy: yasak

saadet: mutluluk

sair: diğer, başka

sema: gök

şerik: ortak

meleke: kabiliyet

takviye: güçlendirme

yani dünya ve âhiret işlerini tanzime sebeptir ve şahsî ve nev'î kemâlâta vasıtaadır ve Hâlık ile abd arasında pek yüksek bir nisbet ve şerefli bir rabıtaadır.

İbadetin dünya saadetine vesile olduğunu izah eden cihetler:

Birisi: İnsan, bütün hayvanlardan mümtaz ve müstesna olarak, acip ve lâtif bir mizaç ile yaratılmıştır. O mizaç yüzünden, insanda çeşit çeşit meyiller, arzular meydana gelmiştir. Meselâ, insan, en müntehap şeyleri ister, en güzel şeylere meyleder, ziynetli şeyleri arzu eder, insaniyete lâayık bir maişet ve bir şerefle yaşamak ister.

abd: köle, kul

âhiret: öteki dünya, öldükten sonraki ebedî hayat

cihet: taraf, yön

Hâlık: her şeyi yaratan Allah

izah etmek: açıklamak

lâtif: ince, hoş, güzel

maişet: geçim, ya-

şayış

meyil: eğilim, istek, arzu

mizaç: huy, tabiat, yaratılış

mümtaz: seçkin, üstün

müntehap: seçilmiş, seçkin

müstesnâ: seçkin,

benzeri olmayan

nev'î kemâlât: mü-kemelliklerin, faziletlerin türü, çeşiti

nisbet: bağ

rabıta: bağ

saadet: mutluluk

tanzim: düzenleme

vasıta: araç, sebep

ziynetli: süslü

Şu meyillerin iktizası üzerine, yiyecek, giyecek ve sair hacetlerini istediği gibi, güzel bir şekilde tedarikinde çok san'atlara ihtiyacı vardır. O san'atlara vukufu olmadığından, ebnâ-yı cinsiyle teşrik-i mesai etmeye mecbur olur ki, herbirisi, semere-i sa'yiyle arkadaşına mübadele suretiyle yardımda bulunsun ve bu sayede ihtiyaçlarını tesviye edebilsinler.

Fakat insandaki kuvve-i şeheviye, kuvve-i gadabiye, kuvve-i akliye Sâni tarafından tahdit edilmediğinden ve insanın cüz-ü ihtiyârîsiyle terakkîsini temin etmek için bu kuvvetler başboş bırakıldığından, mua-

cüz-ü ihtiyârî: insandaki seçim gücü, irade

ebna-yı cins: aynı cinsten olanlar, insanlar

hacet: ihtiyaç

iktiza: gerektirme

kuvve-i akliye: akıl duygusu; zararlı ve yararlı şeyleri ayırt etme duygusu

kuvve-i gadabiye: öfke duygusu; zararlı şeyleri defetme, uzaklaştırma

duygusu

kuvve-i şeheviye: şehvet duygusu;

yararlı şeyleri elde etme duygusu

meyl: eğilim, istek, arzu

mübadele: karşılıklı değiştirme, değişim

sair: diğer, başka

Sâni: herşeyi san'atlı ve mükemmel bir şekilde yaratan Allah

semere-i sa'y: ça-

lışmanın meyvesi, emek ürünü, neticesi

tahdit: sınırlama

tedarik: elde etme

terakki: ilerleme, yükselme

tesviye etme: ihtiyacı giderme, düzenleme, halletme

teşrik-i mesai: ortak çalışma, işbirliği

vukuf: birşeyi etraf-lica bilme, öğrenme

zulüm: haksızlık

melâtta zulüm ve tecavüzler vukua gelir. Bu tecavüzleri önlemek için, cemaat-i insaniye, çalışmalarının semerelerini mübadele etmekte adalete muhtaçtır.

Lâkin her ferдин akli, adaleti idrakten âciz olduğundan, küllî bir akla ihtiyaç vardır ki, fertler, o küllî akıldan istifade etsinler. Öyle küllî bir akıl da ancak kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun, ancak şeriattır.

Sonra, o şeriatin tesirini, icrasını, tatbiki-ni temin edecek bir merci, bir sahip lâzımdır. O merci ve o sahip de ancak peygamberdir.

Peygamber olan zâtın da, zahiren ve bâ-

âciz: güçsüz, elinden bir şey gelmeyen

bâtinen: içte (kalplerde ve gönüllerde)

cemaat-i insaniye: insan toplulukları

ferdî: kişisel, şahsî

idrak: anlamak, bilmek

istifade: faydalanma, yararlanma

küllî: büyük, kapsamlı, fertleri içine alan

merci: başvurulacak yetkili makam

muamelât: karşılıklı davranışlar, ilişkiler

mübadele: karşılıklı değiştirme, değişim

semere: meyve; netice, sonuç

şeriat: Allah tarafından bildirilen ilâhî hükümlerin hepsi, İslâmiyet

tatbik: uygulama

tecavüz: haddi aşma, saldırma

vuku: meydana gelme, olma

zahiren: dışta (insanlar üzerinde)

zulüm: haksızlık

tinen halka olan hâkimiyetini devam ettirmek için, maddî ve manevî bir ulviyete ve bir imtiyaza ihtiyacı olduğu gibi, Hâlık ile olan derece-i münasebet ve alâkasını göstermek için de bir delile ihtiyacı vardır. Böyle bir delil de ancak mu'cizelerdir.

Sonra, Cenâb-ı Hakkın emirlerine ve nehiyelerine itaat ve inkıyadı tesis ve temin etmek için, Sâniin azametini zihinlerde tesbit etmeye ihtiyaç vardır. Bu tesbit de, ancak akaid ile, yani ahkâm-ı imaniyenin tecellîsiyle olur. İmanî hükümlerin takviye ve inkişaf ettirilmesi, ancak tekrar ile teceddüden ibadetle olur.

ahkâm-ı imaniye: iman esasları
akaid: inanç; iman esasları
azamet: büyüklük, yücelik
Cenâb-ı Hak: Hakkın ta kendisi olan sonsuz şeref ve yücelik sahibi Allah
delil: işaret, alâmet; kendisine, doğru bir bakış açısıyla bakıldığında istenilen gayeye ulaştıran şey

derece-i münasebet ve alâka: ilgi ve irtibat derecesi
Hâlık: her şeyi yaratan Allah
imtiyaz: üstünlük, farklılık, ayrıcalık
inkıyad: boyun eğme, itaat etme
inkişaf ettirme: geliştirme
mu'cize: Allah'ın izniyle peygamberler tarafından ortaya konulup bir benzerini yapmakta

başkalarını aciz ve hayrette bırakan olağanüstü şey
nehiy: yasaklama
Sâni: herşeyi san'atlı ve mükemmel bir şekilde yaratan Allah
teceddüd: yenilenme, tazelenme
tecelfî: görünme, yansıma
temin etmek: sağlamak
ulviyet: yücelik

İkincisi: İbadet, fikirleri Sâni-i Hakîme çevirttirmek içindir. Abdin Sâni-i Hakîme olan teveccühü, itaat ve inkiyadını intaç eder. İtaat ve inkiyad ise, abdi intizam-ı ekmel altına idhal eder. Abdin intizam altına girmesiyle ve nizama ittibâ etmesiyle, hikmetin sırrı tahakkuk eder. Hikmet ise, kâinat sahifelerinde parlayan san'at nakışlarıyla tebarüz eder.

Üçüncüsü: İnsan, santral gibi, bütün hilkatın nizamlarına ve fitratın kanunlarına ve kâinattaki nevâmis-i İlâhiyenin şualarına bir merkezdir. Binaenaleyh, insanın, o kanunlara intisap ve irtibat etmesi ve o na-

abd: köle, kul
binaenaleyh: bundan dolayı
fitrat: yaratılış
hikmet: fayda, gaye; herşeyin belirli gayelere yönelik olarak, mânâlı, faydalı ve tam yerli yerinde olması ve san'atlı yaratılması
hilkat: yaratılış
idhal: dahil etme, içine alma
inkiyad: boyun eğ-

me, itaat etme
intaç etmek: sonuç vermek
intisap: bağlanma, mensup olma
intizam: düzen, tertip
intizam-ı ekmel: çok mükemmel düzen, disiplin
irtibat etme: bağlı olma, bağlanma
ittiba etmek: tabi olmak, uymak
nevâmis-i İlâhiye:

Allah'ın kanunları
nizam: düzen, kanun
Sâni-i Hakîm: her şeyi hikmetle ve san'atlı bir şekilde yaratan Allah
şua: ışık, parıltı
tahakkuk: gerçekleşme
tebarüz etmek: ortaya çıkmak, görünmek
teveccüh: yönelme

musların eteklerine yapışıp temessük etmesi lâzımdır ki, umumî cereyanı temin etsin. Ve tabakat-ı âlemde deveran eden dolapların hareketlerine muhalefetle o dolapların çarkları altında ezilmesin. Bu da, ancak o emir ve nevâhîden ibaret olan ibadetle olur.

Dördüncüsü: Emirleri imtisal, nehiylerden içtinap etmek sayesinde, bir fert, heyet-i içtimaiyede çok mertebelerle nisbet peyda eder ve alâkadar olur. Bilhassa ahkâm-ı diniye ve mesalih-i umumiye hususunda, bir fert, bir nevi hükmüne geçer. Yani, pek çok hukuklar, haysiyetler, irşadlar, tâlimler, ıslahlar gibi vazifeler, bir şah-

ahkâm-ı diniye: dinin hükümleri, esasları
alâkadar: alâkalı, ilgili
cereyan: akım, gidişat
deveran etme: dönme
haysiyet: itibar, özellik
heyet-i içtimâiye: toplumsal yapı, sosyal toplum

ıslah: düzeltme, iyileştirme
içtinap etmek: kaçınmak
imtisal: emre uyma, boyun eğme
irşad: doğru yolu gösterme
mesalih-i umumiye: genele ait menfaatlar, yararlar
muhalefet: aykırılık, zıtlık
nehiy: yasaklama

nevâhî: yasaklar
nevi: çeşit, tür
peyda etmek: meydana gelmek. oluşmak
tabakat-ı âlem: âlem tabakaları
talim: öğretme, eğitme
temessük etmek: tutunmak, yapışmak
temin etmek: sağlamak
umumî: genel

sa yüklenir. Eğer o emri imtisal, nevâhîden içtinap eden o şahıs olmasa, o vazifeler tamamen pâyimâl olur.

Beşincisi: İnsan, İslâmiyet sayesinde, ibadet saikasıyla bütün Müslümanlara karşı sabit bir münasebet peyda eder ve kavî bir irtibat ve bağlılık elde eder. Bunlar ise, sarsılmaz bir uhuvvete, hakikî bir muhabbete sebep olur. Zaten heyet-i içtimaiyenin kemâline ve terakkisine ilk ve en birinci basamaklar, uhuvvet ile muhabbettir.

İbadetin şahsî kemâlâta sebep olduğunun izahı:

İnsan, cismen küçük, zayıf ve âciz olmakla beraber, hayvanattan addedildiği

âciz: güçsüz, elinden bir şey gelmeyen

addetmek: saymak

hakikî: gerçek

hayvânât: hayvanlar

heyet-i içtimâiye: toplumsal yapı, sosyal toplum

içtinap etmek: kaçınmak

imtisal: emre uyma, boyun eğme

irtibat etme: bağlı olma, bağlanma

kavî: güçlü, kuvvetli

kemâl: mükemmellik, olgunluk

kemâlât: mükemmellikler, faziletler, iyilikler

münasebet: bağlantı, ilişki

nevâhî: yasaklar

pâyimâl: çiğnenmiş, ayak altına alınmış

peyda etmek: meydana gelmek. oluşmak

saika: sebep, sevk etme

terakki: ilerleme, yükselme

uhuvvet: kardeşlik

halde, pek yüksek bir ruhu taşıyor. Ve pek büyük bir istidada mâliktir. Ve hasredilme-yecek derecede meyilleri vardır. Ve gayr-ı mütenahi emeller sahibidir ve addedilemez fikirleri vardır. Ve gayr-ı mahdud şe-heviye ve gadabiye gibi kuvveleri vardır. Ve öyle acaip bir yaratılışı vardır ki, sanki bütün envâ ve âlemlere fihriste olarak ya-ratılmıştır.

İşte, böyle bir insanın o yüksek ruhunu inbisat ettiren, ibadettir. İstidatlarını inkişaf ettiren, ibadettir. Meyillerini temyiz ve ten-zih ettiren, ibadettir. Emellerini tahakkuk ettiren, ibadettir. Fikirlerini tevsi' ve inti-zam altına alan, ibadettir. Şeheviye ve ga-

addetmek: saymak

emel: arzu, istek

envâ: çeşitler, türler

fihriste: özet, öz

gadabiye: öfkeye ait

gayr-ı mahdud: sınırsız

gayr-ı mütenahi:

sonu olmayan, nihayetsiz

hasretmek: sınırlandırmak, ait kılmak;

bir hükmü yalnızca

bir şeye, veya bir

şahsa vermek

inbisat: genişleme,

yayılma

inkişaf ettirmek: açığa çıkarmak, geliştirmek

intizam: düzen, tertip

istidad: kabiliyet,

yetenek

mâlik: sahip

mevil: eğilim, istek, arzu

şeheviye: şehvete ait

tahakkuk ettirme:

gerçekleştirme

temyiz: ayırıp üstün kılma

tenzih etmek: temizlemek, arındırmak

tevsi': genişletme, yayma

dabiye kuvvelerini had altına alan, ibadettir. Zahirî ve bâtinî uzuvlarını ve duygularını kirleten tabiat paslarını izale eden, ibadettir. İnsanı, mukadder olan kemâlâtına yetiştiren, ibadettir. Abd ile Mâbud arasında en yüksek ve en lâtif olan nisbet, ancak ibadettir. Evet kemâlât-ı beşeriye'nin en yükseği, şu nisbet ve münasebettir.

İhtar: İbadetin ruhu, ihlâstır. İhlâs ise, yapılan ibadetin yalnız emredildiği için yapılmasıdır. Eğer başka bir hikmet ve bir faide ibadete illet gösterilse, o ibadet bâtıldır. Faideler, hikmetler yalnız müreccih olabilirler, illet olamazlar.

abd: köle, kul
bâtıl: boş, faydasız
bâtinî: görünmeyen, iç
had altına alma: sınırlama, sınır içine alma
hikmet: fayda, gaye
ihlâs: içtenlik, samimiyet; ibadet ve davranışlarda sadece Allah'ın rızasını gözetme
ihtar: hatırlatma,

ikaz
illet: asıl sebep, maksat
izale etmek: gidermek, ortadan kaldırmak
kemâlât: mükemmellikler, faziletler, iyilikler
kemâlât-ı beşeriye: insana ait mükemmellikler, faziletler, iyilikler

mâbud: kendisine ibadet edilen
mukadder: takdir olunmuş; belirlenmiş
münasebet: bağlantı, ilişki
müreccih: tercih ettiren sebep
nisbet: bağ
uzuv: organ, cihaz
zahirî: dış görünüşe ait

Resulullah'ın (a.s.m.) ibadeti ve duası üzerine

(Mesnevî-i Nûriye,
“Reşhalar” dan)

ON BİRİNCİ REŞHA: Arkadaş! Şu minber-i âlide hutbe-i ezeliyeyi okuyan ve şahsiyet-i mâneviyesiyle bizlere meşhud ve yüksek şuûnatıyla âlemde meşhur olan zât-ı nurânî, (a.s.m.) vahdaniyet-i İlâhiye-ye bir burhan-ı sâdık-ı nâtık ve tevhidin hakikat olduğuna bir delil-i hak ve saadet-i

âlem: dünya

burhan-ı sâdık-ı

nâtık: doğru konu-
şan delil

delil-i hak: hak delil

hakikat: herbir şe-
yin aslı ve esası,
gerçek mahiyeti

hutbe-i ezeliye: e-
zelî hutbe; Kur'ân-ı
Kerim

meşhud: görünen,
bilinen

minber-i âli: yük-

sek, yüce minber

reşha: “sızıntı” mâ-
nâsını taşıyan baş-
lıklardan her birisi

**şahsiyet-i mânevi-
ye:** manevî şahsi-
yet; bir kimsenin

temsil ettiği makam
ve mevkiye ait kişi-
liği, taşıdığı mezi-

yetleri
şuûnat: hâller, işler,

temel özellikler; Hz.

Peygamber'de

(a.s.m.) bulunan te-
mel vasıflar

tevhid: birleme, her
şeyin bir olan Al-
lah'a ait olması

**vahdaniyet-i İlâhi-
ye:** Allah'ın bir ve

tek olması

zât-ı nurânî: nuranî

zât; Hz. Peygamber
(a.s.m.)

ebediyenin de vücuda gelmesine kat'î bir delil ve zahir bir burhandır.

Ve keza, o zât, insanları hidayete davet etmekle saadet-i ebediyenin husulüne sebep olduğu gibi, vüsulüne de sebeptir.

Ve keza, o zât, duasıyla, ubudiyetiyle o saadetin vücuduna ve icadına vesiledir. Evet, bak: O zât, nev-i beşere imamdır. Mescidi, yalnız Ceziretü'l-Arab değildir, küre-i arzdir. Cemaati de yalnız o zamanın insanları değildir. Belki Âdem zamanından kıyamete kadar herbir asrın halkı bir saf olup, bütün asırlar safları onun arkasında,

Âdem: Cenâb-ı Hakkın yarattığı ilk insan ve insanlara gönderdiği ilk peygamber olan Hz. Âdem (a.s.)
asır: yüzyıl
burhan: güçlü ve sarsılmaz delil
cemaat: topluluk
Ceziretü'l-Arab: Arap Yarımadası
hidayet: doğru ve hak olan yol, İslâmiyet

husul: meydana gelme
icad: var edilme, yaratılma
kat'î: kesin bir şekilde
keza: aynı, aynı biçimde
küre-i arz: yer küre, dünya
nev-i beşer: insanlık
saadet: mutluluk
saadet-i ebediye:

sonsuz mutluluğun yaşanacağı Cennet hayatı
saf: sıra ile uzun uzadıya dizilmek
ubudiyet: kulluk
vesile: aracı
vücud: varlık
vücuda gelmek: ortaya çıkmak, meydana gelmek
vüsul: kavuşma, erişme
zahir: açık, görünen

onun duasına “Âmin” diyorlar.

Bilhassa o zât, o cemaat-ı uzmâda umum zevilhayata şâmil pek şedit bir ihtiyac-ı azîm için dua eder. Ve onun duasına, yalnız o cemaat değil, belki arz ve semâ ve bütün mevcudat “Âmin” söyler. Yani, “Yâ Rabbenâ! onun duasını kabul eyle. Biz de o duayı ediyoruz. Biz de onun talep ettiğini talep ediyoruz.”

Bilhassa, o cemaat-i uzmâ önünde kıldırıldığı namazda, öyle bir tazarru ve tezellül ile, öyle bir ıstiyakla, öyle bir hüznle niyaz ve dua eder ki, kâinat bile heyecana gelir, o zâtın duasına ıstirâk eder. Evet, öyle bir maksat için niyaz eder ki, eğer o maksat husule gelmezse, yalnız mahlûkat değil, âlem bile kıymetsiz kalır, esfel-i sâfilî-

âlem: dünya

âmin: “Allah’ım kabul eyle”

arz: yeryüzü

bilhassa: özellikle

cemaat: topluluk

cemaat-ı uzmâ: büyük cemaat, topluluk

husule gelmek:

meydana gelmek

ihtiyac-ı azîm: büyük

yük ihtiyaç

ıstirâk etmek: katılmak

ıstiyak: şiddetli arzu ve istek

kâinat: evren, bütün yaratılmışlar

mahlûkat: yaratılmış varlıklar

mevcudat: varlıklar

niyaz: dua etme,

yalvarıp yakarma

şâmil: içine alan

şedit: çok şiddetli

tazarru: dua, yakarış

tezellül: Allah’ın huzûrunda boyun büküp yalvarma

umum: bütün, genel

zevilhayat: canlılar

ne düşer. Çünkü, o zâtın matlubuyla mevcudat yüksek kemâlâta erişir.

Acaba o zât, o matlubu kimden istiyor? Evet, öyle bir Zâttan talep eder ki, en gizli ve en küçük bir hayvanın cüz'î bir ihtiyacı için lisan-ı haliyle yaptığı duayı işitir, kabul eder, ihtiyacını yerine getirir. Ve keza, en ednâ bir emeli, en ednâ bir gaye için, en ednâ bir zîhayatta görür ve onu ona yetiştirmekle ikram ve merhamet eder. Bu duaların neticesinde yapılan terbiye ve tedbirler öyle bir intizamla cereyan eder ki, o terbiyelerin ancak bir Semî' ve Basîr, bir Alîm ve Hakîmden olduğuna şüphe bırakmaz.

Alîm: her şeyi hakkıyla bilen, ilmi her şeyi kuşatan Allah
Basîr: her şeyi gören Allah

cereyan etmek: meydana gelmek
cüz'î: ferdî, küçük
ednâ: basit, küçük
emel: arzu, istek
esfel-i sâfilîn: aşağıların en aşağısı
Hakîm: her işini

hikmetle yapan Allah

ikram: bağış, ihsan
intizam: disiplin, düzen

kemâlât: mükemmel özellik ve dereceler

lisan-ı hal: hal dili

matlub: istek, arzu

merhamet: şefkat, acıma

mevcudat: varlıklar

Semî': herşeyi duyan ve işiten Allah
tedbir: çekip çevirme, ihtiyacını karşılama

terbiye: belli bir amaca erişecek şekilde geliştirme, yetiştirme

zîhayat: hayat sahibi, canlı

Acaba o zât, o minberde Arşa mütevec-
cihen ellerini kaldırarak yaptığı dua ile ne
istiyor ki bütün mahlûkat “Âmin” söylü-
yor?

Evet, o zât, Cenâb-ı Hakkın rızasını ve
Cennette mülâkat ve rüyetiyle saadet-i
ebediyeyi istiyor. Bu istenilen şeylerin ica-
dına rahmet, hikmet, adalet gibi sayısız es-
bap olmadığı takdirde, o zât-ı nurânînin
tek duası ve tazarru ile niyaz etmesi, Cen-
netin icadına ve îtâsına kâfidir. Binaena-
leyh, o zâtın risaleti, imtihan ve ubudiyet
için şu dünyanın kurulmasına sebep oldu-

adalet: hak sahibine
hakkını verme,
haksızı terbiye etme
ve cezalandırma
âmin: “Allah’ım ka-
bul eyle”

Arş: Allah’ın hüküm
ve egemenliğinin
tecelli ettiği yer

binaenaleyh: bun-
dan dolayı

Cenâb-ı Hak: Hak-
kın ta kendisi olan
sonsuz şeref ve yü-
celik sahibi Allah

esbap: sebepler

hikmet: gaye, fayda

îcad: var etme,
yaratma

îtâ: aynen tekrar e-
dilme, verilme

kâfi: yeterli

mahlûkat: yaratıl-
mış varlıklar

minber: câmide
hutbe okunan yer

mülâkat: kavuşma

müteveccihen:

yönelmiş olarak

niyaz: dua etme,
yalvarıp yakarma

rahmet: merhamet

ve şefkat

rıza: memnuniyet,
hoşnut olma

risalet: elçilik, pey-
gamberlik

rüyet: Allah’ın ce-
mâlini görme

saadet-i ebediye:
sonsuz mutluluk

tazarru: dua, yaka-
rış

ubudiyet: kulluk

zât-ı nurânî: nûrânî
zât, Hz. Peygamber
(a.s.m.)

ğu gibi, o zâtın ubudiyetinde yaptığı dua, mükâfat ve mucâzat için dâr-ı âhiretin îcâdına sebep olur.

Evet, bu yüksek intizam ve geniş rahmet ve güzel san'at ve kusursuz cemâl ile zulüm ve çirkinlik arasında tezat vardır. İctimaları mümkün değildir.

Evet, ednâ bir sesi, ednâ bir kimseden, âdi bir iş için işitip kabul etmekle, en yüksek bir savtı, en büyük bir iş için işitip kabul etmemek, emsalsiz bir kubh ve çirkinlik ve bir kusurdur. Bu ise mümkün değildir. Çünkü, hüsn-i zâtî, kubh-u zâtîye inkılâp eder. İnkılâb-ı hakâik ise muhaldir.

cemâl: güzellik
dâr-ı âhiret: âhîret âlemi
ednâ: basit, küçük
hüsn-i zâtî: bir şeyin bizzat kendisinin güzel olması, güzeliği başkasından gelmemesi
îcâd: var etme, yaratma

ictimâ: toplanma, bir araya gelme
inkılâb-ı hakâik: gerçeklerin zıddına dönüşmesi
inkılâp etmek: değişmek, dönüşmek
intizam: disiplin, düzen
kubh: çirkinlik, kötülük

kubh-u zâtî: bir şeyin bizzat kendisinin çirkin olması
muhâl: imkânsız
mucâzat: cezalandırma
mükâfat: ödül
savt: ses
tezat: zıtlık
ubudiyet: kulluk
zulüm: haksızlık